

EESTI STATISTIKA

KUUKIRI

RECUEIL MENSUEL

DU

*BUREAU CENTRAL STATISTIQUE
DE L'ESTONIE*

1925

M Ä R T S

SISUKS MUU SEAS:

Väliskaubandus jaanuaris 1925.

Raudtee tegevus detsembris 1924.

Suurtööstus jaanuaris 1925.

L i s a n a:

A. Tooms. ELUMAKSUMUS (elukallidus).

Nr. 36 (3)

TALLINN

Nr. 36 (3)

RIIGI STATISTIKA KESKBÜROO
VALJAANNE

SISUKORD — TABLE DES MATIÈRES.

	Lhk.		Page
Eessõna	1	Préface	1
1. Sissevedu jaanuaris	2	1. Importation en janvier	2
2. Väljavedu jaanuaris	4	2. Exportation en janvier	4
3. Sisse- ja väljavedu jaanuaris (üksikud ained)	6	3. Importation et exportation en janvier (par articles)	6
4. Väliskaubandus jaanuaris (tolliametite järele)	14	4. Commerce extérieur en janvier (par les bureaux de douane)	14
5. Valuutahinnad veebruaris	15	5. Cours du change à Tallinn en février	15
6. Tallinna sadama tegevus veebruaris	16	6. Mouvement du port de Tallinn en février	16
7. Suurmüügi hinnad Tallinnas veebruaris (Tallinna Börsekomitee koteerimiste järele)	18	7. Prix de gros à Tallinn en février (coteations de bourse à Tallinn)	18
8. Turuhinnad veebruaris	20	8. Prix de détail en février	20
9. Tööstörsede tegevus jaanuaris	24	9. Activité des bourses du travail en janvier	24
10. Suurtööstuse ettevõtete isiklik koosseis jaanuaris	26	10. Mouvement des ouvriers, employés et de service des entreprises ayant plus de 20 ouvriers en janvier	26
11. Tööpäevade ja töötundide arv suurtööstuse ettevõtetes jaanuaris	28	11. Nombre des jours et des heures du travail en janvier	28
12. Teenitud palk rahas jaanuaris	30	12. Salaires en janvier	30
13. Tööstörsede tegevus tööstusharude järele jaanuaris	32	13. Activité des bourses du travail par les branches d'industrie en janvier	32
Uus korraldus elanikkude mehaanilise liikumise statistika alal	33	Réorganisation de la statistique du mouvement mécanique de la population en villes et bourgs	33
1925 a. suurtööstuse statistikas arvestatavad ettevõtted	33	Entreprises industrielles figurantes en statistique mensuelle pendant l'année 1925	33
Suurtööstusesse kuuluvate ettevõtete nimestik	34	Entreprises industrielles figurantes en statistique mensuelle pendant l'année 1925	34
14. Lajaroopalise raudtee tegevus detsembris 1924 a.	36	14. Chemins de fer en décembre de 1924	36
15. Elanikkude arvu liikumine aadressilaudade andmetel jaanuaris	37	15. Mouvement de la population dans les villes et bourgs en janvier	37
16. Sisse- ja väljasõitnud elanikkude vanus ja rahvus aadressilaudade andmetel jaanuaris	38	16. Mouvement mécanique de la population en villes et bourgs par âge et nationalité en janvier	38
17. Tapamajades tapetud loomade arv jaanuaris	39	17. Animaux abattus aux abattoirs en janvier	39
18. Tapamajadesse järelevaatusele toodud loomade arv jaanuaris	39	18. Animaux présentés aux abattoirs pour l'examen sanitaire en janvier	39
19. Loomatsüüdid jaanuaris	40	19. Epizooties en janvier	40

LISA — APPENDICE

ELUMAKSUMUS (ELUKÄLLIDUS) (Sisukord on toodud eraldi). A. TOOMS

COÛT DE LA VIE

A. TOOMS

(Table des matières est donné séparément).

Tallinn, 15. märtsil 1925.

Esimest korda ilmub kuukirjas pikem tabel raudtee tegevuse alalt kuuliste andmete näol, valgustades reisijate- ning kaubavedu laiaroopalisel raudteel. Nende andmete kokkuvõtmist raudteeasutuste poolt saadavate algdokumentide järele teostab raudteevalitsuse statistikaosakond, kes, Keskbürooga kontaktis töötades, selle ala statistikat peab. Kahjuks pole senini kitsaroopaliste raudteede kohta statistikat samas ulatuses teostada võimaldunud, selle raudtee dokumentatsiooni erinevuse ja ühise raudteevalitsuse käsimuse selgitamatuse tagajärjel. Loodetavasti teostub see käesoleval aastal. Võimaluste kohaselt täieneb käesolevas numbris esmakordselt toodud tabel aasta kestel. Raudtee aasta tegevuse statistiline ülevaade ilmub sellekohases eriväljaandes.

Suurtööstuse ettevõtete töölisteravu ja tööolude kohta käivad andmed jaanuarikuu kohta on, vastavalt läinud aastal üles seatud põhinõuetele, kontrollitud ja tänapäevase vaatluse alla võetud ettevõtete arv kindlaks määratud. Need põhinõuete, samuti kui ettevõtete nimestik, on käesolevas numbris toodud. Endised tabelid on veidi täiendatud. Järgnevas numbris täiendame neid andmetega palgaolude kohta suurtööstuses üksikute ametalade järele.

Elanikkude arvu liikumise statistikas on kahekordne edu saavutatud. 1. jaanuarist alates eritavad kõik aadressilaudad suremisi, sündimisi, sisse- ja väljasõitnute ja teise korterisse kolivate elanikkude arvusi, millede kokkuvõtte erilabelina toodakse. Endiselt, veidi muudetud vormil ainult, ilmuvad andmed sisse- ja väljasõitnute vanuse ja rahvuse üle. Teiseks, on sellekohaseid andmeid hakatud koguma ka alevite kohta, kus registreerimist alevivalitsused ja politseijaoskonnad toimivad. Ka nende, esialgu muudugi veel mitte kõigilt alevitelt saadud andmete avaldamist on alustatud.

Väliskaubanduse üksikute ainete kohta käivad andmed on peenema kirjaga paigutatud, mis neid lubas muuseas täiendada ka tolli § numbri mahutamiseks.

Üldtabel ilmub uuel täiendatud ja ühendatud kujul, samuti ka diagrammid. Loodame, et ta uuel kujul veel enam ülevaatlikumaks ja kasutamist võimaldavaks on saanud. Alalhoidmiseks võib neid aastakäikude järele ühte koguda.

Lisana toome mitmesugustel põhjustel mitu kuud seisnud hr. A. TOOMSI kirjutuse elumaksumuse (elukalliduse) indeksite kohta, kus ka vastava Eesti indeksi arvutamise kalse tehtud. Kuni täielikuma materjali kogumiseni on Keskbüroo otsustanud selles töös tehtud arvutamisi tarvitusele võtta. Ühes sellega kaob tarvidus senise turuhindade indeksi järele, mida asetada võivad elumaksumusindeksi tootlusosa arvud, mis ühtivat käiku näitavad. Uue turuhindade indeksi arvutame ligemas tulevikus kooskõlas suurmüügi hindade indeksiga.

RED.

EESTI
RAHVUSRAAMATUKOGU
AR

Tab. 1. SISSEVEDU JAANUARIS 1925 a.

	Belgia <i>Belgique</i>	Daani <i>Danemark</i>	Danzig <i>Dantzig</i>	Egiptus <i>Égypte</i>	Hollandi <i>Pays-Bas</i>	India <i>Inde</i>	Inglia <i>Angleterre</i>
A. Kilogrammides							
1. Tera- ja jahvatatud vill, kartul, loomatoit	—	87 988,1	—	—	20,9	—	787 06
2. Toiduained — karjasaadused	—	—	—	—	820,0	—	25
3. Kala ja kalakaup	—	—	—	—	—	—	252 94
4. Muud toidu- ja maitseain., piiritus ja joogid	525,0	19 991,4	235 126,8	—	15 925,5	11 475,0	182 23
5. Elusloomad ja linnud (arv) (<i>nombre</i>)	—	—	—	—	—	—	—
6. Nahk, nahakaup ja muud loomasaadused	—	239,8	—	—	299,0	—	21
7. Seemned ja elustained	—	9 836,8	—	—	98 743,6	—	—
8. Puu- ja puutööstussaadused	2 652,5	35 436,8	—	—	—	—	1 81
9. Paber, paberikaup ja trükitöö	—	1 043,0	—	—	1,2	—	—
10. Puuvill, lina ja muud kiudained	528,0	—	—	79 980,0	824,5	83 427,0	14 58
11. Tekstiiltööstussaadused	30,7	1 097,8	0,1	—	70,9	—	10 60
12. Metallid	640 752,5	—	—	—	96 882,7	—	186 67
13. Metallkaubad	25 039,2	475,2	465,0	—	—	—	2 62
14. Põllutööstusmasinad ja -riistad	—	45,5	—	—	—	—	42 44
15. Muud töö- ja jõumasin., transportabinõud	44,0	4 286,1	135,2	—	679,8	—	37 71
16. Instrumentid, aparaadid, laskeriistad	264,8	1,9	—	—	500,0	—	51
17. Kivid, mullad ja nende saadused	130,0	692,5	—	—	—	—	2 11
18. Kivistüsi, koks, põlevkivi	—	—	—	—	1242 331,0	—	3 078 31
19. Õlid, rasvad, valgud ja nende saadused	592,1	25 673,9	—	—	17 327,0	—	23 51
20. Väetisained	—	787,8	—	—	—	—	—
21. Keemiaained, värvid, apteegikaup	2 500,9	32 380,8	2 313,8	—	6 977,3	—	188 81
22. Kunstikaubad, muusikariistad ja muud eelpool nimetatud kaubad	—	0,7	—	—	2,8	—	3
Kokku { kg.	673 058,8	219 924,4	238 040,9	79 980,0	1 481 406,0	94 902,5	4 763 41
%	2,9	1,0	1,0	0,3	6,5	0,4	—
Detsembris— <i>Décembre</i> 1924	438 782,4	207 093,5	206 179,0	45 438,1	1 472 054,2	15 104,7	13 468 66
B. Markades							
1. Blés, pommes de terre, foinage	—	3 380 940	—	—	730	—	28 377
2. Denrées alimentaires d'origine animale	—	—	—	—	98 400	—	13
3. Poissons et leurs produits	—	—	—	—	—	—	8 855
4. Autres produits alimentaires (aussi riz et mais), spiritueux et boissons	105 000	3 857 770	9 361 800	—	1 615 340	540 240	1 566
5. Animaux vivants et oiseaux	—	—	—	—	—	—	—
6. Peaux, cuirs, poils, cheveux et autr. mat. anim.	—	101 660	—	—	71 760	—	108
7. Semences et plantes	—	1 530 710	—	—	5 925 820	—	—
8. Bois et ouvrages en bois	79 580	1 570 120	—	—	—	—	80
9. Papiers et imprimés	—	87 420	—	—	260	—	111
10. Coton, lin et autres matières filamenteuses	219 120	—	—	22 394 400	342 170	6 364 470	3 944
11. Produits de l'industrie textile	14 180	602 280	180	—	50 870	—	9 826
12. Métaux, bruts et travaillés en partie	12 874 720	—	—	—	2 661 710	—	7 707
13. Autres ouvrages en métaux	1 005 860	38 510	13 950	—	—	—	30
14. Machines et outillage agricole	—	2 050	—	—	—	—	1 62
15. Autres machin., moteurs et moyens de transp.	33 610	1 412 610	121 750	—	140 950	—	12 17
16. Instruments, appareils, armes au feu	310 280	2 280	—	—	360 000	—	28
17. Pierres, terres, poteries, verres etc.	11 700	42 240	—	—	—	—	—
18. Combust. minéraux (charbons, schiste comb.)	—	—	—	—	3 726 990	—	9 31
19. Huiles, graisses, résines et leurs produits	95 030	1 334 650	—	—	1 299 520	—	1 61
20. Engrais	—	5 510	—	—	—	—	—
21. Produits chimiques, teintures, drogues	60 000	988 960	150 400	—	742 980	—	4 11
22. Ouvrag. d'art, instr. de musique et autr. artiel.	—	720	—	—	5 040	—	—
Total { mk.	14 809 080	14 958 430	9 648 080	22 394 400	17 042 540	6 904 710	90 160
%	1,9	2,0	1,3	2,9	2,2	0,9	—
Detsembris— <i>Décembre</i> 1924	10 448 970	9 599 350	5 365 930	12 622 940	25 631 700	2 094 030	109 160

IMPORTATION EN JANVIER 1925.

Läti estonie	Prant- suse France	Rootsi Suède	Saksa Alle- magne	Soome Fin- lande	Tsheho- Slovakk. Tchéco- Stov.	Vene Russie	Ühis- riigid États- Unis	Muud riigid Autres pays	KOKKU TOTAL	%
<i>En kilogrammes.</i>										
85 658,3	—	52 830,9	443 793,7	—	—	716 154,7	5272 602,4	—	7 396 081,6	32,2
1 903,4	—	—	390,0	—	—	23 978,0	—	43,0	27 392,3	0,1
26 725,0	162,5	46 074,4	—	—	—	—	—	—	427 503,7	1,9
45 622,5	9 018,6	1,5	2 127 178,3	5 995,0	189 703,1	100 581,0	68 902,8	64 361,8	3 176 699,6	13,8
76	—	—	—	—	—	—	—	—	76	—
9 259,7	224,0	1 270,3	72 123,8	7 776,6	—	—	105,1	55,9	91 607,4	0,4
164,2	0,9	24,6	10 623,8	50,0	—	—	—	302,2	174 375,4	0,8
45 417,1	281,9	9,4	20 928,2	447,5	25,8	54 629,4	—	—	130 735,0	0,6
1 047,2	222,1	523,6	19 551,6	1 599 422,0	7,5	3 159,0	—	20 513,0	1 622 346,9	7,1
20 725,3	421,5	—	40 082,3	—	—	—	21,3	—	883 104,1	3,9
6 349,1	2 150,1	1 059,4	26 386,2	2 137,2	341,4	564,0	—	—	52 491,4	0,2
2 822,6	—	4 823,7	374 129,6	—	—	—	—	—	1 315 933,2	5,7
7 157,0	1 653,5	31 584,9	233 663,3	7 611,7	23,7	—	—	157,9	364 664,2	1,6
—	15 655,0	649,0	10 640,0	1 894,1	—	—	—	2 167,0	73 475,6	0,3
7 219,9	2 003,9	63 690,0	104 769,4	7 491,2	—	—	—	4 317,4	234 379,1	1,0
15,7	162,2	327,4	6 918,7	5,7	—	—	—	—	9 530,3	—
28 820,6	105 106,8	1 045,1	61 607,8	1 843,5	7 332,0	—	—	—	209 847,0	0,9
—	—	—	—	—	—	—	—	—	4 320 648,2	18,8
38 653,3	2 935,0	22 748,9	425 828,1	7 347,1	—	374 954,7	—	2,5	1 446 225,7	6,3
—	—	544 400,0	505,2	17 100,0	—	—	—	—	562 792,8	2,5
5 637,6	1 321,9	18 869,8	159 860,5	5 247,3	1,9	—	—	—	441 469,4	1,9
0,8	122,3	34,0	3 600,1	—	146,2	—	—	2,2	4 333,3	—
3 199,3	141 447,9	789 967,2	4 142 532,6	1 664 368,9	197 531,6	1 274 029,0	6 073 794,2	207 868,6	22 965 629,9	100
4,0	0,5	3,4	18,1	7,2	0,9	5,5	26,5	0,9	—	—
9 093,9	42 108,0	1 667 961,1	7 720 570,3	281 694,0	57 175,1	2 281 317,0	4 089 442,1	633 674,1	36 524 824,6	—
<i>En marks estoniens.</i>										
335 250	—	2 048 420	8 887 640	—	—	12 736 950	136 526 430	—	194 784 240	25,6
95 170	—	—	46 220	—	—	2 397 740	—	6 100	2 656 960	0,3
35 370	10 110	1 612 600	—	—	—	930	30	3 555 620	14 967 860	2,0
66 210	957 260	240	44 753 490	528 350	5 781 640	405 970	3 459 920	3 020 670	77 622 300	10,2
18 000	—	—	—	—	—	—	—	—	918 000	0,1
42 990	97 310	320 770	9 654 470	2 054 350	—	—	55 500	13 560	15 121 130	2,0
1 640	240	4 920	1 767 150	6 000	—	1 203 760	—	57 420	10 497 670	1,4
75 180	22 570	1 790	1 293 330	27 510	2 240	191 950	—	615 510	4 560 330	0,6
26 610	84 580	105 530	2 523 660	25 540 300	1 720	—	7 090	23 060	23 611 970	3,3
57 650	174 920	—	4 747 440	—	—	78 960	144 179 210	—	135 712 540	24,3
90 990	2 433 910	875 070	14 857 370	755 590	272 560	5 500	136 590	1 233 190	33 648 450	4,4
55 910	—	121 990	7 315 340	—	—	—	—	—	30 937 390	4,1
56 260	102 080	2 390 170	14 718 460	645 940	3 960	—	18 760	1 139 510	22 536 030	3,0
—	704 480	29 210	638 440	122 180	—	—	102 570	—	3 295 930	0,4
38 820	507 646	8 394 070	18 500 900	2 066 110	—	—	828 400	675 490	45 847 410	6,0
11 490	76 410	318 980	3 935 720	4 110	—	—	640 400	1 619 630	7 565 650	1,0
92 750	218 180	20 790	3 297 390	101 190	154 290	—	—	93 620	4 641 770	0,6
—	—	—	—	—	—	—	—	—	12 961 940	1,7
20 340	1 302 600	1 995 000	12 663 420	1 919 520	—	6 405 940	2 244 490	280	37 914 700	4,9
—	—	3 266 400	3 540	147 000	—	—	—	—	3 422 450	0,4
95 640	706 990	649 920	12 449 200	737 930	1 900	—	139 170	360 200	21 745 620	2,9
320	203 820	27 060	2 220 560	—	99 220	—	2 170	129 100	2 807 800	0,4
76 590	7 603 100	22 182 030	164 273 740	34 706 030	6 317 530	23 417 700	288 340 730	12 542 960	762 778 140	100
3,6	1,0	2,9	21,5	4,6	0,3	3,1	37,3	1,3	—	—
61 160	6 361 070	25 103 850	247 565 820	13 055 910	2 773 690	43 574 090	177 712 110	23 518 990	738 554 360	—

	Belgia <i>Belgique</i>	Daani <i>Dane- mark</i>	Hollandi <i>Pays-Bas</i>	Inglise <i>Angleterre</i>	Leedu <i>Li- thuanie</i>	Läti <i>Lettonie</i>
A. Kilogrammides						
1. Tera- ja jahvatatud vill, kartul, loomatoit	—	—	—	10 000,0	—	—
2. Toiduained — karjasaadused	—	—	—	63 604,7	690,0	—
3. Kala ja kalakaup	—	—	—	276,0	—	414
4. Muud toidu- ja maitseained, piiritus ja joogid	—	—	—	2 540,8	—	12 112
5. Elusloomad ja linnud (arv)	—	—	—	—	—	7
6. Nahk, nahakaup ja m. loomasaadused	—	—	—	5 594,7	—	4 378
7. Seemned ja elustaimed	—	—	—	249,0	—	—
8. Puu- ja puutööstussaadused	1 180 633,8	1 720,0	1 765 505,4	13 585 627,5	—	717
9. Paber, paberikaup ja trükitöö	24 225,0	—	88 475,0	54 739,0	—	8 544
10. Puuvill, lina ja muud kiudained	276 952,8	—	—	488 669,7	—	24 325
11. Tekstiiltööstussaadused	—	84 359,2	—	13 003,7	328,7	38 423
12. Metallid	—	—	—	887,0	—	200
13. Metallkaubad	—	—	—	14 005,3	—	716
14. Põllutöömashinad ja -riistad	—	—	—	—	—	2 753
15. Muud töö- ja jõumashinad, transportabinõud	—	—	—	—	—	1 069
16. Instrumentid, aparaadid, laskeriistad	—	—	—	—	25,0	—
17. Kivid, mullad ja nende saadused	—	—	—	57,6	—	127 143
18. Kivisüsi, koks, põlevkivi	—	—	—	—	—	—
19. Õlid, rasvad, vaigud ja nende saadused	—	—	—	10,0	—	9 924
20. Väetisained	—	—	—	—	—	—
21. Keemiaained, värvid, apteegikaup	—	—	—	81 499,9	—	22
22. Kunstikaubad, muusikariistad ja muud eel- pool nimetatud kaubad	—	—	—	—	—	723
Kokku { kg.	1 481 811,6	86 079,2	1 803 980,4	14 229 764,9	1 043,7	231 463
{ %	6,5	0,4	7,9	62,4	—	1
Detsember— <i>Décembre</i> 1924	2 842 637,5	2 820 411,8	1 132 891,2	19 839 651,7	518 270,8	601 152
B. Markades						
1. Blés, pommes de terre, fourrage	—	—	—	70 000	—	—
2. Denrées alimentaires d'origine animale	—	—	—	20 275 360	69 000	—
3. Poissons et leurs produits	—	—	—	34 500	—	15 000
4. Autres produits alimentaires (aussi riz et maïs), spiritueux et boissons	—	—	—	114 100	—	629 80
5. Animaux vivants et oiseaux	—	—	—	—	—	996 00
6. Peaux, cuirs, poils, cheveux et autr. mat. anim.	—	—	—	1 309 150	—	10 670 75
7. Semences et plantes	—	—	—	8 220	—	—
8. Bois et ouvrages en bois	7 108 350	84 300	10 637 250	121 928 980	—	86 00
9. Papiers et imprimés	726 750	—	1 154 250	1 768 760	—	162 90
10. Coton, lin et autres matières filamenteuses	55 890 500	—	—	81 617 330	—	3 228 43
11. Produits de l'industrie textile	—	39 988 690	—	5 221 950	518 600	19 523 99
12. Métaux, bruts et travaillés en partie	—	—	—	56 760	—	—
13. Autres ouvrages en métaux	—	—	—	100 000	—	50 00
14. Machines et outillage agricole	—	—	—	—	—	50 00
15. Autres machines, moteurs et moyens de transp.	—	—	—	—	—	203 00
16. Instruments, appareils, armes au feu	—	—	—	—	100 000	—
17. Pierres, terres, poteries, verres etc.	—	—	—	95 050	—	762 80
18. Combust. minéraux (charbons, schiste comb.)	—	—	—	—	—	—
19. Huiles, graisses, résines et leurs produits	—	—	—	5 000	—	1 022
20. Engrais	—	—	—	—	—	—
21. Produits chimiques, teintures, drogues	—	—	—	5 194 490	—	80
22. Ouvrag. d'art, instrum. de musique et autr. art.	—	—	—	—	—	180
Total { mk.	63 220 600	40 067 990	11 791 500	237 794 600	682 600	37 590
{ %	8,4	5,3	1,6	31,7	0,1	—
Detsember— <i>Décembre</i> 1924	97 270 000	51 542 350	9 604 400	363 253 950	4 435 400	58 661

EXPORTATION EN JANVIER 1925.

Norra Norvège	Prantsu- se France	Rootsi Suède	Saksa Alle- magne	Soome Finlande	Vene Russie	Ühis- riigid États- Unis	Muud riigid Autres pays	K o k k u Total	%	
500,0	—	568 550,0	—	339 147,8	—	—	—	918 197,8	4,0	1
—	—	67 232,9	375 934,1	42,0	—	—	—	507 593,7	2,2	2
—	—	2 565,9	6 097,2	1 155,0	—	—	340,0	10 848,5	—	3
—	—	16,0	2 029,2	80 592,8	—	—	—	97 291,0	0,4	4
—	—	—	—	—	—	—	—	75	—	5
—	221,0	—	9 357,6	704,5	—	3 496	—	23 747,7	0,1	6
—	81,0	—	163 895,6	16 458,6	—	—	—	180 684,2	0,9	7
—	61 218,0	1 212,6	11 562,9	88 070,9	—	—	1 2,0	16 646 280,0	73,2	8
—	—	39,062,5	277 236,7	700,5	938 008,0	93 054,5	—	1 474 045,6	6,5	9
—	55 711,5	—	261 565,9	249 824,5	—	6 179,9	—	1 313 229,2	5,8	10
882,4	—	19 131,3	94 592,1	1 531,0	—	—	—	251 752,0	1,1	11
—	—	9 322,6	13 476,0	226 454,2	—	—	—	250 339,8	1,1	12
—	—	62,6	8 915,5	23,8	—	—	—	23 725,2	0,1	13
—	—	—	—	3 036,1	—	—	—	6 339,9	—	14
—	1 161,8	151,6	1 611,8	698,7	—	—	101,5	4 794,6	—	15
—	—	—	78,0	80,0	—	—	—	188,0	—	16
—	180,0	33 630,0	550 009,0	213 321,2	—	—	—	924 341,2	4,1	17
—	—	—	—	29 893,9	—	—	—	29 893,9	0,1	18
—	—	—	304,3	—	—	—	—	10 239,1	—	19
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20
—	—	—	1 849,9	22 320,0	—	1 228,0	—	106 920,6	0,5	21
—	—	—	—	—	—	—	—	722,7	—	22
882,4	118 573,8	741 037,4	1 778 504,7	1 274 657,8	938 008,0	103 958,8	453,5	22 781 219,7	100	
—	0,5	3,3	7,8	5,6	4,1	0,5	—	100	—	
5 457,5	527 924,0	1 772 868,4	1 379 148,9	1 644 524,9	639 398,0	—	82 891,6	33 802 228,1	—	

n markis estoniens.										
3 500	—	3 979 850	—	2 872 190	—	—	—	6 925 540	0,9	1
—	—	7 931 980	92 536 490	14 280	—	—	—	120 827 110	16,1	2
—	—	466 800	715 020	30 000	—	—	23 800	1 285 120	0,2	3
—	—	720	246 000	3 101 670	—	—	—	4 092 310	0,6	4
—	—	—	—	—	—	—	—	996 000	0,1	5
—	167 000	—	11 177 800	176 100	—	833 600	—	24 334 400	3,3	6
—	2 670	—	5 598 550	604 100	—	—	—	6 213 540	0,8	7
—	2 902 580	59 400	660 950	3 547 550	—	—	3 000	147 013 310	19,6	8
—	—	1 176 670	8 877 070	21 440	30 954 250	2 180 060	—	47 017 200	6,3	9
—	11 142 300	—	50 368 700	49 964 900	—	587 100	—	252 299 300	33,7	10
191 200	—	9 565 650	46 736 560	724 900	—	—	—	122 481 500	16,4	11
—	—	436 350	109 800	945 300	—	—	—	1 549 010	0,2	12
—	—	6 000	269 500	15 000	—	—	—	440 500	—	13
—	—	—	—	185 000	—	—	—	235 000	—	14
—	150 000	15 000	471 000	80 000	—	—	100 000	1 019 000	0,1	15
—	—	—	150 000	100 000	—	—	—	350 000	—	16
—	1 080	201 780	3 300 050	862 900	—	—	—	5 223 710	0,7	17
—	—	—	—	20 000	—	—	—	20 000	—	18
—	—	—	11 550	—	—	—	—	1 089 250	0,1	19
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	20
—	—	—	125 800	1 400 000	—	79 800	—	6 808 090	0,9	21
—	—	—	—	—	—	—	—	180 000	—	22
194 700	14 365 630	23 840 200	221 374 840	64 665 330	30 954 250	3 680 560	126 800	750 349 890	100	
—	1,9	3,3	29,5	8,6	4,2	0,5	—	100	—	
249 800	66 149 200	46 437 830	229 746 500	53 128 240	18 156 600	—	6 306 200	1 005 941 820	—	

Aine nr. nr.	Sissev. toili SS	ern.—eraldi nimetamata	Kaal 1000 kg.		Väärtus 1000 mk.		Aine nr. nr.	Sissev. toili SS	ern.—eraldi nimetamata	Kaal 1000 kg.		Väärtus 1000mk.	
			Sissev.	Väljav.	Sissev.	Väljav.				Sissev.	Väljav.	Sissev.	Väljav.
132	17	Sigurid praetud . . .	0,002	—	0,120	—	199	55 ²	Kunstnahk	—	—	—	—
133	18 ¹	Kohvi toores, ubades . . .	10,6	—	1 437,7	—	200	55 ¹	Muud igas. väike. nahad	2,6	—	1 131,8	—
134	18 ²	" praet ja javv. . .	0,001	—	0,220	—	201	55 ²	Suured parknahad . . .	20,0	0,705	4 791,0	178,1
135	17	Kohvi aseained igas. . .	—	—	—	—	202	55 ¹	Pergament	—	—	—	—
136	19 ¹	Kakao toores, terades . . .	11,4	—	911,9	—	203	—	Ümber-ut naha jäätis. . .	—	—	—	—
137	19 ²	" praetud . . .	—	—	—	—	—	—	c) NAHAST KAUP	1,1	—	781,0	—
138	24 ¹	" pulbr. suhkruuga . . .	—	—	—	—	204	57 ²	Jalanõud siidi, pool-	—	—	—	—
139	24 ²	" pulbr. suhkruuta . . .	2,5	—	247,5	—	—	—	siidrid ja brokaadist	—	—	—	—
140	20	Tee igasugune . . .	4,6	—	1 040,1	—	205	57 ²	Jalan. kallim. nah.	—	—	—	—
141	22 ¹	Suhkur peenike . . .	1 434,1	—	43 024,0	—	—	—	puuvill. ja linas riid.	0,145	—	245,8	—
142	22 ²	" rafinaad . . .	57,1	—	2 741,9	—	206	57 ¹	Muud ern. jalanõud . . .	0,196	—	196,0	—
143	23	Suhkrukulid . . .	2,1	—	403,1	—	207	57 ²	Kindad ja kotid igas.	—	—	—	—
144	—	" siirup . . .	—	—	—	—	—	—	tükikaal kuni 1/4 kg.	0,084	—	55,3	—
145	—	Suhkur viinamarja . . .	0,001	—	0,140	—	208	57 ¹	Sadusepatõõ . . .	—	—	—	—
146	—	Kartulisirup . . .	0,061	—	1,7	—	209	57 ²	Reisj-, sporditi. j.m. nah.	—	—	—	—
147	—	Mesi . . .	—	—	—	—	—	—	kaup. peale puduk.	0,005	—	3,1	—
148	24 ¹	Kompvekid . . .	0,006	—	0,790	—	210	55 ¹	Peen. riimad naha-	—	—	—	—
149	—	Shokolaad . . .	0,020	—	2,7	—	—	—	õmlemiseks . . .	—	—	—	—
152	21 ¹	Tubak leht, kasv. . .	78,8	—	15 757,7	—	211	57 ²	Masinariimad . . .	0,620	—	260,5	—
153	21 ²	Tubak suitset. kõlb. . .	—	—	—	—	212	—	Jämed. nahast lihtne	—	—	—	—
154	21 ³	Sigarid ja sigaretid . . .	0,9 ¹	—	0,180	—	—	—	kaup . . .	0,048	—	20,3	—
154-a	—	Faberossid . . .	—	—	—	—	—	—	d) KARVANAHAD	0,115	3,1	491,7	19 667,3
156	27 ¹	g) JOOGID, PIIRITUS	5,2	0,100	448,0	12,0	213	58 ¹	Nirgi-, nugiise- j. n. e.	—	—	—	—
157	—	Konjak, rumm ja muud	—	—	—	—	—	—	kallimad nahad . . .	0,001	0,001	2,8	30,0
158	27 ²	kall. viin. vaat. . .	0,133	—	34,2	—	214	50 ²	Saarma- . . .	—	0,002	—	30,8
159	—	Piiritus puhast, vaatides	—	—	—	—	215	—	Rebase- . . .	—	0,143	—	858,6
160	—	Liköörid . . .	0,316	0,100	85,3	12,0	216	—	Tõhu-, ilvese- ja kärbi-,	—	0,098	—	1 173,6
161	27 ¹	Konjak, rumm ja muud	—	—	—	—	217	56 ¹	Oposumi- . . .	—	—	—	—
162	27 ²	kallim. viin. pudelites	0,262	—	106,2	—	218	—	Orava- . . .	—	1,2	—	11 854,0
163	28 ^{1-a}	Piiritus puhast, pudelit	—	—	—	—	219	—	Kodujänes- . . .	0,057	0,037	124,5	107,8
164	28 ^{1-b}	ja muis nõudes . . .	—	—	—	—	220	—	Metsjänes- . . .	0,002	1,4	4,8	4 952,5
165	28 ^{2-a}	Piiritus denatureeritud	—	—	—	—	220-a	—	Känguru- . . .	0,001	—	2,6	—
166	28 ^{2-b}	Puuvilja-, marja- ja li-	0,014	—	6,5	—	220-b	—	Biisami- . . .	—	—	—	—
167	29 ¹	kõõrseents. piirit-ga	—	—	—	—	221	56 ²	Kitse- . . .	—	—	—	—
168	29 ²	Vehnid ja viinad kuni	0,814	—	77,3	—	222	—	Lamba- . . .	0,039	—	7,8	—
169	30	10 ⁹ kangus, vaatides	—	—	—	—	223	56 ²	Muud ern. karvanahad.	0,015	0,262	349,2	600,0
170	—	-do- kuni 25 ⁹ kang., vaat.	—	—	—	—	—	—	e) SULED, JÕHVID,	0,322	1,8	68,9	496,7
171	32	-do- kuni 25 ⁹ kang., pudel.	0,319	—	20,8	—	—	—	HARJASED	—	—	—	—
172	23	Yahuveinid pudelites	0,195	—	55,7	—	224	47	Suled igas., peale eh-	—	—	—	—
173	25 ¹	Õlu, porter vaatides	—	—	—	—	225	45 ²	timissulgude . . .	—	—	—	—
174	25 ²	Õlu, porter pudelites	—	—	—	—	226	46 ²	Harjased	0,002	0,344	0,560	96,3
175	30	Mõdu ja muud karas-	—	—	—	—	227	45 ²	Harjastest kaup . . .	0,269	—	53,9	—
176	32	tavad joogid . . .	—	—	—	—	228	46 ²	Jõhvid . . .	—	1,5	—	400,4
177	23	Mineraalveed . . .	3,1	—	61,0	—	229	45 ²	Jõhvid kaup . . .	0,014	—	3,2	—
178	23	Linnase- ja maltoo-	—	—	—	—	230	46 ²	Loomakarvad . . .	—	—	—	—
179	25 ¹	siekstraktid . . .	—	—	—	—	231	49 ¹	Loomakarvadest kaup.	0,037	—	11,2	—
180	25 ²	Pärm vedel . . .	—	—	—	—	232	49 ²	f) MUUD LOOMAOS.	0,214	0,221	15,3	167,0
181	25 ³	-do- kuiv. ja pressitud . . .	0,009	—	0,990	—	233	44	Valaskalaluu ümber-ta	—	—	—	—
182	—	h) MUUD EELPOOL	—	—	—	—	234	—	Varvest ja valaskala-	0,010	—	5,0	—
183	14 ¹	NIMETAMATA	—	—	—	—	235	—	luust plaadid . . .	0,072	—	7,2	—
184	14 ²	TOIDUAINED	1 444,6	1,6	5 258,9	234,2	236	—	Loomasarvad . . .	—	0,221	—	167,0
185	24 ¹	Seened värsk ja kuiv . . .	—	0,812	—	146,2	237	—	Kalasoosused . . .	0,130	—	3,0	—
186	24 ²	-do- konservieritud . . .	—	—	—	—	238	—	Sooled . . .	0,001	—	0,100	—
187	24 ³	Igas. dieet. preparaad.	0,023	—	3,9	—	239	—	Loomamaod . . .	0,001	—	0,030	—
188	13	Ern. toiduextraktid . . .	0,228	—	19,2	—	240	—	Ern. loomaosad . . .	0,001	—	0,030	—
189	36 ²	Margarin . . .	10,5	—	941,9	—	241	—	VII. Seemned ja elustaimed	—	—	—	—
190	117 ¹	Olivi- ja ern. toiduõlid	0,626	—	62,7	—	242	62 ²	a) SEEMNED	173,4	180,6	10 428,2	6 213,5
191	117 ²	Kakaoõli . . .	5,9	—	439,8	—	243	62 ²	Linaseemned . . .	—	179,4	—	5 921,5
192	112 ^{2-d}	Saharüin . . .	0,203	—	223,5	—	244	62 ¹	Seesamiseemned . . .	—	—	—	—
193	33	Sool . . .	1 427,1	—	3 567,8	—	245	62 ²	Ristikheinaseemned . . .	2,8	—	475,8	—
194	39	Toiduained ern. . .	0,001	0,807	0,050	88,0	246	62 ²	Timotiseemned . . .	—	—	—	—
195	40	V. Elusloomad ja linnud	2 tk.	18 tk.	30,0	540,0	247	62 ¹	Muud rohuseemned . . .	1,7	—	303,6	—
196	—	Hobused . . .	74	—	888,0	—	248	62 ²	Lillesibulad ja -juured	0,006	—	0,200	—
197	—	Veisloomad . . .	—	—	—	—	249	62 ^{2-a}	Muud ern. seemned . . .	103,9	1,2	9 648,6	292,0
198	—	Vasikad . . .	—	—	—	—	244	62 ¹	b) ELUSTAIMED	0,938	—	69,5	—
199	—	Lambad . . .	—	—	—	—	245	62 ²	Elavad taimed . . .	0,014	—	1,4	—
200	—	Sead . . .	—	57 tk.	—	—	—	—	Lõigat. lilled ja lehed	—	—	—	—
201	—	Põrsad . . .	—	—	—	—	—	—	värsked ja kuivatatud	0,226	—	61,1	—
202	—	Metsloomad igasugused	—	—	—	—	—	—	Ern. taimesoad loomul.	0,698	—	7,0	—
203	—	Sulloomad . . .	—	—	—	—	—	—	VIII. Puu- ja puutõstussaadused	—	—	—	—
204	—	VI. Nahk, nahakaup ja muud loomasaad.	—	—	—	—	—	—	a) PUUSAADUSED	—	—	—	—
205	54 ¹	a) TOORED NAHAD	66,4	17,8	7 414,9	3 827,3	247	58 ¹	Falgid, prussid, pakud,	—	—	191,0	80 382,7
206	—	Loomannah. kuiv. soolat.	10,9	6,1	1 306,6	1 537,4	248	—	latid . . .	—	—	—	—
207	—	Loomannah. märj. . .	55,5	11,7	6 108,3	2 289,9	249	—	Männast . . .	—	—	—	—
208	—	Tooresnaha jätsed . . .	—	—	—	—	250	—	Kuusest . . .	—	958,4 ⁹	—	47,7
209	—	b) ÜMBERTÕOTATUD	—	—	—	—	251	—	Haavast, lepast, kasest	—	—	—	—
210	55 ²	NAHAD	23,4	0,705	6 349,5	178,1	252	—	Saarest, tamme- ja vaht-	—	—	—	—
211	—	Shevroot, shevrett ja	—	—	—	—	253	—	rast, jalakast . . .	—	—	—	—
212	—	seemisnahk . . .	0,391	—	187,0	—	254	—	Muust ern. puust . . .	—	—	—	—
213	—	Lakknahad . . .	0,449	—	238,4	—	255	—	Liliprid . . .	—	—	—	—
214	—	Saffian, glacé, shagreen	—	—	—	—	256	—	Lauad ja plangud . . .	—	—	—	—
215	—	ja pressit. must. nahad	0,006	—	6,3	—	257	—	Männast ja kuusest . . .	—	4148,44 ¹⁾	—	70 528,5

*) Kaal kilogrammides *) Stand, *) Kub. jalg.

Aine nr. nr.	Sissev. toid SS	ern=eraldi nimetatamata	Kaal 1000 kg.		Väärtus 1000 mk.		Aine nr. nr.	Sissev. toid SS	ern=eraldi nimetatamata	Kaal 1000 kg.		Väärtus 1000 mk.	
			Sissev.	Väljav.	Sissev.	Väljav.				Sissev.	Väljav.	Sissev.	Väljav.
254	"	Haavast, lepast, kasest	—	—	—	—	313	177 ^d	Pap., papje-mash. kivip	—	—	—	—
255	"	Saarest, tammest, vah-	—	—	—	—	314	177 ^a	ja v.-fibr. kaup lihtne	0,129	—	—	12,9
256	58 ^a	Muust, ern. puust	1,52 ¹⁾	—	123,5	—			-do- Ruus-ga	0,025	—	—	5,1
257	58 ^a	Propsid	—	218 034,1 ²⁾	—	0 811,5			c) PABER ja PABERI-	—	—	—	—
258	58 ^a	Põletispuid	—	—	67,5	—			KAUP	59,6	1417,8	5373,4	46,0
259	"	Haod ja peerud	—	—	—	—			1) PABER	—	—	—	—
		b) MUUD METSASAA-	39,8	—	1 037,1	—	315	177 ^a	Pakkimis-paber	0,109	213,2	4,1	7,0
		DUSED	25,3	—	758,2	—	316	177 ^a	Rotatsioon-paber	—	938,0	—	30,9
260	58 ^a	Korgipuu koor ümb-ta	—	—	—	—	317	177 ^c	Paber veemärkidega	0,408	—	—	77,6
261	"	Korgijätised	—	—	—	—	318	177 ^e	Paberosst- ja siidipaber	7,6	—	1 828,3	—
262	58 ^b	Korgipuu koor peenend.	—	—	—	—	319	177 ^c	Pergament, pergamiin,	—	—	—	—
263	62 ^a	Bambus	1,4	—	40,0	—			vaha- ja parafiin-paber	6,1	—	—	672,7
264	62 ^a	Pilliroog	—	—	—	—	320	"	Kalka	0,110	—	—	77,2
265	"	Puuviisad ja m. kas-	0,666	—	51,0	—	321	177 ^a	Faber hõb., maal. inc.	0,582	—	—	183,1
		vud puumistööks	12,4	—	186,1	—	322	177 ^b	Muu ern. pab. ja kaustik.	30,8	264,4	1 850,7	7,9
266	62 ^a	Mererohi	0,009	—	1,8	—	323	177 ^d	Tapeedid ja bordüür.	11,9	—	—	356,2
267	62 ^a	Luffa	—	—	—	—			2) PABERIKAU	—	—	—	—
268	62 ^b	Kivipühkiid	—	—	—	—	324	177 ^a	Ümbrik lihts. pab.	0,059	—	—	10,1
269	63	Kraasimiskäbid	—	—	—	—	325	177 ^a	-do- parem. pab.	0,010	—	—	2,0
		c) PUUKAU	8,7	1 830,6	623,3	66 420,7	326	177 ^a	Kontoriraam. igasug.	—	—	—	—
270	58 ^a	Vineer	2,2	1 851,4	138,7	57 793,2	327	177 ^a	Raamat. ja album.kõited	0,117	2,2	—	23,4
271	"	Vineerist tootpõhjad	—	157,0	—	7,995,0	328	177 ^a	Muu paberikaup ern.	1,5	—	—	287,7
272	61 ¹	Tikutraat	—	—	—	—	329	177 ^a	Paberipesu	—	—	—	—
273	"	Saapatikud	2,0	—	112,7	—			d) TRÜKITÖÖ	4,0	0,334	1290,3	—
274	61 ¹	Saapalikud	0,228	0,718	20,5	86,0	329-a	178 ^a	Käskkirjad	0,011	—	—	0,900
275	61 ¹	Lihtne tisl. ja tretalit	1,9	—	131,3	—	330	178 ^b	Trük. plid. ja postikaard.	0,954	—	—	288,1
276	61 ^a	Tisleri- ja tretalitöö	—	—	—	—	331	178 ^c	Maatead. kaardid ja aada-	—	—	—	—
		poleeritud	2,3	—	204,5	—			sid. teaduslikud tabelid	0,017	—	—	—
277	61 ^a	Lõike- ja nikerd- töö	—	—	—	—	331	178 ^d	Noodid	0,156	—	—	62,4
		ilust-ga, hõb., kuul.	0,085	21,5	10,2	841,5	332	178 ^a	Raamatud ja ajakirjad	—	—	—	—
278	61 ^a	Tisleri-, tretalitööd muu-	—	—	—	—			võrakeelised	2,7	0,334	857,8	—
		dest mater. ilustustega	0,080	—	5,4	—	334	178 ^a	-do- eestikeelised	0,184	—	—	62,7
279	61 ^a	Puutöö põlsterdat.	—	—	—	—			X. Kiuained	—	—	—	—
		d) AAMISEPA- ja PUU-	38,1	3,0	2 298,1	210,0	335	179 ^a	Puuvill toores	716,2	—	16552,0	—
		SEPATÖÖ	0,956	1,8	2,8	180,0	336	"	Puuvilla jätised	5,5	—	618,2	—
280	58 ^a	Aamisepatöö	26,1	—	1 566,9	—	337	179 ^a	Lina	10,3	1 213,8	1 295,9	242,7
281	"	Vaadillaud	11,9	—	726,4	30,0	338	"	Takud	—	94,0	—	8,9
282	58 ^a	Puusepatöö	—	—	—	—	339	"	Kanep	28,6	—	3 936,8	—
283	"	Viisad puusepa tööks	—	—	—	—	340	"	Kanepitakud	—	—	—	—
284	"	Sindlid	—	—	—	—	341	179 ^a	Jute	104,3	—	7 902,8	—
285	58 ^a	Hõõvillast. ja puujahu	—	—	—	—	342	179 ^a	Muud ern. talmertigi	—	—	—	—
		e) PUNUTUD TÖÖ	6,0	—	389,6	—			kiuained	0,080	—	—	5,6
286	64 ^a	Korvid, põrandamatid	1,1	—	87,3	—	343	181 ¹	Vill värvimata	15,8	1,1	0 537,0	—
		j. m. värvimata	0,022	—	4,0	—	344	"	Värvimata villa jätised	—	—	—	—
287	64 ^b	-do- värvitud	—	—	—	—	345	181 ²	Vill värvitud	0,729	—	328,1	—
288	64 ^a	Puutud mööbel ja m.	0,035	—	9,4	—	346	"	Värvitud villa jätised	0,086	—	17,2	—
		puutud asjad lihtsad	—	—	—	—	347	181 ³	Vill kunstlik	0,500	—	100,0	—
		-do- ilustustega	—	—	—	—	348	180 ^a	Siid toores	—	—	—	—
289	64 ^a	Rogos- ja rogokotid	4,8	—	288,9	—	349	178 ^b	Kaltsud villased	0,995	4,3	18,9	—
290	64 ^a	"	—	—	—	—			XI. Tekstiil- ja riidekaup	—	—	—	—
		f) MUUD METSASAA-	0,320	—	21,3	—			a) PUUVILL	18,9	229,5	15 702,5	114,7
		DUSTEST KAUP	—	—	—	—			1) PUUV. NIIT ja LÕNG	—	—	—	—
291	60 ^a	Korgipuu koor. plaadid	0,004	—	0,230	—	350	183 ¹	Lõng igasugune	0,008	90,7	7,6	45,0
292	60 ^a	Fudekorvid	—	—	—	—	351	183 ²	Niit puupooldel.	0,263	—	185,7	—
293	"	Korgist asjad	—	—	—	—	352	183 ³	Niit mitte	3,4	—	2 900,2	—
294	60 ^a	Korgijätised kaaband	0,325	—	21,1	—			2) PUUV. RIEH KAN-	—	—	—	—
		IX. Paber ja trükitöö	—	—	—	—			GASTES	—	—	—	—
		a) PABER TOORES-	1 443,2	55,9	19 621,9	952,6	354	187 ¹	Värv-ta kuni 10 m ² 1 kg.	2,6	—	1 801,7	—
		AINED	—	—	—	—	355	187 ²	Värv-ta 10-15 m ² 1 kg.	1,1	138,8	896,7	69,4
295	178 ^a	Kaltsud igasug. (peale	—	—	—	—	356	187 ³	Värv-ta üle 15 m ² 1 kg.	0,005	—	4,8	—
		villaste)	—	—	—	—	357	188 ¹	Värvitud kuni 10 m ² kg.	7,6	—	5 434,2	—
296	178 ^a	Paberimassa kuiv (meh.	—	—	—	—	358	188 ²	Värvitud 10-15 m ² 1 kg.	1,1	—	950,5	—
		valm.)	—	—	—	—	359	188 ³	Värvitud üle 15 m ² 1 kg.	0,052	—	62,2	—
297	178 ^b	-do- märg (meh. valm.)	1 253,0	—	16 289,0	—	360	189 ¹	Samet ja pitüüs	0,502	—	953,4	—
298	178 ^b	Paberilõik. ja makulat.	—	—	—	—	361	189 ²	Sametpaelad	0,018	—	21,1	—
299	178 ^a	Tselluloos kuiv	190,2	—	3 232,0	—	362	206 ¹	Kardinatüül	0,158	—	253,6	—
300	178 ^b	-do- märg	—	—	—	—	363	206 ²	Muu igasug. tüül	0,4*)	—	1,2	—
		b) PAPP ja PAPPKAUP	115,5	—	2 426,1	—			3) PUUV. KAUP	—	—	—	—
302	177 ^a	Puupapp värvimata	105,4	—	2 107,9	—	364	194 ¹	Masinarihmad	0,313	—	148,7	—
303	177 ^b	-do- värvitud	8,2	—	181,2	—	365	182 ¹	Vatt värvimata	0,007	—	1,2	—
304	"	Papje-mashe, vullk. fib.	—	—	—	—	366	182 ²	-do- värvitud	—	—	—	—
305	"	Papp kalts. j. m. ahetest	0,659	—	15,8	—	367	205 ¹	Fosament-töö	0,344	—	481,2	—
306	"	Ruberoid	—	—	—	—	368	"	Põimitud töö ern.	0,044	—	43,9	—
307	177 ^c	Kaamispapp tõrvatud	—	—	—	—	369	205 ²	Põimit. nõör küünta-	—	—	—	—
308	177 ^c	Kalts. papp katusepapi	—	—	—	—			tööstusele	0,025	—	23,3	—
		võrkkatete	—	—	—	—	370	204 ^b	Sõkad, sokid ^a	0,809	—	647,8	—
309	177 ^d	Põistõp. alla 550 g. m ²	0,003	—	0,230	—	371	204 ^a	Kujutud (83 ern. ^b)	0,438	—	436,9	—
310	"	Pappsaatimise lakkerit	0,723	—	86,8	—	372	208 ^b	Väljajõmbused ^c)	0,029	—	130,9	—
311	177 ^e	Põistõp. kuni 500 g. m ²	0,277	—	22,2	—	373	207 ¹	Pitsid	0,373	—	90,6	—
312	177 ^f	Papp ilust-ga	0,068	—	40,5	—	374	187 ^a	Faelad kujutud värv-ta	0,096	—	8,8	—
313	177 ^g	Pappilust-ga. niidikerim.	0,019	—	0,490	—	374-a	188 ^a	-do- värvit.	0,072	—	99,3	—

*) Kaal kilogrammides 1) Stand. 2) Kub. ja g. 3) Puuvill. ja muudest kiuainetest.

Aine nr. nr.	Sissev. toid 3%	ern-eraldi nimetamata	Kaal 1000 kg.		Väärtus 1000 mk.		Aine nr. nr.	Sissev. toid 3%	ern-eraldi nimetamata	Kaal 1000 kg.		Väärtus 1000 mk.	
			Sissev.	Väljav.	Sissev.	Väljav.				Sissev.	Väljav.	Sissev.	Väljav.
375	184	b) LINA	0,375	1,1	295,2	317,9	435	48	Madratsid	—	—	—	—
376	192 ¹	Linane lõng	—	1,1	—	317,9	436	211 ¹	Vihma- ja püksevarjud	—	—	—	—
377	192 ²	Mööbli- ja pörandariie	—	—	—	—	—	—	siidi- ehk poolsiidiriid.	—	—	—	—
378	192 ²	Riie kehakatteks	—	—	—	—	437	211 ²	-do- muust riidest	0,4 ¹⁾	—	0,200	—
379	193	Lauapesu ja käterati-	0,007	—	6,2	—	438	211 ³	Vihma- ja püksevarjude	—	—	—	—
380	190 ¹	kurite	0,350	—	287,1	—	—	—	raad (riideta)	—	—	—	—
381	184	Lõuend värv-ta ja värvit.	0,018	—	1,9	—	—	—	i) VALMISRIIDED JA	—	—	—	—
382	191	Kõied ja nõõrid	—	—	—	—	—	—	PEAKATTED	0,607	—	952,1	—
383	191 ¹	c) KANEP, JUTE JA	—	—	—	—	439	209 ¹	Pesu hõhne	0,045	—	41,8	—
384	192 ¹	ERN. TAIMERIIGI KIU-	—	—	—	—	440	209 ²	" kaunistustega	0,2 ²⁾	—	0,200	—
385	192 ²	AINED	12,9	20,3	2 297,6	6 077,7	—	—	Pealiskriid. igas. ja meeste	—	—	—	—
386	192 ²	Ern. taimer. kiivain. lõng	0,085	—	20,4	—	441	209 ³ -b	kanderiid.	—	—	—	—
387	194 ¹	Pakkimis- ja kotiriie	4,3	—	300,6	—	442	209 ³ -a	Villased ja puuvillased	0,027	—	35,9	—
388	192 ¹	Pörandariie	0,639	—	63,9	—	443	209 ³ -c	Taim. kiivain. ilust-ta	0,389	—	466,6	—
389	192 ²	Mööbli- ja pörandariie	0,674	—	269,7	—	—	—	Muust materjal. ilust-ga	—	—	—	—
390	192 ²	Riie kehakatteks	—	—	—	—	—	—	Naiste ja laste kande-	—	—	—	—
391	194 ¹	Lauapesu	—	—	—	—	445	209 ⁴ -a	riided igasugused:	—	—	—	—
392	194 ¹	Purjete	1,1	20,3	484,8	6 077,7	446	209 ⁴ -b	Ilustusteta	0,009	—	5,1	—
393	205 ²	Kanganite kudumisma-	—	—	—	—	447	209 ⁵	Ilustustega	0,3 ³⁾	—	0,510	—
394	194 ¹	snaalle	—	—	—	—	448	209 ⁶	Pesu, riid. ja t. kandeasj.	—	—	—	—
395	190 ¹	Presendid	0,107	—	49,2	—	449	209 ⁷	Osalis. siid. ja pools.	—	—	—	—
396	186 ²	Pritstorud (voolikud)	—	—	—	—	450	210 ¹	Siidist ja poolsiidist	0,5 ⁴⁾	—	3,4	—
397	194 ¹	Masinarhmad	—	—	—	—	451	210 ²	Naiste kübar. ilust-ga	—	—	—	—
398	190 ¹	Kõied ja nõõrid	5,3	—	529,1	—	452	210 ³	Kübar. viidist, riidest	0,142	—	395,2	—
399	190 ²	Kalavõrgud	0,725	—	379,9	—	453	210 ⁴	" nahast	—	—	—	—
400	194 ¹	Kaup ern.	—	—	—	—	454	210 ⁵	" õlast	0,001	—	3,4	—
401	186 ¹	d) VILL	12,4	0,930	9 876,7	1 334,4	455	210 ⁶	Mütsid igasugused	—	—	—	—
402	186 ²	1) VILLANE LÕNG	—	—	—	—	455-a	210 ⁶	Kübarate vormid	—	—	—	—
403	186 ²	Villane eie	—	—	—	—	—	—	XII. Metallid	—	—	—	—
404	186 ²	-do- lõng	0,009	—	4,9	—	—	—	a) MALM JA VANA-	—	—	—	—
405	186 ²	-do- lõng korutatud	5,8	—	2 535,5	—	—	—	RAUD	119,8	237,2	1 198,2	936,8
406	199 ¹	2) VILLANE RIIE KAN-	—	—	—	—	454	138	Metall- ja mineraalriidid	—	—	—	—
407	199 ²	GASTES	—	—	—	—	455	139 ¹	Malm toores	119,8	—	1 198,2	—
408	202 ¹	Riie üle 5 m ² 1 kg.	4,8	0,930	5 546,5	1 334,4	456	140 ¹	Vanaraud igasugune	—	237,2	—	936,8
409	202 ²	-do- kuni 5 m ² 1 kg.	1,1	—	1 496,2	—	—	—	b) RAUD	1 037,9	—	24 912,8	—
410	202 ²	Riie tööstusotstarb.	0,699	—	293,6	—	457	140 ²	Raud pulbris	0,052	—	4,7	—
411	203	3) VILLANE KAUP	—	—	—	—	458	140 ³	Latt- ja sordir. igasug.	540,6	—	9 292,9	—
412	201	Valbad	—	—	—	—	459	140 ⁴	Raudroopad	—	—	—	—
413	205 ²	Kasimirrätikud	—	—	—	—	460	140 ⁵	Vorm- ja sordiraud igas.	215,6	—	5 596,7	—
414	205 ²	Paelad igasug.	—	—	—	—	461	140 ⁶	Lehtir. üle 1/2 m/m p.	111,5	—	3 456,0	—
415	205 ²	e) SIID	0,700	—	2 202,6	—	462	140 ⁷	" kuni "	—	—	—	—
416	185 ¹	1) SIIDINIIT JA -LÕNG	—	—	—	—	463	141	Raudplekk, kaet. teiste	—	—	—	—
417	185 ²	Toorest siidist niit igas.	0,186	—	559,5	—	—	—	metallidega	164,1	—	6 502,5	—
418	185 ²	Siidi jäätist. lõng igas.	0,090	—	108,1	—	464	142 ¹	c) TERAS	152,4	—	3 525,5	—
419	196	2) SIIDIRIIE	—	—	—	—	465	142 ²	Latt. ja sorditeras igas.	128,2	—	2 943,7	—
420	195 ¹	Fulaarid värv., trük.	—	—	—	—	466	142 ³	Terasroopad	—	—	—	—
421	195 ²	Riie ern.	0,264	—	978,3	—	467	142 ⁴	Vorm- ja sorditeras igas.	—	—	—	—
422	206 ¹	Samet ja plüüs	—	—	—	—	467-a	142 ⁴	Lehtteras üle 1/2 m/m	24,2	—	581,8	—
423	206 ²	Tüll.	—	—	—	—	—	—	" kuni "	—	—	—	—
424	195 ²	3) SIIDIKAUPE	—	—	—	—	468	143 ¹	d) VASK	2,6	6,4	525,4	411,3
425	208 ¹ -a	Paelad kuni 20 sm. laiuse	0,018	—	74,5	—	469	143 ²	Vanavask	—	6,4	—	411,3
426	207 ¹	Väljaõmblused	0,001	—	12,5	—	470	143 ³	Vask tükikdes ja pulbris	0,001	—	0,050	—
427	207 ²	Pitsid	0,002	—	16,9	—	471	143 ⁴	Vask lattides, viitsades	0,479	—	95,8	—
428	205 ¹	Põimit. ja posament-töö	0,052	—	392,2	—	—	—	" tahvlistes	2,1	—	429,9	—
429	204 ¹	Kujutatud töö ern.	0,007	—	45,2	—	472	147 ¹	e) TSINK	0,905	—	122,1	—
430	180 ²	Siidivatt	0,080	—	21,4	—	473	147 ²	Tsink pulbr., tükikdes.	—	—	—	—
431	180 ²	f) POOLSIID	0,172	—	473,0	—	—	—	Tsinkplekk	0,905	—	122,1	—
432	197 ¹	1) POOSIDIRIIE	—	—	—	—	474	146 ¹	f) SEATINA	0,245	—	12,2	—
433	20	Riie ern.	0,150	—	405,3	—	475	146 ²	Seatina kangides	0,249	—	12,1	—
434	206 ²	Samet ja plüüs	—	—	—	—	476	146 ³	" plekk	—	—	—	—
435	206 ²	Tüll	—	—	—	—	476-a	146 ³	" glasuur	0,002	—	0,050	—
436	197 ²	2) KAUP	—	—	—	—	477	144 ¹	Trükitähed metall (hart-	—	—	—	—
437	204 ¹	Paelad kuni 20 sm. laiuse	0,020	—	61,4	—	478	144 ²	bleid)	—	—	—	—
438	205 ¹	Kujutatud töö ern.	0,002	—	6,3	—	—	—	g) INGLISTINA	1,3	—	570,8	—
439	208 ¹ -a	Põimit. ja posament-töö	—	—	—	—	479	145	inglistina kangides	1,1	—	525,5	—
440	208 ¹ -a	Väljaõmblused	—	—	—	—	—	—	" lehtedes	0,227	—	45,3	—
441	198	g) VILT	0,759	—	223,7	—	—	—	h) ELAVHÖBE	—	—	—	—
442	193-m	Viltriie	0,345	—	103,5	—	479-a	148 ¹	Elavhõbe	—	—	—	—
443	198-m	" tööstusotstarb.	0,404	—	117,2	—	479-b	148 ²	"	—	—	—	—
444	198	" kaubad	0,010	—	3,0	—	479-c	148 ³	i) KALLISMETALLID	—	—	—	—
445	194 ¹	h) MUU TEKSTILKAUP	5,6	—	1 625,1	—	—	—	Kuld	—	—	—	—
446	194 ²	Vahariie ja kaup	0,540	—	216,4	—	—	—	Hõbe	—	—	—	—
447	194 ²	Liimriie ja kaup	0,100	—	46,7	—	—	—	Plaatina	—	—	—	—
448	194 ²	Linoleum	4,9	—	1 329,0	—	479-d	165	k) MUUD METALLID	—	—	—	—
449	33	Leotatud tahid	0,9 ¹⁾	—	0,910	—	480	92 ¹	JA SULATISED	0,719	6,7	70,5	200,9
450	202 ²	Kamellkarv. masina-	—	—	—	—	481	92 ²	Petukuld ja hõbe	0,204	—	36,8	—
451	71 ¹	rihmad	0,099	—	18,7	—	482-a	143	Antimon toorel kujul	0,050	—	0,510	—
452	43	Gaasihõõgusukad	0,089	—	15,8	—	482-b	143	" metall	—	—	—	—
453	43	Padjad	—	—	—	—	482-c	149	Laagrismetallid	—	—	—	—
454	43		—	—	—	—	—	—	Muud metall. ja sulatis.	0,406	9,7	32,2	200,9

1) Kaal kilogrammides.

Aine nr. nr.	Sissev. tolli \$	ern. — craldi nimetatata	Kaal 1000 kg.		Väärtus 1000 m.		Aine nr. nr.	Sissev. tolli \$	ern. — craldi nimetatata	Kaal 1000 kg.		Väärtus	
			Sissev.	Väljav.	Sissev.	Väljav.				Sissev.	Väljav.	Sissev.	
XIII. Metallkaup.													
		a) MALMKAUP	7,2	20,9	179,8	210,0							
483	150 ¹	Malmvalu ümber-ta	0,958	—	16,3	—	547	167 ⁷	Viljapeksugarnituurid (ühes jõumasin.)	—	—	—	—
484	152 ²	Malmõud emallitid	4,6	—	115,0	—	548	167 ⁸	-do- (ilma jõumasin.)	2,6	1,3	316,5	—
485	150-m ¹	Malmradiaatorid	1,6	14,0	48,5	100,0	549	167 ⁹	Tuulamis, sorteermis- ja külviimasinad	—	—	—	—
486	—	keskküttekatalid	—	—	—	—	550	167 ¹⁰	Niidimasinad (vilja- ja rohumasinad)	—	—	—	—
487	150-m ¹	Malmtorud ja ühendus-jaod	—	—	—	—	551	—	Traktoriid	—	—	—	—
488	150 ³	Muud malmasjad	—	6,9	—	110,0	552	167 ⁶	Adrad igasugused	—	—	2,8	—
		b) RAUD- JA TERAS- KAUBAD	-321,8	0,989	15 850,5	69,5	553	167 ⁴	Muud põllutõomas. ja -riistad	68,6	—	2 879,5	—
489	151	Taotud naelad	0,160	—	6,4	—	554	167 ¹¹	Põllutõomasinate osad	2,2	2,8	100,0	—
490	—	Taotud, pressitud ja valatud asjad ern.	2,6	—	108,3	—							
491	152 ¹	Aurukatalid ja ern. ka- teiseapatõõ	36,2	—	1 827,3	—							
492	152 ²	Torud ja nende ühen- dusjaod	27,9	—	1 255,0	—	555	167 ¹⁰	a) JÕU- JA TÕÖSTUS- MASINAD	156,9	4,0	30 200,6	—
493	153	Treit-, poleerit. ja lih- vit teosed igasug.	48,2	0,861	3 312,9	68,0	556	—	Aurumas. lokomobillid	6,2	—	830,9	—
494	154 ¹	Plekkkaup ern. lihtne	37,5	—	2 814,6	—	557	167 ¹¹ -a	Plahvatustõumasinad	5,9	0,284	1 064,3	—
495	154 ²	-do- ilustatud	0,202	—	20,2	—			Turbiinid: auru, vee ja tuule	—	—	0,352	—
496	154 ³	Plekkpärjad	—	—	—	—	560	156 ¹ -e	Kraasilindid	0,048	—	5,3	—
497	155 ¹ -a	Raud- ja terastraat Ⓞ 1—5 m/m	128,3	—	4 492,1	—	561	167 ¹ -b	Pumbad, pritsid	5,0	—	1 093,3	—
498	155 ¹ -b	-do- Ⓞ 0,5—1 m/m	1,1	—	56,3	—	562	167 ⁴	Veskite sisseeedad	—	—	—	—
499	155 ¹ -c	-do- Ⓞ 0,3—0,5 m/m	0,580	—	34,5	—	563	167 ¹ -m ⁶	Separaatorid ja m. pli- maasjanduse masinad	—	7,9	1,1	952,3
500	155 ¹ -d	-do- Ⓞ kuni 0,3 m/m	0,001	—	0,080	—	564	167 ¹ -m ⁶	Põlevkiviõli destillee- rimisimasinad	—	—	—	—
501	156 ¹ -daa	Kõied ja trossid traadist, Ⓞ üle 1 m/m	0,050	—	5,0	—	565	167 ¹ -a-b	Turbaatõustusmas. ja n. osad	—	—	—	—
502	156 ¹ -dbb	-do- Ⓞ kuni 1 m/m	0,075	—	9,0	—			Igasugus. tööstusmas., apar. ja abin. rauast, malmist, terasest	85,0	—	1,1	12 367,7
503	156 ¹ -m	Kiuliste mater. kaet. traat	—	—	—	—	565	a 167 ²	-do- väsest	0,109	—	—	49,4
504	156 ¹ -b	Traatkaangad	0,417	—	41,7	—	566	167 ¹ -a ⁸	Masinat. ja apar. osad	0,748	—	0,395	134,6
505	—	Käiskraasid	—	—	—	—	568	a 167 ¹ -b ⁹	-do- rauast, malm. teras.	20,1	—	—	2 011,4
506	156 ¹ -c	Okastraat	—	—	—	—	569	61 ¹ m	Puust masinate osad	0,007	—	—	0,860
507	156 ¹ -c	Traatinaelad ja -need.	33,5	—	1 309,6	—	570	167 ¹ -b	Õmblus- ja pilutamis- masinad ja n. osad	25,3	0,848	10 626,1	—
508	156 ¹ -a	Muu ern. traatkaup	5,1	0,028	357,5	1,5	571	167 ¹ -d	Kirjutusmas. ja n. osad	0,316	—	—	632,0
		c) KÄSTÖÖRIISTAD JA NOAKAUP	20,6	0,836	2 992,5	85,0	572	169 ¹	Arve- ja m. kantelei- masinad ja n. osad	—	0,305	—	427,4
509	158 ¹	Lauanoad ja kävivid	1,0	—	230,0	—			b) JÕUVANKRID JA TRANSPORTABINOUD	—	—	—	—
510	158 ¹	Muu noakaup lihtne	1,9	—	606,2	—	573	175 ¹	1) VEESÕIDURISTAD	53,1	—	—	6 113,5
511	158 ¹	kuul. hõb.	0,019	—	5,1	—			Rauast merelaevald (ma- hutus 100—1500 rgt. ja enam)	—	—	—	—
512	158 ¹	Käärid lihtsad	0,088	—	10,1	—	574	175 ²	Rauast järve- ja jõelaev.	—	—	—	—
513	157 ¹	Õmblusmasinad	0,006	—	6,4	—	575	175 ¹ -a	Puust mere- ja jõelaev.	—	—	—	—
514	157 ¹	Õmblusõelad	0,208	—	333,1	—	576	175 ¹ -b	Mootoriaevad	—	—	—	—
515	157 ¹	Kudumisevad ja ern. jämedad nõelad	0,108	—	46,7	—	577	175 ³	Paad. ja m. veesõiduabin.	—	—	—	—
516	161 ¹	Villid, rasplid ja ern. lukusepa tööriistad	0,529	—	92,6	—	578	173 ¹ -a ^{aa}	2) JÕUVANKRID	—	—	—	—
517	160	Vikatid ja sribid	0,075	0,836	7,3	85,0	579	173 ¹ -bb ^a	Sõiduautod kuni 1000 kg. tükkis	—	—	—	—
518	—	Labidad, kang. rehad	3,7	—	155,9	—	580	173 ¹ -cc ^a	-do- 1000—1300 kg. tükkis	—	3,6	—	1 080,0
519	161 ¹	Muud ern. käsitööriist.	13,0	—	1 498,9	—	580	173 ¹ -c	-do- üle 1300 kg. tükkis	—	—	—	—
520	159 ¹	Külmad sõjaristad	—	—	—	—	581	173 ¹ -c	Sõiduautode raam. ühes mootori ja rattast.	—	—	—	—
		d) VASKKAUP	8,8	—	2 965,0	—	582	173 ¹ -d	Veoa autod igasug.	—	—	—	—
521	143 ¹	Torud	0,794	—	162,3	—	582	173 ¹ -d	Veoa autod raamid ühes mootori ja rattast.	—	—	—	—
522	155 ¹ -a	Traat isoleerim-ta Ⓞ 0,5—12,5 m/m	3,6	—	871,3	—	583	173 ¹	Mototsiklid 2-he ja 3-me rattaga ja istekorv.	—	—	—	—
523	155 ¹ -b	-do- Ⓞ kuni 0,5 m/m	0,279	—	78,1	—	584	173 ¹ -d	Aut. ja motots. osad ern.	—	5,3	—	1 620,9
524	156 ¹ -b	Traatkaangad	1,5	—	527,2	—	585	173 ¹ -a-b	Jalgrattad 2-he ja 3-me rattaga	—	1,0	—	1 092,0
525	156 ¹ -a	Traatkaup igasugune	0,035	—	14,2	—	586	173 ¹ -c	Jalgrataste osad (peate kummirehved)	—	1,0	—	399,3
526	149 ¹	Kaup liust-ta	2,5	—	670,0	—			3) RAUDTEEVAGUNID JA MUU VEEREV MAT- TERJAL	—	—	—	—
527	149 ¹ -1	— ilust-ga	0,052	—	41,4	—	587	174	Veerev materjal igas.	—	42,2	—	1 920,0
		e) KALLISMETALLIST KAUP	0,020	0,988	310,7	11,0	588	173 ¹ -3	4) SÕIDURISTAD	—	—	—	—
528	148 ¹	Kullast juvelitööd	0,93 ¹	—	180,2	—	589	173 ¹ -a	Sõidu- ja veovankrid ja reed igasugused	0,018	—	—	1,3
529	—	Plaatinast	0,03 ¹	—	4,8	—	592	173 ¹ -a	Sõidu- ja veorist. osad	—	—	—	—
530	148 ¹	Hõbedast	16,17 ¹	—	161,7	—	593	173 ¹ -b	Sõiduriist. teljed (her- meet. määrdehoold.)	—	—	—	—
531	148 ¹	Brokaatkaangad	0,5 ¹	—	4,0	—			5) LENNUKID	—	—	—	—
532	148 ¹	Litterkuld ja -hõbe ni- tides	—	2,5	—	10,0	594	173 ¹	Lennukid igasugused	—	—	—	—
533	—	Juvelitöökojaja pühkm.	—	0,988	—	11,0	595	167 ¹	c) ELEKTRIMASINAD	24,1	0,744	—	9 583,4
		f) MUUD. METALLID. KAUBAD	6,1	0,147	837,5	65,0	596	167 ¹	El. dännamed, mootorid, transformatorid	—	4,5	0,042	2 898,0
534	163 ¹	Tsinkkaup lihtne	0,202	—	21,4	—	598	167 ¹	El. masinate osad	—	—	—	—
535	163 ¹ -1	— ilust-ga	0,042	—	5,5	—							
536	149	Alumiiniumkaup lihtne	1,1	—	482,8	—							
537	149 ¹	Seatinatorud ja -traat	3,1	—	158,7	—							
538	164	Haavid	—	—	—	—							
539	163	Seatinakaup ern.	0,292	—	35,1	—							
540	163	Inglistinakaup ern.	0,003	—	0,490	—							
541	162 ¹	Trükitehased	1,2	—	135,4	—							
542	162 ¹	Matriitsid ja ern. trükil- tarbeasjad	—	—	—	—							
543	149	Muud ern. metallkaubad	—	0,147	—	65,0							

¹) Kaal kilogrammides.

Aine nr. nr.	Sissev. tolli %	ern.—eraldi nimetatamata	Kaal 1000 kg.		Väärtus 1000 mk.		Aine nr. nr.	Sissev. tolli %	ern.—eraldi n'imetamata	Kaal 1000 kg.		Väärtus 1000 mk.	
			Sissev.	Väljav.	Sissev.	Väljav.				Sissev.	Väljav.	Sissev.	Väljav.

XVII. Kivid, mullad ja nende saadused

597	169 ¹	Akkumulaatorid, patareid, elemendid	—	—	134,5	—	644	65 ¹	Vabrik ja ehit. tarv. savid	127,4	924,2	332,3	5118,7
598		Akkumulaatorplaadid	—	—	—	—	645	65 ²	Talk põletamata	—	—	—	—
599	169 ³	El. mõõdurist (voit- amper-, vatmeetr. ja lugejad)	0,444	0,014	103,3	8,0	646	65 ³	Kriit	—	—	—	—
600	169 ⁴	El. reostaadid ja muud aparaadid	0,276	0,010	22,1	6,0	647	65 ⁴	-do- põletatud	0,330	—	1,1	—
601	169 ⁵	El. lambid, sõenildiga	0,011	—	11,0	—	648	65 ⁵	Kustutamata lubi	—	—	—	—
602	169 ⁶	" metallniid.	0,746	—	671,7	—	649	65 ⁶	Tsemnt	—	710,9	—	4 265,8
603	169 ⁷	" taskulambid ja nende osad	—	0,211	—	25,0	650	65 ⁷	Hüdraulilised sideained	0,122	213,2	0,400	852,8
604	71,5	El. tehnil. tarb. söest. armatuurid, materjalid, ja tarbed	0,239	—	21,5	—	651	66 ¹	Liiv	0,500	—	1,1	—
605	169 ¹	El. isoteerpael	0,474	—	142,3	—	652	66 ²	Kvarts, ränk, püroli- siit, infusoorimuld	105,0	—	—	210,0
606	194 ³	" juhed kaet. kiudain.	4,9	—	1 571,8	—	653	66 ³	Tänavasill. kiv. loomul.	—	—	—	—
607	156 ^a a.c.	" shuk. ehk kummiga	1,8	—	725,0	—	654	66 ⁴	Kivid tööst. tarbeks peenen-ta	—	—	—	—
608	156 ^b b.c.	El. ja telef. kaablid metallpanseriga	0,739	—	140,4	—	654-a	66 ⁵	-do- peenen-tud	—	7,9	—	18,9
609	159 ³	Telegr., telef., radio aparaadid, tarb., osad	0,473	0,319	467,6	180,0	655	66 ⁶ a	Ehtuskivid loomulikud	—	3,7	—	14,7
610	169 ⁴		—	—	—	—	656	66 ⁶ b	Kivid tahvl. trepistm.	—	—	—	—
							657	66 ⁶ a	Marmortahvid üle 15 sm. paksud	—	—	—	—
							658	66 ⁶ b	-do- kuni 15 sm. paksud	—	—	—	—
							659	72 ¹	Tellisk. vaap. ja vaabat.	—	0,085	—	0,100
							660	72 ²	Lubjalihvast, tsem. jne. kivid ja tahvid	0,482	—	0,870	—
							661	72 ³ -a	Tutekindlad kivid ja tahvid (shamottkivid)	0,847	—	5,2	—
							662	72 ³ -a	Shamotsavi	—	—	—	—
							663	72 ³ -b	Telliskivid ja tahvid magnesiidist	—	—	—	—
							664	73 ³ -a	Põrandatahvid üle 15 mm. paks.	—	—	—	—
							665	73 ³ -b	-do- kuni 15 mm. paks.	0,382	—	3,9	—
							666	73 ³ -c	Põrandat. mitnevõrv.	—	—	—	—
							667	73 ³	Savi tahvid seinte katmiseks	0,275	—	2,2	—
							668	74 ¹	Katusekivid	—	—	—	—
							669	74 ²	Ahjupeedid	7,4	—	73,9	—
							670	94	Magnesiid	—	—	—	—
							671	96 ²	Bariid, viteriit	—	—	—	—
							672	70 ¹ -a	b) KUUR- JA TERRA- KOTATROSED	0,054	—	5,3	—
							673	70 ¹ -b	Kujutseesid kuni 50 kg. tükkkaal	0,003	—	0,660	—
							674	70 ²	-do- üle 50 kg. tükkkaal	—	—	—	—
							675	70 ³	Lihts. raudtseesid kõvadest kivisordidest	—	—	—	—
							676	74 ³	-do- ern. kiviliikidest	—	—	—	—
							677	71 ¹	Terrakotaseesid	0,051	—	4,6	—
							678	71 ²	c) LIHVIMISAINED, POK- TISEPÄTÖÖ JA MUUD	23,7	—	668,8	—
							679	71 ³ -a	Lihvimis- ja poleerimis- ained tükkidest	—	—	—	—
							680	71 ³ -b	-do- jahvatatud	11,4	—	399,3	—
							681	71 ⁴	-do- paberil	1,5	—	134,7	—
							682	66 ⁴	-do- rüdel	0,015	—	2,6	—
							683	66 ⁵	Kunstl. valmist. käiad, lusud	0,223	—	2,7	—
							684	162 ³	Loomul. tahukiv, käiad	2,3	—	5,4	—
							685	66 ⁷	Litograafia- ja kivi- joonist.	—	—	—	—
							686	66 ⁸ a	Veskikivid	4,5	—	13,5	—
							687	66 ⁸ b	Tahvelkivid plaat. saet.	—	—	—	—
							688	66 ⁸ c	-do- lõhut. tüketeer-ta	0,030	—	0,860	—
							689	66 ⁸ -c	Vilgukivi	0,002	—	0,060	—
							690	69 ¹	Vilgukivist asjad	—	—	—	—
							691	69 ²	Asbest tükkidest	0,004	—	0,340	—
							692	69 ³	" pulbris, kiudes	—	—	—	—
							693	69 ⁴	" papp	0,715	—	64,4	—
							694	72 ³ -c	" asjad	2,0	—	16,5	—
							695	73 ¹	Retordid ja tiigid	—	—	—	—
							696	73 ²	Savitorud	—	—	—	—
							697	74 ⁴ -a	Happekindlad kivimõud	—	—	—	—
							698	74 ⁴ -b	Liht. savist kaup ilust-ta	1,0	—	28,0	—
							699	68	-do- ilust-ga.	—	—	—	—
							700	75 ¹	Glasaar	0,004	—	0,450	—
							701	75 ²	d) FAJANSTROSED	12,8	—	663,7	—
							702	75 ³	Lihtsad	9,2	—	417,7	—
							703	76 ¹	Ühevõrv. joonist. ilustatud	1,9	—	115,1	—
							704	76 ²	Kunstsmalidega ja kul- laga ilustatud	1,7	—	130,9	—
							705	76 ³	e) PORTSELAANTEO- SED	4,6	—	487,2	—
							706	76 ⁴	Lihtsad	2,3	—	210,1	—
							707	76 ⁵	Sõõginõud	2,2	—	267,0	—
							708	76 ⁶	Tubade kaunist., lihtsad	0,065	—	8,5	—
							709	76 ⁷	Tubade kaunist., ilustat.	0,009	—	1,6	—

XVI. Instrumendid, aparaadid ja laskeriistad

a) INSTRUMENTID JA APARAADID

611	169 ⁴	Päevapildiparaadid ja nende osad	0,048	0,025	96,8	100,0
612	77 ^a -e	Päevapildiplaadid	0,392	—	35,3	—
613	177 ³ -f	Päevapildipaber	0,712	—	227,9	—
614	169 ⁴	Kino projektsioonaparaadid ja nende osad	—	—	—	—
615		Kinofilmid	—	—	—	—
617		Arstirist., aparaadid ja tarbed	1,8	—	1 528,7	—
618	170	Pikkisilmad, binoklid, prillid ja nende osad	0,235	—	617,1	—
619	169 ⁴	Optikariist., -klaas. ja nende osad	0,003	—	7,9	—
620		Astron. instrumendid, maamõõdurist ja tarb.	0,632	—	2 225,6	—
621	171 ²	b) KELLAD	0,010	—	1 303,4	—
622	171 ³	Taskukellad kullast	—	—	—	—
623	171-m ³	Taskukellad muud. materjalidest	0,023	—	238,2	—
624	171-m ³	Aratuskellad ja m. kellad	0,446	—	254,2	—
625	171 ⁴	Seinakellad	0,120	—	32,0	—
626	171 ⁴	Tornikellad	—	—	—	—
627	171 ⁴	Igasugu kellamehanism.	0,025	—	297,0	—
628	171 ⁵	Kellamehanismi osad	0,008	—	100,8	—
629	168 ⁸	c) KAALUD	2,0	—	331,3	—
630	168 ¹ -b	Kümnendik- ja teised kaalud ern.	1,9	—	265,9	—
631	168 ¹ -a	Lauakaalud	0,032	—	5,4	—
632	168 ¹	Käsi- ja vedrukaalud	0,055	—	60,0	—
633	168-m ³	Pretsisioonkaalud	—	—	—	—
634	169 ⁴	Kaalude osad (pommid jne.)	2,8	0,158	1 951,2	250,0
635	167 ¹ -c	d) FÜSIIKA-, MATE- MAATIKA-, LABORA- TOORIUMRIISTAD JA TARBED	0,447	—	125,2	—
636	169 ¹	Kontrollaparaadid, pitar- rismõõttjad	0,181	—	134,8	—
637		Gaasi- ja veemõõttjad	0,246	—	230,1	—
638		Mano-vakuomeetr. ja muud mõõdur. ern.	—	—	—	—
639		Kompassid, baromeetr., termomeetrid	1,8	0,080	1 333,1	100,0
640		Füüsika-, matemaatika- joonestamis- ja õppe- teaduslised tarbed	0,160	—	128,0	—
641	159 ⁴	Laboratooriumitarbed	—	0,078	—	150,0
642		Muud aparaadid ja mõõduristad ern.	0,889	—	544,0	—
643		e) LASKERIISTAD	0,248	—	238,1	—
644		Püssid igas.	0,018	—	23,4	—
645		Revolvrid, püstolid	0,089	—	68,8	—
646		Laskeriistade osad ja tarbed	0,558	—	153,7	—

Aine nr. nr.	Sissev. tolli \$§	ern.—eraldi nimetatamata	Kaal 1000 kg.		Väärtus 1000 m.		Aine nr. nr.	Sissev. tolli \$§	ern.—eraldi nimetatamata	Kaal 1000 kg.		Väärtus 1000 m.	
			Sissev.	Väljav.	Sissev.	Väljav.				Sissev.	Väljav.		
707	77 ¹ -a	f) KLAASKAUP	30,8	0,085	2 033,5	105,0	771	51 ²	Kalarasv puhastamata	—	—	—	—
708	77 ¹ -b	Klaaskaup õänes, pu-	3,6	—	71,3	—	772	51 ³	Degra	1,5	—	118,7	—
709	77 ¹ -c	deliklaasist	8,7	—	209,9	—	773	—	Olelin	0,001	—	0,170	—
710	77 ² -a	-do õänes juurdelihvit.	0,452	—	18,1	—	774	51 ⁴	Spermatset puhastat.	0,013	—	3,6	—
711	77 ² -b	korkidega	2,3	—	172,3	—	775	—	Steariin	0,508	—	55,9	—
712	77 ² -c	-do pressit. ja valat.	13,6	—	1 290,9	—	776	51 ⁵	Kondiõli	0,002	—	0,130	—
713	77 ² -d	-do lihv., poleeritud	1,1	0,085	126,9	105,0	777	—	Lanolin	0,060	—	8,7	—
714	77 ² -e	Värvilisest klaasist kaup	0,876	—	113,9	—	778	—	Kalarasv puhastat.	0,910	—	36,4	—
715	77 ² -f	ihline	0,060	—	8,4	—	779	53	Küünlad	0,2 ¹	—	0,030	—
716	77 ² -g	-do poleeritud	0,124	—	21,8	—	780	120 ¹	Seep kosmeetiline	0,055	—	6,7	—
717	77 ² -h	Klaaskaup maalidega	8,2	—	173,6	—	781	120 ²	Seep lihtne	0,290	—	13,1	—
718	77 ² -i	ja metall. kaunistat.	—	—	—	—	782	87 ²	d) KUMMI JA KUMMI- KAUP	18,1	0,118	9 192,5	105,0
719	77 ² -j	g) TAHVELKLAAS	—	—	—	—	783	87 ²	Kautshuk toorel kujul	0,113	—	6,8	—
720	77 ² -k	LIHVIMATA	7,5	—	149,6	—	784	88 ² -a	Kummi vedel	—	—	—	—
721	78 ¹ -a	Mille pikkuse, laiuse ko-	0,010	—	0,350	—	785	—	Kummi pehme	—	—	—	—
722	78 ¹ -b	gum. kuni 225 sm.	0,051	—	1,6	—	787	88 ²	Pehm. kummist asjad	2,2	—	901,2	—
723	78 ¹ -c	-do 225—350 sm.	0,017	—	1,9	—	788	88 ² -a	Kõva kummi väljat-ta	—	—	—	—
724	78 ¹ -d	-do üle 350 sm.	0,576	—	20,2	—	789	88 ²	Kõvast kummist asjad	0,110	—	44,1	—
725	78 ¹ -e	-do-dekoreeritud	2,1	—	277,4	—	790	88 ²	Kummijalanõud	14,1	—	7 034,6	—
726	79 ¹	-do-sissevalatud traat-	0,071	—	47,0	—	791	88 ²	Kummikangad kraas- litide jaoks	—	—	—	—
727	79 ¹	võrguga	0,733	—	66,0	—	792	88 ² -a	Ratast õhukummid	—	—	—	—
728	79 ¹	h) PEEGLIKLAAS LIH-	0,085	—	164,4	—	793	87 ² -b	" kummimantlid	1,6	0,118	1 205,8	105,0
729	79 ¹	VITUD	—	—	—	—	794	173 ² -d ma	Veoautode massiiv- kummihiinid	—	—	—	—
730	79 ¹	Mille pikkuse, laiuse	—	—	—	—	795	—	Kummihiinid (vana- kummi)	—	—	—	—
731	78 ¹ -a	kogum. kuni 125 sm.	—	—	—	—							
732	78 ¹ -b	-do 125—250 sm.	—	—	—	—							
733	78 ¹ -c	-do üle 250 sm.	—	—	—	—							
734	78 ¹ -d	Matike tegemata, lih- vimata	—	—	—	—							
735	78 ¹ -e	Amalgameer. peeglikl.	—	—	—	—							
XX. Väetisained.													
736	79 ¹	Kivisüsi	4 320,6	—	12 961,9	—	796	41 ¹	Loomulikud väetisain.	—	—	—	—
737	79 ¹	Puusüsi	—	—	—	—	797	—	(toored kondid)	—	—	—	—
738	79 ¹	Koks	—	—	—	—	798	41 ²	Toomassiakk jahvat-ta	—	—	—	—
739	79 ¹	Turbabriketid	—	—	—	—	799	—	-do jahvatatud	—	—	—	—
740	79 ¹	Põlevkivi	—	29,9	—	20,0	800	41 ³	Kondid toored igasug.	—	—	—	—
XIX. Õlid, rasvad, vaigud ja nende saadused.													
741	80	a) MINERAALRIIGIST	1 303,7	0,304	21 574,0	11,6	800-a	41 ⁴	Kondid toored väävl- happega ümbertõõlat.	—	—	—	—
742	80	Kiviseetõrv	—	—	—	—	801	41 ⁵	Kondituhk, süsi ja pö- letatud kondid	—	—	—	—
743	80	Tõkat	0,018	—	0,170	—	802	41 ⁵	Fosforiit	—	—	—	—
744	81	Põlevkiviõli	—	0,108	—	1,6	803	89	Superfosfaat	544,4	—	3 266,4	—
745	81	Antratsseen	—	—	—	—	804	103 ¹	Kaalisool	—	—	—	—
746	81	Naftaliin	—	—	—	—	805	103 ²	Tshillisaalpeeter	—	—	—	—
747	83	Asfalt	—	—	—	—	806	103 ³	Kaali	1,3	—	9,1	—
748	80	Gudron vedel	—	—	—	—	807	—	Norra	—	—	—	—
749	83 ¹	" kõva	0,049	—	0,790	—	808	98 ²	Lämmastiklubi (calcium cyanamid)	6,0	—	96,0	—
750	85 ¹	Nafta toores	—	—	—	—	809	—	Väävelhappummoniaak	11,1	—	111,0	—
751	85 ²	Nafta destilleerim. vedel	—	—	—	—			Kunstlik väetisain. ern.	—	—	—	—
752	85 ²	Petrooleum	1 008,6	—	13 112,0	—							
753	85 ²	Petogeen	—	—	—	—							
754	85 ²	Bensin	213,9	—	4 706,8	—							
755	84	Masuu	—	—	—	—							
756	84	Vaseliniõli	1,6	—	58,1	—	810	102	Alumiiniumoksüid	313,7	—	10 149,3	—
757	85 ²	Petrooleeter	0,041	—	0,040	—	811	101 ¹	Väävelhappu savimuld	0,002	—	0,200	—
758	85 ²	Määrdeõli ern.	59,4	0,201	2 485,3	10,0	812	101 ² -a	Maarjajää kristallides	0,205	—	1,9	—
759	85 ²	Määrde ern. (vankri- määre ja muud)	—	—	—	—	813	101 ² -b	-do puhris	1,0	—	30,2	—
760	85 ²	Mäevaha (osok.) toores	—	—	—	—	814	101 ²	Kroommaarjajää	0,013	—	0,390	—
761	85 ²	Mäev. (taeres) puhastat.	—	—	—	—	815	99	Arseenik igasug.	0,250	—	22,5	—
762	85 ²	Vaselini puhastamata	—	—	—	—	816	102	Baariumoksüid	0,003	—	1,9	—
763	85 ²	Parafin	23,5	—	1 175,3	—	817	99 ²	Väävel- ja söehapu- baarium	0,005	—	0,200	—
764	80	b) TAIMERIIGIST	97,5	9,8	5 641,9	922,7	817-a	99 ²	Viteriit	—	—	—	—
765	80	Puutõrv	—	—	—	—	818	112 ² -b	Kloorisbaarium	0,001	—	0,550	—
766	80	Tõkat	—	—	—	—	819	—	Baariumühend. ern.	—	—	—	—
767	82	Pigi	—	—	—	—	820	—	Boorhappe puhastatud	0,390	—	77,8	—
768	82	Kampol	37,1	—	1 225,3	—	821	93 ¹	Booraks puhastatud	1,2	—	57,9	—
769	86	Ollepruulipigi	3,3	—	63,3	—	822	93 ²	Boraadid ern.	—	—	—	—
770	86	Terpentiin	0,470	—	8,0	—	823	112 ² -a	Broom	—	—	—	—
771	86	Vaha ern.	0,006	—	0,370	—	824	112 ² -a	Broomkaalium	—	—	—	—
772	87 ¹	Shellakk ja m. vaik	0,006	—	0,490	—	825	112 ² -a	Broomnaatrium	0,162	—	48,7	—
773	117 ²	Kookusõli	44,0	—	3 303,2	—	826	112 ² -c	Tsüaankaalium	0,008	—	14,5	—
774	117 ²	Palmiõli	—	—	—	—	827	112 ² -c	"-naatrium	—	—	—	—
775	117 ²	Muud taimeõlid puhas- tamata	9,4	9,8	563,9	922,7	828	100 ¹	"-jaali kollane	0,100	—	22,0	—
776	117 ²	Värnits	0,175	—	12,3	—	829	100 ²	" punane	0,010	—	2,2	—
777	121 ¹	Piirituslakid	0,191	—	35,3	—	830	112 ² -b	Elavhõbeda ühend.	0,044	—	40,9	—
778	121 ²	Terpentiin- ja õiljakid	1,0	—	113,5	—	831	112 ² -b ¹	Hapnik	—	—	—	—
779	122	Kirjalakk	0,004	—	0,450	—	832	110 ¹	Hõbedasoolad	0,007	—	39,0	—
780	117 ² -a	Glütseriin puhastam.	—	—	—	—	833	710 ¹	Kulda sisaldav sool.	—	—	—	—
781	117 ² -b	-do- puhastatud	1,8	—	310,7	—	834	—	Plaatinat sisald. sool.	—	—	—	—
782	51 ¹	c) LOOMARIIGIST	21,9	—	1 506,5	—	835	—	Jood	0,070	—	352,0	—
783	51 ¹	Loomarasv tehniliseks	—	—	—	—	836	112 ² -a	Joodkaalium	0,118	—	542,3	—
784	51 ¹	ostarbek	13,6	—	1 268,1	—	837	112 ² -b	Joodnaatrium	0,006	—	24,9	—
							838	—	Kaalium (metall)	—	—	—	—
							839	143 ¹	Potass	3,2	—	157,6	—
							840	105 ¹					

1) Kaal kilogrammides.

Aine nr. nr.	Sisseev. toili \$§	ern.—eraldi nimetatamata	Kaal 1000 kg.		Väärtus 1000 mk.		Aine nr. nr.	Sisseev. toili \$§	ern.—eraldi nimetatamata	Kaal 1000 kg.		Väärtus 1000 mk.	
			Sisseev.	Väljav.	Sisseev.	Väljav.				Sisseev.	Väljav.	Sisseev.	Väljav.
841	105 ^a	Sõehapukaallium, kahe- kordne	—	—	—	—	918	112-m ¹	Atsetüleengas	—	—	—	—
842	105 ^a	Kaaltiseebikivi puhasta- tamata	—	—	—	—	919	108 ^a	Gaaliushape ja pürogal- lool	0,001	—	0,980	—
843	105 ^a -b	-do puhastatud	—	—	—	—	920	112 ^a	Joodi orgaanil. ühend. ern.	0,007	—	30,2	—
844	112 ^d	Berthollettsool	2,4	—	113,0	—	921	81	Karboohape puhastata- ta	0,015	—	0,590	—
845	59	Väävlihapukaallium	—	—	—	—	922	112 ^b	-do puhastatud	0,081	—	16,2	—
846	104 ¹	Kloorkaltsium	—	—	—	—	923	115 ¹	Kloraal (hüdraat)	0,003	—	0,570	—
847	104 ²	Sõehapukaalts. sadestat.	0,255	—	5,1	—	924	87 ¹	Kaseiin	—	22,3	—	1 400,0
848	107	Kloorilubi	40,3	—	085,1	—	925	115 ¹	Kloroform	0,034	—	40,6	—
849	108 ³	Soolhape	7,7	—	215,7	—	926	115 ¹	Kolloodium	—	—	—	—
850	112 ^b -b	Kloornaatrium	0,348	—	22,6	—	927	112 ^b -b	Naftalini puhastat. kris- tallides	—	1,4	57,5	—
851	109 ¹	Kroomhape ja -soolad	0,258	—	51,2	—	928	112 ^a -a	Naftool	0,009	—	1,0	—
852	100 ¹	Kroomsoolad ern.	—	—	—	—	929	112 ^a -a	Nitrobensool ja naftalini, anilini, naftülamini ja nende soolad	0,148	—	45,0	—
853	103 ^a	Lämmastikhape	0,233	—	9,8	—	930	112 ^b -b	Dimetüülanilini, bensü- diini, toolidi ja n. soolad	0,031	—	7,1	—
854	112 ^b -b	Lämmastikhapusoold	—	—	—	—	931	112 ^b -b	Oblkahape	—	—	—	—
855	98 ¹	Salmiak	0,170	—	13,6	—	932	111 ^a	Oblkahapuantimoon	—	—	—	—
856	"	Ammoniaak	0,847	—	90,7	—	933	112 ^b -b	Piimahape	0,004	—	0,800	—
857	"	-do vedel	2,9	—	574,8	—	934	111 ^a	Piimahapuantimoon	—	—	—	—
858	112 ^b -b	Ammoniaakgas	—	—	—	—	935	112 ^a -a	Puupliirit. (metüülalkoh.)	1,1	—	222,2	—
861	104 ¹	Kloormagneesium	0,056	—	0,500	—	936	"	Valkseatinaseep ja valk- hapusoold	—	—	—	—
862	862	Väävlihapumagneesium	—	—	—	—	937	101 ¹	Sipelgahapualumiinium	—	—	—	—
863	143 ¹	Naatrium (metall)	—	—	—	—	938	112 ^b -b	Sulfohapped	—	—	—	—
864	105 ^a -a	Seebikivi (naatr. seebi- kivi) puhastamata	85,8	—	3 090,5	—	939	108 ¹	Saltsüülhape	0,155	—	62,0	—
865	105 ^a -b	-do puhastatud	0,080	—	12,1	—	940	"	Saltsüülhapusoold	0,049	—	20,2	—
866	105 ¹	Sõehapunaatrium ühe- kordne	115,5	—	1 270,0	—	941	112 ^d -d	Sulfaadid ja tema sool (peale saharini)	—	—	—	—
867	105 ²	-do kahekordne	5,3	—	128,2	—	942	108 ²	Sidrunhape ja t. sool	0,063	—	28,3	—
868	112 ^a -a	Nikkeloksüüd ja -soolad	0,041	—	0,750	—	943	4 ³	Tärklis	0,093	—	5,8	—
869	112 ^b -b	Kloorraud	0,046	—	0,750	—	944	108 ²	Viinakivi	0,562	—	112,4	—
870	109 ¹	Rauaviitriool	0,567	—	56,7	—	945	"	Viinakivi	0,003	—	0,560	—
871	112 ^b -b	Seatinaoksüüd ja -soo- lad ern.	—	—	—	—	946	95 ¹	Viinakivi puhastamata	—	—	—	—
872	105 ^b	Sulav klaas	—	—	—	—	947	95 ²	Viinakivi poolpuhast.	—	—	—	—
873	112-m ¹	Sõehape (vedel)	1,7	—	320,4	—	948	112 ^b -b	-do puhastatud	0,221	—	15,5	—
874	112 ^c -c	Kaltsiumkarbid	2,1	—	42,2	—	949	95 ¹	Viinahapuubi toores	—	—	—	—
875	103 ²	Väävelisüüsk	0,001	—	0,080	—	950	111 ^a	Viinahapu antimo- nüülkaallium	—	—	—	—
876	97	Strontsianit (sõehapu- strontsium)	—	—	—	—	951	115 ¹	Eeter (väävil ja äädika)	0,266	—	101,1	—
877	"	Tsölestiin (väävelhapu- strontsium)	—	—	—	—	952	108 ¹	Äädikahape	2,6	—	225,9	—
878	102	Strontsiumoksidid ja -soolad	—	—	—	—	953	112 ^b -b	Äädikahapuseatina (s. suhkur)	0,001	—	0,100	—
880	109 ^a	Klooritsink	0,003	—	0,270	—	954	"	Äädikahapunaatrium	0,005	—	0,550	—
881	"	Tsinkvitriool	0,003	—	4,7	—	955	106 ¹	Puuäädika pulber	—	—	—	—
882	112 ^c -c	Vismutoksidid	—	—	—	—	956	108 ¹	Äädikahapusoold ern.	0,014	—	1,2	—
883	"	Vismutsoolad	0,020	—	25,8	—	957	"	Muud ern. org. ained c) APTEEGI- JA ROHU- KAUP	9,7	—	2 045,6	—
884	109 ^a	Vasevitriool	0,010	—	0,510	—	958	24 ¹	Arstised oplaadid	0,066	—	39,5	—
885	"	Saltsburgi vitriool	—	—	—	—	959	87 ^a	Asaõõtidavaik	—	—	—	—
886	114	Vosvor	1,2	—	95,8	—	960	87 ^b	Balsam toolu-, peruu- -	0,004	—	6,4	—
887	108 ^b	Vosvorhape	0,001	—	0,200	—	961	87 ¹	Balsam ern.	0,005	—	4,2	—
888	"	Vosvorhapunaatrium	0,010	—	0,890	—	962	44	Seerumid	0,007	—	05,0	—
889	"	Vosvorhapusoold	2,5	—	162,1	—	963	87 ^a -a	Kemper puhastata- ta	—	—	—	—
890	91 ¹	Väävel toores tükikides	—	—	—	—	964	87 ^b -b	-do puhastatud	0,186	—	185,6	—
891	91 ^a	-do puh. (õievävel)	2,5	—	40,1	—	965	117 ^a	Kastoorõli	0,091	—	82,9	—
892	108 ^a -a	-do kammer ja vit- rioolõli	10,9	—	402,9	—	966	116	Laktokaarium	—	—	—	—
894	108 ^b -b	-do suitses, anhüriid	—	—	—	—	967	44	Loom. osad arstil. otst.	—	—	—	—
896	105 ¹	Glaubersool	17,5	—	1 135,2	—	969	87 ^a	Manna ja viiruk	0,007	—	2,6	—
897	105 ^a	Kahelisväävlihapunaat- rium	0,022	—	0,660	—	970	87 ¹	Munavaige ja -kollane	5,9	—	305,1	—
898	"	Naatriumhüposulfiit	0,550	—	38,5	—	971	116	Oopium	0,5 ¹	—	1,0	—
899	"	Väävlihapunaatrium (kesk. sool)	1,5	—	29,8	—	972	113 ²	Plaastrid siidi peal	—	—	—	—
900	"	Väävliksaatrium	3,5	—	71,4	—	973	82 ¹	Taimed ja kasvad arstil. ostarbeks	1,3	—	163,3	—
901	112	Gaasid ern.	—	—	—	—	974	112 ^a -a	Atsetanilidid	0,019	—	7,1	—
902	90	Sool vannide jaoks	0,073	—	0,740	—	975	112 ^b -b	Prepar. arstil. otst.	0,37 ¹	—	123,3	—
902-a	112	Muud anorgaan. ain.ern. b) ORGAANILISED AINED	7,2	22,3	2 565,1	1 400,0	976	112 ^c -c	Santonin	0,077	—	54,0	—
903	112 ^a	Atropiin	0,01 ¹	—	1,2	—	977	113 ¹	Valmistet. arstirohud	0,888	—	887,6	—
904	"	Hüüin	0,018	—	105,6	—	978	182 ^a	Vatt puhastatud	0,548	—	120,5	—
905	"	Kodeiin	0,002	—	101,8	—	d) LÖHNA- JA KOSMEE- TIKAAINED						
906	"	Kofeiin	0,027	—	80,1	—							
907	"	Kokaiin	0,016	—	942,8	—	979	87 ^b	Lõhnavaiud	0,002	—	1,8	—
908	"	Morfium	0,005	—	258,4	—	980	118	Lõhnavaid alkohoolita	0,012	—	1,8	—
909	"	Strünniin	0,223 ¹	—	9,6	—	981	119 ¹	Kosmeetikakaup igas.	0,195	—	233,7	—
910	"	Veratrin	0,22 ¹	—	2,5	—	982	119 ²	Lõhnaõli piiritusega	0,024	—	70,5	—
911	"	Aikaloidid ern.	—	—	—	—	983	119 ^a	Lõhna- ja eeterlised õlid ilma alkohoolita	0,254	—	177,5	—
912	111 ¹	Antrakinoon	—	—	—	—	984	"	Kristall-lõhnaained	0,001	—	2,6	—
913	112 ^b -b	Atsetoon	0,112	—	11,2	—	985	119 ^a	Lõhnaained ern. piiritu- tusega	0,009	—	9,9	—
914	108 ^a	Bensoehape	0,010	—	4,5	—	e) MINERAALVÄRVID						
915	"	Bensoehapusoold	0,131	—	49,9	—							
916	112 ^b -b	Bensool puhastatud	0,009	—	0,620	—	986	125 ^a -a	Ooker	—	—	720,6	—
917	4 ^a	Dekstriin	0,012	—	0,620	—	988	"	Umbr	—	—	—	—
917-a	"	Leikoom	—	—	—	—							

1) Kaal kilogrammides.

Aine nr. nr.	Sissev. toili 386	ern.—eraldi nimetatamata	Kaal 1000 kg.		Väärt. 1000 mk.		Aine nr. nr.	Sissev. toili 386	ern.—eraldi nimetatamata	Kaal 1000 kg.		Väärt. 1000 mk.	
			Sissev.	Väljav.	Sissev.	Väljav.				Sissev.	Väljav.	Sissev.	Väljav.
988		Värvimuld ern.	6,6	—	98,8	—	1029	121 ^a	Loomuliikud parkained	—	—	—	—
989	166	Pronkspulber	—	—	—	—	1030	121 ^a	peenend-ta	0,045	—	1,8	—
990	125 ^a	Rauaoaksidevärv	—	—	—	—	1031	124 ^a	-do- pulbris	—	—	—	—
991	125 ^b	Kriit saestetatud	14,1	—	56,5	—	1032	108 ^a	Parkimisekstraktid	59,7	—	1 612,4	—
992		Talk peenike	1,0	—	4,1	—	1033	43 ^a	Tanin	0,002	—	0,920	—
993	130	Berliini- ja Partiisi- slaine	—	—	—	—	1034		Kalaliim igasugune	—	—	—	—
994		Ultramarini ja pesusine	1,9	—	365,3	—	1037	45	Shelatiin	0,490	—	63,6	—
995	131	Seatinavalge	0,003	—	0,210	—	1038	43 ^a	Liim ern.	2,7	—	206,5	—
996		Tsinkvalge	2,1	—	190,8	—	1039	71 ^a	Agar-agar	—	—	—	—
997	132	Seatinapumane	0,002	—	0,140	—	1040	137	Kleepimis- ja kittimisain.	1,5	—	58,1	—
998	133	Vaskvärv	0,023	—	4,7	—	1041	137	Saapamaäre	6,9	—	683,8	—
		f) VÄRVID TALME- JA LOOMARIIGI, KUNSTL. JA PREPARAAD.	3,6	—	1 654,6	—	1042	177 ^b	Kärbsepaber liimiga	—	—	—	—
999	125 ^a	Taimevärvid ern. peenenda- ta	—	—	—	—	1044	98	Gaagaat ja galaliit	0,010	—	5,5	—
		-do- peenendatud	—	—	—	—	1045		Puskarõli	—	—	—	—
1000	125 ^b	Kosheeniil igal kujul	—	—	—	—	1046	a	Amüülalkohol	—	—	—	—
1001	129 ^a	—do- peenendatud	—	—	—	—	1047	68	Tselluloid plaattides	0,004	—	1,6	—
1002	129 ^a	—do- peenendatud	0,004	—	1,4	—	XXII. Muusikariistad, kunsti-, pidu- ja segakaup						
1003	135	Antliinvärvid ern.	3,6	—	1 652,5	—	a) MUUSIKARIISTAD						
1004	128	Indigo	—	—	—	—	1048	172 ^a	Tiivklaverid ja orelid	1,8	0,723	823,5	180,0
1005	135	Indigoitiin	—	—	—	—	1049	172 ^a	Planifoon	—	0,723	—	180,0
1006	126	Orseille (Kudbear)	—	—	—	—	1050	172 ^a	Harmooniumid, arf. j.m.	—	—	—	—
1007		Kateshu (Cachou)	—	—	—	—	1051	172 ^a	Muusikariistad ern.	0,881	—	590,3	—
1008		Shüttgeb	—	—	—	—	1052		Muusikariistade osad	0,882	—	220,4	—
1009	134 ^a	Värvimisekstraktid ja krapp-preparaadid	0,004	—	0,500	—	1053	172 ^b	Muusikariistade keeled	0,016	—	12,8	—
1010	134 ^a	Saifoor, orseille ja indigo-ekstraktid	—	—	—	—	b) KIRJUTUSM.						
1011		Hematelini kuiv.	—	—	—	—	1051	216	KUNSTIK., KOLLEKTS.	1,3	—	600,0	—
1012	134 ^a	Kloroform	0,001	—	0,100	—	1052	217	Kirjutusmaterj. ern.	1,3	—	600,0	—
1013		Alkahiin	—	—	—	—	1053		Teaduslikud kollekts.	—	—	—	—
		g) MUUD JA KIRJU- TUSVÄRVID	5,0	1,8	495,2	115,8	c) PÜÜKAUP						
1014	42	Tahm	0,174	—	12,2	—	1057	212 ^a	Nõob. krae ja mansh.	0,166	—	1 386,8	—
1015	210 ^m	Rätsepakriit	0,500	—	90,0	—	1058	212 ^a	Nõõbid linas, puuv. riid- est ja odav. met.	0,343	—	198,8	—
1016	136	Tempel- ja miniatüür- värv	0,030	—	6,0	—	1059	212 ^a	Nõõbid puust, luust, klaasist	0,104	—	41,4	—
1017		Hilinatsh	—	—	—	—	1060	213 ^a	Suled ehitamiseks ja val- misehted nelst	0,002	—	8,2	—
1018	137 ^m	Trükimust	1,3	1,8	85,2	115,8	1061	213 ^a	Jaanalinnu- ja teiste soo- jamaa lindude suled ümbertõttamata	—	—	—	—
1019	137	Tint	1,0	—	81,0	—	1062	213 ^a	Kunstl. lilled kallist ainest	0,004	—	3,6	—
1020		Värvid ern.	2,0	—	240,8	—	1063	213 ^a	-do- odavast ainest	—	—	—	—
		h) LÕHKEAINED JA TULETIKUD	0,699	82,7	201,3	5 274,3	1064	214 ^a	Pärlid odav. ainest	0,119	—	35,7	—
1021	159 ^a	Padrunid ja pistongid	0,300	—	120,5	—	1065	214 ^a	Pärlitest teosed	0,001	—	1,1	—
1022		Püssirohi	0,390	—	80,8	—	1065	a	Pärlid	—	—	—	—
1023	159 ^a	Lõhkeain. tehn. otst.	—	—	—	—	1066	a	Inimjuuksed	—	—	—	—
1024		Süütenõõr	—	—	—	—	1066	a	Inimjuustest teosed	0,21	—	0,740	—
1025	159 ^a	Pürotehnilised abinõud	—	—	—	—	1067	215 ^a	Pudukaup ern. kall. mat.	0,026	—	107,5	—
1026		Tuletikud	—	82,7	—	5 274,3	1068	214 ^a	-do- odav. materj.	0,401	—	720,9	—
		i) MUU KBEEMIAKAUP	75,3	0,091	3 413,1	18,0	1069	215 ^a	-do- metallidest (peale kallismet.)	0,070	—	105,0	—
1027	112 ^a	Keemiakaup ern.	3,9	0,031	778,9	18,0	1070	—	d) SEGAKAUP	0,013	—	17,4	—
1028	4 ^a	Mandlikiivid	—	—	—	—			Muud ern. kaubad	0,013	—	17,4	—

*) Kaal kilogrammides.

Tab. 4. VÄLISKAUBANDUS JAANUARIS 1925 (tolliametite järele).
COMMERCE EXTÉRIEUR EN JANVIER 1925 (par les bureaux de douane).

	Tallinn	Valga	Pärnu	Narva	Loksa	Haap- salu	Kures- saare	Kunda	Baltiski	Kokku Total
Absoluutarvudes -- Données absolues.										
Kgr. — } Sissev.—Import.	22.261.174,3	433.277,0	294.696,9	19.693,7	—	—	1 030,0	—	15.758,0	22.965.629
En kgr. } Väljav.—Export.	13.692.544,4	104.079,9	3.345.585,1	5.039.062,9	—	—	—	96.300,0	3.598,0	22.781.211
Üldtähtkalk—Total d'imp. et d'exportation	35.953.718,7	537.356,9	4.080.281,4	5.058.756,0	—	—	1 030,6	96.360,0	19.346,0	45.746.840
Mrk. — } Sissev.—Import.	713.378.620	39.233.490	7.295.220	2.080.140	—	—	239.140	—	551.530	762.778,1
En marks } Väljav.—Export.	673.391.350	15.410.690	34.803.830	26.121.080	—	—	—	597.840	25.100	760.349,8
Üldtähtkalk—Total d'imp. et d'exportation	1.386.769.970	54.644.180	42.099.050	28.201.220	—	—	239.140	597.840	576.630	1.513.128,0
Protsentides — En % o/o.										
Kgr. — } Sissev.—Import.	97,2	1,8	1,0	—	—	—	—	—	—	50,2
En kgr. } Väljav.—Export.	60,3	0,4	16,9	22,1	—	—	—	0,4	—	49,8
Üldtähtkalk *)	78,8	1,1	8,9	11,0	—	—	—	0,2	—	40,0
Mrk. — } Sissev.—Import.	98,7	5,2	0,9	0,2	—	—	—	—	—	50,2
En marks } Väljav.—Export.	89,5	2,5	4,5	8,5	—	—	—	—	—	49,8
Üldtähtkalk *)	92,2	3,5	2,6	1,7	—	—	—	—	—	40,0

*) % au total d'importation et d'exportation.

Tab. 5. VALUTA JA VÄÄRTPABERITE HINNAD TALLINNA BÖRSIL VEEBR. 1925 a.
COURS DU CHANGE À TALLINN (RÉVAL) EN FÉVRIER 1925.

Börsikoos- olekupäe- vad	1 \$ (dol.) 1)		1 £ (Ingl.) nl. 1)		1 Saksa rent- mark 1)		1 Soome m.) 1 mark de Finlande		1 Prantsuse fr.) 1 franc de France		1 Belgia fr.) 1 franc de Belgique		1 Helveet- sia frank.) 1 franc de Suisse		1 Itaalia lir.) 1 lire d'Italie		1 Rootsi kroon.) 1 cour. de Suède		1 Daani kr.) 1 cour. de Danemark	
	O.	M.	O.	M.	O.	M.	O.	M.	O.	M.	O.	M.	O.	M.	O.	M.	O.	M.	O.	M.
	2	372	375	1785	1796	88,75	89,75	9,37	9,46	20,00	20,50	19,25	19,75	71,75	72,75	15,50	16,00	100,00	101,25	66,85
4	372	375	1788	1798	88,75	89,75	9,37	9,46	20,00	20,50	19,10	19,60	71,75	72,75	15,50	16,00	100,00	101,25	66,25	67,25
6	372	375	1782	1797	88,75	89,75	9,37	9,46	20,00	20,50	19,00	19,50	71,75	72,75	15,25	15,75	100,00	101,25	66,25	67,25
9	372	375	1775	1790	88,75	89,75	9,37	9,46	20,00	20,40	19,00	19,50	71,65	72,65	15,25	15,75	100,00	101,25	66,25	67,25
11	372	375	1778	1793	88,50	89,50	9,37	9,46	20,00	20,40	19,00	19,50	71,65	72,65	15,25	15,75	100,00	101,25	66,25	67,25
13	372	375	1778	1793	88,50	89,50	9,37	9,46	19,95	20,35	19,00	19,50	71,65	72,65	15,25	15,75	100,00	101,25	66,25	67,25
16	372	275	1775	1790	88,50	89,50	9,37	9,46	19,45	19,85	18,50	19,00	71,65	72,65	15,15	15,65	100,00	101,25	66,00	67,00
18	372	375	1775	1790	88,50	89,50	9,37	9,46	19,60	20,00	18,70	19,20	71,50	72,50	15,20	15,70	100,00	101,25	66,00	67,00
20	372	375	1775	1790	88,50	89,50	9,37	9,46	19,40	19,80	18,50	19,00	71,50	72,50	15,20	15,70	100,00	101,25	66,00	67,00
23	372	375	1772	1787	88,50	89,50	9,37	9,46	19,50	19,90	18,60	19,10	71,50	72,50	15,20	15,70	100,00	101,25	66,00	67,00
25	372	375	1771	1786	88,50	89,50	9,37	9,46	19,35	19,75	18,60	19,10	71,50	72,50	15,10	15,60	100,00	101,25	66,00	67,00
27	372	375	1776	1785	88,50	89,50	9,37	9,46	19,00	19,40	18,50	19,00	71,50	72,50	14,90	15,40	100,00	101,25	66,25	67,25
Keskmine																				
Veebr. 1925	372	375	1777	1791	88,58	89,58	9,37	9,46	19,69	20,11	18,81	19,31	71,81	72,81	15,23	15,73	100,00	101,25	66,15	67,15
Jaan. 1925	372	375	1779	1794	88,61	89,61	9,36	9,45	20,01	20,51	18,67	19,20	72,09	73,09	15,39	15,89	100,00	101,25	66,15	67,15
1/I-28/II 1925	372	375	1778	1793	88,00	89,00	9,37	9,45	19,85	20,35	18,74	19,26	71,85	72,85	15,21	15,81	00,00	101,25	66,15	67,15
Veebr. 1924	380,08	381,08	1634	1641	—	90,90	9,46	9,56	16,58	17,08	—	—	66,17	66,67	16,50	16,80	199,06	100,06	60,41	61,41

Les jours de Bourse	1 Norra kr.) 1 cour. de Norvège		1 Tsh.-Slo- vakkia kr.) 1 cour. de Tch.-Slov.		1 Hollandi gul- den 3) 1 florin de Pays-Bus		1 Läti lat.) 1 lat de Lettonie		1 tshervon- nets.) 1 tchervon.		1 Eesti kr.) 1 cour. d'or d'Estonie		1000 Austria krooni.) 1000 cour. d'Autriche		1000 Ungari krooni.) 1000 cour. d'Hongrie		E. V. võl- dulaen 1). Emprunt de l'Etat	
	O.	M.	O.	M.	O.	M.	O.	M.	O.	M.	T.	O.	M.	O.	M.	O.	M.	
	2	56,75	57,75	10,90	11,30	150,25	152,75	71,50	72,50	1825	1940	100,00	5,15	5,40	5,05	5,30	97	110
4	56,75	57,75	10,85	11,25	150,00	152,50	71,50	72,50	1825	1940	100,00	5,15	5,40	5,05	5,30	97	110	
6	56,75	57,75	10,85	11,25	150,00	152,25	71,50	72,50	1825	1940	100,00	5,15	5,40	5,05	5,30	97	110	
9	56,60	57,60	10,85	11,25	150,00	152,25	71,50	72,50	1825	1940	100,00	5,15	5,40	5,05	5,30	97	110	
11	56,60	57,60	10,85	11,25	150,00	152,25	71,50	72,50	1825	1940	100,00	5,15	5,40	5,05	5,30	97	110	
13	56,60	57,60	10,85	11,25	150,00	152,25	71,50	72,50	1825	1940	100,00	5,15	5,40	5,05	5,30	97	110	
16	56,60	57,60	10,85	11,25	149,50	152,00	71,50	72,50	1825	1940	100,00	5,15	5,40	5,05	5,30	97	110	
18	56,60	57,60	10,85	11,25	149,50	152,00	71,50	72,50	1825	1940	100,00	5,15	5,40	5,05	5,30	97	110	
20	56,60	57,60	10,85	11,25	149,00	151,50	71,50	72,50	1825	1940	100,00	5,15	5,40	5,05	5,30	97	110	
23	56,40	57,40	10,85	11,25	149,00	151,25	71,50	72,50	1825	1940	100,00	5,15	5,00	5,05	5,30	97	110	
25	56,40	57,40	10,85	11,25	149,00	151,25	71,50	72,50	1825	1940	100,00	5,15	5,40	5,05	5,30	97	110	
27	56,40	57,40	10,85	11,25	149,00	151,25	71,50	72,50	1825	1940	100,00	5,15	5,40	5,05	5,30	97	110	
Moyenne																		
Févr. 1925	56,59	57,59	10,85	11,25	149,60	151,96	71,50	72,50	1825	1940	100,00	5,15	5,40	5,05	5,30	97	110	
Janv. 1925	56,46	57,46	11,00	11,40	150,61	152,65	71,50	72,50	1794	1940	100,00	5,15	5,40	4,97	5,22	97	110	
1/I-28/II 1925	56,52	57,52	10,92	11,37	150,11	152,30	71,50	72,50	1810	1940	100,00	5,15	5,40	5,01	5,26	97	110	
Févr. 1924	—	—	10,88	11,18	142,15	143,15	72,04	73,51	—	—	—	—	—	—	—	—	97	110

M ä r k u s: Peale selle noteeriti: aktsiad—Eestimaa tööstus-kaubandus pank (nom. 250, viim. div. 37,50) m. 2, 4, 6, 9 ja 11 veebruaril 300, 13, 16 ja 18 veebruaril 250.

1) Tehtud ei olnud. 2) Ostjaid ja müüjaid ei olnud. 3) Tehtud 20 veebruaril 151,50.

16 Tab. 6. TALLINNA SADAMASSE SISSETULNUD JA VÄLJALÄINUD LAEVA

	Eesti <i>Estonie</i>				Daani <i>Danemark</i>				Inglise <i>Angleterre</i>				Läti <i>Lettonie</i>				Prantsuse <i>France</i>			
	Arv <i>Nombre</i>	Mahutus <i>Tonn. net</i>	Neist *) laaditult		Arv	Mahutus <i>Tonn. net</i>	Neist laaditult		Arv	Mahutus <i>Tonn. net</i>	Neist laaditult		Arv	Mahutus <i>Tonn. net</i>	Neist laaditult		Arv	Mahutus <i>Tonn. net</i>	Neist laaditult	
			Arv	Mah. <i>Tonn. n.</i>			Arv	Mah. <i>Tonn. n.</i>			Arv	Mah. <i>Tonn. n.</i>			Arv	Mah. <i>Tonn. n.</i>			Arv	Mah. <i>Tonn. n.</i>
I. Sissetulnud—Kaugesõit—																				
Tuleku sadam <i>Port de provenance</i>																				
BELGIA: Antwerpen					2	1690	2	1690												
DAANI: Kolding					2	1690	2	1690												
Kopenhagen					2	1690	2	1690												
DANZIG:																				
HOLLANDI: Rotterdam																				
INGLISE:	4	2515	4	2515					4	2581	3	1398	1	814	1	814				
Belfast									1	1183										
Blyth													1	814	1	814				
Hull	2	1507	2	1507																
London									3	1398	3	1398								
Lowestoft	1	269	1	269																
Liverpool																				
Newcastle	1	739	1	739																
LÄTI: Riia																				
NORRA: Oslo																				
PRANTSUSE: Dunquerque																1	1201	1	1201	
ROOTSI:	5	3213	4	1213																
Helsingborg	1	190	1	190																
Stockholm	4	3023	3	1023																
SAKSA:					1	490														
Bremen																				
Hamburg																				
Stettin					1	490														
SOOME:	5	147																		
Hanko	1	10																		
Helsinki	4	137																		
Uraa																				
VEENE: Leningrad																				
Kokku—Total	14	5875	8	3729	3	2180	2	1690	4	2581	3	1398	1	814	1	814	1	1201	1	
I/I—28/II—1925	25	8218	13	5831	8	5762	6	4997	8	6617	6	4251	3	1193	3	1193	3	3215	3	
Jaanuar—Janvier 1925	11	2343	5	2103	5	3582	4	2707	4	4036	3	2853	2	879	2	879	2	2014	2	
Veebruar—Février 1924	5	3143	3	2309	2	1573	1	854	3	2689	3	2689					2	1491	2	
Rannasõit— <i>Petit cabotage</i>	15	831	7	549																
II. Väljaläinud—Kaugesõit—																				
Mineku sadam <i>Port de destination</i>																				
BELGIA: Gent					1	490	1	490												
DAANI: Kopenhagen					2	1690	2	1690												
DANZIG:																				
ITAALIA: Genua																				
INGLISE:	1	269	1	269					3	2276	3	2276								
Belfast									1	1183	1	1183								
Hull																				
London	1	269	1	269					2	1093	2	1093								
LÄTI:	1	112	1	112									1	814				1	1201	
Liibavi	1	112	1	112														1	1201	
Riia													1	814						
NORRA: Oslo					1	288	1	288												
ROOTSI: Stockholm	2	682	2	682																
SAKSA:																				
Hamburg																				
Stettin																				
SOOME:	7	101	5	80	1	726														
Hanko	1	10			1	726														
Helsinki	5	80	5	80																
Turku																				
Viipuri	1	11																		
VEENE: Kronstadt	1	151																		
Leningrad	1	151																		
Kokku—Total	12	1315	9	1143	5	3174	4	2448	3	2276	3	2276	1	814			1	1201	1	
I/I—28/II—1925	34	8566	21	6332	8	5762	7	5036	7	6312	7	6312	3	1193	1		3	3215	3	
Jaanuar—Janvier 1925	22	7251	12	5189	3	2588	3	2588	4	4036	4	4036	2	879	1		2	2014	2	
Veebruar—Février 1924	1	32			3	2666	3	2666	4	4573	4	4573					2	1491	2	
Rannasõit— <i>Petit cabotage</i>	10	656	7	640																

*) Avec cargaison.

La nomenclature française sera donnée dans le prochain numéro du „Recueil“.

Mõõduüksus	Hind (mk.) Prix (mks.)				Keskmiselt veebr. 1925 a.	Keskmiselt jaan. 1925 a.	Keskmiselt veebr. 1924 a.
	4/II	11/II	18/II	25/II			

TOIDUAINED JA LOOMATOTT.

1. Rukis, Eesti	puud	—	—	—	—	—	281
2. " Vene	"	—	—	—	—	—	255
3. Nisu, Eesti	"	—	—	—	—	—	—
4. " Vene	"	—	—	—	—	—	—
5. Oder, õlle	"	320—330	330—340	330—340	340—350	335	311
6. Kaer, toidu, Eesti	"	255—260	255—260	255—260	255—260	258	254
7. " Vene	"	—	—	—	—	—	—
8. " seemne, Vene	"	—	—	—	—	—	258
9. Rukkijahu	"	495—500	475—500	475—500	475—500	490	464
10. Rukkipiil	"	635—650	635—650	635—650	—	643	600
11. Nisujahu, Ameerika, sõre	"	870—880	860	860	860	864	858
12. Nisujahu, " pehme, kõrg. s.	"	850—860	850	850	850	851	839
13. Kartulid, eksport	"	85—90	90—95	90—95	90—95	91	84
14. " piirituse	"	71—73	71—73	71—73	71—73	72	69
15. Kartulihelbed	"	—	—	—	—	—	—
16. Kartulitärklis „Supérieur“	"	625	625	675	675	650	625
17. Herned, rohelisted, Eesti	"	—	—	—	—	—	590
18. " Hollandi	"	760	760	760	720	750	760
19. Odratangud	"	—	—	—	—	—	—
20. Piim, pudelites	liiter	19	19	19	19	19	19
21. Väi, meierei, eksport	nael	125—130	125—130	130—138	130—136	130,50	117,82
22. " siseturu	"	115—118	115—118	120—125	120	118,87	116,50
23. Margariin, väljamaa	"	49—60	49—60	49—60	49—60	54,50	54,50
24. Juust, „shvetsti“, Eesti	puud	2900—3000	2900—3000	2900—3000	2900—3000	2950	3175
25. " „hollandi“	"	—	—	—	—	—	2500
26. Kaseiin	"	500—650	500—650	500—650	500—650	575	600
27. Munad, eksport I s. (sinine tempel)	paar	13—14	14—15	14—15	14	14,12	22,12
28. " II	"	11—12	12—13	12—13	12	12,12	20
29. Suhkur, peenike, valge, Dantsigi	puud	730—740	730	740—750	740—750	739	743
30. " Saksa	"	—	—	—	—	—	1098
31. " Ameerika	"	—	—	—	—	—	—
32. " Te-Slov.	"	750—760	750	760—770	760—770	759	761
33. " Belgia	"	—	—	—	—	—	1070
34. " Poola	"	—	—	—	—	—	1147
35. " Jaava	"	—	—	—	—	—	—
36. Sfirup, kartuli, 42°	"	760	760	785	785	773	760
37. Glukoos	"	735	735	785	785	760	735
38. Tee, lahtine, Pekoe broken, Jaava	"	—	—	—	—	—	4700
39. " Orange Pekoe	"	7200—7600	7200—7600	7200—7600	7200—7600	7400	7750
40. " Tselon	"	7600—8000	7600—8000	7600—8000	7600—8000	7800	8150
41. " Moning Hiina	"	5200—5600	5200—5600	5200—5600	5200—5600	5400	5750
42. Kohvi, Rio, Santos	"	5400—5800	5400—5800	5400—5800	5400—5800	5600	5900
43. " Kesk-Ameerika sordid	"	6000—7400	6000—7400	6000—7400	6000—7400	6700	6700
44. Kakao, inglise	"	2350—2450	2350—2450	2300—2400	2300—2400	2375	2450
45. " Ameerika	"	—	—	1600	1600	1600	1150
46. " Hollandi	"	2500—2700	2500—2700	2600	2600	2600	2700
47. Riis, Burma II	"	730	730	730	730	730	735
48. Sool lahtine, Saksa	"	56—58	56—58	56—58	56—58	57	57
49. " Vene	"	54	54	54	54	54	54
50. " Hispaania	"	54	54	54	54	54	54
51. Heeringad, Yarmouth, Mattes	tünn	5600	5600	5600	4700—5200	5438	5700
52. " Mattuls	"	5800	5800	5800	5000—5500	5663	5900
53. " Shou, Mattes	"	5800—5900	5800—5900	5800—5900	5800—5700	5890	5838
54. " Mattuls	"	6000—6100	6000—6100	6000—6100	5800—6000	6013	6050
55. " Norra	"	—	—	—	—	—	—
56. " Islandi	"	—	—	—	—	—	2500
57. Sealiba I s.	puud	1440—1600	1600—1680	1600—1680	1600—1680	1610	1560
58. Pekk	"	—	—	—	—	—	1430
59. Loomaliha I s.	"	1000—1100	1100—1200	1100—1200	1100—1200	1125	1070
60. Ristikhein	"	—	—	—	—	—	758
61. Aasahein	"	—	—	—	—	—	—
62. Olikoogid, linaseemne	"	330	330	330	330	330	330
63. " päevalille	"	330	330	330	330	330	330
64. " puuvilla	"	—	—	—	—	—	—
65. " soja	"	370	370	370	370	370	370
66. " palmi	"	—	—	—	—	—	—
67. Nisukliid	"	270—280	260—280	260—280	260—280	271	259
68. Rukkikliid	"	—	—	—	—	—	185
LINASEEMNE, LINA, RIIE, PABER JA NAHK.							
69. Linaseemne, õli 87 ¹ / ₁₀ basis	puud	—	—	—	—	—	475
70. " külvil 98 ⁰ / ₁₀ " "	"	620—650	650	650	650	646	601
71. Lina, Läivi R.	"	2700	2600	2600	2600	2625	2750
72. " Petseri	"	3100—3200	3100—3200	3000—3100	3000—3100	3100	3225
73. " Võru	"	3000—3100	3000—3100	3000	3000	3025	3175
74. " Tartu	"	2800—2850	2800—2850	2800—2850	2800—2850	2825	2900

1925 (cotations de bourse à Tallinn).

		Mõõduüksus	Hind (mk.) Prix (mks.)				Keskmiselt veebr. 1925 a.	Keskmiselt jaan. 1925 a.	Keskmiselt veebr. 1924 a.
			4/II	11/II	18/II	25/II			
<i>La nomenclature française sera donnée dans le prochain numéro du "Recueil"</i>									
75.	Takud, Codilla I	puud.	—	—	—	—	—	—	
76.	" II	ars.	—	—	—	—	—	—	
77.	Puuvillane riie, Bjas, D. I	ars.	48,25—54	48,25—54	48,25—54	48,25—54	51,12	39,62	
78.	" Mtk., Ekstra	"	84,50—11,25	34,50—41,25	34,50—41,25	34,50—41,25	37,37	29,87	
79.	Paber, rotatsioon	puud.	440	440	440	440	440	410	
80.	Tallanahk, Eesti nahast	"	5400—5600	5400—5800	5400—5600	5400—5600	5500	4500	
81.	" Ameerika nahast I s.	"	6400—7000	6400—7000	6400—7000	6400—7000	6700	5100	
82.	" " II s.	"	—	—	—	—	6700	4600	
EHITUSMATERJALID.									
83.	Tsement, Portland, Port-Kunda	1 p.10 ni.	830	830	830	830	830	745	
84.	" " Aseri	"	770	770	770	770	770	690	
85.	Kriit, toores	puud.	—	—	—	—	98	98	
86.	" pestud	"	124—125	124—125	124—125	124—125	124,50	120	
87.	Asfalt	"	150	150	150	150	150	160	
88.	Lubi	"	38—40	38—40	38—40	38—40	39	38	
89.	Kips, tükikdes	"	25	25	25	25	25	—	
90.	" jahvatatud	"	35	35	35	35	35	—	
91.	" krohvimise	"	45—70	45—70	45—70	45—70	57,50	—	
92.	Telliskivid	tuhat.	6500	6500	6500	6500	6500	6100	
METALLID.									
93.	Raud, sordi	puud.	270—290	270—290	270—290	270—290	280	310	
94.	" latt	"	—	—	—	—	—	—	
95.	" vits	"	430—480	410—480	410—480	410—480	448	465	
96.	" plekk	"	470—500	370—535	370—535	370—535	461	470	
97.	" isingitud	"	720—760	720—760	720—760	720—760	740	740	
98.	" talad (T)	"	280—300	280—300	280—300	280—300	290	—	
99.	Teras, vedru	"	490	490	490	490	490	475	
100.	" tööriistade	"	1200—1400	1200—1400	1200—1400	1200—1400	1300	1150	
101.	" talle	"	310—340	310—340	310—340	310—340	325	360	
102.	Malm	"	170—200	170—200	170—200	170—200	185	245	
103.	Inglisina	"	10500—11000	10500—11000	10500—11000	10500—11000	10750	7350	
104.	Seatina	"	1400	1400—1600	1400	1400	1425	950	
105.	Vaskplekk, punane	"	4900—4700	4300—4700	4000—4300	4000—4300	4325	4400	
106.	" valge	"	3800—4300	3800—4300	3700—4200	3700—4200	4000	4100	
107.	Tsinkplekk	"	1600—1640	1600—1640	1600—1640	1600—1640	1620	1600	
KÜTTEAINED, ÖLID JA NENDE SAADUSED.									
108.	Segapuud, 20% kaski	knt. std.	—	—	—	—	—	5700	
109.	Kivisüsi, auru, Yorkshire 2 kor. pest.	puud.	56—58	56—58	56—58	56—58	57	60	
110.	" " Newcastle	"	52—53	52—53	52—53	52—53	52,50	57	
111.	" sepa	"	60—62	60—62	60—62	60—62	61	65	
112.	Koks, valu	"	85—90	85—90	85—90	85—90	87,50	99	
113.	" gaasi	"	85	85	85	85	85	85	
114.	Põlevkivi, I s.	"	10	10	10	10	10	10	
115.	" II s.	"	7,50	7,50	7,50	7,50	7,50	9	
116.	" III s.	"	5	5	5	5	5	5	
117.	Põlevkiviõli	"	180—240	180—240	180—240	180—240	210	214	
118.	Nafta, Vene	"	270—275	260	260	260	263	250	
119.	" Ameerika	"	200—210	200—210	200—210	200—210	205	205	
120.	Petrooleum, Vene	"	280—290	280—290	280—290	280—290	285	283	
121.	" Ameerika	"	280—290	280—290	280—290	280—290	285	283	
122.	Bensiin, Vene	"	580—620	570—620	570—620	570—620	596	621	
123.	" Ameerika	"	650—670	650—670	650—670	650—670	660	621	
124.	Masinaõli, Vene, Nobel Nr. 6	"	650—670	650—670	650—670	650—670	660	536	
125.	" Ameerika	"	560—620	560—620	560—620	560—620	590	520	
VÄETISAINED.									
126.	Superfosfaat, 18—20%	kott 6pd.	670	670	670	670	670	—	
127.	Thomasjahu, 17—18%	"	590	590	590	590	590	—	
128.	Kaalisool, 30%	"	670	670	670	670	670	—	
129.	" 40%	"	880	880	880	880	880	—	
130.	Kainiit, 12%	"	—	—	—	—	—	—	
131.	Besti vosvoriit, 6%	puud.	34—36	—	—	—	35	—	
132.	Salpeeter, Norra	"	—	—	—	—	—	—	
133.	" Tshilli	"	410	410	410	410	—	—	
VÄRVID JA MUU KEEMIAKAUP.									
134.	Nigrosiin, veesulav, väljamaa	puud.	9200	9200	9200	9200	9200	9168	
135.	Tsinkvalge, inglise	"	1750	1750	1750	1750	1755	—	
136.	Tinavalge,	"	1750	1750	1900	1900	1825	1375	
137.	Ooker, Prantsuse	"	345—415	345—415	320—450	320—450	383	841	
138.	Pesuosoda	"	260—270	260—270	260—270	260—270	265	201	
139.	Seebikivi, inglise	"	575—585	575—585	575—585	575—585	585	576	
140.	Tuletikud	500 pk.	5400—6200	5400—6200	5400—6200	7200—7300	6163	5800	

		LINNAD — VILLES													
		Tallinn			Baltiski	Rakvere	Narva	Paide	Haapsalu	Tartu	Viljandi	Pärnu	Võru	Valga.	
Mõõt		Veabr. 1925	Jaun. 1925	Veabr. 1924											
		1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
LIHA, LIHASAADUSED JA RASV— <i>Viandes et graisses:</i>															
1.	Sealiha, keedulih— <i>Viande de porc II. s.</i>	nl	44,5	44	40	45	45	47	42,5	40	35	42	42	43,5	45
2.	" praeliha — " " " I. "	"	48	48,5	44,5	—	48	57	45,5	44,5	42,5	46	49	51,5	53,5
3.	Seapekk— <i>Lard</i>	"	55	56,5	50	50	60	70	50	52,5	55	52	59,5	63,5	60,5
4.	Loomaliha, supiliha— <i>Viande de boeuf II. s.</i>	"	25	29,5	24,5	30	28	27	30,5	29,1	25	27	25	23,5	24,5
5.	" praeliha— " " " I. "	"	40	40	31,5	35	35	32,5	33,5	38,1	30	35	35	30	32,5
6.	Vaskaliha, esim. veerand— <i>Viande de veau II. sorte</i>	"	25	29,7	24	27	29	25	25,5	24	25	28	27,5	21,5	24,5
7.	Vaskaliha, tagum. veerand— <i>Viande de veau I. sorte</i>	"	28,5	33,3	28,5	30	33	30,5	27,5	30,5	30	30	32,5	26,5	28,5
8.	Lambaliha, esim. veerand— <i>Viande de mouton II. sorte</i>	"	35,5	35	31	35	32	34	32,5	35	31,5	30	30	—	25,5
9.	Lambaliha tagum. veerand— <i>Viande de mouton I. sorte</i>	"	37,7	40	33,7	37	35	38	34	38,5	36,5	35	35	—	28,5
10.	Searasv, sulatam.— <i>Graisse d. porc, suif</i>	"	60	62,5	55	55	65	75	57	63,5	62,5	52,5	61,5	65	70
11.	" sulatatud— <i>Saindoux</i>	"	80	80	70	65	—	82,5	—	—	85	65	80	70	85
12.	Loomarasv, sulatamata— <i>Graisse de boeuf, suif</i>	"	40	40	35	—	31	42,5	—	35	45	35	40	—	35
13.	Loomarasv, sulatatud— <i>Graisse de boeuf</i>	"	—	—	—	—	45	—	—	—	45	50	—	60	
14.	Teevorst— <i>Saucisson</i>	"	40	40	38	40	50	45	50	—	40	35	35	45	40
15.	Sink— <i>Jambon</i>	"	70	70	65	—	68	70	65	—	65	70	60	55	60
KALAD—Poissons:															
16.	Räimed, värsked— <i>Ablettes fraîches</i>	"	15,5	15,5	17	—	16	14	16,5	—	15,5	—	—	—	21,5
17.	Kilud — <i>Kilos frais</i>	"	15,5	16,5	14	—	17,5	—	—	10	20	—	—	—	—
18.	Haugid — <i>Brochets frais</i>	"	32	—	24	—	36,5	25,5	—	30	28,5	—	37,5	25	34
19.	Ahvenad — <i>Perches</i>	"	25,5	29,5	22,5	—	22	23,5	—	—	17,5	—	26,7	18,5	25
20.	Särjed — <i>Poissons blancs, frais</i>	"	25	—	20	—	—	—	—	—	13	—	20	13	10
21.	Räimed, soolatud— <i>Ablettes salées</i>	"	15	15	15	13	15	15	15	14,5	15	17	11	—	16,5
22.	Kilud — <i>Kilos salées</i>	"	20	25	17	10	17	19	20	16	20	25	22	—	23
23.	Heeringad — <i>Harengs</i>	"	23	23	20	24	26	23	22	24,5	23	23	23	25	23
24.	Kilud toosides— <i>Kilos en boîtes</i>	"	50	50	45	45	50	45	50	47,5	45	45	45	55	50
TERAVILL, JAHU JA TANGUD— <i>Blés, farines et gruaux:</i>															
25.	Rukis— <i>Seigle</i>	pd.	495	440	278	—	470	473	—	—	480	500	—	—	468
26.	Nisu— <i>Froment</i>	"	—	—	400	—	510	—	600	—	560	—	—	—	—
27.	Oder— <i>Orge</i>	"	318	310	295	370	306	365	290	—	300	312	350	305	300
28.	Kaer— <i>Avoine</i>	"	268	250	268	300	248	291	240	237	265	250	319	288	265
29.	Rukkijahu— <i>Farine de seigle</i>	"	500	455	278	520	498	500	465	511	499	496	515	498	505
30.	Nisujahu, liht— <i>Farine de froment</i>	"	720	720	410	—	—	675	—	—	665	—	695	—	—
31.	" sõela " blutée	"	—	—	460	—	—	—	—	706	680	720	—	—	—
32.	Odrajahu, inimtoiduks— <i>Farine d'orge</i>	"	500	500	400	—	408	520	440	486	450	515	—	400	420
33.	" loomatoiduks— <i>Farine d'orge (pour fouflage)</i>	"	240	240	—	—	343	309	310	250	340	—	335	313	314
34.	Odratangud— <i>Gruaux d'orge</i>	nl.	15	15	15	15	15,5	14,5	12,5	15	15	14	15	30	12,5
35.	Kruubid— <i>Gruaux</i>	"	17	16	17	15,5	—	16	17	20	15	15	17	—	17
LEIB—Boulangerie:															
36.	Rukkileib— <i>Pain noir</i>	"	10,5	10	7	11	11	10,5	10	11,5	11	11,5	11	12,5	—
37.	Peenleib — <i>bis</i>	"	16	15	13	18	18	16,1	16	17	16,5	18	16	20	—
38.	Sepik— <i>Pain demi-blanc</i>	"	16	16	14	19	18	17,5	16	15,5	18	18	16	—	—
39.	Sai— <i>Pain blanc</i>	"	20	20	15	23	22	22,5	25	20	20,5	22	22	25	—

ALEVID — BOURGS

Petersi	Kuressaare	Rapla al. Harju mk.	Viru mk.		Tapa al. Järva mk.	Kärdla al. Järva mk.	Lääne mk.	Saare(vallad)			Pärnu mk.			Vilj. mk.			Tartu mk.				Võru m.	
			N-Jõe- suu al.	Jõhvi al.				Kihel- konna v.	Leisi v.	Oris- saare v.	Sindi al.	K.Nõm- me al.	Mõisa- küla al.	Põitsa- maa al.	S-Jaani al.	Jõgeva al.	Mustvee al.	Kallaste al.	Elva al.	Otepää al.	Tõrva al. Valga mk.	Antsla al.
14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36
55,8	35	37,5	54,8	40	40	39	...	...	...	41,7	45	43,8	40	43,5	38	41,5	50	41,5	45	38,8	...	...
60	42,5	47	—	45	...	41,7	...	...	...	48,8	48,8	49	48	51,8	45	50	55	45	50	55	...	...
65	53,8	49,8	70	55	53,8	43,5	...	...	...	55	52,5	55	52,5	53,8	50	60	60	50	65	50	51,7	...
25	24	25	...	25	28	23,8	...	...	...	25	23,8	27	25	26,8	25	25	25	27,5	30	25	...	...
27,5	30	28,5	...	30	33,7	26,8	...	...	...	30	28,8	35	32,5	33,8	35	30	30	32,5	33	30	...	...
22	19,5	21,5	20	28	25,7	15	17	14	...	26	20,8	26,8	24,8	28,8	...	17,5	—	30	25	23	...	...
24	22,5	24,5	25	33	30,7	16	18,8	15	...	29,8	25	28,8	27,8	31,8	...	22,5	—	35	27	25	...	...
27	24,8	25	30	—	27	—	—	—	...	30	—	29,5	30	28,8	...	—	28	30	28	25	—	...
29,8	26,8	30	35	—	31,5	—	—	—	...	35	—	31,8	33,5	31,8	...	—	32	35	30	30	—	...
71,5	63,8	—	90	—	60	—	—	—	...	66,7	56,8	53,8	59	61,8	55	...	55	...	...	...	60	...
—	70	—	90	—	—	—	—	—	...	—	61,8	—	70	70	70	...	—	60	...	...	—	...
...	35	—	—	...	—	—	—	—	...	40	30	30	45	—	45	...	—	30	30	—	...	...
...	45	—	—	...	—	—	—	—	...	—	35	—	—	—	55	...	—	35	50	—	...	...
...	45	—	40	...	40	—	—	—	...	45	40	35	40	35	...	—	—	45	35	40	...	...
...	65	—	70	...	65	—	—	45	...	65	60	55	60	60	65	...	—	55	50	60	...	...
—	15	—	11	14	15	—	7	—	...	—	—	—	16	—	—	15	—	—	—	—	—	...
25	20	—	—	17	17	—	—	—	...	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	...
27	20	—	27,5	—	30	—	14	—	...	—	—	—	24,5	—	20	—	—	—	—	20	30	...
25	20	—	23,8	25	20	—	—	—	...	—	—	—	18	—	17	18	15	—	—	—	—	...
20	9,5	—	—	—	—	—	—	—	...	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—	14	15	...
...	10	—	10	...	15	15	6	9	...	13	15	15	16	16	20	...	—	15	—	13	...	...
...	10	19	—	...	...	13	7	—	...	22	22	23	18	18	20	...	—	22	20	27	...	...
...	25	20	22	...	22	24	20	20	...	24	25	26	24	21	23	...	26	20	22,5	24	...	...
...	50	42	43,5	...	...	45	—	—	...	50	50	40	50	50	50	...	—	45	47	...	...	
495	396	480	480	490	475	490	394	400	...	497	500	—	406	—	480	—	—	—	—	—	—	...
545	451	525	—	—	—	600	—	—	...	—	600	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	...
388	287	—	360	280	320	375	297	370	...	350	340	—	280	—	—	325	—	—	—	—	—	...
280	225	—	240	275	260	275	275	250	...	320	300	—	286	—	240	298	250	220	300	263	280	...
585	440	500	519	513	480	508	—	—	...	518	524	524	450	543	520	520	515	465	500	500	488	...
—	600	—	620	—	—	700	—	—	...	710	650	665	—	697	700	600	—	—	—	—	—	...
—	650	—	—	—	—	—	—	—	...	—	750	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	...
368	400	—	340	...	...	—	—	—	...	480	500	—	—	—	—	450	438	360	...	400	388	...
—	275	—	330	350	300	—	—	—	...	375	363	—	—	—	—	360	—	328	230	—	220	...
—	13	19	14,5	15	15	15	13	—	...	15,7	...	16	16	15	15	15	14,8	11	14	14	12	...
...	18	12	17,5	...	—	17	18	—	...	17	16	—	16	—	15	...	—	15	14,5	15	...	...
12	10,8	11	10,5	9,5	11,7	12,7	—	—	...	10,8	11	12	10,5	12	12	12	13	10,5	10	12	12,7	...
18	17	—	18	15	...	—	—	—	...	...	18	16,8	17,8	18	18	18	—	16,5	—	18	17	...
...	15,8	—	19,5	19	18	15,7	—	—	...	...	16	16,8	18,8	18	18	18	—	16	—	—	—	...
25	20	25	25	...	...	22,5	22	25	...	21,7	22	20	25	25	24	24,5	...	22	25	...	25	...

Üksikute ainete hindade juures tähendab: t.-toobi hinda l-liitri "		LINNAD — VILLES												
		Tallinn			Baltiski	Rakvere	Narva	Paide	Haapsalu	Tartu	Viljandi	Pärnu	Võru	Valga
		Veembr. 1925	Jaan. 1925	Veembr. 1924										
Mõõt	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	
PIIM, PIIMASAADUSED JA MUNAD— <i>Lait, produits de lait et oeufs:</i>														
40. Piim, rõõsk— <i>Lait</i>	tp.	22	21,5	21,5	15	17	20	16,5	15,5	18	18	15,5	17	
41. Koor, " — <i>Crème</i>	nl.	120,1	118,5	110,1	—	—	—	110	150	130	90	93,5	110	
42. " hapu— " <i>aigre</i>	"	47,5	48	43,5	—	40	45	—	45	42,5	40	50	93,5	
43. Kohupiim— <i>Lait non écrémé</i>	"	15,5	15,5	16,5	—	—	14,5	—	21	15	18	20	15,5	
44. Või, meierei, rõõsakoore— <i>Beurre frais</i>	"	127,5	131,5	115	—	110	125	130	118,5	106,5	100	122,5	98,5	
45. " kõõgi— <i>Beurre autre</i>	"	105	107,5	96,5	—	100	115	97,5	90	86,5	93,5	87,5	98,5	
46. Kanamunad— <i>Oeufs de poule</i>	paar	16,5	26,5	23	13	15	18,5	13	15,5	16,5	14,5	14,5	18,5	
* AIAVILL—Légumes:														
47. Kartulid— <i>Pommes de terre</i>	pd.	111	109	112	—	90	106	75	68	108	90	115	84	
48. Porgandid— <i>Carottes</i>	nl.	5	5	8	—	5	5	—	4,5	5	5	3	7	
49. Peedid— <i>Betteraves</i>	"	5	5	15	—	7	5	—	4,5	4	5	3	5	
50. Kaalikad— <i>Navets</i>	"	3	3	7	—	4	4	—	3	3	2,5	2,5	5	
51. Hersed, kollased, kuivatatud— <i>Pois secs</i>	"	16	16	17	—	—	20	22	15	15	15	20	—	
52. Oad, kuivatatud— <i>Haricots secs</i>	"	—	—	14	—	—	—	—	—	12	—	10	—	
53. Kapsad, hapud— <i>Choucroute</i>	"	5	5	12	—	7	11 t.	4	8	4	3	4	20 t.	
54. " värsked— <i>Choux</i>	"	3	3	12	—	3	4	—	—	3	2	2,5	—	
55. Sibulad— <i>Oignons</i>	"	35	30	25	32,5	35	31	35	30	35	35	35	22	
MUUD TOIDU- JA TARBEAINED — <i>Autres marchandises coloniales:</i>														
56. Riis— <i>Riz</i>	nl.	22	22	17	21	24	22,5	23	22	22	22	22	22	
57. Manna— <i>Manne</i>	"	25	26	20	27,5	30	27,5	28	31	27	35	28	30	
58. Makaronid— <i>Macaronis</i>	"	37	37	32	36,5	41	35	40	39	38	40	43	40	
59. Kartulijahu— <i>Fécule de pommes de terre</i>	"	18	18	17	20	20	19	20	20	20	20	17	20	
60. Suhkur, peenike— <i>Sucre en poudre</i>	"	19	19,5	28	20,5	21	20,5	20	21,5	20	20	21	21	
61. Mesi— <i>Miel</i>	"	80	80	85	—	100	—	80	75	80	—	80	90	
62. Kõõgisool— <i>Sel</i>	"	2	2	2	2	2	2,5	2	2	2	1,8	2	2,5	
63. Viljakohvi— <i>Café de grains</i>	"	40	40	35	40	35	—	30	—	30	30	26	25	
64. Sigurid, praadimata— <i>Chicorée non torréfiée</i>	"	20	20	25	—	20	17	20	—	15	22	—	22	
65. Pesuseep, sinine— <i>Savon</i>	"	35	35	25	35	35	32,5	37	35	35	30	36	35	
66. Petrooleum— <i>Pétrole</i>	"	8	8	8	9	8	9,5	—	9	8,5	8,5	9	9	
67. Tikud— <i>Allumettes</i>	paak	15	15	14	15	15	16,5	15	15	15	15	18	15	
HEIN JA PÕHK—Foin et paille:														
68. Ristikhein— <i>Trèfle</i>	pd.	129	147	151	—	100	—	—	97	128	120	118	148	
69. Timutihein— <i>Fléole</i>	"	130	136	153	—	95	—	—	—	125	—	118	134	
70. Nurmehhein— <i>Herbages autres</i>	"	101	113	—	—	73	83	—	77	88	80	80	100	
71. Lühahhein— <i>Foin des prés</i>	"	69	80	—	—	63	—	—	—	61	—	—	80	
72. Soohhein— <i>Foin des marais</i>	"	—	—	—	—	54	—	—	—	53	—	—	60	
73. Rukkipõhk— <i>Paille (de seigle)</i>	"	100	90	87	—	50	—	—	49	73	—	68	—	
74. Kaera— " — " <i>(d'avoine)</i>	"	—	—	—	—	—	—	—	—	69	—	—	—	
75. Odra— " — " <i>(d'orge)</i>	"	—	—	—	—	—	—	—	—	60	—	—	—	
76. Segaviljapõhk— " <i>(des cultures mixtes)</i>	"	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	
KÜTTEPUUD—Bois de chauffage:														
77. Kasepuud— <i>Bois de bouleau</i>	joonev s. are piktus.	3300	3300	2800	—	2450	—	—	2700	3100	2600	2950	3000	
78. Männipuud— <i>Bois de pin</i>		2200	2400	1800	—	1800	—	—	2500	—	—	—	2500	
79. Kuusepuud— <i>Bois de sapin</i>		2300	2300	—	—	1800	—	—	2350	2600	2100	2700	2500	

ALEVID — BOURGS

Petersi	Kuressaare	Viru mk.		Tapa al.	Järva mk.	Kärda al.	Lääne mk.	Saare(vallad)			Pärnu mk.			Vilj. mk.		Tartu mk.					Tõrva al.	Võru m.	
		Rapla al.	Harju mk.					N-Jõe- suu al.	Jõhvi al.	Kihel- konna v.	Leisi v.	Oris- saare v.	Sindi al.	K-Nõm- me al.	Mõisa- küla al.	Põltsa- maa al.	S-Jaani al.	Jõgeva al.	Mustvee al.	Kallaste al.			Eiva al.
14	15	16	17	18	19	20	21	22	23	24	25	26	27	28	29	30	31	32	33	34	35	36	
23,5	16	—	17,5	16	16,5	18,9	—	—	...	17	15,7	20	18	16,6	18	20	17	15	15	15	13	...	40
—	71,7	—	—	—	—	—	—	—	...	—	91,7	—	—	100	—	—	—	—	—	—	65	...	41
20	—	—	55	—	—	—	—	—	...	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	...	...	42
97,5	90	—	20	—	—	—	—	—	...	—	15	15	70t	—	—	—	—	—	—	—	...	...	43
72,5	80	86,3	132,5	112,5	...	...	...	...	...	110	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	44
18	18	12,8	21	18	12	12,7	77,5	70	...	95	88,8	91,7	92,5	90,1	...	...	...	...	...	...	...	...	45
...	...	...	...	...	...	...	...	...	...	12,5	11,7	12	16	12,6	20	19	18	16,5	—	11	118,8	...	46
110	81	—	88	70	75	68	62	70	...	115	—	120	80	98	90	—	—	80	—	98	60	...	47
...	6	—	5	...	6	3	—	...	...	—	...	—	—	—	—	...	...	3	—	6	...	...	48
...	5	—	6,5	...	5	3	—	...	...	—	...	—	—	—	—	...	...	3	—	—	...	...	49
...	5	—	3,5	...	4	2	—	...	...	—	...	—	4	—	—	...	...	2	—	5	...	...	50
...	15	14	18,5	...	...	...	...	...	...	...	20	—	14	—	—	...	...	20	15	14,5	...	...	51
...	12	—	—	...	30t	—	—	...	...	—	—	—	—	—	—	...	...	—	14	13,5	...	...	52
...	7	—	...	...	15t	5	5	...	...	4	5	—	—	—	—	...	...	8t	—	—	...	...	53
...	6	—	6	...	6	—	—	...	...	—	—	—	—	—	—	...	...	—	—	—	...	...	54
...	18	—	32	...	30	18	—	...	...	—	—	—	25	...	—	...	...	20	—	...	...	...	55
...	24	21	22	...	22	22	22	24	...	—	21	21	23	20	20	...	24	20	20	23	...	...	56
...	34	24	27	...	28	27,5	30	—	...	29	30	27	30	28	28	...	30	26	28	30	...	...	57
...	44	36	40	...	40	37	42	35	...	40	...	40	35	42,5	38	...	45	...	40	—	...	...	58
...	20	18	20	...	22	18	20	22	...	24	20	17	20	...	20	...	24	25	20	20	...	...	59
...	22	20	20	...	22	22	23	24	...	21	20	20	21	20	20	...	22	21	20	21	...	...	60
...	70	—	100	...	—	50	—	...	...	85	80	100	—	100	...	...	100	95	90	90	...	...	61
...	2	2	2,5	...	2	2,5	2	—	...	2	2	2	3	2	2	...	3	2	2	2,5	...	...	62
...	...	25	...	...	25	35	30	—	...	35	30	—	35	—	30	...	...	35	25	35	...	...	63
...	—	20	...	...	20	20	—	...	...	—	...	22	20	—	...	...	20	21	10	23	...	...	64
...	36	34	...	...	39	28	...	...	...	38	32	35	38	37,5	35	...	36	...	35	30	...	...	65
...	9	8,5	9,5	...	9	10	8,8	...	...	10	9	9	10	9,5	9	...	10	8,5	10	10	...	...	66
...	15	15	14,5	...	...	14	15	...	...	18	15	15	15	...	14	...	...	15	15	15	...	...	67
155	80	—	—	—	—	—	—	—	...	—	129	—	—	—	100	—	120	—	—	—	...	...	68
138	80	—	—	—	—	—	—	—	...	—	114	—	—	—	100	—	—	—	—	—	...	...	69
138	75	—	—	—	—	60	—	—	...	—	94	—	—	—	—	—	100	—	—	—	...	...	70
115	68	—	—	—	—	40	—	—	...	—	76	—	—	—	—	—	—	—	—	—	...	...	71
95	68	—	—	—	50	35	—	—	...	—	64	—	—	—	—	—	—	—	—	—	...	...	72
70	40	—	—	—	—	—	—	—	...	—	58	—	—	—	—	—	70	—	—	—	...	...	73
—	60	—	—	—	—	—	—	—	...	—	63	—	—	—	—	—	—	—	—	—	...	...	74
—	60	—	—	—	—	—	—	—	...	—	65	—	—	—	—	—	—	—	—	—	...	...	75
—	—	—	—	—	—	—	—	—	...	—	75	—	—	—	—	—	—	—	—	—	...	...	76
...	1600 ¹	1800	2200	...	2500	1500	—	—	...	—	2000	—	2300	2500	2500	...	2200	2200	—	2200	...	...	77
...	1400 ¹	1600	1800	...	1800	1400	—	—	...	—	1600	—	1800	—	—	...	2000	2000	—	—	...	...	78
...	1200 ¹	1600	—	...	1800	1300	—	—	...	—	1500	—	1800	—	—	...	1800	1400	—	1600	...	...	79

	Eelmisest kuust üle jäänud töötajate arv <i>Chômeurs restés du mois précédent</i>		Kuu jooksul registreeritud töötajate arv <i>Chômeurs enregistrés au courant du mois</i>		Ajutiselt töölt tagasi tulnute (vähem nädalat tööl olnute) arv <i>Nombre des rentrés après l'exécution des travaux temporaires</i>	
	1		2		3	
	M.	N.	M.	N.	M.	N.
A. Tööalade (ametite) järele —						
1. Põllu- ja aiatöölised	31	12	148	164	3	—
2. Metsatöölised	17	—	44	—	—	—
3. Kaevanduste ja murdude töölised	1	—	25	—	—	—
4. Kaevanduste murdesaaduste ja klaasitöölised	2	—	5	—	—	—
5. Metallitöölised	202	—	252	—	8	—
6. Keemiatöölised	—	—	—	—	—	—
7. Toidu- ja maitseainete töölised	10	2	28	3	—	—
8. Tekstiilitöölised	2	7	3	8	—	—
9. Riidetöölised	15	28	43	86	—	4
10. Ehitustöölised	294	1	750	1	9	—
11. Puutöölised	14	—	94	1	—	—
12. Nahatöölised	7	2	11	1	3	—
13. Paberitöölised	1	1	3	—	—	—
14. Poligraafiatöölised	5	3	10	3	1	—
15. Kunsti-, teadusriistade ja muude asjade valm. t.	—	—	2	—	—	—
16. Puhastustöölised	1	17	17	12	—	—
17. Jõumasinate valmistamise töölised	26	—	46	—	1	—
18. Transport- ja sidetöölised	26	1	78	1	1	—
19. Kauplustes töötajad (ka kelnerid)	10	16	8	10	—	—
20. Kantselei- ja kontoriametnikud	44	11	45	17	1	—
21. Haridusalal töötajad	—	1	2	5	—	—
22. Tervishoiualal töötajad	1	2	2	3	—	—
23. Tehniline personaal	6	—	8	—	—	—
24. Majateenijad	14	207	7	227	—	1
25. Lihttöölised	589	580	1742	1295	19	7
26. Muud töölised	40	2	46	2	1	—
B. Üksikute börside järele —						
1. Tallinna	767	296	1413	488	32	7
2. Tartu linna ja maakonna	412	446	785	789	15	5
3. Valga linna	19	25	301	327	—	—
4. Pärnu linna	44	52	356	182	—	—
5. Viljandi linna	3	—	11	6	—	—
6. Narva linna	48	18	510	47	—	—
7. Rakvere linna	—	—	9	12	—	—
8. Harju maakonna	20	11	34	37	—	—
Kokku — Total	1308	848	3419	1839	47	12
Detsembri tegevus 1924 a.	1126	848	1094	564	65	41
Jaauari " 1924 a.	516	261	1299	840	51	15
Tallinna tööbörsi tegevus ¹⁾						
1) metallitöölised	124	—	143	—	6	—
2) ehitustöölised	220	—	455	—	9	—
3) kantselei- ja kontoriametnikud	16	2	17	4	1	—
4) majateenijad	1	45	—	26	—	—
5) lihttöölised	318	217	701	362	9	4
Tartu tööbörsi tegevus ¹⁾						
1) põllu- ja aiatöölised	14	7	108	138	3	—
2) metallitöölised	73	—	46	—	2	—
3) ehitustöölised	51	—	167	—	—	—
4) transport- ja sidetöölised	15	1	56	1	—	—
5) kantselei- ja kontoriametnikud	24	9	17	6	—	—
6) majateenijad	18	143	6	157	—	1
7) lihttöölised	164	244	247	417	10	3

1) Ühes andud need tööalad, kus on olnud suurem tegevus.

en janvier 1925.

Kuu jooksul nõutud tööliste arv <i>Offres du travail (nombre des places vacantes)</i>		Tagasivõetud tööjõunõudmistele arv <i>Chiffre des offres retirées</i>		Töölesaadetute arv <i>Nombre des désignations</i>		Töölejäänute arv <i>Nombre des occupés actuellement</i>		Tööta tööjõu hulgast välja langenute arv <i>Nombre des personnes rayées des listes des chômeurs enregistrés</i>		Tööta tööjõu arv 1 veebruariks 1925 a. <i>Nombre des chômeurs au 1. II. 25</i>		Vabakohtade arv 1 veebruariks 1925 a. <i>Nombre des places vacantes au 1. II. 25</i>	
4		5		6		7		8		9		10	
M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.
<i>Par les occupations.</i>													
11	50	1	8	51	46	47	39	18	16	117	121	5	4
18	—	66	—	31	—	18	—	23	—	20	—	—	—
56	—	—	—	18	—	16	—	2	—	8	—	28	—
—	—	—	—	3	—	4	—	1	—	2	—	—	—
11	—	3	—	173	—	154	—	60	—	248	—	—	—
2	1	—	—	18	2	13	2	9	—	16	3	1	—
—	—	—	—	—	3	—	3	—	3	5	9	1	—
—	13	—	2	18	22	15	19	15	10	28	89	8	—
131	—	10	—	407	—	395	1	91	—	567	1	—	—
2	—	—	—	53	—	41	—	20	—	47	1	—	—
1	—	—	—	14	—	12	—	1	—	8	3	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	1	—	3	1	—	—
—	—	—	—	5	—	4	—	4	3	8	3	—	—
—	—	—	—	1	—	—	—	1	—	1	—	—	—
—	2	—	—	17	16	12	16	5	1	1	12	—	—
1	—	—	—	27	—	25	—	5	—	43	—	—	—
32	—	—	—	50	—	52	—	7	1	46	1	—	—
—	6	—	1	2	7	2	6	2	3	14	17	—	—
1	1	—	—	18	4	13	3	17	6	60	19	—	—
—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	2	6	—	—
—	—	—	—	2	—	—	—	—	7	1	3	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	14	—	—	—
2	34	1	6	12	128	11	117	—	79	10	239	—	11
1372	700	6	—	1256	827	1170	799	216	108	914	925	—	7
555	242	12	5	33	2	32	2	7	2	48	—	103	6
<i>Par les bourses du travail.</i>													
918	196	30	1	924	206	920	188	233	98	1059	455	8	7
550	471	55	11	527	481	507	453	50	83	655	704	36	15
203	226	12	8	203	226	191	218	—	—	129	134	—	—
169	180	—	—	169	121	169	130	61	19	170	85	—	—
—	1	—	1	—	—	—	—	—	—	14	6	—	—
350	20	—	—	333	19	248	14	138	20	167	81	102	6
—	—	—	—	—	—	—	—	3	5	6	3	—	—
5	6	2	2	3	4	3	4	20	14	31	30	—	—
2195	1050	99	23	2209	1057	2038	1007	505	239	2231	1453	146	28
685	267	209	34	488	261	438	233	539	372	1308	848	88	8
187	203	27	13	186	258	130	189	117	68	1619	857	45	9
—	—	—	—	101	—	98	—	34	—	141	—	—	—
77	—	10	—	263	—	261	—	66	—	357	—	8	—
1	—	—	—	9	1	7	—	9	1	18	5	—	—
—	2	—	1	—	22	—	20	—	15	1	36	—	—
808	185	—	—	472	170	474	157	95	67	459	359	—	7
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8	41	—	4	34	42	32	36	4	8	89	96	5	4
11	—	3	—	29	—	26	—	11	—	84	—	—	—
14	—	—	—	74	—	67	—	8	—	143	—	—	—
32	—	—	—	36	—	36	—	4	1	31	1	—	—
—	—	—	—	1	1	1	1	8	3	32	11	—	—
—	29	—	3	11	84	10	67	—	49	9	185	—	11
440	386	6	—	268	327	287	324	2	10	132	380	—	—

	Tööt. ettev. arv Nombre d. entrep.				Kuu jooksul teenistusse astunud Au courant du mois sont entrés								Kuu jooksul teenistu- Au courant du mois							
	Tööt. 1 jaan. Au 1 janr.		Kuu jooks. t. alust Ont com. le toncl.		Töölised Ouvriers		Tehnil. per- sonaal Pers. techn.		Ametnikud Employés		Teenijad Service		Kokku Ensemble		Töölised Ouvriers		Tehnil. per- sonaal Pers. techn.		Ametnikud Employés	
	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.
I. Murrud ja kaevandused—Mines et carrières	13	—	—	—	13	124	17	5	—	—	—	—	151	53	15	—	—	—	—	—
1) Turbatööstus	6	—	—	—	6	43	11	—	—	—	—	—	57	13	—	—	—	—	—	—
2) Põlevkivitööstus	3	—	—	—	3	43	—	—	—	—	—	—	50	34	9	—	—	—	—	—
3) Lubja, gipsi ja isem. valm.	4	—	—	—	4	38	6	—	—	—	—	—	44	6	6	—	—	—	—	—
II. Savi ja klaasitööstus—Industrie minérale	12	—	—	—	12	9	9	1	—	—	—	—	20	29	13	—	—	—	—	—
1) Savi- ja telliskivitööstus	8	—	—	—	8	4	2	1	—	—	—	—	8	23	13	—	—	—	—	—
2) Klaasitööstus	4	—	—	—	4	5	7	—	—	—	—	—	12	6	—	—	—	—	—	—
III. Metallite (masin-, instrum. ja apar. valm.)—Ind. du métal, constr. d. mach., appar. etc.	41	—	1	—	40	188	4	1	—	—	—	—	203	188	10	6	—	—	—	—
1) Masinate	21	—	2	—	20	55	3	1	—	—	—	—	61	54	5	4	—	—	—	—
2) Laevade	6	—	—	—	6	29	1	—	—	—	—	—	35	72	2	1	—	—	—	—
3) Raudtee veereva koosseisu	6	—	—	—	6	75	—	—	—	—	—	—	77	45	1	1	—	—	—	—
4) Muud	8	—	—	—	8	29	—	—	—	—	—	—	80	17	2	—	—	—	—	—
IV. Keemiatööstus—Ind. chimique	12	—	—	—	12	28	65	3	—	—	—	—	103	32	49	—	—	—	—	—
1) Tuletiku	5	—	—	—	5	10	58	3	—	—	—	—	73	16	88	—	—	—	—	—
2) Mitmesug. keem. saat. tööst.	7	—	—	—	7	18	7	—	—	—	—	—	30	16	11	—	—	—	—	—
V. Elektri- ja gaasijaamad—Usines électriques et à gaz	8	—	—	—	8	16	17	1	—	—	—	—	34	10	6	2	—	—	—	—
1) Elektriijaamad	0	—	—	—	0	6	15	17	1	—	—	—	33	9	6	1	—	—	—	—
2) Gaasitööstus	2	—	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	1	1	1	1	—	—	—	—
VI. Tekstiilitööstus—Ind. textile	26	—	—	—	26	175	578	1	1	—	—	—	774	47	164	2	1	—	—	—
1) Puvilla	5	—	—	—	5	125	432	—	—	—	—	—	569	13	37	1	—	—	—	—
2) Villa	4	—	—	—	4	15	26	—	—	—	—	—	43	16	5	—	—	—	—	—
3) Lina	11	—	—	—	11	33	113	1	—	—	—	—	151	17	92	1	—	—	—	—
4) Kõie, nõõrt, niidi valm. ja muud	4	—	—	—	4	1	7	—	—	—	—	—	10	—	—	—	—	—	—	—
5) Kiuahn. ja nende saaduste värvm. ja vanutam.	2	—	—	—	2	1	—	—	—	—	—	—	1	1	—	—	—	—	—	—
VII. Puittööstus—Ind. du bois	34	1	1	—	34	175	25	3	—	—	—	—	218	86	51	21	—	—	—	—
1) Saeveskid	25	1	1	—	25	140	22	1	—	—	—	—	173	75	47	13	—	—	—	—
2) Mõõblitööstus	5	—	—	—	5	35	3	2	—	—	—	—	41	7	4	—	—	—	—	—
3) Munde puust asjade valm.	4	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	4	4	—	—	—	—	—	—
VIII. Nahatööstus—Ind. du cuir	9	—	—	—	9	20	7	—	—	—	—	—	29	16	14	—	—	—	—	—
IX. Paberitööstus—Ind. du papier	14	—	—	—	14	114	68	3	1	—	—	—	191	30	39	1	—	—	—	—
1) Puumassi ja paberi valm.	9	—	—	—	9	111	61	1	—	—	—	—	179	28	34	1	—	—	—	—
2) Mitmes. paber. asjade valm.	5	—	—	—	5	8	7	2	—	—	—	—	12	2	5	—	—	—	—	—
X. Toiduainete t.—Ind. d'aliment.	19	—	—	—	19	18	22	—	—	—	—	—	40	12	15	1	—	—	—	—
1) Jahutööstus	3	—	—	—	3	4	1	—	—	—	—	—	5	6	—	—	—	—	—	—
2) Shokolaadi- ja kompekkit.	9	—	—	—	9	3	18	—	—	—	—	—	21	1	12	—	—	—	—	—
3) Kartulite umbert.	3	—	—	—	3	7	2	—	—	—	—	—	9	2	2	—	—	—	—	—
4) Liha- ja kalasaaduste valm.	4	—	—	—	4	4	1	—	—	—	—	—	5	3	1	—	—	—	—	—
XI. Joogide ja maitseain. tööst.—Ind. des boissons etc.	14	—	—	—	14	13	11	1	—	—	—	—	30	11	10	2	—	—	—	—
1) Viina ja õlle valm.	7	—	—	—	7	7	—	—	—	—	—	—	11	8	4	2	—	—	—	—
2) Tubakastööstus	5	—	—	—	5	6	11	1	—	—	—	—	19	2	6	—	—	—	—	—
3) Mineraaljoogide valm.	2	—	—	—	2	—	—	—	—	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—	—
XII. Kehakatte t.—Conf. d. habits	7	—	—	—	7	19	19	—	—	—	—	—	43	11	7	—	—	—	—	—
1) Riieetõmbemline	3	—	—	—	3	4	4	—	—	—	—	—	10	1	3	—	—	—	—	—
2) Jalatööstus	4	—	—	—	4	15	15	—	—	—	—	—	33	10	4	—	—	—	—	—
XIII. Ehitustööstus—Constructions	5	—	—	—	5	38	14	—	—	—	—	—	52	53	11	2	—	—	—	—
XIV. Trükitööstus—Polygraphie	21	—	—	—	21	21	8	5	—	—	—	—	36	25	14	3	—	—	—	—
XV. Pesukojad—Etabliss. de net.	4	—	—	—	4	2	2	—	—	—	—	—	4	—	15	—	—	—	—	—
Kokku—Total	239	1	3	237	960	866	24	4	29	4	36	5	1928	633	433	42	1	40	12	—
1925 a. suurtööstuse nimekirja sisse võetud ettevõtete arvud	12	—	—	—	12	4	7	—	—	—	—	—	11	7	19	—	—	—	—	—
1925 a. suurtööstuse nimekirjast välja jäetud ettevõtete arvud	81	—	—	—	81	28	14	1	—	—	—	—	47	15	5	—	—	—	—	—
1924 a. suurtööstuse nimestikus olevate ettevõtete arvud kokku	258	1	3	256	984	873	25	4	30	4	38	6	1964	641	419	42	1	42	12	—
Vormiliselt kesktööstusesse kuuluvate ettevõtete arvud	54	—	—	25	47	7	—	—	4	—	1	—	59	90	39	3	—	7	—	—
Vormiliselt suurtööstusesse kuuluvate, kuid siin arvestamata ettevõtete arvud	8	—	—	2	6	—	—	—	—	—	—	—	6	1	—	—	—	—	—	—
Kuu jooks. juurde tulnud ettev. arvud	—	1	—	—	—	—	—	—	2	—	1	—	7	4	—	—	—	—	—	—
Kuu jooksul seisima jäänud ettevõtete eelmise kuu arvud	—	—	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Detsembris—Décembre 1924 a.	263	—	4	259	688	527	18	—	19	8	30	7	1242	1513	631	33	1	31	10	—

Märkus: Jaanuari andmete puudumisel on tarvitatud eelmise kuu andmeid järgmiste ettevõtete kohta: VII. rühmast—A-S.

sest lahkunud ont quitté			Kuu viimasel päeval teenistuses Occupés au dernier du mois					Neist alaealisi (alla 17 a.) Dont au-dessous de 17 ans				Streigijuhit. arv Nombre des cas de grève	Õnnetujuhit. arv Nombre des accidents							
Teenijad Service	Kokku Ensemble	+	Töölised Ouvriers	Tehnil. per- sonaal Pers. techn.	Ametnikud Employés	Teenijad Service	Kokku Ensemble	Töölised Ouvriers	Teenijad Service	Kokku Ensemble	M.			N.						
											M.			N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.
13																				
14	72	+	1268	223	121	1	74	32	80	16	1815	10	—	—	—					
	16	+	185	40	18	—	11	4	10	1	209	5	—	—	—					
	49	+	714	138	68	—	35	11	20	7	992	4	—	—	—					
	19	+	369	45	35	1	28	18	50	8	554	1	—	—	—					
	44	—	375	92	10	—	25	3	12	—	517	18	12	—	—					
	38	—	152	51	6	—	13	2	12	—	236	4	—	—	—					
	6	+	223	41	4	—	12	1	—	—	281	14	12	—	—					
12	224	—	3689	165	223	1	249	95	327	22	4771	58	—	—	—					
6	74	—	950	52	80	1	73	31	108	3	1298	14	—	—	—					
2	80	—	875	30	69	—	79	39	144	7	1243	16	—	—	—					
4	51	+	1582	20	55	—	68	16	65	10	1816	24	—	—	—					
19	19	+	282	63	19	—	29	9	10	2	414	4	—	—	—					
3	91	+	404	770	64	2	46	19	44	10	1359	4	28	1	—					
1	56	+	205	708	19	—	22	8	20	4	986	2	27	—	—					
2	35	—	199	62	45	2	24	11	24	6	373	2	1	—	—					
—	21	+	404	35	33	—	53	38	24	5	592	—	—	—	—					
—	18	+	265	34	24	—	42	31	10	4	420	—	—	—	—					
—	3	—	139	1	9	—	11	7	14	1	182	—	—	—	—					
8	225	+	5199	140	1	1	274	88	224	48	8348	15	19	3	—					
1	54	+	1174	3280	38	—	129	33	90	7	4751	1	12	2	—					
7	28	+	681	673	51	1	85	19	106	35	1654	11	4	1	—					
—	111	+	464	1039	42	—	53	24	23	4	1649	3	3	—	—					
—	31	—	35	187	4	—	7	8	4	2	247	—	—	—	—					
—	1	—	20	20	2	—	4	1	—	—	47	—	—	—	—					
4	178	+	1544	859	163	—	168	50	84	14	2882	8	1	—	—					
3	151	+	716	125	64	—	100	15	64	8	1092	5	—	—	—					
1	14	+	786	696	92	—	61	29	13	6	1063	2	1	—	—					
—	13	—	62	38	7	—	7	6	7	—	127	1	—	—	—					
—	31	—	209	62	20	—	19	5	15	1	331	4	—	—	—					
—	76	+	1493	436	91	2	87	32	68	6	2215	20	11	1	—					
—	68	+	1456	320	79	2	80	27	65	5	2034	19	2	—	—					
—	8	+	37	116	12	—	7	5	3	—	181	1	—	—	—					
—	28	+	315	341	31	5	69	36	79	28	902	1	—	—	—					
—	6	—	123	46	8	—	24	8	31	—	240	—	—	—	—					
—	13	+	68	275	6	1	10	11	11	20	402	1	2	—	—					
—	4	—	64	7	8	—	9	—	3	—	91	—	—	—	—					
—	5	—	60	13	9	4	26	17	34	6	169	—	—	—	—					
7	34	—	295	524	38	1	74	28	39	7	1006	2	4	1	—					
6	14	+	224	54	19	—	47	11	15	4	374	2	—	—	—					
1	16	+	43	450	17	—	21	12	11	3	557	4	1	—	—					
1	2	—	28	20	2	1	6	5	13	—	75	—	—	—	—					
11	32	+	204	300	30	4	13	14	10	5	555	2	3	—	—					
11	18	+	16	32	4	3	5	5	1	3	119	2	2	—	—					
—	14	+	188	218	26	1	13	9	9	2	406	2	1	—	—					
—	98	—	149	13	17	—	22	9	8	2	220	2	—	—	—					
—	43	—	610	271	87	16	62	42	26	11	1125	33	—	—	—					
3	22	—	4	76	—	1	1	1	1	1	85	—	—	—	—					
50	8	1219	+	709	13937	9366	1068	34	1241	492	1041	174	26753	177	80	9	2	268	—	—
—	26	—	15	107	158	13	3	15	11	11	3	321	3	9	—	—	—	12	—	—
1	23	+	24	265	112	27	—	26	9	18	4	461	5	2	—	—	—	7	—	—
51	8	1216	+	748	13495	9320	1082	31	1252	490	1048	175	26893	179	73	9	2	263	—	—
—	1	140	—	81	116	47	31	—	43	4	31	1	273	13	—	—	—	13	—	—
—	1	+	5	35	4	1	1	1	1	1	—	—	—	—	—	—	—	2	—	—
—	4	+	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
47	5	2271	—	1029	13119	8898	1101	28	1267	492	1062	179	26146	180	100	7	2	289	—	—

Üldine tööpäevade arv Nombre total des jours du travail							
Tööli- sed Ouvr- ers	Tehnil. person. Pers. techn.	Ametnik. Employés	Teeni- jad Service	Kokku Ensemble	Normaal tööpäev. arv kuus tihel töölisel	Keskmine töötunda pikkus	
1	2	3	4	5	6	7	
I. Murrud ja kaevandused—Mines et carrières							
1 Turbatööstus—Tourbières en expl.	4840	443	381	342	6006	20,5	8,7
2 Põlevkivitööstus—Carrières de schiste comb.	15886	1718	1137	780	19821	18,5	8,4
3 Lubja, gipsi ja tsem. valm.—Ind. de ciment, chaux etc.	8665	1002	1217	1571	12655	24,4	9,4
II. Savi- ja klaasitööstus—Industrie minérale							
1 Savi- ja telliskivitööst.—Glaisières et tuileries	10293,5	250	691	320	11554,5	20,7	8,2
2 Klaasitööstus—Ferrerries	4942,5	150	340	320	5752,5	21,5	8,3
	5851	100	351	—	5802	20,0	8,1
III. Metall ts. masin. instrum. ja apar. valm.—Constr. d. mach. ap. etc.							
1 Masinate—Constr. d. machines	88311,5	5662	8576	9357	111906,5	22,5	8,3
2 Laevade—Constr. d. navires	22670,5	1994	2697	1895	30526,5	21,8	8,2
3 Raudtee veereva kooss.—Constr. d. mat. d. chem. d. fer	21430,5	1769	2867	3711	29777,5	25,4	8,6
4 Muud—Autres	37332	1458	2079	2124	42993	23,1	8,2
	6878,5	471	933	327	8609,5	18,6	7,9
IV. Keemiatööstus—Industrie chimique							
1 Tuletiku—Fabr. d. allumettes	23109,5	1634	1783	1402	27908,5	18,6	8,1
2 Mitmesug. keemiasaaduste tööst.—Fabr. d. prod. chim.	16943	444	738	537	18722	17,7	8,1
	6168,5	1190	1025	805	9180,5	21,5	8,9
V. Elektri- ja gaasijaamad—Usines électriques et à gaz							
1 Elektriijaamad—Usines électriques	11445,5	833	2250	823	15351,5	25,1	8,0
2 Gaasitööstus—Usines à gaz	7500,5	596	1800	376	10272,5	25,1	8,6
	3945	237	450	447	5079	23,5	6,7
VI. Tekstiilitööstus—Industrie textile							
1 Puuvilla—Fil. de coton	163305,5	3432	9013	8143	183993,5	20,1	8,0
2 Villa—Fil. de laine	97380,5	939	4050	2743	105662,5	21,5	7,9
3 Lina—Fil. de lin	26708	1315	2600	4390	35013	19,7	8,1
4 Kõie ja nõõri valmist. ja muud—Corderies	82299,5	1055	1927	817	96075,5	20,8	8,3
5 Kiulainete ja nende saaduste värvim. ja vauut.—Apprêt d. mat. text.	5661	100	350	168	6279	22,9	8,1
	809,5	43	86	25	963,5	19,8	8,0
VII. Puittööstus—Industrie du bois							
1 Saeveskid—Scieries	53579	4198	5570	3239	66586	22,5	8,5
2 Mööblitööst.—Fabr. d. meubles	19073	1813	3085	2009	25969	19,4	7,8
3 Muu puuasjade valm.—Fabr. d'autres articles	32389	2210	2205	1049	37858	22,6	9,0
	2117	175	300	181	2773	20,1	7,9
VIII. Nahatööstus—Industrie du cuir							
	6293,5	545	600	477	7915,5	21,9	8,4
IX. Paberitööstus—Industrie du papier							
1 Puumassi ja paberi valm.—Fabr. d. pâte lign. et papier	46735,5	2336	2961	1857	53889,5	26,0	8,9
2 Mitmesug. paberiasjade valm.—Papeteries	48534,5	2037	2711	1745	50027,5	26,5	8,9
	3201	299	250	112	3862	20,1	8,0
X. Toiduainete tööstus—Industrie d'alimentation							
1 Jahutööstus—Fabr. d. produits farin.	14926,5	927	2654	2629	21136,5	22,2	8,1
2 Shokolaadi ja kompeki—Fabr. d. chocolait et bomb.	3823	193	779	747	5542	23,8	8,7
3 Kartulite ümbertöötam.—Fabr. d. pommes de terre.	8156	199	558	785	9698	22,8	8,0
4 Lina- ja kalasaad. valm.—Fabr. d. prod. de viande.	1065,5	210	242	92	1609,5	14,5	8,2
	1882	825	1075	1065	4287	23,5	7,7
XI. Jookide ja maitseain. tööstus—Ind. des boissons etc.							
1 Viina ja õlle valm.—Fabr. d. vin et bière	18356,5	976	2541	1188	23060,5	23,1	8,2
2 Tubakatööstus—Fabr. de tabac.	6794,5	478	1441	501	9212,5	26,6	9,1
3 Mineraaljookide " — " d. eaux minér.	10466	425	825	362	12078	21,4	8,0
	1095	75	275	325	1770	23,9	8,5
XII. Kehakattetööstus—Confection des habits.							
1 Riiete õmblamine—Fabr. d. vêtements	11522,5	839	767	359	13497,5	22,6	8,2
2 Jalanõude valmistam.—Fabr. d. chaussures	2022,5	164	225	100	2511,5	20,1	8,1
	9500	675	542	259	10976	23,2	8,2
XIII. Ehitustööstus—Constructions							
	4664,5	435,5	775	380	6255	27,7	7,7
XIV. Potigraafia—Polygraphie							
	21661,5	2598,5	2601	895	27756	23,6	8,0
XV. Pesukojad—Établissements de nettoyage							
	1802,5	25	50	50	2017,5	20,8	8,3
Kokku—Total.							
	505487,5	27864	43547	33812	610700,5	22,0	8,3
1925 a. suurtööstuse nimekirja sisse võetud ettevõtete arvud.							
	6076	395	640	387	7498	21,1	8,1
1925 a. suurtööstuse nimekirjast välja jäetud ettevõtete arvud.							
	8303	703	887	400	10333	21,7	8,3
1924 a. suurtööstuse nimesiklus olevate ettevõtete arvud kokku.							
	507714,5	28162	43774	33880	613535,5	22,0	8,3
Kuu jooksul vormiliselt kesktoöst. kuuluv. muutuval, kuid üld- arvus arvestatud ettevõtted							
	5216	543	1217	944	7920	18,4	8,2
Vormiliselt suurtööstusesse kuuluvate kuid üldarvus arvesta- mata ettevõtete arvud.							
	852	50	50	25	977	21,7	8,4
Kuu jooksul juurde tulnud ettevõtete arvud.							
	144	20	50	31	125	11,0	8,0
Kuu jooksul seisna jäänud ettevõtete eelmise kuu arvud.							
	1515	—	136	92	1783	24,1	8,9
Detsembris — Décembre 1924 a.							
	483989,5	27435	42880,5	33569	587874	20,6	8,2

Märkus: Jaanuari andmete puudumisel on tarvitatud eelmise kuu andmeid järgmistele ettevõtete kohta: VII rühmast A-S.

Üldine töötundide arv Nombre total des heures du travail					Neist ületöötunde De ce nombre heures du travail supplément					Ületöötund. % harilik. töötund. Heures du travail ordn. aux heures du travail suppl.				
Tööd. Ouvr.	Tehn. per- son. Pers. techn.	Amet- nikud Empl.	Teen. Service	Kokku Ensemble	Tööd. Ouvr.	Tehn. per- son. Pers. techn.	Amet- nikud Empl.	Teen. Service	Kokku Ensemble	Tööd. Ouvr.	Tehn. per- son. Pers. techn.	Amet- nikud Empl.	Teen. Service	Kok- ku En- semble
8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
254488	26348	19886,5	21066	322688,5	20362	71	—	49	20482	8,7	0,3	—	0,2	6,8
39121	3533	3005,5	2726	48885,5	177	—	—	—	177	0,5	—	—	—	0,4
132169	13614	8961	9737	161081	7081	70	—	—	7101	5,8	0,5	—	—	4,6
83198	9001	7920	12503	112622	18154	1	—	49	18204	18,8	0,01	—	0,4	13,3
84335,5	2100	5788	2810	95033,5	2431	—	—	—	2431	3,0	—	—	—	2,6
41029,5	1300	2980	2810	48119,5	1656	—	—	—	1656	4,2	—	—	—	3,6
43306	800	2808	—	46914	775	—	—	—	775	1,8	—	—	—	1,7
72852	44408	62990,5	76498	912748,5	26674	688	1515	2032	30909	3,8	1,6	2,5	2,7	3,5
185063,5	15423	19625,5	25484	245596	6958	174	113	—	6645	3,0	1,1	0,6	—	2,8
184374,5	13997	21996	30572	250939,5	13562,5	492	1286	984	16320,5	7,9	3,6	6,2	3,3	7,0
305192	11450	14853	17736	349236	6097,5	—	71	1048	7156,5	2,0	—	0,5	6,3	2,1
54222	3538	6511	2706	66977	716	22	43	—	781	1,3	—	0,7	—	1,2
186639	13118	13182	11271,5	224210,5	9124,5	91	15	10	9240,5	5,1	0,6	0,1	0,1	4,3
137210	9544	5888	4879	151521	6627	—	—	10	6627	5,1	—	—	0,2	4,6
49429	9574	7294	6392,5	72689,5	2497,5	91	15	—	2693,5	5,3	1,0	0,2	—	3,7
91453,5	6288	15099	6937	119777,5	7690,5	109	125	—	7924,5	9,2	1,8	0,8	—	7,1
64880,5	4392	11799	3961	84182,5	5950,5	109	125	—	6184,5	9,5	2,5	1,1	—	7,9
26573	1896	3900	3576	35345	1740	—	—	—	1740	7,0	—	—	—	5,1
1313588	26912	66801	64548	1471849	46267	442	590	896	48195	3,7	1,7	0,9	1,4	3,4
775438	6988	28710	21777	832922	17913	—	505	492	18910	2,4	—	1,8	2,3	2,4
210827	10299	19859	34169	280928	8476,5	—	—	—	8476,5	4,1	—	—	—	3,1
268705	8487	14981	7064	299237	18687,5	442	80	404	19613,5	7,5	5,4	—	6,1	7,0
46113	794	2774	1344	51025	1161	—	5	—	1166	4,8	—	0,2	—	2,3
6505	344	688	200	7737	29	—	—	—	29	4,5	—	—	—	3,8
459000,5	36803	41676	27002	562481,5	51298,5	3305	409	551	55363,5	12,6	10,2	1,0	2,1	11,0
149360	14910	33529	16956	204755	11828	159	—	—	12176	8,6	1,0	0,6	0,3	6,3
291897,5	19523	17997	3592	336009,5	39450,5	3155	259	508	43373,5	15,6	19,3	1,6	6,2	14,8
18743	1370	2150	1454	21717	14	—	—	—	14	0,1	—	—	—	0,06
52630,5	4502	4382	4079	65593,5	2375	165	—	23	2563	4,7	3,8	—	0,6	4,1
415173	19117	23663	15437	473390	41909	147	—	162	42218	11,2	0,8	—	1,1	9,8
389439	16516	21663	14293	441911	41257	—	—	162	41419	11,8	—	—	1,1	10,4
25734	2601	2000	1144	31479	652	147	—	—	799	2,6	6,0	—	—	2,6
121472	7090	20116,5	20501,5	169210	4139,5	—	—	—	4139,5	3,5	—	—	—	2,5
33317	1526	5584	5805	46282	2607	—	—	—	2607	8,5	—	—	—	6,0
64948	1579	4380	6280,5	77193,5	348	—	—	—	348	0,5	—	—	—	0,5
8726	1680	1884	736	13026	208	—	—	—	208	2,4	—	—	—	1,6
14481	2245	8262,5	7770	32758,5	976,5	—	—	—	976,5	7,2	—	—	—	3,1
155051,5	7738	18291	9621	190901,5	9075,5	10	25	230	9390,5	6,2	1,3	1,4	2,9	5,2
61779	3808	10303	4183	30073	7838	—	—	24	7862	14,5	—	—	0,6	10,9
83921,5	3380	6038	3038	96377,5	646,5	10	25	256	937,5	0,8	0,3	0,4	9,2	1,0
9351	550	1950	2600	14451	591	—	—	—	591	6,7	—	—	—	4,3
94205,5	6616	5725	2854	109400,5	1833	—	—	—	1833	2,0	—	—	—	1,7
18419	1312	1782	800	20313	134	—	—	—	134	0,8	—	—	—	0,8
77786,5	5304	3943	2054	89087,5	1899	—	—	—	1899	2,2	—	—	—	2,0
36080	3560	6315	3642,5	49597,5	1154	159	—	—	1313	3,3	4,7	—	—	2,7
173791	21654	20171	7382	222998	6665	8666	—	127	8269	4,0	4,1	3,2	1,8	3,9
15786	246	388	417	16837	910	46	—	17	973	6,1	23,0	—	4,3	6,2
4181546	225440	324474,5	275256,5	5066717	231908,5	6094	3295	4147	245444,5	5,9	2,8	1,0	1,5	5,1
49119	3167,5	5146,5	3394	60827	2141	137,5	—	—	2278,5	4,6	4,5	—	—	3,9
68811	5832	6457	4098	85198	1881	100	—	—	1981	2,8	1,7	—	—	2,4
4201238	228104,5	825785	275958,5	5031086	231648,5	6956,5	3295	4147	245147	5,8	2,7	1,0	1,5	6,1
43030	4366	9407	8275	65078	581	—	—	—	581	1,4	—	—	—	0,9
6952,5	382	372	186	7892,5	302,5	10	—	—	312,5	4,5	2,7	—	—	4,1
352	—	400	248	1000	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
14240	200	1168	776	16984	2120	40	80	40	2280	17,5	20,0	7,4	5,4	16,2
4937952,5	220357,5	318402,5	272678,5	4849389	276078,5	6707	3071,5	4987	290344	7,8	3,1	1,0	1,9	6,4

Silva Pärnus, Viljandi puutööstuse A.-S. Papiinidul, Vylhuizen & Ko ja J. Raaschou & Ko lauavabrikud.

Üldine tasusumma harilikkude töötundide eest
Salaires pour les heures du travail ordinaire

	Tööli- sed Ouvr.	Tehn. per- son. Pers. techn.	Amet- nikud Empl.	Teen. Service	Kokku Ensemble	Keskmine töötasu 1000 list. (tunnas) Moyenne (par 1 heure)
	1	2	3	4	5	6
I. Murrud ja kaevandused— <i>Mines et carrières</i>	6246,0	1123,0	910,3	403,8	8683,1	26,7
1) Turbatööstus— <i>Tourbières en expl.</i>	1055,3	159,3	115,3	50,4	1380,3	27,1
2) Põlevkivitööstus— <i>Carrières de schiste comb.</i>	3856,0	630,9	353,5	105,3	4945,7	30,8
3) Lühja, gipsi ja tsem. valm.— <i>Ind. de ciment, chaux etc.</i>	1334,7	382,8	441,5	248,1	2357,1	10,0
II. Savi- ja klaasitööstus— <i>Industrie minérale</i>	2322,9	132,0	241,0	58,3	2754,2	23,1
1) Savi- ja telliskivitööst.— <i>Glaisières et tuileries</i>	1076,4	69,0	121,5	58,3	1325,2	28,6
2) Klaasitööstus— <i>Verreries</i>	1246,5	63,0	119,5	—	1429,0	20,1
III. Metallits., masin-, instrum. ja apar. valm.— <i>Constr. d. mach. ap. etc.</i>	20668,8	2653,1	2554,0	1400,8	27276,7	26,4
1) Masinate— <i>Constr. d. machines</i>	4687,9	1079,0	832,5	399,9	6999,3	26,1
2) Laevade— <i>Constr. d. navires</i>	4952,1	814,7	373,6	637,4	7327,8	26,6
3) Raudtee veereva koos.— <i>Constr. d. mat. d. chem. d. fer</i>	9484,9	551,4	553,2	263,3	10787,3	31,5
4) Muud— <i>Autres</i>	1593,9	228,0	289,7	50,2	2161,8	20,0
IV. Keemiatööstus— <i>Industrie chimique</i>	4084,1	719,9	744,6	280,7	5829,3	23,6
1) Tuletiku— <i>Fabr. d. allumettes</i>	3061,3	269,8	362,3	143,2	3836,6	23,6
2) Mitmesug. keemiasaaduste tööst.— <i>Fabr. d. prod. chim.</i>	1022,8	450,1	382,3	137,5	1992,7	21,9
V. Elektri- ja gaasijaamad— <i>Usines électriques et à gaz</i>	2254,4	369,7	619,2	131,3	3374,6	26,3
1) Elektriijaamad— <i>Usines électriques</i>	1614,1	274,5	492,1	54,7	2435,4	27,1
2) Gaasitööstus— <i>Usines à gaz</i>	640,3	95,2	127,1	76,6	939,2	25,9
VI. Tekstiilitööstus— <i>Industrie textile</i>	22773,2	1669,8	2656,3	1027,6	28026,9	18,0
1) Puuvilla— <i>Fil. de coton</i>	13434,1	648,4	955,1	311,8	15379,4	17,7
2) Vilna— <i>Fil. de laine</i>	3907,1	533,9	908,1	582,3	5931,4	18,8
3) Lina— <i>Fil. de lin</i>	4389,5	424,0	629,9	111,5	5504,9	17,4
4) Kõie ja nõõri valmist. ja muud— <i>Corderies</i>	833,4	35,5	109,4	20,9	1049,2	20,0
5) Kiuainete ja nende saaduste värvim. ja vanut.— <i>Apprêt d. mat. text.</i>	209,1	28,0	23,8	1,1	262,0	32,5
VII. Puutööstus— <i>Industrie du bois</i>	8511,6	1784,0	2174,7	476,8	12947,1	20,9
1) Sueveskid— <i>Scoeries</i>	3616,6	722,6	1072,9	286,7	5698,8	20,0
2) Mõõblitööst.— <i>Fabr. d. meubles</i>	4494,3	971,6	1033,2	182,3	6681,4	17,8
3) Muu puuasjade valm.— <i>Fabr. d'autres articles</i>	400,7	89,8	68,6	27,9	587,0	24,0
VIII. Nahatööstus— <i>Industrie du cuir</i>	1527,9	341,1	224,3	89,7	2183,0	30,4
IX. Paberitööstus— <i>Industrie du papier</i>	8691,0	1106,4	1337,5	274,8	11409,7	23,1
1) Puumassi ja paberi valm.— <i>Fabr. d. pâte lign. et papier</i>	8119,6	939,3	1239,0	255,3	10553,2	23,1
2) Mitmesug. pabertasjade valm.— <i>Papeteries</i>	571,4	167,1	95,5	19,5	856,5	22,8
X. Toiduainete tööstus— <i>Industrie d'alimentation</i>	2908,7	492,1	1032,6	687,1	5120,5	24,6
1) Jahu- ja leiva- tööstus— <i>Fabr. d. produits farin.</i>	852,2	107,0	324,2	280,6	1564,0	27,7
2) Shokolaadi ja kompeki— <i>Fabr. d. chocolat et bonb.</i>	1423,1	147,6	210,8	200,3	1981,8	22,0
3) Kartulite ümbertöötam.— <i>Fabr. d. pommes de terre</i>	192,7	71,5	95,0	11,3	370,5	22,0
4) Lina- ja kalasaad. valm.— <i>Fabr. d. prod. de viande</i>	440,7	166,0	402,6	194,9	1204,2	32,6
XI. Jookide ja maitseain. tööstus— <i>Ind. des boissons etc.</i>	3132,3	546,8	1046,3	231,3	4956,7	21,5
1) Vilna ja õlle valm.— <i>Fabr. d. vin et bière</i>	1204,5	240,8	598,2	83,0	2126,5	22,2
2) Tubakatööstus— <i>Fabr. de tabac</i>	1714,9	271,0	348,5	73,7	2408,1	20,6
3) Mineraaljookide " — " d. eaux minér.	212,9	35,0	99,6	74,6	422,1	24,3
XII. Nahakatetööstus— <i>Confection des habits</i>	2789,2	561,5	440,5	90,2	3861,4	30,0
1) Riistete õmblemine— <i>Fabr. d. vêtements</i>	370,7	69,0	68,0	18,5	526,2	22,6
2) Jalanaõde valmistam.— <i>Fabr. d. chaussures</i>	2398,5	492,5	372,5	71,7	3335,2	31,5
XIII. Ehitustööstus— <i>Constructions</i>	1142,1	243,3	340,4	74,2	1799,6	32,7
XIV. Polügraafia— <i>Polycopgraphie</i>	6488,7	1384,2	924,0	170,3	8967,2	38,4
XV. Pesukojad— <i>Établissements de nettoyage</i>	269,9	8,0	18,0	6,1	302,0	18,1
Kokku—Total	93790,8	13134,9	15263,3	5403,0	127592,0	23,7
1925 a. suurtööstuse nimekirja sisse võetud ettevõtete arvud	1138,7	225,4	257,8	62,8	1684,7	—
1925 a. suurtööstuse nimekirjast välja jäetud ettevõtete arvud	1699,4	277,0	324,0	86,9	2387,3	—
1924 a. suurtööstuse nimekirjas olevate ettevõtete arvud kokku	94351,5	13186,5	15329,5	5427,1	128294,6	23,7
Kuu jooksul vormiliselt kesktoöst. kuuluv. muutunud, kuid üld- arvus arvestatud ettevõtted	1140,8	240,2	440,6	156,8	1978,4	—
Vormiliselt suurtööstusesse kuuluvate kuid üldarvus arvesta- mata ettevõtete arvud	179,7	30,0	29,0	7,0	245,7	—
Kuu jooksul juurde tulnud ettevõtete arvud	12,1	—	15,0	2,0	29,1	—
Kuu jooksul seisima jäänud ettevõtete seimise kuu arvud	226,8	5,6	29,4	17,0	278,8	—
Detsember — Décembre 1924 a.	92218,8	13834,1	15735,8	5819,4	127608,1	24,5

Märkus: Jaanuari andmete pindumisel on tarvitatud seimise kuu andmeid järgmiste ettevõtete kohta: VII rühmast A-S

Üld tasusum. ületunnitöö eest <i>Salaires pour les heures du travail supplémentaire</i>					Perekonna abirah. ja muud <i>Salaires suppl. pour les familles</i>					Kokku teenitud rahas <i>Total des salaires</i>					Keskmise töötasu tööhstel (tunnis) <i>Moyenne (par heure)</i>
Tööl. Ouvr.	Tehn. pers. son.	Amet- nikud Empl.	Teen. Serv.	Kok- ku En- semble	Tööl. Ouvr.	Tehn. pers. son.	Amet- nikud Empl.	Teen. Serv.	Kok- ku En- semble	Tööl. Ouvr.	Tehn. pers. son.	Amet- nikud Empl.	Teen. Service	Kok- ku En- semble	
7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	20	21	22
642,8	2,6	—	1,5	646,9	319,9	2,5	—	19,7	342,1	7208,7	1128,1	910,3	425,0	9672,1	28,3
7,0	—	—	—	7,5	9,7	2,5	—	—	—	12,2	1072,5	161,8	115,3	50,4	1400,0
240,0	2,6	—	—	242,6	11,4	—	—	—	—	11,4	4107,4	633,5	353,5	105,3	5199,7
395,3	—	—	—	396,8	298,8	—	—	19,7	318,5	2028,8	332,8	441,5	269,3	3072,4	24,4
103,8	—	—	—	103,8	2,0	—	—	—	2,0	2428,7	132,0	241,0	58,3	2860,0	28,8
81,7	—	—	—	81,7	2,0	—	—	—	2,0	1180,1	69,0	121,5	58,3	1408,9	28,3
22,1	—	—	—	22,1	—	—	—	—	—	1268,6	63,0	119,5	—	1451,1	29,3
770,4	60,2	84,6	51,4	966,6	3306,2	173,3	107,2	241,1	3827,8	24745,4	2886,6	2745,8	1693,3	32071,1	34,0
199,9	14,3	7,1	—	221,3	371,6	36,2	3,0	41,0	451,8	5259,4	1129,5	842,6	449,9	7672,4	28,4
412,7	44,1	70,3	41,6	568,7	633,1	104,3	81,1	112,4	930,0	5997,9	969,1	1025,0	841,4	8827,9	32,5
131,0	—	4,5	0,8	145,3	2305,6	29,8	23,1	85,3	2343,8	11771,5	561,2	585,8	858,4	13276,9	38,6
26,8	1,8	2,7	—	31,3	95,9	3,0	—	—	101,3	1716,0	232,8	292,4	32,6	2294,4	31,7
322,9	3,9	0,6	0,3	327,7	96,8	45,9	102,5	9,3	254,5	4503,8	769,7	847,7	290,3	6411,5	24,1
244,3	—	—	0,3	244,6	10,9	—	3,9	0,2	15,0	3316,5	269,8	306,2	143,7	4096,2	24,2
78,6	3,9	0,0	—	83,1	85,0	45,9	98,6	0,1	239,5	1187,3	499,9	481,5	146,6	2315,3	24,0
329,8	7,9	6,6	—	344,3	361,0	8,5	1,6	18,7	399,8	2945,2	386,1	627,4	150,0	4108,7	32,2
300,2	7,9	6,6	—	274,7	247,7	4,5	1,6	4,0	257,8	2122,0	286,9	500,3	57,7	2967,9	32,7
69,6	—	—	—	69,6	113,3	4,0	—	—	14,7	132,0	829,2	127,1	91,3	1140,3	31,0
1165,3	28,9	28,8	20,2	1243,2	1949,8	53,3	185,9	151,5	2340,5	25888,3	1752,0	2871,0	1193,3	31710,6	19,7
532,7	—	25,1	10,4	568,2	958,5	20,1	109,0	40,7	1128,2	14925,3	668,5	1119,2	362,9	17075,9	19,2
184,1	—	—	—	184,1	629,6	—	32,2	97,6	759,4	4720,8	533,9	940,3	679,9	6874,9	21,8
395,3	28,9	3,6	9,8	440,6	352,0	32,9	44,7	10,8	440,4	5089,8	485,8	678,2	132,1	6385,9	18,9
48,3	0,1	—	—	48,9	9,7	0,9	—	2,4	12,4	941,9	35,8	109,5	23,9	1110,5	20,4
1,4	—	—	—	1,4	—	—	—	—	—	210,5	28,0	23,8	1,1	268,4	32,4
1176,2	154,0	22,0	9,6	1361,8	2803,0	151,6	32,4	63,5	3050,5	12490,8	2089,6	2229,1	549,9	17359,4	27,3
383,3	7,8	9,3	1,6	402,0	11,1	1,8	—	1,7	17,6	4014,0	732,2	1082,2	290,0	6118,4	26,9
792,3	146,2	12,7	8,0	959,2	2788,9	140,2	32,4	58,2	3017,7	8075,5	1258,0	1078,3	226,4	10638,2	27,7
0,6	—	—	—	0,6	—	9,6	—	5,6	15,2	461,3	99,4	68,6	—	602,8	24,0
63,2	5,2	—	1,1	69,5	55,4	47,6	27,7	1,6	132,3	1646,5	393,9	252,0	32,5	2384,8	31,3
1292,6	16,9	—	4,4	1313,9	1656,7	33,3	13,1	106,0	1800,1	11640,3	1156,6	1350,6	385,2	14532,7	28,0
1262,9	—	—	4,4	1267,3	1056,7	29,8	13,1	106,0	1805,6	11099,2	969,1	1252,1	365,7	18626,1	28,4
29,7	16,9	—	—	46,6	—	3,5	—	—	3,5	601,1	187,5	98,5	19,5	906,6	23,4
170,4	—	—	—	170,4	9,5	—	—	4,4	13,9	3088,6	492,1	1032,6	691,5	5304,8	25,4
100,7	—	—	—	100,7	—	—	—	—	—	952,9	107,0	324,2	280,6	1664,7	28,6
12,5	—	—	—	12,5	—	—	—	—	—	1435,6	147,6	210,8	200,3	1994,3	22,1
7,7	—	—	—	7,7	2,8	—	—	0,4	2,7	202,7	71,5	95,0	11,7	380,9	23,2
49,5	—	—	—	49,5	7,2	—	—	4,0	11,2	497,5	166,0	402,0	193,9	1264,9	34,3
263,3	1,1	1,2	12,6	278,2	123,9	11,1	30,0	7,7	172,7	3519,5	520,0	1077,5	251,6	5407,6	22,7
218,3	—	—	0,5	218,8	22,9	9,3	30,0	7,7	69,9	1445,7	250,1	628,2	91,2	2415,2	23,4
24,9	1,1	1,2	12,1	89,3	101,0	1,8	—	—	102,8	1840,8	278,9	349,7	85,8	2550,2	21,9
20,1	—	—	—	20,1	—	—	—	—	—	289,0	35,0	99,0	74,6	442,2	24,9
90,3	—	—	—	90,3	138,7	—	—	—	138,7	2998,2	561,5	440,5	90,2	4090,4	31,8
7,4	—	—	—	7,4	138,7	—	—	—	138,7	516,8	69,0	68,0	18,5	672,3	31,5
82,9	—	—	—	82,9	—	—	—	—	—	2481,4	492,5	872,5	71,7	3418,1	31,9
48,4	9,2	—	—	57,6	—	—	—	—	—	1190,5	252,5	340,0	74,2	1857,2	33,0
439,9	77,6	45,0	4,0	566,5	22,0	5,6	2,4	0,8	30,8	6950,6	1467,4	971,4	175,1	9504,5	40,0
26,6	2,8	—	0,4	29,8	4,5	—	—	—	4,5	301,0	10,8	18,0	6,5	336,3	19,1
906,9	370,3	188,8	105,5	7570,5	10849,4	532,7	502,8	624,3	12509,2	111546,1	14037,9	15954,9	6132,8	147671,7	26,7
48,7	16,2	—	—	64,9	7,2	3,5	—	3,2	13,9	1104,0	245,1	257,8	66,0	1763,5	—
59,3	—	—	—	59,3	12,7	2,0	—	—	—	14,7	1771,4	279,0	324,0	86,9	2461,3
1916,5	354,1	188,8	105,5	7564,9	10854,9	531,2	502,8	621,1	12510,0	112122,9	14072,8	18021,1	6153,7	148869,5	26,7
21,8	—	—	—	21,8	142,9	11,4	—	5,8	159,9	1305,5	251,7	440,6	162,4	2160,1	—
17,2	2,2	—	—	19,4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
38,0	1,4	3,6	—	43,0	2,5	—	—	—	—	196,9	32,2	29,0	7,0	265,1	—
1715,2	414,6	196,0	128,7	9454,5	15400,3	2071,8	2094,5	1159,7	21326,3	116934,3	16320,5	18626,3	7107,8	158388,9	28,8

Tab. 13. TÖÖBÖRSIDE TEGEVUS TÖÖSTUSHARUDE JÄRELE JAANUARIS 1925 a.

Activité des bourses du travail par les branches d'industrie en janvier 1925.

	Registreeritud töötajate arv (võlmasel töökohal järele)		Eelmisest kumist üle jät-tade arv		Tööjõuandmine			Tegastõõjõuand-miste arv		Rahuldud tööjõuand-miste arv		Vabakohade arv 1 veebruariks 1925 a.
	M.	N.	M.	N.	Kuu jooksul tööjõudu nõudnud ettevõtete arv	Nõutud tööliste arv	N.	M.	N.	M.	N.	
1. Põllumajandus ja aiatandus	396	625	1	3	61	14	30	1	8	32	44	6
2. Metsandus	208	3	61	—	10	18	—	63	—	43	—	—
3. Murrud ja kaevandused	65	49	—	—	38	46	—	—	—	101	38	—
4. Säär, tehnikatööstus, isomeand- ja klaasitööstus	34	10	5	—	—	—	—	3	—	—	—	2
5. Metalltööstus	89	7	—	—	—	7	—	—	—	—	—	—
6. Masinate ja aparatuuride valmistamine	113	3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7. Keraamika tööstus	41	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
8. Elektrilise ja gaasijaamad	24	3	—	—	—	33	—	—	—	—	—	—
9. Elektritööstus	50	58	1	—	—	—	—	—	—	35	—	—
10. Puidutööstus	355	90	—	—	—	1	—	—	—	56	—	—
11. Nahatööstus	7	2	—	—	—	1	—	—	—	—	—	—
12. Pabertööstus	81	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
13. Tööstusettevõtte	72	19	—	—	—	3	—	—	—	—	—	—
14. Tööstusettevõtte	15	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
15. Tekstiil- ja maitseainete tööstus	57	45	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
16. Spinnitööstus	695	58	20	—	—	—	—	—	—	—	—	—
17. Põllugaafia	10	7	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
18. Puhastustööstus	16	37	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
19. Kaevandusliku isetoimuga ettevõtted	99	30	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
20. Transpord ja side	412	113	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
21. Tervishoiud ja asutused	13	5	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
22. Hariduslikud asutused	3	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
23. Sõjaväelised asutused	90	366	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
24. Isikuteenistus	216	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
25. Riiklik. asutused, mis ei kuulu eelm. tööhär.	36	1	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
26. Omavalitsusasit., mis ei kuulu eelm. tööhär.	17	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
27. Muud	312	222	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	1413	438	40	—	83	918	198	30	—	920	188	8
1. Tallinna linn	789	471	48	—	115	550	471	30	—	507	188	7
2. Tartu linn ja maakonna	301	327	—	—	—	203	226	11	—	191	36	15
3. Valga linn	356	182	—	—	—	189	130	8	—	160	—	—
4. Pärnu linn	11	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
5. Viljandi linn	510	47	—	—	—	350	20	—	—	248	—	—
6. Narva linn	9	13	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
7. Rakvere linn	34	37	—	—	—	5	6	—	—	—	—	—
8. Harju maakonna	1889	504	88	—	217	2195	1050	2	—	2038	1007	28
Kokku — Tooz	1094	504	30	—	137	685	267	99	—	438	233	88
1. Murrud ja kaevandused	30	15	—	—	10	96	38	—	—	96	38	—
2. Elektrilise ja gaasijaamad	13	33	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
3. Ehitustööstus	321	31	20	—	—	590	30	10	—	600	30	—
4. Transpord ja side	238	59	—	—	10	94	86	—	—	86	86	—
5. Omavalitsusasit., mis ei kuulu eelm. tööh.	5	—	—	—	10	78	30	—	—	78	30	—
1. Põllumajandus ja aiatandus	220	353	1	—	50	11	41	4	—	6	36	4
2. Transpord ja side	91	2	—	—	2	34	26	—	—	28	26	—
3. Isikuteenistus	71	205	—	—	27	25	26	—	—	—	20	—
4. Omavalitsusasit., mis ei kuulu eelm. tööh.	9	2	—	—	4	440	385	—	—	449	385	—

A. Tööstusharude järele:

B. Üksikute börside järele:

Detsembri tegevus 1924 a.
Tallinna börsi tegevus
 1. Murrud ja kaevandused
 2. Elektrilise ja gaasijaamad
 3. Ehitustööstus
 4. Transpord ja side
 5. Omavalitsusasit., mis ei kuulu eelm. tööh.

Tartu börsi tegevus
 1. Põllumajandus ja aiatandus
 2. Transpord ja side
 3. Isikuteenistus
 4. Omavalitsusasit., mis ei kuulu eelm. tööh.

Uus korraldus elanikkude mehaanilise liikumise statistika alal.

Réorganisation de la statistique du mouvement mécanique de la population en villes et bourgs.

Elanikkude mehaanilise liikumise statistika on seatud uuele alusele alates 1 jaanuarist 1925 ja laiendatud, peale linnade, ka alevite peale. Uued aruandedehed ja vastavalt ka avaldatavad andmed jagunevad sisuliselt kahte—1) sisseregistreeritute ja 2) väljaregistreeritute ossa, alajaotusega vanusliste rühmituste järele, kus esimeses neist vaadeldakse sündimise, sisseõitmise ja korteri muutmise sisseregistreerimise ning teises—suremise, väljasõitmise ja korterist väljakolimise väljaregistreerimise ja teadmata kuhu väljakirjutamise juhuiseid. Sisse- ja väljasõitnud isikud on omakord eriti tabelis vaadeldud rahvuse järele, milleks aruandel selleks eraldatud osa.

Linnade aadresslaudaes, kus töö juba varemalt selle järele sisse seatud, oli võrdlemisi hõlbus läbi viia kõigi tarvisminevate andmete liigitamist, kuid raskem oli seda teostada alevites, kus mõnedes neist elanikkude registreerimisi toimetavad alevipolitiseid ja teistes—alevivalitsused, ning puuduvad linnade eeskujul sisse seatud aadresslaud. Mõnelt alevilt ei läinud korda rohkem andmeid saada, kui ainult sisse- ja väljasõitnute arvesi, liigitatult rahvuste järele.

Aruandelehel on peale eelnimetatute veel kaks lahtrit registreeritud elanikkude-üldarvu märkimiseks, üks—aruandekuu 1-ks päevaks ja teine aruande kuule järgneva kuu 1-ks. Viimane arv tuleb esimesest vahepealsest looduslikkude ja mehaaniliste rahvaarvu muutu- võivate tegurite juurde- ehk mahaarvamise teel.

Käesoleva materjali avaldamiseni ei olnud võimalik saada jaanuarikuu kohta mingi- suguseid teateid Kallaste, Türi ja Tõrva alevilt.

1925 a. suurtööstuse statistikas arvestatavad ettevõtted.

Entreprises industrielles figurantes en statistique mensuelle pendant l'année 1922.

Igakuulise tööstatistika otstarbel seab Riigi Statistika Keskbüroo iga aasta alguks—1 jaanuariks—kokku tööstusliikide järele ettevõtete nimestiku, mille kohaselt aasta jooksul statistilised andmed läbi töötatakse. Selle järele kujuneb suurtööstuse ettevõtetenä 1925 a. vaatluse alla võetud ettevõtete arv järgneva nimekirja kohaselt, muutudes aasta jooksul ainult uuesti tööd alga- nud või tööd lõpetanud ettevõtete arvu võrra, mille arv ühes vastavate statistiliste andmetega tabelis igakord eraldi on näidatud.

Alljärgneva suurtööstuse ettevõtete nimekirja kokkuseadmisel on Eesti Statistika kuukirjas Nr. 34 (1) avaldatud ettevõtete suur- ja kesktööstuse ettevõtetenä arvestamise viisi põhimõtteid täiendatud sellega, et suvisesoonil maksimaal määral töötavate ettevõtete liigituse aluseks on võetud töötajate keskmine arv kuu kohta aasta jooksul.

Peale suurtööstuse ettevõtete nimekirja täiendamise ja puhastamise on läbi viidud ettevõtete ülekaadmise ühest tööstusharust teise.

Nii on varemalt metallitööstuses arvestatud 3 ettevõttest 2 masinate, instrumentide ja aparaatide valmistamise ettevõtete rühma („muude“ alla) üle kantud—August Jürgens'i voodi- vabrik ja A.S. „Dedalus“e“ rauatööstus; O. H. Kaberi kaalude- ja kassakappide tehase on aga kesktööstusesse arvatud. Seega on endine metallitööstus, kui iseseisev tööstusharu, välja langenud.

Masinate, instrumentide ja aparaatide valmistamise tööstusharust on üle kantud puu- tööstusesse I. Pärnumaa laevaehituse O/Ü. ja A.S. „Silva“ endine „Lennuk“ Pärnus, sest et nad peaaegjalikult metsamaterjale valmistavad. Tööstuse O/ü. „Töö“ on oma eritegevuse järele puutööstusest tekstiilitööstusesse üle kantud.

Keemiatööstuses on mitmesuguste keemiasaaduste ning seebi- ja parfümeeria tööstuse alarühmad, nahatööstuses mõlemad alarühmad ning jookide ja maitseainete tööstusharus mineraal- jookide valmistamise ja maitseainete tööstuse alarühmad koos arvestatud, kui liig väikesed eraldi arvestamiseks.

P./K. „Estonia“ ja A. Einpauli piimaärid (Tallinnas), mis töötajate arvu polest suur- tööstusesse kuuluks ja varemalt suurtööstuses on arvestatud, on nüüdsest peale, kui peaaegjalikult kaubanduslikud ettevõtted, suurtööstuse ettevõtete hulgast välja jäetud.

Võrreldes eelmise aastaga on tööstatistika alal tööaja tabelisse tööliste keskmise tööpäeva pikkuse ja keskmise normaal — (8 tunniliste) tööpäevade arvu (1 töölisel kuus) lahtrid juure võetud. Tööliste keskmise tööpäeva pikkuse saavutamiseks on üldine töötundide arv jagatud tööpäevadele ja keskmise normaal tööpäevade arvu saavutamiseks on üldine töötundide arv jagatud kaheksale, et saavutada üldist normaal tööpäevade arvu, ning jäägis omakord jagatud maksimaalsele kuus töö olnud tööliste arvule. Maksimaalse kuus teenistuses olnud tööliste arvu saavutamiseks on kuu esimesel päeval teenistuses olnud tööliste arvule juure arvatud kuu jooksul teenistusesse astunute arv.

Nimetatud kahe keskmise väljaarvamise viisi kujutavad piltlikult järgmised vormelid:

Keskmine tööliste tööpäeva pikkus tundides = $\frac{\text{tööliste üldine töötund. arv}}{\text{tööliste üld. tööpäevade arv}}$

Normaal tööpäevade arv = $\frac{\text{üldine tööliste töötundide arv}}{8 \times (\text{tööl. üldarv 1 kuup.} + \text{tööl. juurdekasv kuus})}$

34 — Nr. 36 (3) SUURTOÖSTUSESSE KUULUVATE ETTEVÖTETE NIMESTIK.
Entreprises industrielles figurantes en statistique mensuelle pendant l'annee 1925

Tööstusharu ja ettevõtte nimetus*)	Töötajate arv 1 jaan. 1925 a.	Tööstusharu ja ettevõtte nimetus*)	Töötajate arv 1 jaan. 1925 a.
I. MURRUD JA KAEVANDUSED.			
Tallinna linnavalitsuse turbatööstus	16	Ed. Pohl'i tuletikuvabrik „Phoenix“	377
Sindi kalevivabriku A.-Ü. turbatööstus	21	Eesti kiviõli A.-Ü.	146
Lavassaare riigi turbatööstus	42	Elektrokeemiatööstus „Uranfa“	31
Ellamaa „ „ „	125	A.-S. „Extraktor“	42
Aruküla „ „ „	14		
O.-Ü. „Lehtse turbatööstus“	10	V. ELEKTRI- JA GAASJAAMAD.	
Kohtla-Järve põlevkivikaevandus	777	Tallinna linna elektrijaam	217
Riigi põlevkivitööstuse Kukruse kaevandus	128	Ellamaa elektrijaam	93
„Estonian Oil Development Syndicate Ltd.“	80	Pärnu linna elektrijaam	34
Port-Kunda tsemendivabrik	112	Üllila kaugema elektrijaam	21
A.-S. tsemendivabrik „Asserin“	354	Valga linna elektrijaam	18
A.-S. „Gips“	36	Tartu linna elektrijaam	72
A.-S. „Siiva“ lubjatehas	21	Tallinna linna gaasi- ja veevärk	139
		Tartu linna gaasivabrik	45
II. SAVI- JA KLAASITÖÖSTUS.			
Järvakandi klaasivabrik	47	VI. TEKSTIILTÖÖSTUS.	
Vändra klaasivabrik H. Graubner O.-Ü.	39	K.-M. „Tegla“	23
Meleski klaasivabrik	75	Leevaku linna- ja villaketramis- ja kudumisvabrik	26
Eesti klaasitööstuse O.-Ü. „Eko“ Bidadere klaasivabrik	114	Tallinna mehaanilise kudumisvabriku ühisus	103
Telliskivitööstus A.-S. „Loksa tehased“	155	Sindi kalevivabriku A.-Ü.	642
Ühisus „Savi“	33	Hiiu-Kärda kalevivabriku ühisus	302
Savitööstus „Vennad Tiimann“	25	Tööstuse O.-Ü. „Töö“	26
A. Lau pärjate savitööstus	28	M. Veldemanni tooreslinatööstus	54
Vanaaseme telliskivivabrik	7	Viljandi linatööstuse ühisus	174
Vaitu telliskivitehas	2	Rakvere linaketramisvabrik	59
O.-Ü. Paide telliskivivabrik	0	I. Pärnu linna- ja takuketramisvabrik	52
Lubja-, telliskivivabrik O.-Ü. „Silikat“	10	Abja värnitsa- ja linatööstuse ühisus	151
		Pärnu linatööstuse A.-S.	36
III. METALLITÖÖSTUS (masin-, apar. jae.).			
Raua- ja vasetööstus O.-Ü. Koppel & Ko.	25	Paelavabrik „Rauaniit“ A.-S.	62
Masinaehitus- ja toruvalmistehas D. Zinovieff & Ko.	55	A.-S. Tallinna köitevabrik „John Carr'i pärijad“	35
K. Sebulke rauatööstus	37	Eesti niidivabrik	68
Ehitus- ja metallitööstus „Tehnik“	23	Eesti linatööstuse A.-S.	24
J. Haußner'i masinavabrik	29	Sindi kalevivabriku A.-Ü. (puuvillatööstus)	151
A.-S. Tartu metallivabrik G. S. H. Lellep	58	O.-Ü. Võru linatööstuse ühisus	94
A.-S. „Tegur“	160	Kartulite ja linakasvatamise ja ümbertöötamise O.-Ü. „Kuksena“	43
J. Aivaz & Ko.	31	Narva kalevimanufaktuur, endine parun A. L. v. Stieg- litz'i kalevifabrik	669
Eestimaa metallitehas A.-S. „Krotus“	41	Kreenholmi manufaktuur, osaühisus	2572
Malmi- ja vasevalamisvabrik K. Graudin	32	Narva linaketramise manufaktuur	846
Pachel & Ko.	23	Balti puuvillaketramis- ja kudumisvabrik	1374
A.-S. V. Schneider & Ko.	24	Kaubandus-tööstuse A.-S. „Tekstil“	116
Mereasvanduse peavalitsuse tuleornide osakond	31	R. Natuse auruvärmlisvabrik	21
Postipeavalitsuse kesktöökoda	35	Firma „Birkli“ värvimiskoda	26
Mart Miller'i katla- ja masinatehas	19		
A.-S. „Volta“	58	VII. PUUTÖÖSTUS.	
Masinaehituse vabrik Franz Krull, A.-S.	209	Puutööstuse A.-S. „Markel M. Makarov“	47
A.-S. „Imarine“	195	A.-S. „Lignum“	42
R. Schmiedeberg & Ko.	10	A.-S. „Siiva“ Tallinnas	124
A.-S. „Dedalus“	27	J. Raaschou & Ko. lauavabrik, Roela mõisas	20
August Jürgens'i voodivabrik	29	J. Raaschou & Ko. metsavabrik	22
Kreenholmi puuvillavabriku majandusosakond Kreen- holmi vabriku O.-Ü.	211	A.-S. „Siiva“, Narvas	305
Klaverivabrik „Astron“ A.-S.	33	Puutööstuse A.-S. „Narova“	67
Endine „Bekkeri tehase“	36	Kreenholmi vabriku saeveski Kreenholmi vabriku O.-Ü.	64
Tartu telefonivabrik A.-S.	123	Woodmen Northern Trading Co. Ltd	12
Tallinna masina- ja kaalu- vabrik „Vega“	24	Firma J. Kahn'i lauavabrik, Tartus	35
Valga veo- ja sõiduabinõude tehase O.-Ü. Ed. Kivi, M. Gross & Ko.	25	Thomas Clayhills & Son, Tartus	9
Kaitseväe käsiojarilistade ladu	—	A. M. Univer'i lauavabrik	33
Kaitseväe suurtehtlaid	—	Karlova lauavabrik B. Kijas & Josselson	8
E. V. raudtee Tapa veojaoskond	64	Meler Judeikin'i lauavabrik	41
Pärnu-Tallinna kitsarööplise raudtee mõisaküla teh.	181	O.-Ü. „Müstee tööstus“	—
E. V. raudtee 3. veojaoskonna töökodad	256	A.-S. „Siiva“ Omedo, lauavabrik	38
A.-S. „Dvigatel“	169	Tapa tööstusühisus O.-Ü.	14
Riigiraudtee Tallinna veojaoskond	303	Metsade peavalitsuse Aegvilu lauatehas	20
Raudtee peatehased	787	I. Pärnumaa Eesti laevahituse ühisus	71
Balti päästeelait töökoda	23	A.-S. Chr. Fröhling'i saeveski	34
Tallinna sadamatehased	670	Metsade peavalitsuse Kastre mõisa lauatehas	28
Laevahituse A.-S. „Peetri tehase“	96	Vyljuizen & Ko. saeveski	6
Vene-Balti laevahituse ja mehaanika A.-S.	439	Viljandi puutööstuse A.-S. „Papiinidu“	6
A.-S. Tallinna laevahituse töökodad	24	A.-S. „Siiva“ end. „Lennuk“	9
		O.-Ü. „A. Fleming & Ko.“	24
IV. KEEMIATÖÖSTUS.			
I. Tallinna tuletikuvabrik J. Trumm & Ko. A.-S.	41	A.-S. „Massoproduct“	22
Tallinna keemiatehas „Richard Mayer“ A.-S.	70	Insener Theodor Seisler'i puutööstusvabrik	15
Tikuvabrik ja saeveski O.-Ü. „Baltika“	152	Eesti mehaanilise puutööstuse A.-S. A. M. Luther	1509
Tartu linna pudrefabrik	20	Konstantin Jürgens ja Ko. aurusaeveski ja puutööstus- vabrik	66
Paul Eiche Ltd tuletikuvabrik	163	Pärnu puna- ja raudtööstusvabrik	32
A.-S. „Lendra“ tuletikuvabrik	236	Vennad Auster'i korivabrik	32
A.-S. „Odor“	38	E. V. R. Hiperiteimuritehas	17
A.-S. „Eestimaa Keemiatehas“	30	A.-S. Balti sportrihmadevabrik	46
		Riigi Selgase saeveski	4

*) Nimestikus puudub „tehase“ ja „vabriku“ mõistete tarvisse arjeldatavaid need on toodud nii, kuid ettevõtteid end ise nimetavad.

Tab.14. Laiaroop. raudtee tegevus dets. 1924 a.—Chemins de fer en décembre de 1924

1. Tähtsamad andmed piirkondade järele—Données principales par districts de reseau

	Rongide arv Nombre des trains	Arakasutat. läbikaske Näimane % % de l'exploit. de la capacité	Reisijate arv Nombre des voyageurs	Reisija.—km. üldarv Voyageurs—kilomètres	Sellest III. kl. Dont III. classe	Istekohtede arvu kasutamise % Exploitation des places en %	Tühjade kaubavaguhite km. % kaubavag. üldarv % des wagons à marchandises (km.) non chargés au nombre total des wagons à marchandises	Laaditud kaubavagumite keskmine teljekoorem Chargé moyen d'ex-charge pour un wagon à marchandises chargé	Kaubarongi keskmine kaal Poids moyen d'un train de marchandises	Kaubarongi keskmine telgede arv Nombre moyen de wagons pour un train de marchandises
Baltiski—Keila	62	5,3	—	60 956	65 613	15,25	16,1	2,18	—	—
Keila—Haapsalu	133	19,5	—	924 191	898 311	24,42	24,5	2,28	166	39,60
Keila—Tallinn	1 800	—	—	2 529 312	2 510 792	48,51	25,3	3,33	278	56,81
Sellest: Keila—Nõmme	198	79,4	—	684 391	671 309	44,30	—	—	—	—
Nõmme—Tallinn	1 612	79,5	—	1 844 921	1 839 483	58,47	—	—	—	—
Neist elektrirong. (Pääsk-Tall.)	—	—	—	1 594 218	1 594 218	42,47	52,15	—	—	—
Tallinn—Tapa	464	59,0	—	3 615 793	3 408 062	50,94	28,4	4,60	580	80,41
Tapa—Tartu	220	36,9	—	3 030 351	2 871 108	47,88	15,3	3,11	436	77,04
Tartu—Valga	260	—	—	1 960 849	1 891 555	40,75	3,7	2,10	312	59,82
Sellest: Tartu—Elva	62	28,0	—	883 446	861 450	53,89	—	—	—	—
Elva—Valga	198	21,3	—	1 077 403	1 030 099	33,96	—	—	—	—
Valga—Irboska	124	20,0	—	1 256 236	1 236 623	39,77	32,8	2,15	—	—
Tapa—Narva	270	27,2	—	7 478 156	2 353 624	45,06	32,4	4,17	431	62,22
Üldse—TOTAL	2 760	—	348 233	15 861 829	15 230 291	48,89	25,0	3,66	466	74,44
Novembris—Novembre 1924	2 785	—	333 180	17 599 043	14 401 170	44,08	23,5	3,62	457	74,38
Detsembris—Décembre 1923	2 173	—	404 302	20 323 132	18 847 667	50,56	30,21	4,05	362	23,26
1/I.—31/XII. 1924	30 119	—	4 666 898	210 085 048	198 658 706	46,99	26,7	4,55	893	65,04

2. Kauba- ja bagaashivedu — Transport de marchandises et de bagage.

	Saadetiste arv Nombre des envois	Saadetiste kaal Poids des envois	Ton. kilom. Tonnes—km.	Veetud tonnid arv üle kilom. peale Nombre de tonnes transportées pour 1 km. du parcours	Keskmine veokaugus Parcours moyen	Keskmine saadetiste kaal Poids moyen des envois
Kaubavedu detsembris—Transp. de marchand. en décembre	32 503	60 226	7 068 438	10 502	117,4	1,85
Sellest erakaubad—Dont marchandises privées	31 544	52 833	5 798 464	8 616	109,8	1,67
Neist väikekirusega—Dont à petite vitesse	18 997	50 680	5 575 712	8 285	110,0	2,66
Novembris—Novembre 1924	34 495	72 663	8 349 060	12 400	114,9	2,11
Detsembris—Décembre 1923	42 567	94 635	12 067 774	17 931	127,5	2,22
1/I.—31/XII. 1924	417 262	1 198 024	149 651 229	222 364	124,9	2,32
Sellest erakaubad—Dont marchandises privées	399 562	1 027 792	117 452 769	174 521	114,3	2,57
Neist väikekirusega—Dont à petite vitesse	270 534	1 001 618	114 628 732	170 925	114,4	3,70
Sellest transitkaubad—Dont marchandises transit.	11 230	127 051	28 069 200	41 707	220,0	11,31
Bagaashivedu detsembris—Transport de bagage en décembre	19 733	709	67 510	100	95,4	0,08
Novembris—Novembre 1924	19 676	689	62 509	93	90,7	0,04
Detsembris—Décembre 1923	19 853	635	73 269	109	115,4	0,05
1/I.—31/XII. 1924	260 218	9 128	814 787	1 211	89,3	0,05

3. Reisijate vedu — Transport de voyageurs.

	Detsembris 1924 a. Décembre	Detsembris 1923 a. Décembre	1/I.—30/XI. 1924 a.
Reisijate üldarv—Nombre total des voyageurs	348 233	404 302	4 566 898
Sellest välisühenduses—Dont communication avec l'étranger	1 791	2 380	27 879
Kohalik liikumine—Mouvement local	346 442	401 922	4 538 919
Sellest I. kl.	29	180	1 000
" II. kl.	5 175	19 653	123 960
" III. kl.	343 029	384 469	4 439 938
Reisija.—km. üldarv.—Voyageurs—km.	15 861 828	20 323 132	210 085 048
Sellest elektrirongid—Dont trains électriques	1 594 218	—	5 139 855
Reisijaid tee km. peale—Voyageurs pour 1 km.	28 568	30 198	312 163
Keskmine sõidukaugus—Parcours moyen de voyage	45,4	50,3	46,0
Magamiskaartide üldarv—Nombre total des cartes à wagon-ll.	4 452	7 161	61 233
Jaamaeise piletitte üldarv—Nombre total des billets de perron	7 984	7 969	95 081

4. Veerveokooesise kasutamise — Exploitation du matériel roulant.

	Detsembris 1924 a. Décembre	Detsembris 1923 a. Décembre	1/I.—30/XI. 1924 a.
Rongide üldarv—Nombre total des trains	2 768	2 173	30 119
Rongkm. üldarv—Trains—km.	157 501	185 721	2 204 040
Sellest reisirongides—Dont trains de voyageurs	127 463	122 763	1 474 861
Vedurkm. üldarv—Total de locomotive—km.	144 801	192 659	2 242 725
Telgkm. üldarv—Essieux—kilomètres	6 120 664	7 688 847	91 690 255
Sellest reisivagun.—Voitures à voyageurs	3 178 785	3 579 846	40 548 775
Sellest kaubavagun.—Wagons à marchandises	2 941 879	4 109 301	51 141 480
Kesk. telgede arv rongis—Moyenne d'essieux pour train	42,47	41,59	42,39
Sellest reisirongides (aurorong.) Dont trains de voyageurs	31,81	31,85	31,87
Sellest segarongides—Dont trains mixtes	37,33	30,27	31,33
Sellest kaubarongides—Dont trains de marchandises	74,44	62,65	65,04
Kesk. kaubarongi kaal—Poids moyen d'un train de marchandises	497	492	389

1) Pääsküla—Nõmme. 2) Nõmme—Tallinn.

Mouvement de la population dans les villes et bourgs en janvier 1925.

	Registreeritud elanikkude arv 1-ks jaan. 1925 a.		Sisse registreeritud -buregistrés		Sisse registreeritud -buregistrés		Sisse registreeritud -buregistrés		Valija registreeritud -buregistrés		Valija registreeritud -buregistrés		Registreeritud elanikkude arv 1-ks jaan. 1925 a.										
	Nombre de la population au 1/1 1925		Sisse registreeritud -buregistrés		Sisse registreeritud -buregistrés		Sisse registreeritud -buregistrés		Valija registreeritud -buregistrés		Valija registreeritud -buregistrés		Nombre de la population en 1/1 1925										
	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.	M.	N.									
Tallinn	129 578	60 280	69 296	38	341	4 053	3 189	4 036	3 228	1 513	1 773	60	322	3 070	479	332	4 701	3 484	1 196	1 407	39 979	69 335	
Taru	57 362	24 471	32 891	18	6	1 758	1 658	1 776	1 651	540	742	27	130	703	145	27	1 008	950	540	742	25 239	33 616	
Narva	27 375	12 044	15 331	8	6	390	390	608	405	278	380	32	20	403	47	27	782	782	299	328	11 019	15 290	
Pärnu	21 816	9 861	11 455	5	5	267	390	395	390	191	282	11	10	422	...	...	624	432	191	282	9 630	11 413	
Viljandi	10 678	4 863	5 813	3	3	354	272	272	354	125	162	3	3	213	...	...	217	209	123	162	4 918	5 995	
Valga	13 289	6 043	7 490	3	2	1 026	883	1 026	1 026	89	122	9	9	122	...	...	136	106	44	117	6 745	8 113	
Rakvere	9 338	3 848	5 490	11	12	116	749	127	101	103	103	8	8	196	...	...	200	168	29	26	3 822	5 569	
Võru	5 938	2 972	4 331	2	3	138	110	138	138	55	67	3	3	37	...	...	61	60	60	55	2 972	3 957	
Haapsalu	3 851	1 527	2 054	4	4	152	120	152	120	113	146	3	3	107	...	...	112	118	46	58	3 500	2 704	
Kuressaare	4 561	2 707	4 561	4	4	152	120	152	120	113	146	3	3	107	...	...	112	118	46	58	3 500	2 704	
Paide	3 921	1 305	4 561	4	4	152	120	152	120	113	146	3	3	107	...	...	112	118	46	58	3 500	2 704	
Keiseri	3 685	1 851	4 561	4	4	152	120	152	120	113	146	3	3	107	...	...	112	118	46	58	3 500	2 704	
Baltaja	1 255	629	1 851	4	4	152	120	152	120	113	146	3	3	107	...	...	112	118	46	58	3 500	2 704	
KOKKU - Total	290 840	131 249	151 541	88	93	8 609	7 646	8 697	7 739	3 063	3 782	149	167	7 335	5 535	682	538	8 166	6 290	2 574	3 328	132 259	161 444

Alevid - Bourgs

Ansia	1 459	698	761	1	1	20	20	20	20	20	20	1	1	16	16	16	16	16	16	16	16	792	776
Elva	1 558	677	881	1	1	22	22	22	22	22	22	2	2	24	24	24	24	24	24	24	24	653	892
Jõhvi	1 021	483	538	1	1	70	70	70	70	70	70	...	...	57	57	57	57	57	57	57	57	584	536
Kallaste	1 178	881	887	1	1	20	20	20	20	20	20	...	...	18	18	18	18	18	18	18	18	855	882
Killing-Nõmme	629	629	733	1	1	16	16	16	16	16	16	...	...	10	10	10	10	10	10	10	10	636	745
Kunda	2 247	1 089	1 158	3	3	8	8	8	8	8	8	...	...	4	4	4	4	4	4	4	4	1 086	1 164
Kärda	2 850	1 309	1 541	1	1	16	16	16	16	16	16	...	...	10	10	10	10	10	10	10	10	637	947
Mõisaküla	1 965	1 004	1 054	1	1	44	44	44	44	44	44	...	...	44	44	44	44	44	44	44	44	1 010	1 010
Narva-Jõesuu	2 247	1 267	1 357	1	1	20	20	20	20	20	20	...	...	16	16	16	16	16	16	16	16	1 269	1 889
Nõmme	8 834	3 919	4 655	2	2	135	122	135	122	135	122	...	...	106	106	106	106	106	106	106	106	3 884	4 884
Otepää	2 000	873	1 127	1	1	38	38	38	38	38	38	...	...	28	28	28	28	28	28	28	28	1 048	1 352
Põhisaara	2 434	1 070	1 801	1	1	5	5	5	5	5	5	...	...	3	3	3	3	3	3	3	3	854	905
Sindi	1 755	854	901	1	1	5	5	5	5	5	5	...	...	3	3	3	3	3	3	3	3	854	905
Suure-Jaani	2 714	1 351	1 851	1	1	46	46	46	46	46	46	...	...	11	11	11	11	11	11	11	11	1 363	1 369
Tapa	...	...	...	...	...	40	40	40	40	40	40	...	...	27	27	27	27	27	27	27	27	1 363	1 369
Torva	...	...	...	...	...	35	35	35	35	35	35	...	...	35	35	35	35	35	35	35	35	1 363	1 369
Turi	...	...	...	...	...	40	40	40	40	40	40	...	...	35	35	35	35	35	35	35	35	1 363	1 369
Võõbusu	...	...	...	...	...	51	51	51	51	51	51	...	...	1	1	1	1	1	1	1	1	1 363	1 369

Tab. 17. Tapamajades tapetud loomade arv jaanuaris 1925 a. Nr. 36 (3) — 39
Animaux abattus aux abattoirs en janvier 1925.

Tapamajade nimetus <i>Abattoirs</i>	Üle 40 p. <i>Au-dessus de 40 p.</i>		Üle 20 puuda <i>Au-dessus de 20 p.</i>		Alla 20 p. <i>Au-dessous de 20 p.</i>		Lambaid ja kitsid <i>Moutons et chèvres</i>	Põrsaid <i>Porcs de lait</i>	Sigu <i>Porcs</i>	Kokku tapetud <i>Total</i>
	Hobuseid <i>Chevaux</i>	Härgi <i>Taureaux</i>	Härgi <i>Taureaux</i>	Lehmi <i>Vaches</i>	Kariloomi <i>Gros bétail</i>	Vasikaid <i>Veaux</i>				
Tallinna linna	8	8	217	285	1317	139	34	1	169	2178
Tartu "	1	1	98	237	425	784	208	—	54	1808
Pärnu "	—	—	24	73	121	253	36	2	66	575
Haapsalu "	—	—	7	4	31	25	3	—	2	72
Viljandi "	—	—	28	40	58	392	142	—	70	730
Petseri "	—	—	—	—	86	90	21	—	4	201
Valga "	—	—	17	54	79	124	26	1	41	342
Rakvere "	—	—	5	65	59	59	13	4	8	213
Kuressaare "	—	—	3	5	32	1	—	—	2	43
Paide "	—	—	8	15	19	60	8	—	24	134
Võru "	—	—	10	32	87	108	12	—	72	321
A./s. „Külmetus“	—	—	91	—	91	—	—	—	549	731
Jõhvi alevi	—	—	—	1	7	3	3	—	9	23
Põltsamaa alevi	—	—	1	—	11	13	7	—	2	39
Tapa "	—	—	1	2	4	4	1	—	3	15
O./U. Estonia eksporttapamaja	—	—	—	—	—	—	—	—	872	872
Narva linna	2	—	5	99	228	24	13	1	40	412
Kokku—Total	11	9	515	912	2655	2084	527	9	1987	8709
Detsember— <i>Décembre</i> 1924 a.	53	4	373	1016	2861	1383	1295	23	2603	9611
Jaanuar— <i>Janvier</i> 1924 a.	9	9	352	940	3237	3625	564	13	1570	10319

Tab. 18. Tapamajadesse järelevaatusele toodud loomade arv jaan. 1925 a.
Animaux présentés aux abattoirs pour l'examen sanitaire en janvier 1925.

Tapamajade nimetused <i>Abattoirs</i>	Hobuse veerand <i>Chevaux (parties)</i>		Vasikaid <i>Veaux</i>	Lambaid ja kitsid <i>Moutons et chèvres</i>	Seasinke <i>Épaulés de porc</i>	Lambasinke <i>Épaulés de mouton</i>	Põrsaid <i>Porcs de lait</i>	Sigu <i>Porcs</i>	Kokku järelevaatusele toodud <i>Total</i>	
	Väese veerandit <i>Ute 2 1/2 p. Gros bétail au-dessus de 2 1/2 p. (1/2)</i>	Väise veerandit <i>alla 2 1/2 p. Gros bétail au-dessous de 2 1/2 p. (1/2)</i>								
Tallinna linna	—	54	975	1964	737	182	7	35	3002	6946
Tartu "	—	18	183	217	181	13	4	13	1409	3043
Pärnu "	—	4	39	24	21	1	—	1	267	357
Narva "	—	—	38	136	32	9	—	—	140	405
Haapsalu "	—	1	3	36	19	1	—	—	52	112
Viljandi "	—	—	12	13	34	29	—	1	476	565
Petseri "	—	4	12	5	1	—	—	—	48	70
Valga "	—	—	33	119	50	22	—	3	291	524
Rakvere "	—	—	8	43	39	—	—	87	194	371
Kuressaare "	—	—	43	101	19	38	7	6,5	64,25	278,75
Võru "	—	4	20	29	17	15	—	1	183	271
Paide "	—	—	—	7	24	1	—	—	56	88
A./s. „Külmetus“	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
Põltsamaa alevi	—	—	—	—	5	5	—	—	8,5	18,5
Jõhvi "	—	4	36	8	—	—	—	—	23	71
Tapa "	—	—	13	14,5	1	—	—	—	26,75	55,25
Kunda "	—	12	32	4	3	—	—	—	19	70
Kokku—Total	—	101	1497	2720,5	1173	316	26	152,5	6259,5	12245,5
Detsember— <i>Décembre</i> 1924 a.	—	68	1086	1556,25	2788,25	501	27	423,5	8129,5	14579,5
Jaanuar— <i>Janvier</i> 1924 a.	—	218	2431	3286	1668	541	18	256	8110,75	16523,75

		Fõrmatõbi— <i>Anthrax</i>	Tiisikus <i>Tubercu-</i> <i>culosis</i>		Mavutõbi— <i>Lyssa</i>	Kärnatõbi <i>Dermatopneumonia</i>	Pahaloomuline ohutus <i>Dermatitis gangrenosa</i>	Sigade punatõbi <i>Erysipelas suis</i>	Kärnatõbi— <i>Scabies</i>	Püüja sammaspool <i>Herpes tonsurans</i>	Nõlg— <i>Adenitis equorum</i>	Veiste pahaloom. peat. <i>Coryza gangr. bovum</i>	Kangestus— <i>Tetanus</i>	Hakkav pojaärahetim. <i>Abortus enzooticus</i>	Hobuste vereplekhiig. <i>Morbus maculosus</i>	Kodarseeenhaigus <i>Actinomyosis</i>	Muud hak. haigused <i>Autres maladies contag.</i>	Kokku— <i>Total</i>	Muud haigused <i>Autres maladies</i>	Austlaibanõised
			Ilmne tiisikus	Tuberkuliseer. positiivs. reageer. Kõiktu																
1. HOBUSED (a) majapid. arv	1																	26	1335	
Chevaux (b) loomade "	1				1	3												32	1854	
Viru					1			3	3	3								8	193	
Järva						6		10	3	3								1	85	
Harju	1							1					1					8	90	
Lääne													1					7	88	
Saare														1					77	
Pärnu																		4	169	
Viljandi																			243	
Tartu														1				1	172	
Valga																			96	
Võru																		12	123	
Petseri								2										2	188	
2. VEISED (a) majapid. arv	1	11	8	19	3	1			3	3		11	1	4		3		49	426	
Gros bétail (b) loomade "	1	23	203	226	3	35			6	67		11	1	7		5		362	450	
Viru		6	31	37	1													40	55	
Järva		6	73	79				4				3						86	28	
Harju	1	1	36	37								2	1					41	62	
Lääne		1	55	56								1				3		60	31	
Saare						35												35	8	
Pärnu		1		1														3	43	
Viljandi		3		3														3	48	
Tartu		4		4	1				66				7					78	64	
Valga		1										1						1	11	
Võru			8	9														12	42	
Petseri					1				2									3	45	
3. LAMBAD (a) majapid. arv									1									1	26	
Moutons (b) loomade "									1									1	57	
Viru																			4	
Järva									1										7	
Harju																			1	
Lääne																			2	
Saare																			6	
Pärnu																			1	
Viljandi																			2	
Tartu																			7	
Valga																			27	
Võru																				
Petseri																				
4. SEAD (a) majapid. arv					2			9	4									17	39	
Porcs (b) loomade "					2			13	4									21	88	
Viru																			11	
Järva								1											5	
Harju																			4	
Lääne								1											4	
Saare																				
Pärnu																			24	
Viljandi																			8	
Tartu																	9 ³⁾	2	19	
Valga																			1	
Võru								5											6	
Petseri					2			6	4										12	7
5. KOERAD (a) majapid. arv					4			3	1								8	16	50	
Chiens (b) loomade "					4			3	2								9 ⁴⁾	18	50	
Kokku (a) majapid. arv	2	11	8	19	9	2	3	9	20	7	2	11	3	4	3	3	12	109	1936	
Total (b) loomade "	2	23	203	226	9	36	6	13	24	74	2	11	3	7	3	5	19	434	2000	

Märkused: 1) Tatitaud—*Malleus*.
 2) Pahaloomuline patistetus—*Oedema malignum*.
 3) 1 sigade kopsufaud—*Septicæmia suum*.
 4) 1 koera taudi—*Pedris callosa inf. et nervosa*.
 5) Kärnatõbi—*Ascaris*.

ELUMAKSUMUS

(ELUKALLIDUS)

A. TOOMS.

COÛT DE LA VIE.

Étude statistique par A. TOOMS.

S I S U K O R D.

	Lhk.	
I. ELUMAKSUMUSINDEKSI TEOORIA	5—28	
1. Elumaksumusindeksi mõiste	5	
2. Elumaksumusindeksite tüübid	8	
3. Uurimistel põhjeneva alusbüdhjeti järele elumaksumusindeksi arvutamine	10	
Alusbüdhjetist	10	
Elutarvete rühmade indeksid	13	
Üldindeksi arvutamine	14	
Alusbüdhjetit määrava uurimise ulatus ja kestvus	19	
Elatistasapinna muutumine ja indeks	20	
4. Indeksi arvutamine teoreetilise alusbüdhjeti järele	21	
5. Elumaksumusindeksi arvutamiskiivi üldtarvitamise andmete järele	22	
6. Sesooniliste ainete arvestamine	22	
7. Indeksi arvutamiseks võetavatest hindadest	24	
8. Indeksi territoriaalne ulatus ja sellekohased perspektiivid	26	
II. ELUMAKSUMUSINDEKSI PRAKTILINE KASUTAMINE JA MÕNED SENI- SED KOEEMUSED SELLEL ALAL	28—39	
1. Üldine väljavaade	28	
2. Elumaksumusindeksi praktiline kasutamine Saksamaal	29	
3. Elumaksumusindeksi praktiline kasutamine Poolas	34	
4. Elumaksumusindeksid Prantsusmaal	36	
5. Elumaksumusindeksid Itaalias	38	
III. AMETLIKKUDE ELUMAKSUMUSINDEKSITE KOOSSEIS VÄLISRIIKIDES 40—52		
Austria 40	Leedu 45	Ameerika-Ühisr. 50
Belgia 40	Poola 45	Alshäär 50
Bulgaaria 41	Prantsuse 46	Austraalia 51
Daani 41	Norra 46	Kanaada 51
Holland 41	Rootsi 47	Lõuna-Aafrika 51
Hispaania 42	Saksa 47	Meksiko 51
Inglise 42	Soome 48	Tshiili 52
Itaalia 42	Shveits 49	Kalifornia 52
Läti 43	Tsh.-Slovakkia 49	
IV. EESTI ELUMAKSUMUSINDEKSI ARVUTAMISKATSE	53—92	
1. Eesti elumaksumusindeksi arvutamiskiivused	53	
2. Toitluskulud	54	
Toidunormi soovitatav kalooriline sisaldus	54	
Üksikute toiduainete määrad	57	
Meie indeksite baasid (ind. I abc, II, III ja IV)	64	
Toitluskulude indeksi käik 1914—1924	67	
3. Teiste elutarvete rühmade indeksite erinevus	72	
4. Korterikulud	73	
Üüriseaduse järele maksjate tüüri liikumine	73	
Üüriseadusest rohkem maksjad	75	
Üldine tüüri tasapind	77	
5. Valgustus- ja küttekulud	78	
6. Riidetuskulud	79	
7. Muud kulud	83	
8. Rühmade võrdkaalud	84	
9. Üldindeks ja täiendavad arvutused	85	
10. Elumaksumus ja palgad	90	
V. ELUMAKSUMUSINDEKSITE KÄIK VÄLISRIIKIDES 1914—1924 a.	93—97	

TABLE DES MATIÈRES.

	<i>Page</i>
I. BASES THÉORIQUES DE LA CONSTRUCTION DES NOMBRES-INDICES	
DU COÛT DE LA VIE	5—28
1. Définition d'un nombre-indice du coût de la vie	5
2. Types des n.-ind. du coût de la vie	8
3. Établissement des n.-ind. d'après le budget-type	10
4. Établissement des n.-ind. d'après le budget théorique	21
5. Établissement des n.-ind. d'après les données de la consommation globale	22
6. Influences saisonnières	22
7. Prix servant pour calculaton de l'indice	24
8. Territoire caractérisé par l'indice et perspectives prochaines	26
II. UTILISATION PRATIQUE DES NOMBRES-INDICES DU COÛT DE LA VIE EN QUELQUES PAYS ET LES EXPERIENCES CORRESPONDANTES	28—39
1. Observations générales	28
2. Utilisation pratique des n.-ind. en Allemagne	29
3. " " " " en Pologne	34
4. " " " " en France	36
5. " " " " en Italie	38
III. COMPOSITION DES NOMBRES-INDICES DU COÛT DE LA VIE OFFICIELS À L'ÉTRANGER	40—52
IV. COMPOSITION DES NOMBRES-INDICES DU COÛT DE LA VIE POUR L'ESTONIE	53—92
1. Méthodes possibles	53
2. Alimentation	54
3. Différences en établissement des indices des autres groupes	72
4. Frais de logement	73
5. Chauffage et éclairage	78
6. Habillement	79
7. Dépenses diverses	83
8. Pondération des groupes	84
9. N.-ind. général du coût de la vie et calculations auxiliaires	85
10. Coût de la vie en Estonie et salaires des employés d'État	90
V. MOUVEMENT DES NOMBRES-INDICES DU COÛT DE LA VIE À L'ÉTRANGER EN 1914—1924	93—97

I. ELUMAKSUMUSINDEKSI TEOORIA.

Bases théoriques de la construction des nombres-indices du coût de la vie.

1. Elumaksumusindeksi ¹⁾ mõiste.

Aine hind on tema vahetusväärtus mingi rahaüksustes.

Nii vahetusväärtus, kui ka rahaväärtus võivad aegajalt muutuda, kuid üksikute ainete suhtes võivad need muutused suurelt erineda. Pealiskaudsele vaatlejale võib hindade tasapinna muutimise paista palju suuremana ehk palju vähemana, selle järele, missugused ained tema vaatepiiris asuvad ja milledega tal rohkem tuleb kokku puutuda. On juhtumisi, kus suured hindade muutused ilma laiemat tähelepanu äratamata algavad, kuna teinekord väiksem üksiku toiduaine ajutine kallinemine suure elumaksumuse tõusuna vastu võetakse.

Et kindlamat pilti mingi aine hinna liikumisest saada, võib selle aine hinda ühel eelmisel ajajärgul teise ajajärguga suhteliselt võrrelda, võttes ühte neist ajajärgudest 100 (ka 1, kuid % pole kunagi tarvitatud).

Aine suhteline hind on juba väga näitlik võrdlusabinõu, mida arutihti ka tarvitatakse.

Ent vähedel juhtumistel rahuldavad uurijat üksiku aine hinna liikumise andmed. Et hindade liikumist laiemal ulatusel jälgida, on ammu hakatud analoogilisi võtteid arendama, püüdes väljendada hulga ainete hindade liikumist ühe arvuderea kujul.

Indeksi eesmärgiks üldse on ühte laadi ilmuvuste erinevust ajas ehk ruumis väljendada mingil selgemal vormil, kui seda võimaldab nende absoluutarvude lihtne kõrvutamine. Parim viis seda vahet selgeks teha, on võtta nende ilmuvuste ühine arvuline väljendus mingil ajal ehk mingis ruumis mõõduks teiste mõõtmisel, mingil teisel ajal ehk teises ruumis.

Statistika teoorias, üldisemalt võttes, arvatakse indeksiteks arvud, millede abil mõõdetakse mingi ilmuvuse intensiivsust kas mitmesugustel aegadel, mitmesugustes asukohtades või mitmesuguste isikute rühmade suhtes, võttes mõõduks. Ilmuvuse intensiivsust ühel ehk mitmel neist aegadest (asukohtadest ehk rühmadest ²⁾). Nii, näiteks, võrreldes mitmel rahvalugemisel konstateeritud rahvaarvu, võib esimese rahvalugemise arvu 100 arvata; teisi sellekohaselt ümber arvates, saame indeksisarvud. ³⁾

Samane lugu on ühe kauba hinna võrdlemisega erinevatel aegadel. Need on lihtsad indeksisarvud, mis üks suhtarvude alal on ja milleda konstrueerimine nii lihtne, et ta arusaamatusi esile ei kutsu.

Kuid soovides leida mitme lihtsa indeksiarvu rea ühist arvilist väljendust, võib neist ridadest konstrueerida ühise indeksi, mis oma koosseisult komplitseeritud on ja mida koosnevaks (complexes) nimetame.

L. March, rahvusvah. stat. instituudi aruanõja indeksarvude alal, eritleb kolme laadi indekseid: üksikud (particuliers), mis sama mõiste sisaldavad, mida me juba lihtsa indeksina tähendasime, kuna seda, mis harilikult koosnevaks nimetatakse, ta veel alljaotab sünteetiliseks (synthétiques) ja koondatuks (composés).

Sünteetilised indeksid resümeeerivad endas palju lihtindekseid, mis ühldase mõõduga mõõdetavate suuruste kohta käivad, koondatud indeksiid aga—ebalihtlastes üksustes väljendatud suuruste lihtsatest indeksitest saadakse.

Nii on, näiteks, mitmesuguste börsil koteeritavate valuutade hinna ühise liikumise suhteline väljendamine sünteetilise indeksi, kuna mingi riigi majandusliku seisukorra iseloomustamiseks võib kokku seada koondatud (combiné) indeksi, mille materjalina võib tarvitada, näiteks, tööstustoodangu, hindade, raudtee vedude ja teisi sarnaseid lihtsaid ehk sünteetilisi indekseid.

¹⁾ Käesolevas käsitluses tarvitusele võetud sõna „elumaksumus“ peaks autori arvamisel asendama meil viimastel aastatel tarvitusele võetud sõna „elukallidus“. „Elukallidus“ sisaldab elumaksumuse ühe mõiste — et elu kallis on, kallineb, kuna elu ka odavamaks minna võib. See mõiste, mis väliskeeltes „Lebenskosten, coût de la vie, cost of living, il costo della vita, стоимость жизни“ väljendatud, võiks eestikeeles väljenduda sõnas „elumaksumus“, mis tuletatud sõnast „maksuma“—kosten, сойти, стоить. Elumaksumus võib tõusta ehk suureneada ja langeda ehk väheneda. Elumaksumuse tõusul muutub elu kalliks — siis võib rääkida elu kallidusest — mis on cherté de la vie, дороговизна жизни.

Sõna „elumaksumus“ on tuletatud autori palvel T. Ülikooli lektori J. Veski poolt, mille eest temale tänu võlgneme.

²⁾ V. näiteks, Zizek, Grundris. d. stat.; Conrad, Stat. (Pol. Ök. IV). G. Mortara Lezioni di stat. metodol., Кауфманъ, Теория и Мет. Стат. (viimane eritab числа показателя ja общия числа показ., mõistes viimaste all koosnevaid ind.) nagu prof. Tuszka Indices ja Indexziffern. Sama ka Handwörterbuch f. Staatswiss., Meerwarth'i art.

³⁾ C. Gini — Quelques considérations au sujet de la construction des nombres-indices des prix etc.

Mõnel autoril *) on kombeks saanud indekside all mõista ainult kousveaid indekse ja neidki sagedasti ainult hindade liikumise ajal. Muidugi pole sellel teoreetilisel töekspidamisel ühe või teise isiku poolt mingit asjaolusid muutvat olulist tähtsust, eriti veel sellepärast, et nende vaadete omajad ise palju indeksarvude progressiks ära on teinud. Ent sarnane suur ja autoriteetne statistikute kogu, kui XV. Stat. Instit. istungjärgu oma, ühines 1923 a. kontinendil parima indeksite teoreetiku L. March'i teesistega, ja võttis vastu resolutsioonid, mis vastupidiseid mõtteid sisaldavad, nii et see teoreetiline suun praegusaja omaks tuleks lugeda.

Käesolevas käsitluses nimetame asja lihtsustamiseks indekseiks ainult koosveaid indekseid, kuna lihtsaid indekseid ainult suhtarvudeks ehk suhtelisteks hindadeks kutsume.

Hindade võnkumist iseloomustada tahtvaid indeksi-vormeleid on seni sadasid ette pandud, kuid üldjoontes võiksime meie aine käsitamise seisukohalt neid kahte põhitüüpi jaotada.

Tüüp A. Hindade liikumist kujutab ühe ja sama hulga ainete koguväärtuse võrdlemine kahel ajajärgul. See on täiesti konkreetse arvu võrdlemine, mille objekte ka tegelikult võib kuhugi koondada. Näiteks, võib toiduainete kohta mingi leibkonna (ehk terve riigi) päeva, nädala ehk aasta toidumoona korraga üheskoos valmistotetuna mõelda. Probleemiks on teada, kui palju maksab ta mingil teisel ajajärgul. Toidumoona üldväärtuse võrdlemine annabki soovitava arvu, mis indeksi moodustab.

Tüüp B. Hindade liikumist kujutab hulga ainete suhteliste hindade (s. o. üksikute ainete hindade indeksite) keskmine. Sel juhtumisel on muidugi tegemist ainult abstraktsiooni-dega. Ainete hinnad mingil ajajärgul võetakse aluseks, arvatakse välja nende suhtelised hinnad teisel ajajärgul ja arvutatakse nende suhtarvude keskmine—aritmeetiline, geomeetiline ehk mingi muu. Loomulik, et saavutatud indeks—see kõigi ainete suhteliste hindade keskmine—kunagi tõelikult kusagil konkreetselt väljendunud pole,—see arv on täielik abstraktsioon.

Nende põhimõtete peale, mille üle juba esimene indeksi tarvitaja sama selge ettekujutuse võis omada, kui ta ainult loogiliselt mõtles, on veel ka praeguste indekside arvutamine oma enamjaoa rajatud. Küsimus on ainult arvutamise üksikasjades, konkreetsetes vormelites, mida arvutamiseks tarvitatakse ja n. n. võrdkaaludes ja võrdkaalustamise viisides. Need osad olenevad juba eesmärkidest, mida arvutaja enesele üles seab.

Võrdkaalude küsimus on samuti vana, kuid ikka jälle uuesti ülesvõetav. Võrdkaaludeks nimetatakse võrdlevat tähtsust, mis ühel ehk teisel indeksi koosseisu võetaval ainel lubatakse omada lõpulikude tulemuste peale—see on iga aine tähtsuse arvuline väljendus. Esimest tüüpi indeksi juures võib seda tähtsust väljendada, võttes ühte ainet rohkemal määral, kui teist, mille läbi ka tema hind üldsummas suuremat mõju avaldab. Teise tüüpi juures võib sama tagajärge saavutada, iga aine kohta kindlaks määrates protsenti, mille järele üldise keskmise arvutamise juures selle aine suhteline hind arvesse võetakse.

*

Tähtsamad indeksitest rahaväärtuse ja hindade liikumise alal on suurmüügi, turuhindade ja elumaksumusindeksid.

Lahkuminekur suurmüügi ja turuhindade liikumise indeksite, üheltpoolt, ning elumaksumusindeksi arvutamise vahel, teiselt poolt, olenevad ülesseatud sihtidest. Valdavam vaatepunkt suurmüügi ja turuhindade indeksite arvutamisel on soov mõõta hindade üldtasapinna muutumist, mis rahaüksuse väärtuse muutumisele vastab. Iga üksiku aine hinna muutus on kõigepealt rahaüksuse väärtuse muutumisele vastupidine liikumine. Teiselt poolt, võivad iga aine hinna liikumised oleneda ka selle aine kohta käivatest eripõhjustest. Suurmüügi ja turuhindade indeksite eesmärgiks on püüda kõrvaldada kõik nende üksikute väikeste põhjuste mõjud, mis ainult üksikuid aineid puutuvad, et seda paremini väljendada üldise mõju tulemusi.

Sellepärast on tavalikkude suurmüügi ja turuhindade indeksite arvutamiseks kõige-tihemini tarvitata hulga ainete suhteliste hindade keskmine (see tüüp, mida me B tähendasime). Kuna iga aine hinna liikumine omal viisil raha ostujõu muutumist peegeldab, näitab suure hulga hindade muutumiste lihtnegi keskmine küllaldavalt rahaostujõu üldise muutumise suuna ja kiirust.

Arutihti rahuldutaksegi nende indeksite arvutamisel suhteliste hindade lihtsa aritmeetilise ehk geomeetrilise keskmisega, võrdkaale mitte tarvitades.

*) Eriti Irving Fisher.

Tavaliku elumaksumusindeksi eesmärgiks on aga anda mõõduabinõu mitte hindade üldtasapinna liikumise, vaid elumaksumuse muutumise üle. Sõnal „elumaksumus“ pole iseeneest mingit kindlat tähendust. Temale kindla tähenduse andmiseks on vaja kindlaks määrata see elu tasapind, mille maksumust soovitakse vaadelda.

Selleks püütakse harilikult jälgida hindade liikumise otsekohest mõju mingist kindlast ühiskondlisesest klassist leibkonna ostujõu peale, terve rea mitmesuguste ainete ja asjade ostmisel, mida see perekond harilikult tarvitab. Elumaksumuse indeksi eesmärgiks on kindlaks teha ainult vastava väljamineku muutumist. Teatud määral võib näha sellest ka raha ostujõu muutumisi ja nimelt sedavõrd, kuidas raha ostujõu muutumine selle teatud hulga asjade ostmise peale mõjub. Elumaksumusindeksi arvutamise eesmärgiks on leida mingit elementi, mis lubaks mõõta, kui suurelt on muutunud sissetuleku ostujõud. Sellepärast ei või elumaksumusindeksina tarvitada ka suhteliste hindade lihtsat keskmist.

Senini arvatatud elumaksumusindeksid on kõik nii ehk teisiti võrdkaalustatavad olnud.

*

Iga elumaksumusindeksi võrdlev tähtsus on kahesugune: teoreetiline — tema tähtsus kogu riigi elumaksumuse liikumise väljendamiseks ja rahvusvaheliste võrdluste jaoks ja praktiline — eri eesmärgiga mitmesuguste pikemaajaliste lepingute sõlmimisel abiks olla. Ebastabiilse valuuta ajajärgul on iga pikemaajaline palkamisleping halb kas palkajale ehk palgata-vale, kui temas pole arvesse võetud raha ostujõu muutused, mis selle aja jooksul võivad sündida. Juba enne sõda näeme palju püüdeid reguleerida pikemaaja lepingute sõlmimist sarnaselt, et need muutused arvesse oleks võetud. Ent peategurina mõjus elumaksumusindeksite arenemiseks, nagu hindade iseloomustamise indeksitel üldse, peajasjalikult see suur praksis, mis nende arvutamine sõjaajal ja peale suurt sõda on omanud. Sõjapidamine ja sisemised sündmused põhjustasid pea kõigis riikides rahaväärtuse langemist. Kaupade puudus ja riikliste tarviduste kasvamine kiirustasid suure elukalliduse laine laienemist palju rutemini, kui seda ainult rahaväärtuse langemine esile kutsuda oleks võinud. Endise kullaväärtustise raha terve ja kindel kriteerium kadus. Selles ebaselges seisukorras jäi järele ainult võimalus alati orienteeruda sõjaeelseaja peale, püüdes võrrelda käesolevaid olusid stabiilse olukorraga.

Suure sõja ajal ja peale sõda ongi paljudes riikides n. n. liikuvate skaalade (échelles mobiles) süsteem ühel ehk teisel kujul tarvitamist leidnud, nagu seda teisel kohal näeme (v. peat. 2).

Selle praktilise vajatavuse järelduusel on ka indeksite populaarsus tõusnud. Kuna enne suurt sõda indeksite, eriti elumaksumuse omade, küsimust võrdlemisi harva käsitati, on peale sõda see olukord täiesti muutunud ja laialisemateski hulkades arutatakse ja vaieldakse indeksite üle. Pea igas riigis on oma elumaksumusindeksid tarvitusel ja kuigi indeksid ise arutihti halvasti kokku seatud, on nad alalist huvi ja käsitamist leidnud, eriti ajakirjanduses.

Ka teoreetiliselt on küsimus võrdlemisi palju edenenud ja terves reas tööd käsitatud. Oli loomulik, et esimesel rahvusvahelise statistika instituudi istungjärgul peale sõda küsimus arutusele võeti (Brüsselis 1923, XV. istungjärgul). Instituudi poolt vastu võetud resolutsioonis ei leidu küll midagi uut — neis konstateeritakse senist olukorda, eritades kahte tüüpi indeksid. Kuid see on isegi juba suureks sammuks edasi. Kahtlemata võib järgneval istungjärgul, kus küsimus arutusele võetakse, edaspidiseid edusamme oodata.

Instituut arutas majandusliikude indeksite küsimust üldse, nende hulgas ka elumaksumusindeksite oma. Kuna vastuvõetud resolutsioonid just indeksi mõiste määramist sisaldavad, on kõige kohasem, et me resolutsiooni elumaksumusindeksite kohta oma lähtepunktiks võtame.

2. Elumaksumusindeksite tüübid.

Rahvusvahelise statistika instituudi XV. istungjärgu resolutsioonides ülesseatud põhimõtted ¹⁾ elumaksumusindeksite arvutamise kohta.

I. Elumaksumusindeks hindade liikumisega esile toodud muutuste kujutamiseks väljaminekutes, mis tingitud mingist teatud elulaadist. See indeks peab kujutama kindlaksmääratud ainete hulga ostu- ehk müügihinna liikumist, nii et liikumine oleneb ainult hindade muutumisest. Sarnane indeks ei luba asjalikka võrdlusi muidu, kui elamisviisi ei püsi samana, s. t. siis kui indeksi sisetatud ained ja teened jäävad pea samasteks ja arvustamiseks tarvitatakse samaseid võrdkaale.

Kui elamisviisi tuntavalt muutub, peab arvutama uue indeksi, mida eelmise indeksiga võib kokkukõlastada, kui lihtsalt ei soovita elumaksumuse uurimiseks tarvitada kahte indeksi — ühte endise, teist uue elulaadi järele.

Võrdkaalude kindlaksmääramine ja selle kindlaksmääramise viisi rahvusvaheline ühtlustamine on väga raske, ta oleneb abinõudest, mis kusagil käsitada.

Mitmesuguste indeksite omavahelisel võrdlusel ei ole täpset mõtet, kui nad mitte ühte ja sama elamisviisi ei käsita. Muidugi võib teha palju võrdlusi mitmesuguste elamisviiside vahel.

Teatud ühtlust konstrueeritud indeksite vahel võiks saavutada ainult toitlusväljaminekute alal, kuna seal füsioloogilised tingimused toitlusväärtuse näol mõõduandvad.

II. Elumaksumusindeks hindade liikumisest ja elamisviisi muutustest olenevate muutuste kujutamiseks. See indeks kujutab ainete ostu- ehk müügihindade liikumist, mille juures hinnad olenevad nende liikumisest, aine aga määratakse igakord eriti, käesoleva aja tarvitamise järele. Sarnane indeks ei võimalda eritada seda, mis indeksi muutumises ainult hindade muutumisest tingitud.

Väljamineku jaotumine tarvitamise muutumisel nõuab siis sellekohaseid eriuurimisi.

*

Rahvusvahelise instituudi definitsioon eritab nii kahte tüüpi elumaksumusindekseid arvutamise aluseks võetavate võrdkaalude järele: I.—alaliste, kindlate võrdkaaludega, II.—tarvitamise muutumise järele muutuvate võrdkaaludega.

Viimase (II.) tüüpi järele arvutamine pole senini suurt poolehoidu leidnud. Vastav töö nõuab palju erilisi uurimisi ja piinlikku tähelepanu, tema tulemused on alati vaieldavad, kuna teada pole, kui võrd ja kui laialt nad iseloomustavad on ja, mis kõigetähtsam, ta ei anna rahaostujõu muutumise üle võrdlusvõimalusi, kaotades oma tähtsama ja praktilise omaduse.

Seda tüüpi indeksitest on senini omapärasemana ja pea ainukesena püsinud Dr. Kuczynski ²⁾ arvutamised Berliini kohta.

Tema büdshet on arvutatud töölisteibkonna minimaalsete väljaminekute üldsumma alusel, mille juures püütakse üksikute ainete, eriti toiduainete tarvitamise muutumist arvesse võtta, kindlaks määrates iga kuu tõeliste ostuvõimaluste järele ainete arv ja hulk, toiduainete kohta kalooriate arvu järele. Toiduainete suhtes on see teoreetiline, muutlik nii ainete, kui ka võrdkaalude suhtes. Muudel aladel—teoreetiline muutmatu büdshet.

Peale toiduainete on algusarvudes järgmised väljaminekud ette nähtud:

- 1) korter — 1 tuba ja köök
- 2) küte — 1 tsentner brikkette ja valgustus 6 kub. met. gaasi
- 3) riietus — riiete, jalanõude ja pesu parand. ja korrashoid —

üldsummas alguses mehel	45 mk. (Saksa paberm.)
naisel	30 mk.
lapsel	15 mk.

4) muude väljaminekute peale (pesupesemine, sõidud, maksud jne.) 25% kõigist eelmisest juurde.³⁾

¹⁾ Vaba tõlge. Tekst v. Résolutions sur les indices de la situation économique, XV. session de l'Institut Intern. de stat.

²⁾ Berliin — Schöneb. stat. an. juh. Tema indeks ilmub „Finanzpolit. Korrespondenz“.

³⁾ Septembris arvab Kucz. mitmesug. väljamin. 1/10 juba 33 1/10 peale jne.

Algusarvud olid järgmised (märts 1920 a.) markades:

	mees	abielupaar	abielupaar 2 lapsega
Toitlus	59	90	124
Korter	8	8	8
Küte ja valg.	20	20	20
Riietus	45	75	105
Muud	33	48	64
Kokku	165	241	321

Pärastistes arvutustes on Kuczynski, alati turu konkreetsest olukorrast välja minnes, kord ühte, kord teist ainete hulka tarvitanud, kombineerides selle järele, kuidas praktiliselt mõtleja ja kõige otstarbekohasemalt ja odavamalt läbi saada püüdja perenaine oma ostusid oleks korraldanud. „Sel nädalal oli kõigeparem tarvitada sarnaseid toiduaineid...., sel nädalal, kui toitlusametl poolt leiba odavama hinnaga -anti, tuli leibkond sarnase toiduhulgaga välja.... jne.“ on hariiikud mõtted, milledest Kuczynski välja läheb.

Edaspidistes arvutustes kõigub toiduainete arv umbes 15 aine ümber, riietus 2, küte ja valgustus 2 hinna ümber.

Kuczynski ise arvab oma arvutuste kohta: „Elatismiinumumi võib tuhandel viisil arvutada. Siin on üks võimalikult lihtne tee selleks näidatud, mis ligikaudselt eesmärgile viib“.

E. Hofmann *) leiab Dr. Kuczynski indeksi vaadeldes, et vaatamata suurte puuduste ja isikliku vaatekoha valdavuse peale, on see huvitav katse elatismiinumumi üldsumma muutumist ajas jälgida, püüdes ära näha ka selle üldsumma jaotumist.

Selle hindamisega võib nõusse jääda. Võiks lisada, et omapärasuse juures ei puuduta ka teatud praktiline huvi. Võib huvitav olla tagasi vaadata, missugused toiduained sel ehk teisel kuul hinna poolest kättesaadavamad olid ja, järgnevalt, ka rohkem tarvitusel võisid olla.

Kõige selle juures jääb aga indeks ikkagi ühe isiku vaimusünnituseks, individuaalse vaate ja maitse väljenduseks, mille laiem iseloomustavus väga vaieldav. On ju elamisviisi äärmiselt paenduv ja kehvenast elamisviisist võib alati mingi veel kehvema leida. Millega on siis uurija kindlustatud, et käesoleva nädala oludekohast toiduainete valikut kombineerides ta mitte äärmustesse ei lange ehk erapoolikuks ei muutu.

Ainuke väljapääs sellest labürindist on Instituudi resolutsioonis väljendatud: peab toimima alaliselt kestvaid sellekohaseid eriuurimisi. Ent see on kolossaalne töö.

Amsterdami stat. büroo alustas 1917 a. laiaulatuslist andmete kogumist töölis- ja alamametnikkude leibkondade tarvitamise üle, mis siis indeksi arvutamiseks kasutati. See töö jäeti 1920 a., kuna ta määratud vaeva ja kulu nõudis. Mõnelpool, kus sarnaseid indekse siiski arvutatakse, näiteks, samas Hollandis (Haagis) ja Shveitsis, piirdatakse vähese arvu, mõnes rühmas isegi 3—4 leibkonna tarvitamise alaliste väljaminekute arvestamisega, mis siis otseteed väljaminekute suuruse võrdlusteks kasutatakse.

Kõigiti on aga selge, et sarnasel viisil koostatud indeksil tähtsam omadus,—rahaostujõu jälgimine leibkonna väljaminekute miljões—puudub, mispärast teda sarnase mõõdupuuna tarvitada ei saa.

*

Laiemalt tarvitusel on I. tüübina märgitud elumaksumusindeksi arvutamine. Pea kõik ametlikud elumaksumusindeksid on seda tüüpi, mispärast teda ka pikema vaatluse alla võtame.

Seda arvutamisi viisi võib võrdkaalude ülesseadmisviisi järele veel ligemalt eritada.

Tarvitamine üldse on praegusel ajal määratu ulatusega ja nii muutuv, et statistika praeguse seisukorra juures igatahes võimatuna osutub arvestada kõigi ühiskondlike kihide väljaminekuid. Selleks, et tõelikult tarvitamist ja ühtlasi ka tema maksumuse tasapinda jälgida, peab 1) kas valima keskmise individuumi ehk keskmise leibkonna teoreetilise tarvitamise ehk 2) büdshetiliste uurimiste järele kindlaks määratud tüübilise leibkonna (ehk üksiku isiku) tarvitamise, ehk 3) aluseks võtta oma riigi üldtarvitamist, kuid siis juba mitte väljaminekute, vaid tarvitatud ainete hulga järele.

Kuna praegu tarvitatavatest indeksi arvutamisi viisidest kõige rahuldavamaid tagajärgi on annud büdshetiliste uurimiste alusel toimitud tüübilise leibkonna tarvitamise järele indeksi arvutamine, mis ühtlasi kõigelaiemalt tarvitusel, peatume sel arvutamisi viisil pikemalt, kuna teised indeksi tüübid selle järele võrdlemisi kergelt selguvad.

*) E. Hofmann, Indexzif, im, Inland u, im Ausland.

3. Uurimistel põhjeneva alusbüdhseti järele elumaksumusindeksi arvutamine.

Alusbüdhsetist. Büdhseti järele indeksi arvutamiseks on vaja kõigeesiti sooritada alusbüdhset, s. o. tüübiline leibkonna väljaminekute täpne kujutus üksikute ainete ja väljaminekute punktide järele.

Mitmesugustes riikides toimitud uurimised näitavad, et perekonna väljaminekute jaotumine ei alistu mitte üksnes üldistele mõjudele (ühiskondlik kiht, sissetuleku suurus, isikute arv leibkonnas), vaid ka mitmesuguste, väga lahkuminevate üksikute maitsete ja harjumuste mõjudele. Et alusbüdhset võimalikult täpsemini tõeoludele vastaks, on vaja toimida esialgseid uurimisi suurema arvu leibkondade tarviduste ja väljaminekute kohta ja siis võib büdhseti üksikud elemendid ära määrata kõigi kordaläinud vaatluste keskmiste alusel.

Kuigi esimesel pilgul rida üksikute leibkondade büdhsette äärmiselt erinevatena osutuvad, näitab nende läbitöötamine alati suuri ühtivusi, mitte ainult suuremate väljaminekute liikide, vaid ka üksikute ainete muretsemise alal, milline ühtivus seda suurem, mida ühtlasem oma ühiskondliku kihituse poolest see keskkond, mille kohta andmed kogutud. Need ühtivused ei avaldu mitte ainult silmapilkselt, vaid on ka ajalisel kaunis püsivad, nagu järgmine näide Shveitsi enne- ja pealesõjaaegsete büdhsetide võrdlusest näitab, kus üksikute rühmade % üldväljaminekust toodud:

	1912 a. (785 büdhsetti)	1919 a. (277 b.)	1920 a. (225 b.)
Toitlus	45,8	44,8	43,7
Küte ja valgustus	22,4	5,8	5,8
Korter ja mööbel		15,3	15,8
Riietus	12,0	14,6	14,6
Mitmesug. kulud.	19,8	19,5	20,3

Tähtsusetu suhtelise vahekorra muutumised tabelis võivad osalt leibkondade lahkuminevast arvust igal uurimisaastal ja leibkondade eneste erinevusest tingitud olla. Kindla tendentsina paistab toitluse osatähtsuse kahanemine ja korteri väljaminekute ning muude kulude kasvamine. Kuid mõlemad tendentsid on küllalt aeglased, ja üldine pilt selle läbi palju ei muutu. On näha, et toodud vahekordi Shveitsi oludele vastavaiks võib pidada.

Uurimiste alusel võib igalpool sarnaseid vahekordi kindlaks määrata, mis analoogiliste palkade ja hindade tasapinna juures püsiva laadiga on.

Ja kuidas võikski teisiti olla, kui enamjao palgaliste väljaminekuid kindlasti reguleerib palk. Elamislaad on väga paenduv—ta laieneb ja kitseneb palga vastava suurenemise ehk vähenemise järele. Ja kuigi iga leibkond väliselt nähtavasti täiesti iseseisvalt teid otsib oma sissetuleku kõigeotstarbekohasemaks paigutamiseks elutarvete rahuldamisel, kujuneb ometi üldine leibkondade tarvitamine olude sunnil väga sarnasena ja ligineb keskmisele. Enamvähem ühtlased toitlus-, korteri- ja muud tarbed sunnivad ühtlaste sissetulekutega leibkondi oma tarvitamist selle määran tasandama.

See keskmine iseloomustav määr ongi alusbüdhset. Nagu iga keskmine, on ka alusbüdhset seda parem, mida vähem erinevad tema aluseks võetud vaatluste tulemused.

Selle eeltingimuse tõttu peab loobuma mõttest ühise büdhseti kohta, mis kõigi, mitmesugusematest rahva ühiskondlikkude kihtidest leibkondade kohta käiks. Ka siis, kui soovitakse iseloomustada ainult kõige vaesemalt elavaid leibkondi, osutub vastuvaidlemata tõeasjana, et on vaja eritada, näit. töölisi ja ametnikke. Kuid tihti ei piirdu ta selle kahe alljaotusega. Shveitsi 1920 a. büdhsetilisel uurimisel eritatud neli ühiskondlikku kihti näitavad, kuivõrd üksikute kihtide väljaminekute koosseis erineb.

	Kõrgemad ametnikud	Muud ametnikud	Kvalifitseeritud tööl.	Lihttöölised
Üldväljaminek (frankides)	13 416	7 405	6 014	5 462
Väljaminekute suhteline vahekord:				
Toitlus	31,8	38,9	48,1	51,6
Küte ja valgustus	5,1	5,7	6,0	5,9
Korter ja mööbel	14,2	15,9	14,6	13,1
Pesu ja korteri puhastamine	2,2	2,2	1,8	2,2
Riietus	16,2	13,9	12,4	11,6
Maksud	4,7	3,7	2,5	1,9
Mitmesugused kulud	25,8	19,7	14,6	14,0
	100	100	100	100

Samasuguse näite võib leida Belgia uurimiste tulemustes (v. 3 peatükk).

Kihtide erinev vahekord laseb ka käesoleval juhtumisel selgesti paista üldtuttavat ja täiesti arusaadavat asjaolu, et leibkond seda rohkem tootluse peale kulutab, mida vähem ta üldsissetulek. Toitluse osatähtsus väljaminekutes langeb ühes sissetuleku suurenemisega. *)

Nn. Engel'i reegel (1895 a.) määrab, et mida kõrgemaks tõuseb sissetulek, mida parem on olukord, seda vähem annab leibkond välja toitluskuludena. Sellele lisaks võiks enamjao toimitud uurimiste põhjal lisada, et toitluskuludes eriti võetult olukorra paremnemisega käsi-käes käib eestkätt väljaminekute suurenemine lihaainete peale (kõigepealt liha ja sink, mitte niivõrd vorstid jne.), selle järele väljaminekud või peale jne. Ja see suurenemine pole ainult absoluutne, vaid ka suhteliselt võetuna.

Korterikulude alal pole sarnast üldist reeglipärasust märgata. Tõsi, juba 1867 a. väljendas Schwabe vormeli, et mida vaesem keegi on, seda suurem suhteliselt on tema väljaminek korterikuludena. See reegel aga, mis Schwabe reeglina tuntud, pole mitte kõigil juhusel kinnitust leidnud.

Toodud näited iseloomustavad küllalt kujukalt erinevust mitmesuguste kihtide vahel. On selge, et kui ka uurimisi ühelajal toimida mitmesuguste kihtide kohta, neid andmeid soovitav on lahuse kokku võtta, et erinevaid jooni mitte kaotada.

Iga alusbüüsheti tüübi alusel võib arvutada eriline indeks. Nii toimitaksegi mõnes riigis, kus vastavad uurimised teostatud, nagu näit., Shveitsis.

Teiseks sarnaseks liigitamiskriteeriumiks võib olla sissetuleku suurus. Nii näit., Belgias arvutatakse neli eriindeksi töölisleibkondade kohta kuni 20 fr. sissetulekuga päevas, 20—30 fr., 30—40 fr. ja üle 40 fr.

Ka mõnes teises riigis on aluseks võetud sissetuleku suurus.

Enamjaos riikides arvutatakse indeksi ainult lihttöölisleibkonna büüsheti alusel. Muidugi pole tõelikult selle büüsheti tarvitamine terve riigi elumaksumuse iseloomustamiseks kaugeltki mitte täielik abinõu, kuid praktiliste otstarvete jaoks, milleks indeks harilikult arvutatakse—palkade ja lepingute normeerimiseks—võib ta enam-vähem rahuldav olla. See indeks omab seda enam tähtsust, mida suurem riigi elanikkude hulgas on töölise arv ja mida suurema tarvitajate hulga nad moodustavad.

Kuid selle peamise indeksi kõrval on kahtlemata väga soovitatavad ka teisi kihte iseloomustavad indeksid—järgnevalt ka vastavate alusbüüshettide sooritamine.

Büüshetlisi uurimisi toimitakse väga mitmekesiselt. Belgias, näiteks, toimitakse leibkondades väljaminekute ülesmärkimist 13 päeva jooksul. Mitmepool tehakse seda ühe kuu ehk ka pikema aja jooksul. Kõigesoovitavam ajaline kestvus oleks muidugi terve aasta, mille kestel kõigi aastaaegade iseäraldused küllalt selgelt esile võivad tulla. Sarnaseid pikemulatuslisi uurimisi terve aasta kestel, sissetuleku ja väljaminekute arvepidamise näol, toimitakse muuseas, näiteks, Shveitsis, Daanis ja Venes.

*) Selle üldtunnustatud asjaoluga vastolus näisid olevat Indias (Bombay) 1921—1922 a. toimitud töölisleibkonna büüsheti uurimised 3 076 leibkonna kohta, kus esialgsete kokkuvõtete järele, mis melle kätte puutunud, 8 rühma ulatusel, sissetuleku kolmekordselt kasvades, ka toitluse osatähtsus pea sama järjekindlalt suurenes. Ligemal tutvumisel selgus, et seal ka perekonna keskmine suurus kõigi 8 rühma ulatusel kõik aeg suurenes (3,7—5,0). Tarvitame juhusel sarnast huvitavat perekonna suuruse rippuvust ja kooskõla sissetuleku suurusega märkida.

Harilikult pöörab uurimist teostav asutus mitmesuguste organisatsioonide ehk agentide kaudu ehk üleskutsete teel vastavate kihtide leibkondade poole, paludes, kas täita vastuseid küsimislehtede peale, ehk üles märkida oma väljaminekuid vastavates vihkudes. Lühema aja kohta andmete kogumiseks tarvitatakse harilikult küsimislehti; pikema aja peale antakse vastavad vihud, mis nende täitjatele ka seda huvi pakuvad, et nende abil igauks ka ise oma väljaminekuid süstemaatilisemalt võib jälgida.

Et vormulaaride täitmist kergendada ja ühtlustada, on neile enamasti instruksioonid lisatud. Pikemaajaliste ülesmärkimiste puhul käivad mitmelpool eriagendid instrueerimas ja aegajalt ka ülesmärkimist kontrollimas.

Täidetud küsimislehed ehk vihud kogutakse peale aja möödumist ja kontrollitakse sisuliselt.

Kõlbulikkude ja parandatud andmetega küsimislehed rühmitatakse harilikult sissetuleku suuruse järele.

Läbitõötamise esimene aste seisab selles, et andmed tootluse üle ümber arvutatakse ühemõõduliste üksuste peale. Uurimisel pole muidugi võimalik ega ole soovitavgi ühtlase liigete arvuga leibkonna valikulist otsimist. Ükskõik millise liigete arvuga leibkonna tarviduse võib kokkuvõttes ümber arvutada keskmiste peale. Sarnaste üksustena on tarvitusel kaks erinevat mõõtu: üks neist, mis praegusel ajal laiemalt tarvitusel on, võtab aluseks täisealise meesterahva toidu tarvidust ja arvutab suht- ehk murdarvudes, võrreldes selle tarvidusega, naisterahva ja laste tarvidust; teine neist, mida Engels ette pannud, ja mis, näit. Belgias tarvitusel, arvutab neid üksusi, aluseks võttes ühe vastsündinud lapse tarvidust ja jaotades terve perekonna toidutarvitamist selle suuruse peale.

Selle ehk teise tabeli *) alusel ühtlaste üksuste peale ümber arvutatud toitlusväljaminekud samuti, kui väljaminekud teistel aladel (korter, kütte ja valgustus jne.), võetakse iga elemendi kohaselt kõigis büdshettides kokku ja tuuakse igalpool välja keskmine; seda keskmist võib lugeda seda tüübilisemaks, mida vähemad üksikute büdshettide vastavad kõrvalkalduvused.

Peale selle annavad büdshetilised uurimised veel muidugi terve rea teisi tähtsaid andmeid—üksikute toiduainete osatähtsuse kohta toitluses, leibkonna suuruse mõju kohta üksikute väljaminekute peale, riietusartiklite kandmisaja kestvuse üle jne.

Saavutatud keskmised annavadki alusbüdsheti keskmise leibkonna väljaminekute loetluse terve rea üksikute punktide näol—tähtsam materjal indeksi moodustamisel. Kuid enne indeksi moodustamise tehnika juurde üleminekut peatume veel mõningaial nõuetel, mis praegusaja teoorias alusbüdsheti alal enamvähem üldtunnustatuks saanud.

Eelpool toonitasime vajadust eritada üksikuid ühiskondlikka kihte. Kui nüüd võtta harilikumalt toimitavat töölisleibkonna kohta käivat uurimist, siis on jällegi selge, et on vaja eritada linnas ja maal elavaid leibkondi (kui mõlemaid soovitakse vaadelda). Väikepõllumehe ehk põllutöölise tarvidused ja sissetuleku jaotumine on hoopis teine, kui linna töölisel—siin esinevad kõrvaltegurina ka produktid oma majapidamisest, kuna linnas pea kõik väljaspoolt ostetakse.

*) Esimese mõõdu täielik tabel kujuneb suhtarvudes järgmiselt:

Mees keskm. töö juures	100
" raske " "	120
" vähese " "	80
Naine keskm. " "	80
" raske " "	100
" kerge " "	70
Vana mees ehk naine	90
Väga vana mees ehk naine	70—80
Poiss 15—16 a.	90
" 13—14 " "	80
" 12 a. " "	70
" 10—11 a. " "	60
Tüdruk 15—16 a.	80
" 13—14 " "	70
" 10—12 " "	60
Laps 6—9 a.	50
" 2—5 " "	40
" alla 2 a.	30

Teine ümberarvutamise viis, Engels'i poolt üles seatud „quet“ tabel on järgmine:

Alla aasta vanad	1,0
1 " " "	1,1
2 " " "	1,2
3 " " "	1,3
4 " " "	1,4
jne. iga aasta 0,1 lisades	
20 aastat vanad	3,0
üle 20 a. van. eritab tabel mehi ja naisi:	
mehed	naised
21 a. van.	3,1 3,0
22 " "	3,2 3,0
23 " "	3,3 3,0
24 " "	3,4 3,0
25 ja üle	3,5 3,0

Üldised tarvidused ja harjumused võivad omaette väga suurelt erineda ühes riigi osas, teise riigi osaga võrreldes; sellepärast on vajalik aluseks võtta isebüdsheet iga erineva raiooni kohta.

Sel on see halb, et iga raiooni kohta on raske täpsemaid andmeid koguda ja siis vaatluste arv väga püüratuna osutub. Sellegipeale vaatamata ei tohiks kõikide raioonide kohta täiesti ühesuguseid büdsheete aluseks panna. Prantsusmaal on, näit., viina tarvitamine, mis lõunas väga laialdane, põhjapool asendatud siidri ja õlle tarvitamisega. Puid tarvitatakse väga laialdaselt kütteainena mitmesugustes raioonides, kuna teistes esineb tähtsama kütteainena turvas ehk süsi jne. Samuti varieerub väljaminek korteri peale ja tema osatähtsus. Sellepärast tuleks muidugi aluseks panna üksikute raioonide büdsheetid, kuid kõigi nende büdsheetide kokkuseadmist anda tõesti kompetentsete ja usaldatavate vaatlejate hooleks.

Peaks resümeerima: alusbüdsheeti on soovitatav kindlaks teha otsekoheste vaatluste alusel. See büdsheet erineb vastavalt kohtade ja raioonide järele, ja üldisemalt, kuid seda enam—ühiskondlikkude kihtide järele.

Elutarvete rühmade indeksid. Büdsheetis sisaldub alati suur hulk kõige peenemaid kalkulatsioone väljaminekute üksikasjade kohta ja neid seda rohkem, mida teaduslikumalt ja täpsemalt uurimused toimetatud. Nende hulgas on sarnane hulk väikeseid elemente, millede täielik jälgimine järgnevatel ajajätkudes raske oleks. Tõuseb küsimus, kas on vajadust neid võrdlemisi väikeseid büdsheeti osasid jälgida kõigis nende peensustes.

On selge, et, näit., riietuse hindade liikumise iseloomustamisel kuidagi mööda ei pääse riietuse peamise osa — ülikonna—sissevõtmisest, kas tervikuna, ehk tema üksikute elementide näol, ja selle väärtuse muutumise jälgimisest ajajooksul. Samuti tarvilikuna osutub pesu ja jalanõude hindade jälgimine samal alal. Kuid tõesti vähese tähtsusega oleks, näit., taskurättide jätamine indeksi arvutamise elementidesse. See väljaminek on võrdlemisi nii väike ja nii väga paenduv, et vastavate hindade muutuste tagajärgi raske ette näha. Suurema hindade kõrgenemise puhul võib see väljaminek suhteliselt niivõrd väheneda, et ta büdsheetis endise osatähtsuse kaotab. Ka on äärmiselt raske siin täielist vastavust jälgida. Ja, pealegi, väljendab seda liikumist küllalt hästi tähtsamate riietusartiklite, eriti pesu, hindade liikumine.

Sarnaseid näiteid võiks tuua iseäranis palju harilikult büdsheetis esineva mitmesuguste tarviduste tarberühma koosseisust.

Igatahes võiks täiesti usutlevalt möönda, et kuna kõigi väikeste büdsheeti osakeste hinna jälgimine ajaliselt määratuil raskusi eeldaks, neid liikumisi aga tähtsamad ja suuremad analoogilised elemendid küllalt hästi võivad ära määrata, tarvidust pole tingimata kõiki büdsheeti elemente jälgida. Võib julgesti suur osa väikeseid elemente välja jätta ja piirduda tähtsamate elementidega, mis alistuvad jälgitavamatele muutustele ja millede hinnad kogumiseks kohasemad.

Sellega tõmbub kindel piir uurimistel põhjeneva alusbüdsheeti järele arvutatud elumaksumusindeksi ja elatismiinumumi, kui tarvete alammäära vahel. Selles viimases püütakse fikseerida kõiki seda, mis elutarveteks vajatavate ainete hulga alammääraks loetakse. Vastandiks sarnasele arvutusele ei püüa elumaksumusindeks sugugi koostada kõiki artikleid, mis elatismiinumumis ehk büdsheetis sisalduvad. Otstarbekohase ainete valiku juures võib büdsheetist välja valitud artiklite hulk, mis kaugelt vähem kui seda täielik büdsheet sisaldab, anda täiesti rahuldavaid tulemusi.

See vahe avaldub ka mõlema koostamisviisis. Elatismiinumumi on kergem kokku seada—peale hulga ainete ja teenete, mille hinnad kindlalt teada, sisetatakse elatismiinumumi pea alati terve rida esemeid, mille hinnad ainult teatud ligikaudsusega võetud, kindlate andmete puudumisel.

Koostatakse ju elatismiinumume harvem, teatud juhtumistel, nõudmiste põhjendamiseks ja m. s.

Elumaksumusindekseid, sellevastu, arvutatakse järjekindla perioodsusega, kindlatel andmetel põhjeneva hinnamaterjali alusel.

Kuna niiviisi põhimõttelikult kõiki väikseid väljaminekuid indeksi jaoks arvutada soovitavgi pole, omab erilise tähtsuse arvutamiseks võetavate elementide rühmitamine tähtsamate rühmade järele, nagu toitlus, korter, riietus jne. Seda rühmitust on muidugi ka juba selleks tarvis, et nende üksikute rühmade alal väljaminekute liikumist jälgida.

Rühmitused, mis seniste indekside alal tihemini ette võetud, on järgmised:

toitlus,
korter,
küte ja valgustus,
riietus,
muud väljaminekud.

Vaevalt võib praeguse kultuuri seisukorra juures kujutleda jaotust, mis tarvitamist üldjoontes teisiti otstarbekohasemalt süstematiseeriks. Küsimus võiks tõusta selle kohta, kas mitte otstarbekohane poleks mõnda rühma alljaotada; näit., muude väljaminekute hulgast veel mõnda rühma eritada, et selle rühma täpsemat osa tõesti täpsemalt võtta. Lihttöolisest suuremate väljaminekutega kihi бүдшети vaatlemisel on see igatahes soovitamam.

Peale üksikute elementide rühmadesse jaotamist jääb siis üle välja jätta neid, mis tähtsuseta ja millede hindade jälgimine raske.

Ülejäänud elemendid peaks küllalt hästi valitud olema, et nad tõesti vastavat rühma esitaks. Vaevalt on tarvet püüda fikseerida selleks mingit määra, kuid siiski võiks soovida, et igast rühmast võimalikult suurem % elemente rühma üldsuurusest eritatud oleks, näiteks, 80—90%, mitmesuguste väljaminekute alal aga üle 50%, kuid kõik sarnased määrad oleks ikkagi väljaspool igasugust reeglipärasust.

Kui alusbүдшети üksikud elemendid kindlaks määratud ja rühmitatud, ning teada on hinnad—ajal, mis aluseks võetud, ning käesoleval—jääb järele vaid arvutamine. Seda teostatakse harilikult eraldi iga elutarvete rühma kohta, saavutades rühmade indekseid.

Kõige lihtsam viis elutarvete rühma indeksi saavutamiseks on see, et kõigi rühmas sisetatud väljaminekute summa aluseks võetud ajal võetakse 100%—na ja teda vastava summa käesoleval ajal võrreldakse. Saadav arv ongi rühma indeks.

Nii, näit., toitluskulude alal võetakse terve leibkonna tarvitamine arvudes nädala, kuu, ehk aasta kohta, kus sisetuvad kõik vajataavad toiduained, igakuks alusbүдшетis kindlaks määratud määral. Teisiti öeldes, on see teatud m o o n a hinna võrdlemine mitmesugustel aegadel. Samuti võib riietuse alal teatud määra riietusartiklite hinna summat võrrelda jne.

Üldindeksi arvutamine. Iga rühma indeks näitab juba väljamineku suurenemist ehk vähenemist selle rühma elementide alal. Olgugi, et viimaste aastate praksis meile enamjaolt just üldist hindade tõusu ehk langust näidanud, pole tihti elumaksumuse muutmine ühtlane kõigil aladel, erinedes suuresti üksikutes rühmades: sel ajal, kui toitluse rühm 20% tõusu näitab, võivad korteri ehk riietuse kulud palju vähem tõusta, ehk endisel tasapinnal püsida. Sellest järgneb:

1) et üksikute rühmade indeksitel oma iseseisev suur tähtsus on vastavate muutuste iseloomustamiseks, ja

2) et üldindeksi saavutamiseks pole soovitav mingit lihtsat keskmist rühmade indeksitest arvutada, vaid peab üksikute rühmade erinevusi silmas pidama: üldindeks peaks võrdkaaludega tasanudatud keskmine olema.

Teoreetiliselt ei leia see reegel enam pea sugugi vastuvaidlemist, seda enam aga patustatakse tema vastu praktiliselt ja eriti ka neis riikides, kus elumaksumusindeks praktilist käsitamist leidnud.

Minnakse isegi kaugemale — arvutatakse töölisbүдшети väljaminekuid kindlaksmääratud ratsioonide ja normide alusel ja üldindeksi saamiseks võetakse kõigi väljaminekute kogu-

summa. Sarnasena võetud, pole see enam elumaksumusindeksi arvutamine, vaid elatis-
miinimumi (olgugi teinekord ebatäieliku) võrdlemine ajas.

Ja see on indeksi praktilise kasutamise jaoks kahtlemata suur viga.

Üldindeksi arvutamisel otseteed kõigi väljaminekute üldsummast saabub kiiresti hüplev, ilma tagasihoiuta ja kaaluta indeks, mis ainult siis teatud tõepärasusena võib osutada, kui hindade üldises tõusos ehk languses üksikute muudatuste teravust enam eritada ei saagi.

Iseäranis raskeks kujuneb seisukord siis, kui mõni aine ehk element tarvitusest hoopis kõrvaldub tema ülemääralise tõusu tõttu, ehk ajutiselt müügil kaob. Indeks tõuseb, ja tema peamõjuriks on hind, mis tarvitamisest kadunud aine rariteetlikud osakesed spekulantide käes maksavad, kuna tegelikult aine enamhulga tarvitamisel enam eelmist tähtsust ei oma.

Büdsheti väljaminekute hinna üldsumma tarvitamine üldindeksi arvutamiseks lubab igal büdsheti üksikul elemendil otsekohe mõjuda üldsumma peale. Kuid on teada, et ühe ehk teise aine kallinemisel selle tarvitamine otsekohe väheneb, sest tarvitajad püüavad kallinenud ainet teiste ainetega asendada.

Nii on seda näidanud Inglise sõjaaegne tarvitamine, kus suhkru ja munade tarvitamine kõrgete hindade tagajärjel vähenes, ja margariini tarvitamine kasvas. Vähemal määral näeme seda oma ümbruses arutihti. Ja kuna tarvitamine selles mõttes äärmiselt paenduv, on täiesti vale kujutus sellest, et tarvitaja igakord ühel ja samal määral ja neidsamu aineid peaks võima osta. See on kujutus tarvitamisest mingi kivinenud traditsioonina, kuna tõelik tarvitamine, võimaluste piirides varieerudes, otsib alati rahuldumist kõigekasulikumal ehk vähemalt sarnasena osutuval viisil, et aga elu üldnivood alal hoida.

Samuti oleks ebaotstarbekohane mõnel pool tarvitusel olev viis üldindeksi arvutada üksikute rühma indeksite keskmisest, sest mis käib üksiku aine kohta, see puutub ka rühme. Ühes rühmas võib tuntav tõus avalduda sel ajal, kui teised stabiilsed on ehk langugi näitavad. Ja ometi pole kõik rühmad üheväärtuslikud: on ju Engelsi esimeste sellekohaste tööde ajast üldiselt teatud tõeasi, et töölise ehk vähema ametniku väljaminekutest suurim osa tootluse peale kulub; et väljaminekud riietuse ja korteri peale teatud suhtelises vahekorras tootlusega on jne.

Kui nüüd toiduained, mille hinnad üldiselt rohkem võnkumistele alistuvad, üksi peaks tuntavalt kallinema, ja nende rühma indeksi ühes mitte kallinenud teiste rühmade indeksitega üheväärtuliseks pidada üldindeksi väljendamiseks, siis oleks see tõelikult mingi kallinemise peitmise katse: on ju tootluse osatähtsuse suurem, kui kõigil teistel rühmadel kokkuvõetud ja selle rühma ainete kallinemine palju tuntavam.

Vastupidi: mõne teise rühma üksildatud kallinemisel oleks üldindeksi arvutamine rühmade keskmisest tõelikult sellele kallinemisele suurema tähtsuse andmine, kui ta seda väärrib, sest üldväljaminekute hulgas pole see väljaminek nii suure tähtsusega.

Mõlemal juhtumisel oleks see arvetamisviis õigustamata hüppeks ühele ehk teisele poole; alistumiseks hariliku massipsükoloogiale, mis üksiku aine kallinemises üldist elukallidustõusu näeb.

Võiks sellepärast öelda: elumaksumusindeks on seda hälvem s. o. tõelikule elutasapinnale ebavastavam, mida järsumalt iga üksik tema rühm ehk element üldindeksi peale mõjuda võib, sest seda rohkem peitub üldtasapinna liikumine üksikute ainete ehk elementide liikumise taha.

Elumaksumusindeks on seda parem, mida täpsemalt on määratud osatähtsus, mida tema üksikud rühmad tõepoolest omavad. Ta on seda täpsem, mida vastavamalt tema üksikud elemendid rühmade üldtasapinda iseloomustavad.

Nii siis üldindeksi tuleb arvutada iga rühma indeksist selle rühma võrdkaalu protsenti võttes (üldisemalt rääkides, korrata rühma võrdkaaluga ja jagada võrkaalude üldsumma peale).

Konkreetselt selgitamiseks võtame järgmise näite Soome indeksi arvutamiseviisist, kus rühmade indeksite võrdkaalustamine iseäranis kujukalt väljendub:

Soome 1200—1600 Smk. aastasissetulekuga töölisleibkonna väljaminekud jaotusid rühmade järele järgmiselt:

Toitlus	55,0%
Riietus	11,6%
Korter	11,8%
Küte ja valgustus	4,1%
Tubak	1,0%
Ajalehed ja kirjandus	0,9%
Maksud	4,6%
Muud väljaminekud	11,1%

1924 a. veebruaril olid Vöttes neist ülal-
rühmade indeksid *) toodud %, saame:

Toitlus	1 070,8	588,7
Riietus	1 087,0	120,3
Korter	980,8	115,1
Küte	1 458,6	59,8
Tubak	1 279,6	12,8
Ajalehed	1 079,4	9,7
Maksud	2 983,9	117,0

Kokku 1 024,0

Sellele muid väljaminekuid, mis keskmisena kõigist rühmadest võetud, lisades, saamegi üldindeksi—1142,7.

Kuna elumaksumusindeksi arvutamine nii suurelt erineb elatismiinumumi arvutamisest ja esimeseks sugugi kõiki ei büdsheti, ei elatismiinumumi elemente vaja pole, järgneb sellest, et alusbüdsheti kindlakstegemise peatähtsus pole praegusel ajal enam mitte selles, et kõiki üksikuid büdsheti elemente teada,—kõigi nendega ei tulegi arvestada, sest üksikud väikesed elemendid jäävad indeksi arvutamisel ikkagi välja: nende osatähtsus on liig väikene ja nende jälgimine liig raske.

Büdsheti tähtsus on võrdkaalu kindlaksmääramises, mis üksikute elementide liikumisele üldkokkuvõttes lubab vastavat tähtsust anda—seda liikumist õiges perspektiivis vaadelda.

Pöörame nüüd tagasi rühmade indeksite arvutamise viisi juurde. Kui üldindeksi arvutamisel iga rühma indeksile tarvilik on anda vastavat võrdkaalu, siis on selge, et sama soovitatav oleks ka iga üksikut väljaminekut võtta tema tähtsuse võrdkaalu järele, sest kõik rühma indeksi võrdkaalu kasuks toodud argumendid on maksavad ka iga üksiku aine kohta.

Enesestki mõista, annab juba iga väljamineku konkreetse summa võtmise igale väljaminekule teatava võrdkaalu—ta mõjub oma summa suurusega vastava rühma väljaminekute üldsumma peale. Ent ainult sarnane võrdkaal on väga kõikumine ja ebahütlane. Pea iga aine hinna muutumisega muutub ka tema võrdkaal ja osatähtsus indeksis. Võtame näiteks Hollandi (Amsterdami) indeksi, mille arvutamine otseteed väljaminekute summade järele sünnib, ja vaatleme vahakordi leiva, toitluse ja väljaminekute üldsumma vahel.

Hollandi (Amsterdami) indeksi arvud.

	Väljaminekud (floriinides)			Suhteline võrdkaal üldsummas (%)		Indeksi käik	
	leib	toitlus	üldsumma	leib	toitlus	toitlus	üldindeks
Dets. 1920 (100)	1,885	6,29	13,625	10,2	46,2	100	100
Juuni 1922	0,90	5,66	12,005	7,4	47,1	90	88,1
Dets.	0,86	4,465	10,816	7,9	41,8	71	79,4
Märts 1923	0,84	4,425	10,65	7,9	41,8	70,5	78,2

*) Sosialiline arikakaasakrja.

Nagu näha, muutub nii leiva, kui ka toitluse võrdlev tähtsus väljaminekutes pea iga kuu, mis kahtlemata ebasoovitavat hüplemist nii üksikute väljaminekute, kui ka rühmade summades esile kutsub.

Sarnase nähtuse kõrvaldamiseks osutub parima abinõuna—ka iga üksiku väljamineku suhteline võrdkaal kindlaks määrata—(uurimistel kindlakstehtud alusbüdsheti järele).

Viimsetena konstrueeritud indeksites ongi seda arvutusviisi juba tarvitatud. Näit., Belgia indeksis (1922 arvatat.) on iga väljaminekule suhteline võrdkaal antud, 1910 ja 1921 a. korraldatud uurimiste alusel. Võrdkaalud on määratud 5 alusbüdsheti kohaselt, millede järele ka arvutamine sünnib (võrdkaalud on täpsustatud 7 kümnendikmargini ¹⁾). Toome, näiteks, mõned võrdkaalud toitluse alalt.

	Töölisleibkonna sissetulek			
	alla 20 frs.	20—30 frs.	30—40 frs.	üle 40 frs.
Toitlus üldse . . .	68,130 000	66,800 000	63,940 000	60,680 000
Leib	18,619 727	13,064 083	9,965 726	8,176 116
Kartulid	7,268 714	5,268 977	4,147 042	3,954 563

jne. 33 toiduaine kohta.

Kõigil 33 toiduainel on oma kindlad võrdkaalud, samuti ka igal väljaminekul muudes rühmades.

Arvutamise tehnilise külje teostamiseks on vajalik arvutada ainult iga üksiku väljamineku suhtelist muutumist aluseks võetud ajaga võrreldes (s. o. arvutada iga üksiku väljamineku indeksi) ja igale arvule selle väljamineku võrdkaalu anda (koeffitsiendina), samuti nagu ülalpool Soome üldindeksi arvutamise kohta näiteks toime.

See toob küll juurde tehnilist arvutamistööd, ent kuna selle juures ära kaob tarvidus iga väljamineku arvusid konkreetse määra peale ümber arvata ja iga aine kogutud hinda otseteed eelmise hinnaga võrrelda võib, tasakaalustab see paremus tööd ka selles suhtes.

Pealegi pakub see arvutamisi viisi seda paremust, et iga elemendi kohta tema suhteline hinna liikumine alati arvutatud ja avaldatud saab, milliste arvutuste süstemaatiline teostamine omaette suure tähtsusega.

Ühes sellega, kuna selle indeksi juures vajadust pole arvutada väljaminekute konkreetseid summasid, kaob soovimata elumaksumusindeksi ja elatismiinimumi segamise võimalus—indeks esineb puhtsuhtelise arvuna, vabana konkretiseerimisest, millisel asjaolul on ka oma suur tähtsus praktilisel kasutamisel.

Neid asjaolusid arvesse võttes, oletame, et olukordadel, kus kestev ja põhjalik uurimine võimalust pakub kaunis täpselt ka üksikute ainete ja elementide osatähtsust tarvitamiseks kindlaks määrata, seda kõigepäremaks indeksi arvutamisi viisiks peaks lugema.

Ideaalne elumaksumusindeks alusbüdsheti järele peaks algusest lõpuni võrdkaalustatav olema: igal temas sisetatud väljaminekul olgu oma kindel võrdkaal. Arvutamine algaks iga üksiku väljamineku indeksi arvutamisest; neile indeksitele vastavaid võrdkaalusid andes, saavutatakse rühmade indekseid, mis, omakord võrdkaalus-tatud, üldindeksi moodustavad.

Arvutamine annab selle juures võimaluse jälgida hinnamuutuste määra iga üksiku väljamineku ja iga rühma alal kuni üldindeksini.

Ent sarnase täpsusega materjali muretsemine on raske; kontroll, mida järjekindlalt peaks teostama, kulukas. Ja kuna hulkade psükooloogiale need võtted ka alati arusaamatutena ja võõrastavatena, praktilisel tarvitamisel isegi kahtlastena võivad paista, eelistatakse seni, peale väheste erandite, indekseid, kus üldindeks väljaminekute üldsumma alusel arvutatakse, ja indekseid, kus ainult rühmade indekseid võrdkaalustatavad on.

Isikliku seisukohana oleme arvamusel, et elumaksumusindeksi arvutamise juures elementide maksumuse summasid ainult siis võimalik on tarvitada, kui aluseks võetavad normid tõesti büdshetiliste uurimiste kindlakstegemistel põhjenevad. Sarnasel juhtumisel on arvutajal käed vabad; ta saab tarvitada nii kõigis elementide üldsummat, kui ka üksikute elementide

¹⁾ Muidugi pole täpsus kümnendikarvude hulgast olenev—toome selle vaid näiteks.

suhteliste hindade võrdkaalustatud keskmisi. Kui sarnaseid aluseid aga mitte pole, siis on parem piirduda üksikute lähtsamate elementidega, milledele ligikaudne võrdkaal anda ja mida igauhte eriti arvutada. Erandiks on toitlus, kus ka teoreetiliselt enamvähem selge üldine ettekuju tus loodud võib olla. Et sarnasele arvamisele ka mujal on tulnud, näeme selles, et Ameerika Ühisriikide ametliku, võrdlemisi väga hästi konstrueeritud elumaksumusindeksi arvutamisel toidumoonana võetakse töölisleibkonna aastane toidumoonana tarvitamine, ent kõigil teistel ala del, olgugi, et võrdlemisi täielikud andmed olemas, piirduakse nende alade elementide suhte lise liikumise jälgimisega, üksikuid suhtarvusi võrdkaalustades.

Meie ajal, kui majanduslikud indeksid oma sügavamat arenemiskäiku alles alanud, ja kui vaevalt paar teadusmeest katsetanud indeksite vormelite täpseks mõõduabinõu tegemise suunas, kuna aga pea enamjagu sellel arvamisel püsib, et ideaalset indeksit üldse võimata kokku seada ¹⁾, on muidugi raske rääkida mingist suurest ehk absoluutsest täpsusest indeks, eriti elumaksumusindeksi suhtes, seda enam, et harilikumalt koostatavad ametlikud indeksid n. n. üldeesmärkide taotlemiseks (general Indexziffern, index numbers for general purposes) on määratud.

Ja nende indeksite sihiks on paratamatult püüd tabada olukorda ainult teatava ligi kaudsusega, — ei või ju nende koostajad ettegi näha, missugusteks arvutusteks, millisteks võrd lusteks nende arvud kasutatud saavad. Ja kui see kord juba nii on, kui indeksi koostaja para tamatult sellega peab leppima, et tema indeks ainult ligikaudselt täpne on, siis tuleks kahest arvutamiskiisist, mis ühevõrra ebatäpsed, eelistada seda, mis rohkem soodustusi pakub kasu tamise mõttes: järgnevalt seda, kus kõigi üksikute elementide suhteline käik välja arvatud saab.

*

Elumaksumusindeksis vajatavate keskmiste arvutamise tehnikas tarvitatakse harili kult aritmeetilisi keskmisi.

Mõnelt poolt on toonitatud geomeetrilise keskmise paremust eriti selles suhtes, et tema tarvitamisel baasi ²⁾ muuta võib ilma indeksarvude ümberarvamiseta ja arvud ajast olenemata samas proportsioonis on ³⁾. Muidugi käib see eestkäti suurmüügiindeksite kohta, kuid võiks käsitamist leida ka siin. Muidugi pole see geomeetrilise keskmisega saavu tatab indeksi rippumatus baasist sugugi selle tagajärg, et see keskmine loogiliselt õigem oleks, vaid see on lihtsalt tema arvutamiskiisi iseäraldusel põhjenev omadus ³⁾. Ent ka selle omaduse pärast, mis igasuguseid baasi muutmisi ilma ümberarvutamisetä võimaldab, oleks soovitatav ka elumaksumusindeksi arvutamisel geomeetrilise keskmise omadusi tarvitusele võtta. Et seda senini pole tehtud, on olenenud sellest, et enamjagu indekseid on konstrueeritud väl jaminekute summa võrdlusel. Täiesti võrdkaalustatud ja eriti allpool vaadeldud üldtarvitamise järele arvutatava indeksi juures oleks võimalik ja soovitatav seda geomeetrilise keskmise oma duse tarvitamisele võtta. Allpool tehtud Eesti indeksi arvutamise katses oleme muuseas aritmeetilise kõrval ka geomeetrilise keskmise arvutanud.

Mõnel pool on ka tarvitamisel nõndanimetud ahelsüsteem (chain systeme), mis aluseks võtab eelmise aasta, eelmise kuu ehk koguni eelmise aasta sama kuu. Sel süsteemil on see paremus, et ta otsekohest hinna tõusu ehk langu ära näitab.

Elumaksumusindeksite arvutamisel pole see süsteem senini käsitamist leidnud, võiks aga mitmeid paremusi pakkuda ka selle süsteemi järele kõrvuti toodud arvude lisamine hari likule indeksile.

¹⁾ Selle kohta eriti huvitav on I. Fisheri indeksvormelite arvustus Ameerika ja Inglise statistikute poolt (eriti Ameerika stat. seltsis ja Inglise Kun. stat. seltsis). Samuti on Saksa statistikud Fisherit valjuit arvustanud. näit. Statistisches Zentralblatt).

²⁾ Eriti Irving Fisher oma „Making of Index-numbers“.

³⁾ Selle omaduse pärast nimetatakse geom. keskmist ka dünaamiliseks, soovitades aritm. tarvitada ainult staati lise arvuderidade juures. On ju tõesti a ja järele suhtarvude arvutamisel lähtis rippumatus aluseks võetavast ajast.

⁴⁾ Baas=100%, võetud aeg.

Alusbüdhsetti määrava uurimise ulatus ja kestvus.

Et leibkonna tüübilist alusbüdhsetti kõige parem sellekohase uurimise teel kindlaks määrata, selle kohta on lahkavamisi võrdlemisi vähe. Kuid uurimise toimetamise, tema ulatuse ja kestvuse kohta leiame kõige mitmekesisemaid vaatepunkte.

Seni täiesti otsustamatuna osutub küsimus selle kohta, mis parem — kas suur hulk igalpool võimalikult laialdaselt toimitud uurimisi, või üksikuid, võrdlemisi väheseid, kuid selle eest täpsemalt ja üksikasjalisemalt toimitud üksikute leibkondade uurimisi. 1944 leibkonna andmetel põhjenev Inglismaa indeks on palju arvustusi välja kutsunud, ja vastased kriipsutavad eriti alla seda asjaolu, et see leibkondade arv liig väikene on sarnase suure riigi olude iseloomustamiseks.

Am. Ühisriikides toimiti 1917—18 a. uurimisi 12 000 töölisleibkonnas, mis palju suurema % moodustab; Venemaal uuriti toitlusolusid 1919—23 a. üle kogu riigi kõigis linnades mitu korda väga laialiselt jne. Kuid mis peaks siin lugema küllaldavaks piiriks, milleni jõudes uurimise ulatust juba täiuslikuks pidada, see küsimus on alati olude ja võimaluste järele kujunenud.

Prægusel ajal valitseb väga suur lahkuminek ka aja suhtes, mille kestvusel uurimist toimetada. Belgias, näiteks, on kõik võrdkaalud põhjendatud andmetel mitmesuguste ainete tarvitamise üle 13 päeva jooksul. Mõnel teisel juhtumisel on tarvitatud pikemat aega. Kõige paremana näib uurimist toimida terve aasta jooksul, et nii toitluse kui ka muude tarvitamisalade muutusi sesoonide järele arvesse võtta, samuti kui ka riietuse muretsemist. Eriti riietuse kohta ei või lühemaajalisel uurimisel täielikku selgust saavutada.

On selge, et tarvitamine aegajalt muutub ja ühes sellega alusbüdhset tõeikkusele ebavastavaks võib saada. Küsimus tõuseb selle kohta, kui tihti vastavaid uurimisi toimetada. Selle uurimise kordamise sageduse kohta pole teoreetiliselt põhjendatud nõudmisi üles seatud. Praksis esineb tihti ette vaieldusi alusbüdhseti vastavuse üle. Iseäranis huvitav on märkida vaieldusi alusbüdhseti kohta, mis Inglise tööministeerium oma indeksi arvutamisel tarvitab. Juba enne sõda ja eriti sõjaaegadel vaieldi palju küsimuse üle, kas indeksi alusbüdhset, mis 1904 a. uurimise järele koostatud, juba enne sõda mitte ebakõlblikuks ei muutunud. Toonitati mitmelt poolt seda asjaolu, et inglise töölise büdhset kaheksa aasta jooksul, 1904 kuni sõjani, tuntuvalt muutunud, nii et büdhset juba sõjaeelsel aastal inglise töölise väljaminekutele ei vastanud. Süüdistuse üheks punktiks oli kinnitus, et toitluse üksikute ainete koosseis selle aja jooksul niivõrd muutunud oli, et väljaminek töölisel palju suurem oli, kui indeksi aluseks võetud alusbüdhsetis. Paljuid töölisorganisatsioonide esitav komitee pani omalt poolt võrdlemisi suure hulga (629) büdhsetilisi uurimisi toime, kuid saavutatud tulemused olid täielikult analoogilised tööministeeriumi omadele. Need uurimised näitasid, et kui hinnad kallinemise kõrguspunktis olid, keskmiselt tarvitamine väga vähe muutus. Kuna munade ja suhkru hinnad võrdlemisi väga kõrgele olid tõusnud, vähenes nende ja tõusis margariini tarvitamine. Küsimuse põhjalik vaatlus näitas, et kui ka margariin oleks võiga asetatud ja sisseveetud liha inglise lihaga, ka see ei oleks indeksi arvusi mitte väga palju muutnud (indeksiarv umbes 170 tarvitatud arvu 178 asemel).

Amsterdami statistika büroo alustas 1917 aasta algul indeksite arvutamist, millede aluseks oli 1913 aastal toimitud sotsiaalsete uurimiste ühingu tulemused. Kuid nende andmete kõrval hakati tarvitama ka selle aja andmeid, mida otse leibkondadelt saadi. Neid andmeid täiendati korduvalt ikka kõige uuemate tulemustega, kuid nende andmete saavutamine sünnitas büroole nii palju tööd, et 1920 a. septembris see töö jäeti ja alustati arvutamist pealesõja normide alusel.

Vaevalt võib tõesti oodata, et uurimisi nii tihti hakataks toimima — see oleks liig kulukas ja vaevalt väärib seda ka saavutatavate tulemuste oletatav erinevus. Sel põhjusel vaevalt saab ka kunagi figureerima ametlikkude indeksite hulgas elumaksumusindeks — muutuva ainete hulga (tüüp II, v. lhk. 8) — ta tuleks liig kallis. Kuid kindel tahab olla, et üle mõne aasta uurimist ikkagi vaja on korrata, iseäranis sarnastel muutusriikastel aastatel, nagu sõja-aeg. On ju aineid, mis ennem laialiselt tarvitusel, peale sõda aga tarvitamiselt pea kadunud, nagu see Saksamaal ja Austrias tähele pandud.

Elatistasapinna muutumine ja indeks. Elumaksumus, kui niisugune, ei olene muidugi mitte ainult hindade tasapinna liikumisest, vaid tema peale võib suurelt mõjuda ka tarvitamise tasapinna üldine muutumine. Ka pole tarvitusel olevad ained kaugeltki mitte ühesugused ja mõnikord võivad neis sündinud muudatused aine tarvitamise suurenemise ehk vähenemise peale mõjuda.

Kui tahta võrrelda mõne leibkonna reaalsel väljaminekut kahel ajajärgul, siis peab samal ajal arvesse võtma, missugused muudatused on selle perekonna tootlustarvidustes, korteri tarvitamisel, tema muudes väljaminekutes jne. sündinud.

Lihtne väljamineku suurenemine ehk vähenemine on ainult siis tähtis, kui see väljaminek tõesti leibkonnale mitmesugustel aegadel sedasama tarviduste hulka rahuldada võib. Elumaksumusindeks peab põhimõttelikult sisaldama andmeid väljaminekute kohta, mis tarvilikud, et sama elamise ja tarvitamise tasapinda alal hoida. Selle reegli vastu on iseäranis kerge eksida. Mitmes riigis on sõjaajal kokku seatud büdsheti võrdlemiseks sõjaeelse ajaga tarvitatud lihtsalt sellesama büdsheti väljaminekuid eelsõjaaegsete hindade järele.

Seda viisi on iseäranis valjult arvustatud neil juhtumistel, kus teda on tarvitatud sõjaaegsete hindade võrdlemiseks sõjaeelse ajaga. Olid ju sõjaajal käsil kõiksugu hindade normeerimised tarvitusel—toiduratsioonid ja kaardisüsteemid. Loomulik, et sarnaseid aegu ei või võrrelda, sest aine, mida ei saa osta, ehk tarve, mida ei saa rahuldada, kaotab kõik oma tähtsuse elutarvete seas ja eriti elumaksumusindeksi koosseisus.

Muidugi on normaaloludes ja vabakaupluse olemasolul võimalik sarnaselt toimida — siis on elutingimused enam ühtlased. Sellepärast on ka siin olemas suured takistused. Tarvitajate harjumuste muutumine on protsess, mis suurema ehk vähema kiirusega, kuid alaliselt kestab. Ajajooksul leiavad laiemat tarvitamist ained, mille tarvitamine oli enamalt väikene ja tähelepanematu, kuna teised, ennem väga tähtsad, tarvitamiselt kaovad. Et kõik aeg neid muutusi jälgida, on vajalik toimida üksteisele järgnevaid ja ühtlaselt korraldatud uurimisi. Ent kuigi nad on toimitud ja kui kujutleda, et nad näitavad büdshetis sündinud muudatusi ja täiendusi, siis jääb ikkagi tumedaks küsimus selle kohta, kuidas kasutada neid andmeid alusbüdsheti muutmiseks. Peab ju see muudatus büdshetis vastama just sellele elatistasapinnale, millele vastas alusbüdshet. Kuid pole ju mingit lihtsat üksust, mingit mõõtu, mille järele mõõta kaht elatistasapinda ja nende üksteisele vastavuse üle otsustada.

Kui see veel enamvähem võimalik on tootluse suhtes, kus võimalik kalooriate alusel arvutada tootlusväärtust, siis kõigil teistel aladel on suurte raskustega ühendatud.

Sellepärast tuleb neil aegadel, kuna suuremaid muutusi mitte sündinud pole, indeksi koosseisu muutmatuna võtta. Kui aga uurimised näitavad, et elatistasapind juba niivõrd tõsiselt muutunud on, et neid muudatusi arvesse mitte võtta enam võimalik pole, siis osutub kõige parema abinõuna võtta uus alusbüdshet ja selle alusel alustada indeksiite uue seeria arvutamist. Igatahes võib indeks olla ainult ühe ja sama tarviduste hulga peale väljamineku võrdlemine. Osaliseks väljapääsu teeks jääb siis veel tee: arvutada ühel ajal kahte indeksit, mõlema aja hindu võrreldes nii eelmise, kui ka muudetud alusbüdsheti alusel.

Ühelajal kaks indeksit arvutatud, kerkib esile siin küsimus, kumba indeksit niisugusel juhtumisel tarvitada. Mõnede poolt on ette pandud sarnasel korral ühise arvu saavutamiseks kahe sarnasel viisil arvutatud indeksi mingisugust keskmist (aritmeetilist, geometrilist jne.) võtta.

Kuid sel keskmisel pole tõelikult mingisugust täpsust, ja indeksi tähtsus on just selles, et ta ühtlase ja võrreldava arvudereana erineks. Sellepärast on siis juba otstarbekohasem järgimööda vaadelda kumbagi indeksirida lahus, mõlemat elatistasapinda vaatluse alla võttes.

Sellekohane lihtne vormel oleks järgmine (D. de Bernonville'i ette pandud)

$$J_1 = \frac{\sum q^1 \cdot p^2 \cdot 100}{\sum q^1 \cdot p^2}$$

$$J_2 = \frac{\sum q^2 \cdot p^1 \cdot 100}{\sum q^2 \cdot p^1}$$

mille juures q = aine hulk, p = aine hind oleks. Muidugi tuleb seda vormelit võrdkaalu olemasolul sellelt seisukohalt täiendada.

Muidugi pole uusi arvutusi alusbüdsjeti muutumise kohta võimalik kõik aeg ja isegi mitte väga tihti teostada, sest see nõuaks suuri kulusid. Kõik sarnased uurimised peaks aga olema seda täielikumad, mida pikem on vaheaeg, mis on möödunud ühe ja teise ajajärgu vahel.

4. Indeksi arvutamine teoreetilise alusbüdsjeti järele.

Kuna tõelikul tarvitamisel põhjeneva alusbüdsjeti järele indeksi arvutamist kõige paremaks sellekohaseks viisiks tuleb lugeda, tuuakse siiski ka selle viisi vastu palju argumente. Tähtsamad neist mõõnivad, et kõigepealt tõelik leibkondade tarvitamine väga laialt erineb. Ainukeseks võimaluseks jääb võtta alusbüdsjetina mitmesuguste leibkondade poolt tarvitatud hulkade keskmised, kuid sarnasel juhtumisel on need keskmised juba siis abstraktsioon, mis mingil tõelikkusel ei põhjene. Kuna aga andmed tarvitamise üle puudutavad harilikult võrdlemisi vähest tarvitajate hulka, siis võib vaielda selle üle, kas võib niisuguse võrdlemisi kitsa vaatluse alusel põhjendada indeksi, mille tarvitamine väga tähtis ja tarvilik üldsusele. Alusbüdsjeti vastased leiavad, et parem juba oleks teoreetilise alusbüdsjetiga läbi ajada. Eriti toitluse suhtes on nende väited küllalt mõjuvad, sest praegusaja üldiste füsioloogiliste uurimiste järeldusel võib tõesti loogilisema, parema ja tervishoiu seisukohast otstarbekohasema toitluse koosseisu teoreetiliselt koostada, kui tegelikul tarvitamisel leida võiks.

Raskem juba ka teoreetilisest küljest on ära määrata teisi alusbüdsjeti osasid riietuse, kütte, valgustuse ja korteri kulude alal. Kõik need tarvidused olenevad ju väga mitmesugusest leibkonna liigete soost, vanusest jne. Sarnase teoreetilise normi ülesseadmine on tõesti raske. Ent kuna indeksil kõigeesiteks on praktiline tähtsus, siis on tema esimese omadusena vajalik mitte see, et ta teoreetiliselt mitte vaieldav ei oleks, vaid tähtis just see asjaolu, et temale ka tõesti vähem kallaletungimisi oleks. Selleks on aga kõigetähtsam just see, et need kihid, kelle kohta indeksi kavatsetakse tarvitusele võtta, indeksi arvutamise alustamisel omaltpoolt esitatud oleks ja seisukohta võiks võtta.

Kui mitmesuguste kihtide poolt esitatud andmeid, teaduslikke uurimisi ja teiste riikide kogemusi aluseks võtta, siis võib saavutada alusbüdsjetina tulemust, mis rahuldav nii teoreetilisest, kui ka praktilisest küljest. Alusbüdsjeti teoreetiline koostamine ongi käesoleva viisi erinevus eelpool kirjeldatud uurimistel põhjeneva alusbüdsjeti järele indeksi arvutamisest; arvutamistehnika on samane.

Uurimistel põhjeneva alusbüdsjeti vastased rõhutavad ka asjaolu, et uurimiste andmetes harilikult ühiskondlisi kihte eritatakse ja nende andmete alusel mitu indeksi arvutatakse.

Mitmesuguste ühiskondlikkude kihtide kohta eriindeksite arvutamine omab selle halva omaduse, et ta praegusaja õigluse ja ühtluse vaadetega mitte kooskõlas ei ole. Ta oleks nagu püüd kristalliseerida ja kivistada mitmesuguste isikute ühiskondlikku kihilist praeguses seisukorras, igale üksikule individuumile kindlasse ühiskondlikku kihti kuuluvust kindlaks määrares ja nagu sundides teda seal olema, mitte enam ülespoole kerkida lastes. Ka ei või ühe ühiskondliku kihi jaoks arvutatud indeksi täieõiguslikult tarvitada teise kihi kohta, sest sellega — madalama ehk kõrgema indeksi määramisel, me nagu sunniks indeksi praktilisel käsitamisel ühte kihti asetuma madalamale tasapinnale, ehk teist, vastupidi, kerkima kõrgemale, kui seda tema ühiskondlik seisukord käesoleval ajal lubab.

Kõigi sarnaste väidete kohta peab tähendama, et nad täielikult õigustatud on, kui elumaksumusindeksit ainult praktiliseks otstarbeks püüda koostada, et aga kiirelt mingisugust abinõu leida elumaksumuse liikumise määramiseks. On ju juhtumisi, kus 7—8, isegi 5 toiduaine hinna liikumine indeksina võeti ja selle arvutamiskiirusega rahulduti; põllumajanduse alal on mitmel pool tasukõrgust määravaks teguriks tarvitatud ainult rukki hind.

Ent küsimus ei seisa ainult selles, kuidas kergemalt ülesandest üle saada ja praktikas rohkem rahulolemist võita, vaid ka teatud määral teaduslikus ülesandes — elumak-

sumust võimalikult laiemalt ja täpsemalt mõõta, kõiki tähtsamaid tegureid vaatepiiris hoides. Ja sellelt seisukohalt peab ikkagi elumaksumuse mõõtmisega käsikäes käima elatistasapinna uurimine. Ja see pole mõeldav ilma üksikute ühiskondlikkude kihtide erinevusi arvesse võtmata. Ja on see nii, siis muidugi uurimise täiuseks soovitav ka üksikute kihtide kohta nende indekseid saavutada.

Muidugi ei eita ka see asjaolu omakord võimalust kergema ja lihtsama indeksi sooritamiseks koostada puhtteoreetilisi alusbüdschette ja nende järele indekseid arvutada, mida mitmelpool tehtud, isegi Saksa- ja Venemaal, kus laialised büdschette andmed olemas.

5. Elumaksumusindeksi arvutamise viis üldtarvitamise andmete järele.

Indeksi võrdkaalude ülesseadmist tüübilise leibkonna tarvitamise järele laiendatuna mõeldes, soovides mõõta mitte üksiku ühiskondliku kihi elumaksumust, vaid elumaksumust üldse, tullaksegi mõttele võrdkaalustamiseks tarvitada andmeid ainete äratarvitatud hulkade kohta.

Tehes kindlaks, kui suurel määral aineid sisemaal produtseeritud ja väljast sisse veetud, ja sellest maha arvates väljavedu välisriikidesse, saavutamegi andmed ainete hulga üle, mis tarvitatud. Kui ühe ehk kahe aasta andmed veel teatud kõikumist näitavad, avalduvad pikema ajajärgu—5 ehk 10 aasta—andmete keskmistes üldtarvitamise arvud küllalt iseloomustavalt. Kasvatades neid ainete hulkaid teatud aja hindadega, saavutame siis arvud, mis peavad näitama, kuipalju selle aine peale üldse välja on antud. Sama ainete hulga hinda mingi teise aja hindade järele võttes, ja eelmise aja omasid 100% arvates, moodustamegi sarnast tüüpi indeksi. Muidugi võib võrdkaalustamist ka teisiti toimida. Toodangu ja väliskaubanduse hästi korraldatud statistika olemasolul võib sarnaseid arvusi küllalt täpseteks pidada ja nad kujutavad terve rahva tarvitamist küllalt hästi.

Selle arvutamise viisi suurim puudus on see, et tema järele ei ole võimalik arvutada korterikulude kohta käivate väljaminekute osa, sest üüristatistika ei ole kusagil riigis seniajani küllalt rahuldavalt välja arenenud ja tegelikult korteriüürnikkude poolt makstud üüri üldsummat on võimata kindlaks teha.

Üldtarvitamise järele indeksi arvutamise viis on tarvitusel Austraalias, Lõuna-Aafrikas (kus baasiks 1917—1919 a. arvud), Uuel-Meremaal (baas 1909—1913) ja Indias, kus baas on võetud sõjaeelse aja andmete järele.

6. Sesoniliste ainete arvestamine.

Üks tähtsamatest iseäraldustest, mida indeksi võetavate toiduainete valikul ja nende rühma indeksi arvutamisel meelestama peab, on sesooniliste ainete iseäraldused. On teada, et üksikute toiduainete hinnad sesooni järele korrapäraselt iga aasta kestel perioodiliselt tõusevad ja langevad. Vaadeldes kanamunade hindade muutuseid Ühisriikides viimase 10 a. kestel *) on selgesti näha, et hindades igaaastased korrapärased võnkumised väljenduvad 50 ja rohkem % võnkumissulatusena. Maksimaalhind on detsembris, siis langeb kordkorralt ja on suvekuudel kõige odavam, alates juunist tõusu ja oma maksimumini jälle talvekuudel jõudes. Vastupidist liikumist näitab kartul, mille kallinemine just suvekuudel (juunis, juulis) ja odavam hind mõlemal pool suvekuude teravat harja. Samalaadilisi muutuseid näitavad Eesti kaalumata turuhindade indeksi sesoonilised ained (v. III. peat. tabelis).

*) Andmed ja diagrammid „Retail prices 1913—1922 (Bureau of Lab. stat. Bul. Nr. 334)“.

On selge, et sarnaseid hindade muutusi, mis perioodiliselt iga aasta korduvad, elumaksumuse tõusuna võtta ei või, muidu peaks, näiteks, indeksi praktilisel kasutamisel sesooniliste ainete kallinemise ajal iga aasta palkasid tõstma ja odavnemise ajal alandama. Ent mis võiks olla mõõdupuuks, kuipalju on sesoonilise aine kallinemises regulaarset sesoonilist tõusu ja kuipalju peale selle tõsist hinna tõusu, mis juba üle normaalse. Kuidas kõrvaldada esimese tõusu mõju indeksi peale, mõjule jättes teist osa?

Suurem osa maid ja nende seas ka Ameerika Ühisriikide indeksi autorid ei jõua selle kohta mingisugusele kindlale otsusele, vaid püüab teda kõrvaldada ainult sellega, et indeks koostatakse ainetest, milledes on vastukaaluna pütitud nii suve- kui ka talvekuudel kallinevaid aineid võrdselt võtta. Toiduainete üldindeks on sellega ka teataval määral parandatud ja ei näita igatahes mitte aasta kestel perioodilisi võnkumisi. Kuid tihti tuleb sellesuhtes ka paskusi ette, nii, näit., võttes Milano 1920 a. juuni indeksi 100, näeme, et detsembrikuu indeks sellele vastavalt oleks 117. Tõus, mis sesoonilistes toiduainetes avaldunud, annab omaette 4%, — kui neid indeksist kõrvaldada, on ta 113. Indeksi praktilisel kasutamisel tuleks nüüd, vastava tööameti poolt soovitatava arvutamisi viisi järele, töölisele, kes teenistusse astunud suvekuudel, madalama indeksi ajal, vastavalt palka kõrgendada 4% võrra. Ometi on see kõrgendus, mis siin töödandja kanda jääb, täiesti loomuliku igaaastase kõikumise tagajärg. Vastupidi, tööline, kes talvekuudel ametisse astub, kunas indeks vastavalt kõrgem oli, saaks jälle ise suvekuudel vähem palka. Sarnane ebaõigustatud olukord võeti põhjaliku arutuse alla 20 a. Itaalia statistikute konverentsil Milanos. Konverents jõudis ühemeelsele otsusele, et sesooniliste ainete hindade kõikumist kõrvaldada kõige lihtsama abinõuga, nende ainete indeksist väljajätmise teel—võimata Itaalia oludes, kuna seal eriti levinud on kõik-sugu aia- ja keeduviljade tarvitamine. Ent olles varustatud juba eelmiste aastate kogemustega, tuli konverents otsusele, et parim abinõu oleks vastavate arvude tasandamine eelmise aasta hindade järele. Praktiliselt kujuneb see tasandamistoiming järgmiselt:

Sesoonilise aine hinnaks võetakse mitte tema hind käesoleval kuul, vaid 12 kuu hind, arvates käesolevat kuud ja 11 eelmist; arvates kokku kõigi eelmiste kuude arvu ja neid kuude arvu peale (12) jagades, saame keskmise hinna 12 kuu jooksul. Vahet selle keskmise ja käesoleva kuu hinna vahel ka 12 peale jagades, saame arvu, mis keskmisele lisada (ehk maha arvata) tuleb, et hinda saada, millest juhuslik kõikumine kõrvaldatud. Muidugi võiks ka mingit teist meetodi tarvitada, kuid see osutub kõige lihtsamana ja teatud määral ka kõige õiglasemana, kuna ta käesoleva kuu hinda kõigi eelmiste kuude hindadega seob ja praktiliselt selge on.

Sarnane võte on ka teatud määral sisuliselt põhjendatav, kuna üldiselt teada, et aine ülemäärasel kallinemisel tema tarvitamine kindlasti väheneb. Püüdes kõige vajalikumaid aineid sisse osta, eelistab ostja võimaluse järele neid aineid, millede hinnad odavamatenä tulevad. On ju teada, et ka toitlus sesooni järele muutub—ühes sesoonis süüakse rohkem lihatoitusid, teisel—rohkem keeduviljasid. Ka piimal, võil ja munadel on oma hooaeg, kunas neid rohkem tarvitatakse. Kuna tarvitamine ise sarnaselt loomulikku teed otsib ja väljaminekute jaotamist sesoonide järele tasandab, peaks tõesti ka indekseid sellekohaselt tasandama, et ebaharilikku tõusu harilikust eraldada. See näib olevat täiesti õigustatud ainete kohta, millede omadused aasta kestel ei muutu, vaid mis produktsiooni olude järele ühes sesoonis odavnevad, teises kallinevad.

Võiks teha mõningaid vastuväiteid sellele ja, kõigepealt, nende ainete suhtes, mis värsketena vähem toiduväärtuslikud on, kui kuivalt, nagu kõik keedu- ja aiaviljad.

Alessandro Schiavi toob järgmise näite: *)
100 gr. türgiube sisaldavad:

	Munavalge	Rasvad	Süsi vesikud	Kokku kalooriates
Värsk. ühes kaunadega.	2,70	0,15	6,40	36
Kuivad	23,60	1,90	59,40	439

Võttes klg. hinnaks 1 liir, näeme, et toitluskalooria hind tuleb värskete pealt 0,28 ja kuivade 0,08. Toitlusväärtuse seisukohalt on kuivad türgioad käesolevate andmete järele

*) Le variazione dei salari etc.

9 korda odavamad, kui värsked. Samasugune olukord avaldub ka teiste ainete juures—on ju igal teada, et värsked kartulid vesised on, samuti kui värsked oad ja erned jne. Siin ongi teatud vastolu: värskete ainete esialgne hinnatõus nagu ei olekski hinnatõus, sest see ilmuvus kordub regulaarselt iga aasta ja temas ei ole midagi erakorralist. Teisest küljest on see tõus kahtlemata ühtlasi ka tõeliseks tõusuks, kuna värsked ained praktiliselt toiduväärtuse seisukohalt palju kallimatena tulevad. Tõuseb ju esiteks väljaminek nende peale ja teiseks langeb üldsummast selle väljamineku eest saadav toiduväärtus ja nii tuleks sellepärast teist toitu täienduseks juurde osta, ehk sedasama rohkemal määral tarvitada—vastavalt ka palka suurendada.

Ent see fakt lahendub tegelikult veel lihtsamini: värskete aia- ja keeduviljade kallidus nende turuleilmumisel ei kesta harilikult kaua ja sel ajal pole nad töölisklassile kättesaadavad ega nende poolt harilikult ostetavadki. Ja peale seda hariliku hinnani jõudes, olgugi, et nad tootlusväärtuse poolest vastavatest kuivatatud ainetest alamal, tarvitatakse neid ikkagi—ei küsi ju iga üksik perenaine igakord tootlusväärtusest, ja ei söö ka igaüks tingimata kalooriate arvu täis—sellele on mõnikord ka füüsiline piir.

Olgugi, et sesooniliste hinnavõnkumiste kõrvaldamine võrdlemisi kerge tehtena osutub, on tema praktilisele kasutamisele vähesed asunud—peale Milano ja Torino linnade, muu seas ka Soome. Teistes riikides püütakse lihtsalt vähem sesoonilisi aineid indeksi sisetada, ja sisetatute vastukaalustamiseks küllaldaselt vastupidiste võnkumistega aineid võtta. Osalt võib sesooniliste võnkumiste kõrvaldamise kitsa levimise põhjuseks olla küsimuse senini kitsas käsitlemine kirjanduses.

Praktilises kasutamises, kui sarnast mingi eriline organisatsioon teostab, jääb võimalus sesoonilisi võnkumisi arvestada ka väljaspool indeksi, tema tõusu ehk langu vähemana võttes, kui seda konkreetset arvud näitavad.

7. Indeksi arvutamiseks võetavatest hindadest.

1910 aastal konstateeris Bowley, et senini ei riigiasutused, ei ka üksikud statistikud pole suutnud luua mingisugust rahuldavat turuhindade indeksi,¹⁾ kuna ained ise kõikaeg muutuvad. Kõik produktsiooni mitmekesidus ja tarvitamisviiside muutumine avaldab oma otsekohesest mõju. Vaevalt võib mõne aasta pärast leida ennem müügil olnud ainetest mõnda, mis sugugi muutunud poleks.

Kauba omahinna alandamiseks muudavad valmistajad ja müüjad tihti kaupa sisuliselt; kaup halveneb, ilma et tema nimetus muutuks. On ka vastupidine ilmuvus. Bowley toob järgmise näite. Sõiduhind Inglise raudteel algusest peale on olnud 1 ingl. penn miili pealt. Ent kiirus ja sõidumugavus on mitu korda kasvanud.

See ilmuvus avaldub igal alal: ained muutuvad, ilma, et see nende nimetustes kõige-vähemalgi määral väljenduks.

See asjaolu sunnib nüüd rohkem, kui kunagi, ennem: 1) indeksi koostama võimalikult lihtsatest ainetest ja elementidest ja 2) iseäralist tähelepanu juhtima hindade kogumise peale.

Et indeksi koosseisu sarnaseid elemente ei võetaks, millede osatähtsus väikene ja omadused suurelt erinevad, selle nõude püstitasime juba eelpool. Käesolev esimene nõue on teataval määral analoogiline.

Seda on vaja eriliselt rõhutada riietuse ja mitmesuguste väljaminekute rühmade kohta. Element, millest siin kuidagi mööda ei pääse, on ülikond, kuid milline mitmekesidus sisaldub selles mõistes, milline lõpmatu kombinatsioonide rida avaneb vastavatele müüjatele ja valmistajatele riide, voodri, nõõpide jm. alal! Kombineerib valmisriiete valmistaja, teeb seda ka tarvitaaja ise, püüdes võimalikult odavamini läbi saada. Sellepärast pole soovitatav riietus-artiklite hulka kuidagi üles võtta ülikondi, kui tervikuid, olgugi, et just uuritavate kihtide tööliste hulgas valmisriiete ostmist sagedasti ette tuleb. See oleks liig komplitseeritud element, et tema kohta täpseid ja usaldusväärseid andmeid koguda võimalik oleks.

¹⁾ Mõte kordub ka vastava väljaande 1920 a. trükis. A. Bowley — An elementary manual of statistics, lhk. 127.

Väljapääsuteeks jääb siin — valida mõned enamtarvitatud riidesordid ja andmeid nende hindade üle koguda, sortide identsust piinlikult järgides. Samuti võib koguda andmeid teiste üksikute riieartiklite riide ja õmblemistööraha üle.

Võiks vist kinnitada, et elumaksumusindeksi jaoks hindade kogumine raskem ülesanne on, kui suurmüügihindade indeksi jaoks. Kuna seal tegemist on suurkauplustega, kellel oma raamatupidamine ja kalkulatsioonid, kaubabörsi noteerimisi saab kasutada jne., on elumaksumusindeksi jaoks hindade kogujal raske ülesanne ees. Tarvitamine on nii lõpmatu paenduv ja eralduv, tarvitamist rahuldavad väikemüügi- ja turuhinnad — nii äärmiselt tundelikud. Väikemüügi- ja seda enam turukauplejal tuleb opereerida kõik aeg kõigepisemate summadega, mille pealt ta seda rohkem püüab teenida; pettus, etteküsimine ja tingimine, mis igas soliidsemas äris peab puuduma, on turul kõigeharilikum nähtus. Turuhindade peale avaldavad tihti suurt mõju juhuslikud ja väikesed tegurid, ka ilmastik ja teelolud. Loomulik on sellepärast, et turuhindades lõpmatud variatsioonid avalduvad. Kui suured hindade lahkumineku ei avaldu teinekord samal tunnil, samal tänaval, mitmesugustes kauplustes; suurel turul on hinnad müüjate rea alguses hoopis teisemad, kui lõpus, seni kui ostjate liikumine ja valik hindasid ei tasanda. Ja kõige selle kaosi keskel peab hindade koguja orienteeruma ja oskama leida tõelikkusele vastavat hinda. Loomulik, et kui indeksi praktilisteks vajadusteks tarvitatakse, vaeelused hinna õigluse kohta võivad tõusta—võib ju hinda nii mitmekesisena leida.

Sellepärast pole soovitatav hindu elumaksumusindeksi jaoks otseteed turult koguda, kus igapäev kauplejad vahelduvad, vaid üksikute müüjatelt ja kauplustest, kus juba juhusliku halva turupäeva kõikumus veidi kõrvaldatud ja ühte päeva teisega katsutakse tasandada, et omale kestvat ostjate ringi luua.

Selle juures peaks muidugi esimeses järjekorras valida neid kauplusi, kust peaaeglikult vastav rahvakiht—töölised — ostavad ja hindu pärima enamtarvitatavama sordi kohta.

Muidugi pole hindade kogumine kauplustest, kus hinnad veidi kõrgemad, kui turul, soodne elatismiinimumi arvutamisel, kuid indeksi arvutamiseks pole see tähtis — ühtlaselt kogutud hinnad näitavad samu liikumisi.

Indeksi aluseks võetavate hindade kogumine teostatakse mitmeti — selle järele, kas neid vajab keskvalitsus mingi riikliku indeksi arvutamiseks, ehk üksikud kohalikud võimud oma tarvete rahuldamiseks. Kogumisviisi võib jaotada kolme tüüpi: 1) kaupluste poolt antavad andmed (küsimuslehed adresseeritakse täitmiseks otsekohe müüjatele ehk kauplustele, kes vastavaid aineid müüvad), 2) keskvalitsuse ametnikkude läbi, kes kohtadel teenistuses, ja 3) kohaliste omavalitsuste organide läbi. Üldiselt võib tunnistada, et hindade kogumisel kohaliste omavalitsuspeavalitsuste läbi sellest kogumisest näidatakse üles rohkem oskust ja kohaliste olude tundmist, kuna keskvalitsuse ametnikkude läbi see rohkem ühtlaselt ja üleriiklises ulatuses rahuloldavamalt sünnib, iseäranis ühe ja sellesama aine mitmesuguste sortide ja omaduste valikul.

Igat tüüpi andmete kogumist võib tehniliselt kaunis täiuslikuks teha, ent kõige suuremaks raskuseks jääb igal juhtumisel aine omadus. Sel alal on raske ühist arusaamist luua hindade kogujate keskel; kui ka see saavutatud, jääb ikkagi täiesti tundmatu suurusena püsima — aine enese esinemine. Ühel ja samal ajal sama raiooni mitmes osas võib aine mitmesuguses omaduses esineda. Kaupmehed ja kauplused annavad andmeid kaugelki mitte pahatahtlikult ja soovides kõigeparemat edu statistikale. Ometi võivad ühe ja sama kauplusegi andmed suurelt erineda just kauba omaduse muutumise läbi.

Kõige suuremad raskused sel alal tulevad ette riietamisartiklite juures, sellepärast jäetakse arvutamisel väga tihti see rühm välja ja lisatakse indeksile juba pärastpoole. Nii on hindade kogumise korraldusel suur mõju indeksi peale.

Indeksi koosseis üksikute ainete järele oleneb kõigepealt sellest, kui laia ulatusega ja külvõrd täpselt andmeid hindade kohta kogutakse. Kui hinnad küllalt täpsed pole, on parem püüda ilma vastavate aineteta indeksis läbi ajada, kui kahtlast ehk mittevastavat hinda tarvitada. Täiesti illusoorse täpsusega oléks tarvitada suurt hulka kõiksuguseid väikseid aineid, millede hinnad halvasti teada.

Huvitavat nähtust hindade kogumisviisi mõju kohta indeksi peale näeme Prantsuse tootlusindeksi alal. Indeks koosneb 13 ainest, millede hindade kogumine äärmiselt lihtne peaks olema. Hindasid kogutakse linnapeadelt, kuid mõne aja jooksul ka kooperatiividelt, võrdlemisi laialdaselt (68 kooperatiivi 178 000 liikmega) 13 aine indeks oli:

	1919				1920				1921				1922			
	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4	1	2	3	4
Linnade andmetel	2794	3204	3802	3898	4519	4303	3642	3516	3499	3239						
Kooperatiivide andm.	2730	3501	3910	3392	4592	4154	3886	3616	3528	3346						

Mõlema indeksi liikumise vahel on küll kindel tendents, kuid kõikumiste suurus erineb suurelt. Ja seda kõik ainult 13 aine hinna võrdlusel.

Prantsuse statistika keskkjuhatus on arvanisel, et suured lahkuminekid üksikute raioonide poolt arvatud indeksites on eeskätt andmete kogumise ebaühtlustatuse tagajärg, sest et kogumist nelja aastase vastava tegevuse järele veel ühtlustada pole suudetud.

Mitmesugustes riikides kogutavad hinnad erinevad kogumise aja poolest. Harilikult toimetatakse hindade kogumist enamvähem kindla süsteemi järele. Näiteks, Inglise tööministeerium arvutab elumaksumust iga kuu 1-sel päeval kogutud hindade alusel. Saksamaal jälle kogutakse andmeid kaks korda kuus ja kuu arvuks arvatakse keskmine neist kahest arvust jne.

Hindade kogumise sagedusest on harilikult ka indekseid arvatamine. Enamosas riikides kogutakse hindu ja avaldatakse ametlikke indekseid iga kuu, teised (Prantsuse ja Pariis, Norra, Rootsi, Hollandi, Ühisriigid, Austraalia ja Uus-Merimaa) kord veerandaastas jne. On selge, et hindade muutumise suurema kiiruse juures indekseid arvatamine vajalikum on, kuna stabiilsete olude juures 3- ja 6-kuulised ja isegi aastaindeksid näivad rahuldama. Muidugi jääb ka siin soovitavaks igakuuline arvatamine—on ju enamjagu muid statistilisi kokkuvõtteid ja aruandeid tavaliselt just selle perioodi vältel teostatavad. Ent indeksi praktilises on juhtumisi, kus arvatamist isegi tihemini — kaks korda kuus ja isegi iga nädal teostatakse, kui hinnad kiirelt muutuvad.

8. Indeksi territoriaalne ulatus ja sellekohased perspektiivid.

Iga riigi ametliku indeksi võtavad välisriigid paratamatult maksvana terve riigi kohta, olgugi, et ta kaugeltki terve riigi territooriumi hindu ei väljenda, olles väga tihti arvatud ainult mõne suurema linna andmete alusel.

Muidugi on täielikkude andmete kogumine terve riigi kohta, praegusel ajal igatahes, väga raske. Piirdatakse pea alati kõige suuremate linnade arvudega, lisades ühed ehk teised vähemad linnad ja mõnikord ka maakohad, kui seal hindade kogumine küllalt otstarbekohaselt ja hästi korraldatud. Senini on selgitamata, kui suurt mõju indeksi täpsuse peale avaldab see materjali puudumine terve riigi territooriumi hindade kohta. Senini ei paista võimalusi seda teoreetilist küsimust praktiliselt proovida. Linnade ehk maakondade valiku kohta ei ole mingit kindlat nõuet üles seatud ja see valik on üksikutes riikides väga mitmesugune. Mõnel pool arvatakse paremaks võtta võimalikult suuremat hulka linnasid, mis riigis võimalikult ühetasasel oleks jaotatud. Teisal piirdatakse väheste linnadega, püüdes neist valida kõige iseloomustavamad. Väga tihti on valik mõõduandev elanikkude arvu alammäär. Näiteks, piirdatakse Inglismaal linnadega, kus üle 50.000 elaniku, ja peale selle kogutakse hindu 530 väikesest linnast ja alevist, mis tervet maad peavad esitama, nõnda, et kohtade arv 620-ni tõuseb. Hinnad riietamisartiklite kohta kogutakse 77 linnast, söe kohta 30 linnast ja gaasi kohta 26-st (kõik need arvud on nüüd muutunud, sest liiri valitsus otsustas oma maa kohta erindeksi arvatamisele asuda, kuna ennem vastavad arvud Briti üldindeksis arvestati). Ameerika Ühisriikides kogutakse andmeid toiduainete, gaasi ja riietuse kohta 51 linnast, ja 32 linnas muude tarvete alal.

Saksamaal teostavad hindade kogumist 560 linna, kuna indeks arvatatakse 71 linna andmete alusel, kus üle 10.000 elan., mis linnade esitamiseks küllaladaseks peetakse. Belgia hindu kogutakse ja kalkuleeritakse 60 linna andmete järele, millede hulgas on kõige suuremad linnad ja ühtlasi ka vähemad külad. Austraalias on linnad jaotatud 6 Austraalia Ühisriigi kohta ühtlaselt—igas 5, kokku 30 linna.

Veel erinevam on seisukord Prantsusmaal, kus riik raioonidesse on jaotatud. 57 raiooni komisjoni arvutavad indekseid igaüks oma raiooni kohta. Ent kuna igal raioonil aluseks oma alusbüshet, on indekseid väga erinevad. Neist ei arvutata senini mingit üleriiklist keskmist, millena harilikult rahvusvahelistes väljaannetes Pariisi indeksi kasutatakse. Itaalia hulga linnade indekseist pole samuti senini Itaalia üldindeksi loodud.

On selge, et nende linnade ja maakondade valikul ühtlasem ja kindlam põhimõte peaks valitsema. Selles mõttes ei paku meile praegusaja kirjandus ka mingit teoreetiliselt kindlamat alust, kuidas parem oleks toimida. Praegu jääb täiesti veel lahtiseks küsimus selle kohta, kas oleks soovitav võtta nii suurt, kui vähegi võimalik, linnade arvu, ehk põhjendada oma kalkultatsioone ainult mõne linna andmetel, eelistades linnasid, mis kõiki laadi majanduslikka olusid esitavad. Sama tume on ka küsimus selle kohta, kuidas põllumajandusliku iseloomuga maakohti ja üldse põllumajanduslikku ala tööstusalaga ühendada. On soovitav muidugi, et tähtsamad tööstuskeskkohad enda võrdlemisi suure mõjuga hindade liikumise peale tingimata andmetes esitatud oleks, kuid kas ühes nendega arvutada ka andmeid põllumajanduslike maa-kohtade kohta ehk nende kohta mingid eriaandmed tuua, see on jällegi küsimus, mis senini lahtiseks jääb.

Parimaks senistest ametlikest indekseist linnade valiku suhtes näib meile Saksa üleriiklise indeksi arvutamiseviisi olevat, kus linnade andmetele elanikkude arvu järele ka vastav võrdkaal antakse (v. selle kohta peat. 3).

Muidugi on terve riigi indeksil peajasjalikult ainult teoreetiline tähtsus ja huvi, ükskõik kui hästi ta ka arvutatud oleks. See tähtsus on mõõdupuu andmises, kus ühes numbris kokkuvõtet leiaks tervet riiki iseloomustav seisukord, mis annaks alust terve riigi olukorra võrdluseks rahvusvahelises ulatuses. Kui kohalikke indekseid lugeda mingile konkreetsemale olukorrale vastavateks, siis üleriiklisel, kui nende keskmisel, pole kunagi reaalselt ja otsekohest sisu. Vaevalt saab teda kunagi tarvitada palkade reguleerimiseks. See võib sündida veel kuskil maal, kus täiesti ühtlased olud nagu Inglismaal, kus rahvas väga tihedalt elab ja riik tööstuslik iseloomu kannab, sest seal on teatud määral kujunenud seisukord, et palgad võivad reguleeritud olla üleriiklise indeksiga. Ent ka seal kuulduvad häälled, kes soovivad parem arvutada eriindekseid Londoni jaoks ja eriti raioonide järele, eraldades neid, kus asuvad kaevandused ja neid, mis põllumajanduslikud jne. Sellekohta on eriti mõjuva sõna öelnud prof. Bowley. Kui see juba Inglismaal nii on, siis on see kohane veel rohkemal määral teiste riikide kohta, kus olud üksikute raioonide järele veel enam erinevad. Praktiliseks kasutamiseks peab arvutama iga raiooni kohased indekseid, mida ka selle raiooni kohaselt võib tarvitada. Olgugi, et sarnase töö tagajärjed üksikutes raioonides on omavahel suuri lahkuminekuid annud, nagu seda Prantsuse ja Itaalia kogemused näitavad, ei tuleks kartä mitte seda, mida, näit., Milano kaubanduskoda ühes oma otsuses väljendas, avaldades arvamist, et senini Itaalia linnade poolt arvutatud indekseid tarvilikku usaldust sellepärast ei võida, et nad võrdlemisi palju üksteisest eralduvad ja sellepärast nende tarvitajates suuri kahtlusi esile kutsuvad. Kohalikkude olude järele erinevatel alusbüshettidel põhjenevad uurimised annavad ka erinevaid tagajärgi indeksites, kuid neid indekseid ei pea mitte üksikute kohtade maksumuse võrdlemiseks tarvitama, vaid peamiselt hindade liikumise väljendamiseks.

Kuidas ka edaspidi elumaksumusindeksi teooria ei areneks, kui palju ka ühiseid põhimõtteid arvutamiseviisis ja andmete kogumises läbi ei viidaks, vaevalt võib loota, et kunagi sinnamaale jõutakse, et alusbüshetil põhjenev indeksi arvutamine rahvusvaheliselt täiesti rahuldavaid tagajärgi annaks ja teaduslikult vastuvõetav oleks rahvusvahelisteks võrdlusteks. Tööolud ja töötajad ise on nii väga erinevad—töölisi kuskilt Indiast ei saa kuidagi võrrelda Ameerika töölistega, kes omakord suurelt Euroopa töölistest erinevad. Lõpmatu raske ja vaevalt ostarbekohane oleks mingi rahvusvahelise töölistüübi kindlaksmääramine, kelle alusbüshetti riigid uurima hakkaks, kui neil ka väga laiad võimalused oleks kohalikke olusid arvesse võtta ja üksikuid tarvitamisrühmasid oma olude kohaselt arvutada. Selle indeksi arvutamiseviisile on ja jääb puhtkohalik ja puhtpraktiline tähtsus, mille üleriikline kokkuvõte ehk väljendus küll igal riigil huvitav, kuid millede rahvusvaheline võrdlus problemaatiline. Rohkem perspektiive

näib selleks meie arvates olevat teisel—üldtarvitamise järele arvutamisviisil. Ühes väliskaubanduse, sisekaubanduse, toodangu ja põllumajanduse statistikate edenemisega on täiesti mõeldav rahvusvaheliselt ühtlustatud põhimõtete järele tarvitamisstatistikat organiseerida. Kui hindade kogumise statistika ja tehnika vääriliselt edenevad, siis võib küll loota, et üldtarvitamise järele arvestamisviis indeksi alal väljavaateid omab.

Tarvitamisartiklite ost ja müük ja nende eneste arv, vastavalt ka nende hindade arv, on palju väiksem ja kitsam, kui üldine ost ja müük, mille alal suurmüügihindade indeksid rahaväärtuse liikumist peavad väljendama. Järgnevalt on neid kalkulatsioonide juba sellepärast kergem ette võtta, kui suurmüügi ainete täieliku indeksi arvutamist. Sarnase indeksi sisuks poleks muidugi mitte enam peegeldada raha ostujõudu nende ainete alal, mida mingi leibkond oma jaoks vajab, vaid väljendada käesoleva riigi rahva, kui terviku tarvitamisel olevate ainete väärtuse liikumist üksikute kuude ja aastate järele. Muidugi kerkib siin raskus korteriolude alal, sest vaevalt võib oletada korterite statistika nii kaugele arenemist, et ka korterikulude kohta täielik materjal oleks, kuid ka korterikuluseid väljaminekutest välja jättes, on järelejäänud materjal iseendast juba väga huvitav ja, kõikides riikides saavutatuna, pakuks teaduslikku ja huvitavat mõõdupuud üksikute riikide elatisevoost. Seda võiks juba tarvitada üksikute riikide elumaksumuse ja hindade iseloomustamiseks ja riikide olukordade võrdlemiseks.

II. ELUMAKSUMUSINDEKSI PRAKTILINE KASUTAMINE JA MÕNED SENISED KOGEMUSED SELLEL ALAL.

Utilisation pratique des nombres-indices du coût de la vie en quelques pays et les expériences correspondantes.

1. Üldine väljavaade.

Teiste indeksite seast on elumaksumusindeks kõige tuntum, on ju temal väga tihti otsekohene praktiline kasutamine palkade reguleerimise alal, liikuva palgaredeli näol.

Seda muidugi eestkätt ebanormaalsetel ja ebastaabiilsetel aegadel—siis laieneb alati indeksi tarvitamise piirkond, samuti, kuidas ta väheneb stabiilsematel aegadel, kuna indeksid rohkem teaduslike mõõtmisabinõudena tarvitusel püsivad.

Esimene indeksite laiemalt kasutamise periood oli hiljutine pealesõjaaeg ja kestab praegugi edasi. Ei saa sellepärast rääkida suurtest kogemustest sel alal. Pole senini mingit kindlat üldvormeli üles seatud, mis ka loomulik, kuna indeksid suurelt üksteisest erinevad.

Enamasti sünnib indeksi järele palkade reguleerimine üldise palgavõitluse alusel ja oleneb konkreetsest vahekorraast tööandjate ja tööliste vahel. Selles mõttes on elumaksumusindeks mõõdupuu, mille alusel lepingutingimuste järele palkade muutmist ofsustatakse.

Kuna indeks harilikult protsentarvu näol esineb, siis on tarvitusel olev kõige lihtsam viis sama protsentarvu ka palkade reguleerimiseks võtta; palka, enamasti põhipalka, peab sama palju tõstetama, kui võrd elumaksumusindeks muutunud. Lepitakse kokku üksikasjades, kui tihti muutusi teostada, kas iga kuu ehk kord veerand- ehk poolaastas või veel pikema aja järele. Väga tihti määratakse kindlaks ka protsendilise tõusu alammäär, alla mida mingisuguseid muutusi ette ei võeta, näit. 5 ehk 10%.

On ka sarnaseid kokkuleppeid, kus määratakse, et elumaksumuse teataval tõusul palk mingil teisel määral muutub.

Enamasti sünnib see tööandjate ja tööliste vaheliste kokkulepete teel, kusjuures indeks esineb kord ühe, kord teise poole poolt rohkem rõhutatavama informatsioonina selle järele,

kellele ta rohkem kasulik on. On muidugi selge, et ametlik indeks selles suhtes siiski mõjuvam ja autoriteetlisem on, kui mingid teised kalkulatatsioonid, mida tihti palganõudmiste ülesseadmisel tarvitatakse.

Vaevalt võib tulevikuski selles olukorras suuremaid muutusi oodata. Riik, peale oma ametnikkude palkade reguleerimise, võib teataval määral kaasa aidata selleks, et elumaksumusindeksi tarvitataks, ja seda ta enamasti teebki, kuid see oleneb ikkagi rohkem üldisest olukorrast ja palgavõitlusest.

Indeksi praktilise kasutamise tähtsamaks eeltingimuseks on, et mõlemad pooled — töölised ja tööandjad — kokkuleppele jõuaks, et indeks tõesti tööolusid peegeldab — et nad selle mõõdupuuga rahul oleks. Sellepärast on indeksi koostamisest osavõtmine nii tööliste kui ka tööandjate organisatsioonide poolt mingil pariteetisel alusel väga soovitatav.

See on õieti tähtsam tingimus — sest sarnase usalduse puhul näib rahuldavaid tagajärgi andvat isegi võrdlemisi halvasti konstrueeritud indeks. Ja, teiselt poolt, võrdlemisi laialdel ja põhjalikkudel uurimistel põhjenevad ja võrdlemisi paremini kombineeritud indeksid võivad suurema arvustustule alla sattuda, nagu see Inglise tööministeeriumi indeksiga oli. On teada pikem vaieldus selle indeksi ümber, kus töölised väitsid, et tööministeeriumi indeks elumaksumustõusu liig madalalt hindab ja omalt poolt mitmed põhjendused ette tõid. Ent ometi parastisel järeleuurimisel selgus, et tööministeeriumi indeks seisukorda siiski küllalt õigelt valgustab.

Näib koguni, et lihtsamalt ja ühtlasi ka halvemalt konstrueeritud indeksid — elatismiinimumi arvutamise laadilised — mõnikord koguni paremaid tagajärgi on annud, eriti küll tööliiskihitide meeleolu järele arvates. Osalt on see ka arusaadav, sest need indeksid 1) on palju lihtsamad ja populaarsemad, kui suhteliste vahekordadega võrdkaalustatud indeksid, ja 2) kuna neis kõige mõjuvama osa ikkagi võiks ja peaks etendama toitlus, toiduained aga hariilikult ikka kõige enne ja kõige kiiremini kallinema hakkavad, olles ühtlasi ka tihemini kallinemise mõõdupuuks laialisemate kihitide juures, jõuab ilma suhteliste võrdkaaludeta indeks hariilikult tõusu ajal rutem edasi ja rahuldab rohkem neid, kes protesteeriks aeglasemalt liikuva indeksi vastu.

Muidugi esineb ja on taganõutavam indeksi tarvitamine esimeses järjekorras just seal, kus äge hindade tõus käsil. Siis on indeksi palju suurema tähtsusega ja võetakse iga tema näitamist palju suurema usaldusega vastu, kui langemise juures. Suuremad riidud ja vaidlused tekivad alati hindade langul.

Kahjuks ei ole kusagil maal suuremat rõhku pandud andmete kogumise kohta indeksi praktilise kasutamise alal. See tuleks teostada vastava registratsiooniga kollektiiv- ja üksik- lepingute ja ettevõtete kohta, kes indeksi alusel palkasid reguleerivad, ja pakuks suurt teoreetilist kasu järgnevate tööde jaoks.

Siiski võiksid mõned tähtsamad jooned neist riikidest, kus indeksitel laiem praksis, mõndagi huvitavat anda.

Peatume sellepärast sellekohasel tööil mõnes riigis, mille kohta meil andmeid korda läks koondada.

2. Elumaksumusindeksi praktiline kasutamine Saksamaal *).

Kõige selgema näite elumaksumusindeksi praktilisest kasutamisest näeme Saksamaal 1920—1924 aastatel.

Igas riigis on palkade reguleerimise alal omapärased olud, mis olenevad ühiskondlikust olukorrast ja eriti tööliiseseadlusandlusest. Kuna Saksamaal laiemalt kui kusagil mujal on tarvitusel kollektiivlepingud, on seal ka kollektiivsete organisatsioonide mõju suur. Pea kõik kokkulepped tööstuse alal reguleeritakse tööandjate ja tööliste organisatsioonide vahel. See olukord leiab täielist toetust seadusandluses, mis teatud määral sunnib teostama kokkulepet poolte vahel, sest kui seda kokkulepet mitte ei saavutata, võib administratiivsel teel selleks survet avaldada. On selge, et see olukord erilisel hea võimaluse andis elumaksumusindeksite praktilise kasutamise läbiviimiseks.

*) Peamiselt Revue du trav. (I. I. du tr.) ja Reichsarbeitsblatt andmetel.

Palkade reguleerimise alal võib Saksamaal eritada kolme ajajärku. Esimene neist oli otsekohe peale sõda, kunas mark, vaatamata tema väärtuse tuntava langemise peale, siiski siseturul ostuvahendina piisav abinõu oli. Sellel ajajärgul näeme tervet rida üksteisele järgnevaid püüdeid marga langeva kursi järele seada ka palkasid. 1923 a., kui marga väärtus pea täiesti kaduma hakkas, tuli otsida uusi teid ja minna üle süsteemi peale, mis n. n. „liikuva redeli“ süsteemile sarnanes. Peale seda tuli tagasimineku kulla alusele, sest ka rahasüsteem sai jälle kulla alusele üle viidud.

1.

Juba 1917 a., peale elumaksumuse tuntavat tõusu, hakati mitmel pool tööstuses, pärast pea igalpool maksma palgale lisaks erilisi elukalliduse lisasid. Ettevõtjad püüdsid eriti märkida, et see palgakõrgendus just elukalliduse lisa on, ja teda palgalehtedes ja igalpool mujal eritada, oletades muidugi, et kergem on seda lisa kaotada siis, kui raha väärtus tuntavalt tõuseb. Huvitav on märkida, et see nähtus kestis ka viimastel aastatel ja ettevõtteid maksid elukalliduse lisasid, mis mitukümmend korda suuremad olid, kui põhipalk ise. Ainult siis läksid kõik ettevõtteid jällegi kindla põhipalga peale, kui viimane lootus oli kaotatud margale jälle püsivat väärtust anda.

Rahaväärtuse langemise algusaegadel oli palkade uuesti revideerimiseks väga tihti raskused lepingutes, mis olid sõlmitud enamasti terve aasta ehk, peale vaherahu, enamjaolt kolme kuu peale. Kuid ka seda kolme kuud ei olnud väga tihti töölistel võimalik lõpuni oodata. Sarnastel juhtumistel püüdsid lepinguid reguleerivad võimud harilikult keskteed käia, soovitades tööliste veel veidi edasi kannatada, kui kaotatav summa võrdlemisi väike oli, ehk lubades lepinguid tühistada, kui elukalliduse tõus seda nõudis. Sarnaseid vormiliselt ebaõigeid otsuseid leidub sel ajal õige palju.

Alates 1919 a. leiame kollektiivlepingutes palju juhtumisi, kus ette nähtud, et elutingimuste suuremal ehk vähemal muutumisel võivad lepingu tingimused uuesti läbivaatamise alla tulla. Küsimus selle üle, kas elatistasapind on juba niivõrd muutunud, et muutused vajalikud, pandi harilikult tariifametitele ette.

Samal ajal lüheneb kord-korralt lepingute kestvus: 1921 a. 2 kuu peale, 1922 a. 1 kuu, 1923 aasta algul 2 nädala peale ja sama aasta keskel 1 nädalani. Et mitte alati lepingute sisu täielikult revideerida, oldi harilikult nõus eritama palga kohta käivat osa lepingust ja läbivaatamise alla käis eriti see osa, kuna kõik muu, „manteltariifi“ nimetuse all harilikult pikema aja, enamjaolt terve aasta peale kinnitati.

Juba kolmekuulise palkade revideerimise ajal oli raske pidada kindlat poliitikat palkade reguleerimises mitmesugustes tööstusalades ja maakohtades. Polnud ju mingit kindlat abinõu elumaksumuse kindlaksmääramiseks ja kumbki pool püüdis läbirääkimistel kasutada seda puudust, tuues omale kasulikke statistilisi andmeid, mis omapoolt kogutud ja arutihti ebatäielikud ja ebatäpsed. Selle puuduse kõrvaldamiseks peale pikki harutusi tööministeeriumi mitmesuguste statistiliste asutuste ja tööandjate ning tööliste organisatsioonide esitajate vahel, alustas statistika keskamet 1920 a. elumaksumusindeksi kalkuleerimist, mis põhjenes tööliste viielikmelise töölisleibkonna teoreetiliselt tarvitamisel (toitlus, korter, küte, valgustus ja 1922 a. detsembrist ka riietus—v. selle kohta kolmas peatükk).

Esialgul koguti andmeid 600 maakohast kord kuus. Varsi selgus, et nii paljudest kohadest saadud materjal niivõrd suur on ja niivõrd hilineb, et tema reaalne tähtsus selle tõttu väheneb. 1920 a. lõpul alati siis n. n. „ekspressandmete“ kogumist. Neid andmeid koguti ainult 70 tähtsamast linnast. Riigi indeksit arvutati keskmisena nende seitsmekümne linna indeksist, võrdkaaludeks võttes linnade elanikkude arvu. Andmete kogumine sündis kaks korda kuus ja nende andmete alusel arvutati kuuindeks. Sellest terve kuu kohta ühe indeksi arvutamise viisist peeti võrdlemisi kaua kinni, soovides palkade muutmisi võimalikult harvemini teostada. Ainult 1923 a. suvel, marga kiirendatud langemise ajajärgul, otsustati arvutada indeksit igal nädalal, mille juures hinnad saadi igal esmaspäeval, ja igal kolmapäeval toimiti arvutamist, et nädala viimasel poolel, millal juba läbirääkimised palgasuuruse kohta käimas olid, võimalik oleks seda arvesse võtta. Andmete kogumist jätkati ka kõigi teiste 600 linna ja maakoha kohta,

millised andmed, omakord täiesti kooskõlas olles 70 linna andmetega, omaette väärlist materjali kujundasid. Elumaksumusindeks omas kiirelt vastava tähtsuse palkade reguleerimisel. Läbirääkimisi tööandjate ja tööliste organisatsioonide vahel harilikult püüti korraldada juba otsekohe peale indeksi avaldamist, võeti arvesse indeksis väljendatud elumaksumuse muutus ja püüdi neid muutusi teostada vastavates palkades. Indeksleid ei tarvitatud mitte selleks, et kategooriilisel vormil palkasid kindlaks määrata, vaid selleks, et omada mingit mõõdupuud elumaksumuse muutumise kohta. Indeks oli ainult autoriteetne mõõdupuu, olgugi eriliselt autoriteetne. Ent tema kõrval võidi arvesse võtta ka palju teisi asjaolusid ja kõigepealt vaatluse all oleva tööstuse majanduslikku seisukorda. Oli palju neid, kes väita püüdsid, et indeksid peavad olema ainukeseks faktoriks palkade reguleerimisel, püüdes sellega sisse seada liikuva redeli süsteemi. Võitlus, mis selle süsteemi ümber Saksamaal käinud, algas juba 1918 a. keskel ja faktiliselt ei lõppenud enam, kui kuldpalga sisseseadmisega. Selle süsteemi poolt oli enamjagu töölisi, keda eriti meelitas palkade täielikult automaatline reguleerimine, vaatamata selle peale, et ka nende keskel hulk häält selle süsteemi vastu rääkisid, välja minnes tööliikumise põhimõtetest ja majanduslikkudest vaatepunktidest. Tööandjad olid omaltpoolt täielikult ühemeelsed liikuva redeli süsteemi eitamisel, oletades kiireid ja katastroofilisi tagajärgi rahanduslikule ja majanduslikule olukorrale selle süsteemi läbiviimisel.

Valitsus omalt poolt võttis ka seisukoha liikuva redeli süsteemi vastu. Töoministeerium deklareeris mitmel korral, et nii palkade absoluutne tasapind, kui ka vahekorrad üksikute palgaastmete vahel mingil kindlal silmapilgul ja eriti sellel raskel ajal, ei või vaadeldud saada, kui absoluutselt õiglane olukord, mida automatiseerida võiks elumaksumuse järele. See ei annaks ka võimalusi arvesse võtta ei üldist majanduslikku olukorda, ei käesoleva tööstuse seisukorda. Ka oleks alaline automaatne palkade tõstmine ühtlasi alalise elumaksumuse tõstmise üheks teguriks.

Automaatse palkade reguleerimise asemel proponeeris tööministeerium asutada erikomisjon, kes palgamuutusi määraks, arvestades, peale elumaksumusindeksi, ka teiste ette-toodavate asjaoludega ja kes tihedamalt ning regulaarselt koos käiks.

Samuti ei võetud liikuva redeli süsteemi tarvitusele palgamaksmisel riigiametnikkudele ja teenijatele. Septembris 1922 a. esitas rahaministeerium parlamendile koguni pikema seletuskirja, kus sarnase süsteemile ülemineku raskus ja hädaohte kirjeldati ja kus ühe peapõhjuseks selle vastu esines Austria sellekohane kurb kogemus.

Loomulikult ei võinud liikuva redeli süsteem sarnasel vastuseismisel kuigi laialt levida. Ainult põllumajanduses alustati 1923 a. palga automaatset reguleerimist rahaväärtuse järele. Ent seal tarvitati palju lihtsamat meetodi—elumaksumusindeksi asemel võeti seal aluseks rukki hind, mõnikord rukki ja kartuli hindade kombinatsioon. Tööstuses aga esines liikuva redeli süsteem harukordadel.

Sellegi peale vaatamata, et elumaksumusindeks täielikku palkade liikumise automatiseerimist esile ei toonud, mida tema arvutajad isegi ei soovinud, ei saa kuidagi alahinnata indeksi tähtsust selles suunas. Tööministeeriumis on tüüpiliste kutsealade kohta kogutud maksetud palkade andmete kõrval välja kalkuleeritud ka summad, mis oleks tulnud maksta liikuva redeli süsteemi tarvitamisel. Need andmed näitavad, et keskmiselt mõlemad arvude- read palju ei erine, ja, järgnevalt, indeks alati peategurina esinenud oli.

Elumaksumuse statistika kõrval alustas tööministeerium 1920 a. veebruaris palkade statistikat väga laial ulatusel. Mitmes tuhandes tööstusettevõttes alustati vastavate andmete kogumist, mida pidid omaltpoolt kinnitama alkirjadega tööandja ja tööline. Nende arvude abil kalkuleeriti teenistus tunnis tähtsamate töölisliikide kohta igas maakohas, eritades tüki-töö tasu ja kogudes andmeid reaalsalga üle 4 nädala jooksul, arvesse võttes mitmesuguseid lisatasusid ja ületunnitoid. Selle statistika peale pandi suuri lootusi, muuseas loodeti temast tähtsaid teateid üksikute kutsealade rühmade järele palkade kindlaksmääramiseks. Ent rahutu ja kõlkemuutev aeg oli ebasoodne nende kavatsuste teostamiseks. Uued palkade suurendamised järgnesid suurendamistele ja ennem, kui sellekohased andmed said kogutud, läbi töötatud, ja avaldatud, olid palgad juba suurelt muutunud, nõnda et andmete tähtsus pea täielikult kadus. Peale seda ebaõnnestunud katset ei korratud sarnast uurimist enam. Tööministeerium

rahuldus sellega, et ta omas häälekandjas uusi tarvitusele võetud tariife ja palkade reguleerimisse puutuvaid väljavõtteid lepingutest tooma hakkas.

Töoministeerium võttis ise osa tegelikult mitmete suuremate konfliktide lahendamisest, esinedes vahemehena ja püüdes asutada lepituskomisjone neil juhtumistel, kus otsekohene vahetalitus võimalik ei olnud. 1920 aastast alustas ministeerium ise mäetöölise tariifide väljatöötamist, mis said ka reguleerivaks teguriks palkade normeerimisel—kuna neid ministeerium ise kalkuleeris, pidid teised tariifid tahes ehk tahtmata neid teatud määral arvesse võtma. Need ja mitmed teised tähtsamates tööstustes maksivad tariifid olid eeskujuks teiste tööstusharudele, ja mõjusid suuresti palkade üldtasapinna liikumise peale.

On arusaadav, et palgalepingute vähesel kestvusel ja konfliktirikkal ajal lepitustegevuse protseduuri pidi kiirustatama ja otsekohene riigivõimude vaheleastumine sages. Olgugi, et esialgu sunduslik riigivõimu vaheleastumine algas demobilisatsiooni ajal, tuli tal kaugemale areneda, muutudes täiesti harilikuks nähtuseks. Ka aitas alaline rahaväärtuse langemine omaltpoolt selleks kaasa, et tööandjad ise sellele süsteemile kergemini vastu läksid. Rahaväärtuse langemine, mis palga reaolväärtust kiirelt vähendas, tegi tööandjatele ülesseatud sunduslikud tariifid enam vastuvõetavaks. Et see just nii oli, näitab see, et kohe peale raha stabiliseerimist tööandjad valjult võitlusse astusid kõiksugu vahekohtute vastu ja püüdsid kõrvaldada administratiivset vaheleastumist, tõstes küsimust selle abinõu seaduslikkuse üle.

2.

Mida enam marga langemine kiirenes, seda raskemaks sai palkade reguleerimine lihtsate nõupidamiste ja kokkulepete teel. Siin ei küllaldanud juba palkade kindlaksmääramine teatud vaheaegade järele, indeksi järele, vaid töölised esinesid juba nõudmistega, et neid ei sunnitaks kandma kahjusid, mis sünnivad rahaväärtuse langemisest kahe ajajärgu vahel — kunas neile viimaks palgad kindlaks määrati ja kunas nüüd määratakse. Muidugi võis seda teostada ainult, makstes tagantjärele summat, mida nad varemalt oleks pidanud rohkem saama ehk jälle teatud avansse andes ja ligikaudu arvates, kuivõrd teatud aja jooksul elu võis kallineda. Tööandjad olid esimese viisi vastu, mis neile mingit kalkuleerimisvõimalust nende toodangu kohta ei võimaldanud; teine viis jälle oleks avaldanud otsekohest mõju elu kallinemise peale, kiirendades inflatsiooni ja rahaväärtuse kindlustamist segades. 1923 a. keskel langes aga mark juba nii kiirelt, et enam võimalust polnud lihtsate kokkulepete teel asja lahendada. Hakati juba rääkima palkade kullaalusel üleviimisest. Töoministeeriumil, peale väga paljude nõupidamiste nii tööandjate, kui ka töölise esitajatega, läks korda siiski lahkuminevaid vaatepunkte niivõrd üksteisele ligendada, et sai võimalikuks erilises instruksioonis juhatusi anda, kuidas seisukorrast üle saada. Viis, mida soovitati ministeeriumi instruksioonides, koosneb kokkulepete ja liikuva redeli süsteemide ühendamisest. Selle järele pidi kollektiivseid lepinguid teostatama regulaarsete vaheaegade järele (soovitavalt iga kuu), ja nende vaheaegadel palkade reguleerimine teostatama lihtsama meetodi järele, et töölisele igal silmapilgul garanteerida tõelikku sissetulekut, mis vastaks tema lepingus ette nähtud palgale. Põhimõttelikult olid sellega kõik nõus, kuid lahkuminevad avaldusid kohe selle viisi alal, mille järele palkade reguleerimist vaheaegadel teostada.

Tööandjate organisatsioonide poolt, kus juba laialt rahaväärtuse kullaalusel kalkuleerimine aset oli võtnud, soovitati parima kriteeriumina kullaväärtust võtta. Valitsus ja osa töölisühisusi soovitasid nädalise ametliku elumaksumusindeksi tarvitamist. Osa töölisühisusi pani ette kombineerida elumaksumusindeksi kulla hinnaga ehk suurmüügi hindade indeksiga, tehes seda eelistuses, et kulla hind samuti kui suurmüügi hindade indeks harilikult üksikmüügi hindade eel liigub. Muidugi polnud see viimane nõue teatud määral õigustatud, kuna ju jälle marga tõusul vastupidise ilmuvuse avaldumine suurema hilinemisega olöks läinud. Ministeeriumi juhtnõõrid soovitasid mõõdupuuks võtta just elumaksumusindeksi, kuna ta just üksikmüügi hindade kohta käib. Jäi järele veel raskus selles, et rahaväärtus muutus fikseerimismomendist väljamaksu ajani. Ministeerium arvas, et võimalik on põhjeneda indeksil, mis avaidatakse kolmapäeval, esmaspäeva andmete järele, kui palk maksetakse sellesama nädala jooksul. Erakorraliste margalangemiste ajal võiks töölisele maksta lisatasu, eriti kiirelt selle kohta nendega kokku leppides.

Ometigi osutus praksises väga raskena ligendada palga väljamaksupäeva indeksi avaldamise päevale. Ka oli sarnane palkade kalkuleerimine võrdlemisi raske ja pikaldane. Tihti makseti palka ette ümmargustes summades, ligikaudu arvates kuivõrd kallinemine palgamaksupäevaks võib tõusta. Selle tehnilise küsimuse lahendamine ehk õigemini tema lahendamise võimatus sünnitas väga palju raskusi.

Kuna töministeeriumil korda ei läinud tööandjate ja tööliste vahel täielist arusaamist saavutada, tulid temale appi kutseühingute keskorganisatsioonid. Nende poolt avaldati 1 sept. 1923 a. erilised palkade reguleerimise instruksioonid, mis põhimõtetes ühtusid töministeeriumi omadega, täiendades neid tehniliste juhatustega. Tähtsam muudatus neis oli see, et kuna ministeeriumi juhtnõõride järele elumaksumuse tõusule vastav palgasuurendus tuli lisada elukalliduse lisale, soovitasid kutseühingute keskorganisatsioonid kindlaks määrata põhipalga ja seda põhipalka suurendada proportsionaalselt elumaksumuse indeksile. Põhipalga kindlaksmääramine lubas teostada võrdlusi nii endise palgamäära, kui ka teistes kutsealades maksetavate palkade vahel ja andis õiglasema palga mõõdupuu. Ühes sellega andis ta kahtlemata ka uue tõuke võitlusele reaalpalka eest, sest iga kalkultatsiooni iga palga reguleerimise ajal räägiti ja puudutati ennesõjaaegseid palkasid, võrreldes neid käesolevatega. Sellest tehnilise täienduse tähtsusest terves tema ulatuses said väga hästi aru ka ettevõtjate organisatsioonid, kes omalpoolt püüdsid mitmeti segada selle põhimõtte läbiviimist.

Kutseühingute keskorganisatsioonide juhatuskiri soovib tarvitada üleriiklise ulatusega lepingute jaoks üleriiklist elumaksumusindeksit ja kohalikkude lepingute jaoks linna ehk maakoha kohalikku indeksit, mis üles seatud samaste põhimõtete järele, kui üleriikline indeks. Ka see põhimõte erineb ministeeriumi juhtnõõridest, kuna need soovitasid omalpoolt tarvitusele võtta ja arvestada ka mitmesuguste muude kriteeriumidega peale elumaksumusindeksi.

Kutseühingute keskorganisatsioonid ei soovitanud sel ajal veel kullaväärtuse aluseks võtmist, mis selleaegsetes Saksa oludes reaalpalka kahtlemata oleks vähendanud.

Palkade reguleerimine ministeeriumi ja kutseühingute keskorganisatsioonide juhtnõõride järele algas kohe ja levis kiirelt, tuues suurt kergendust sellel alal.

Oli kahtlemata ka mitmesuguseid raskusi, mis peaaesjalikult tekkisid siis, kui komisjonidel, kellele lepitavalt tuli toimida, ei olnud küllaldaseid teadmisi majanduse alal. Oli ka mitmeid juhtumisi, kus neid juhtnõõre täita ei tahetud ja nende puudulikkuse peale tähelepanu juhiti. Sarnastest raskustest ülesaamiseks lubas töministeerium sarnastel juhtumistel mõlemale pooltele täieliku vabaduse uuesti küsimust täiel ulatusel arutusele võtta ja uusi lepinguid sõlmida. Kuid juba selle aja kestel levis igalpool teadmine, et ainukeseks väljapääsu- teeks jääb, minna üle kuldpalga peale. Ühtlasi kujunes poliitiline ja majanduslik olukord nii, et valoriseerimine ka teistel aladel tuli läbi viia, mispärast üleminek ka palkade alal kullaalusele võrdlemisi kergemalt võis sündida.

3.

1923 a. sügisel hakati väikekauplustes ja turgudelgi hindu määrama kuldmarkades, nagu seda juba enne suurmüügil oli tehtud. Loomulikult ei võinud siis ka enam jõusse jääda palkade arvestamine pabermarkades. Kullaväärtusele üleminek, mis enamalt kutseühingute poolt võrdlemisi suurt vastuseisu leidis, oli nende poolt nüüd loosungiks tehtud. Muidugi polnud selle juures eesmärgiks, et palkasid ka tegelikult kullas ehk stabiilses välisvaluutas oleks maksuma hakatud, milleks ka riigiressursid poleks küllaldanud, vaid sooviks oli ainult see, et palkade maksmise juures kullaalusel määratud palk vastava päeva kursi järele välja pabermarkades maksetaks.

Töministeerium kutsus erilise töölisühingute konverentsi küsimuse arutamiseks kokku ja kui seal enam mõtete lahkuminekuid selle küsimuse alal polnud, avaldas eeskirja, mille järele ametlikult igal alal soovilikult tunnistatakse kuldmarka alusel palgamaksmise peale üle minna, kuid seda teha iga tööstusharu erilist olukorda arvesse võttes. Tegelikult algabki sellest ajast peale kullaalusel palkade kalkuleerimine, mis kaunis ruttu pea kõigis tööstustes läbi läks, sest ka üldine rahanduse seisukord paranes. Loomulikult sammusid eesrinna suuremad linnad, kus rohkemal arvul rahamärke saadaval oli. Mäetööstuses algas kullaalusel palkade maksmine juba novembri kolmandamal nädalal. Riigitöölise ja ametnikkude valoriseeritud palga maksmine algas tegelikult 1 detsembril.

Muldugi ei võinud kullaalusele palkade üleviimine sündida sarnaselt, et oleks võetud viimane maksetav palk, ja kulla peale ümber arvatud. Loomulikult tuli tagasi minna ennesõjaaegse töö hinna peale. Omaltpoolt andis tööministeerium välja erilise juhise, kus rõhutatud oli asjaolu, et viimasel ajal Saksamaa eriti vaeseks on jäänud, suurelt vähenenud rahva üldine sissetulek ning tema rikkus ja sellepärast korraga eelsõjaaegsetele hindadele tagasi minna arvatavasti täiesti võimata on. Ministeerium jättis konkreetselt selgitamata, missugusel määral ta ennesõjaaegset olukorda tagasi saavutada võimalikuks peab ja avaldas oma ametliikudes väljaannetes neid lepinguid, mis mitmesuguste töölisühingute ja tööandjate vahel sõlmiti.

Teisest küljest oli ka täiesti selge, et juba valoriseeritud palka soovimata oli uuesti elumaksumusindeksi järele reguleerima hakata, mis järjekorralist hindade tõusu oleks kiirendanud. Sel alal tuli töölisklassil 1923 a. novembris rasket proovi üle elada. Siis andis ennast eriliselt raskelt tunda vahe dollari kursis Saksa- ja väljamaal, mis üksikute ainete hindu väga tuntavalt tõstis, eriti just nende ainete alal, mille tooresaineid tuli sisse vedada väljamaalt. Arvesse võttes, et see nähtus kahtlemata möödub, hoiduti sel ajal täiesti uute palgakõrgenduste eest, sest need palgakõrgendused oleks palgad juba palju kõrgemale tasapinnale viinud, kui nad enne sõda olid. Varsine marga kõrgenemine väljamaal vähendaski seda kalliduslainet ja tulemused näitasid seekord töölisklassile, et vähemalt sel korral temaga õiglaselt on ümber käidud.

Kindlaväärtulise rahaga palgamaksumine nõudis omaltpoolt uue rahaüksuse elluviimist. Novembrikuu lõpul alustati ka selle rahaüksuse järele uute palkade maksmist. Määratute väljaminekute juures, mis sel ajal riigil vaja teha oli, võis ta seda teostada ainult väikesel ulatusel, makstes esiotse 10% palgast ja pärastpoole kordkorralt rohkem. Maksuvahendeid oli püütud enamvähem ühetasasel terves riigis jaotada, et mitte rahulolematust esile kutsuda mõne tähtsama linna eelistamisega. Pärast võis sellest loobuda, sest kindla maksuvahendi küsimus kaotas oma teravuse üldise rahalise stabilisatsiooni ja pabermarga tõusu tagajärjel. 1924 a. jaanuaris muutus seisukord juba niivõrd kindlaks, et võis jälle alata palgalepingute sõlmimist juba terve kuu peale.

Nii käidi läbi terve ring—stabillsest kullaväärtulisest valuutast selle valuuta juurde tagasi, millejuures suurimaid teeneid osutas elumaksumusindeks just ebakindlatel aegadel.

3. Elumaksumusindeksi praktiline kasutamine Poolas.

Varsti peale Poola riigi asutamist algas Poola marga järjekindel lang ja ühes sellega ka vastav elumaksumuse tõus, mis esile kutsus terve rea konflikte töösturite ja töötajate vahel. Kõik pikemaajalised lepingud kaotasid täiesti oma tähtsuse, kuna paari nädala jooksul peale nende sõlmimist ühes uue hindade tõusuga kõik neis ette nähtud soodustused täiesti oma mõtte kaotasid. Nii töösturid, kui ka töölised tundsid tarvidust abinõu järele, mis aitaks neid reguleerida palgatingimusi enamvähem automaatselt, ilma igapäev uute lepingute sõlmimiseta. Kannatas ju kõik riigi majanduslik seisukord selle all, minnes langemise poole just sel ajal, kui riik kõige rohkem vajab jõudu ja kindlust oma tuleviku rajamiseks.

Selles olukorras otsustas valitsus luua asutust, kes, olles erapooletu, jälgiks tähtsamate ainete hindade liikumist. Ministrite nõukogu otsuse järele 27 maist 1920 a. asutati statistika keskjuhatus juurde erikomisjon, selleks, et, arvutades ühe keskmise töölisleibkonna ülespidamise kulusid, oma arvamist avaldada (dia wyrazania opinji) elumaksumuse muutumise kohta. See komisjon, kelle eesistujaks oli statistika keskjuhatus direktor, koostas peale ühe statistika keskjuhatus ametniku, kelle eriülesandeks oli hindade liikumise uurimine, töö-, rahanduse-, kaubandus-tööstuse-, põllutöö- ja tervishoiuministeeriumide esitajad, 6 tööliste ja 6 tööandjate esitajat (statistika nõukogust), kes pidid olema valitud tähtsamate ametiühisuste organisaatsioonide poolt. Komisjon astus kokku iga kuu lõpul. Komisjon ei töötnud välja mingit palgaredelit, ega hakanud teoreetilisi põhjusi otsima, vaid asus konkreetsele arvutamisele,

mida ta ka edaspidi on teinud. Tema töö seisis selles, et ta 4 liikmelise töölisleibkonna teoreetilise alusbüdžeti alusel arvutama hakkas väljaminekute tõusu ehk langu möödunud kuul (arvutamiseviisi kohta v. peat. II). Tema tööle on aluseks linnavalitsuse poolt kogutud andmed hindade üle, milliseid kogutakse iga nädal mitmesugustes linnajagudes. Need hinnad pole küll mingiks kindlaks aluseks ja komisjon võib neid oma äranägemise järele ka muuta, kui ta mõnda hinda liiga kõrgelt ehk liiga madalalt võetuks leiab.

Keskkomisjoni nõusolekul võib suuremates linnades asutada kohalikke komisjone, mis koosnevad: töö-, tervishoitu-, varustuseministeeriumide 2 töölisühisuse, tööandjate ja linnavalitsuse esitajaist. Nende komisjonide poolt arvutatakse kohalikke indekseid samaste põhimõtete järele. Indeksi koosseisus võib kohalik komisjon muutusi ettevõtta, kuid tegelikult on need muutused tähtsusetu. Komisjonide otsused tehakse hääletenamusega, ent kuna neil otsustel praktiline tähtsus, on komisjoni liigetel ja töölisorganisatsioonidel õigus kohalikkude komisjonide otsuste peale peakomisjonile kaevata.

Tähtsamad kohalikud komisjonid asuvad Lodz'is, Szenstochovis, Sosnowice's, Lublin'is, Kielce's, Radom'is ja Poznan'is.

Nende töö sarnaneb peakomisjoni tööle ja on palju kergendatud sellega, et igale linnale, kus üle 10 000 elaniku, on kohuseks tehtud regulaarselt esimesjärgu tarbeainete hindu koguda ja avaldada.

Algusest peale on need komisjonid palkade reguleerimisel suure tähtsuse omanud. Olgugi, et komisjoni kohuseks polnud mingit laiemat informatsiooni oma tegevuse üle anda ega indeksi praktilise kasutamise üle instrueerida, hakati varsti mitmes tööstusharus nii kollektiiv- kui ka individuaal-lepinguid sõlmima tingimusega, et palkasid indeksi järele automaatselt tõstetakse ja alandatakse, üle minnes liikuva palgaredeli süsteemile. Sellekohaseid kollektiivlepinguid hakati statistika keskjuhatuse juures ametlikult registreerima. Sellega piirduski riigi osa palkade reguleerimisel.

Sellekohased andmed võimaldaks huvitavat pilku heita süsteemi levinemise iseloomu kohta tööstusettevõtete rühmades, kuid kahjuks pole viimase aja, eriti 1923 a. lõpu kohta, mil-
 elumaksumus iseäranis tõsis, veel andmeid ilmunud.

Um teada, et vastav süsteem on tarvitusel riigiametnikkude ja teenijate palgamaks-
 misel ja, vastavate töötajate pere Poolas ligi pool miljoni olles (436 946 — 1922 aastal*), annab juba see suure kontingendi.

Statistika keskjuhatuse registreerib ainult kollektiivlepinguid, kuna ka individuaal-
 lepingute alal on selle süsteemi tarvitamine levinud. See on võrdlemisi laialine kaubandus-
 ettevõtetes. Varssavis, näit., on suur hulk müügimagasiine, büroosid ja muid asutusi, kes oma
 ametnikkude ja töölise palkasid indeksi järele reguleerivad. Statist. keskasutus oli 25 jaanua-
 rini 1922 a. registreerinud 95 kollektiivlepingut tööpalkade automaatse reguleerimise kohta,
 kuid nende lepingute alla ei kuulu täielikult ükski suure tööstusharu. Mitmed suured töös-
 tusharud, näit. kaevandused, metallurgia t., tarvitavad seda süsteemi väga harva. 95 kolle-
 tiivlepingust käis 54 kõigi vastavat tüüpi ettevõtete kohta vastavas maakohas, kuna 41 puu-
 tusid üksikuid ettevõtteid. Tähtsamad kollektiivlepingud on Varssavi ja Sosnowice, metallurgia-
 tööstuse, Lodzi tekstiiltööstuse, Varssavi pagaritööstuse, Krakovi trükiasjanduse ja Varssavi
 telefoni alal. 53 kollektiivlepingut näevad ette palkade reguleerimist statistika keskasutuse
 indeksi järele; 22 muude komisjonide kalkulatsioonide järele. 20 järelejäänud näevad
 ette erikomisjonide loomist selleks otstarbeks tööandjate ja töölise esitajatest ilma valitsuse
 osavõtmata; 63 lepingut määravad kindlaks, et komisjonide kalkulatsioonide järele määratud
 palgad on lõpulikud; 22, näevad ette, määravad, et palgad ei või muidu muudetud olla, kui
 indeksi kõrgenemine ehk alanemine jõuab teatud protsendini, nii, näit., Lodzi tööstuse kohta
 käiv kollektiivleping lubab palkade revideerimist ainult siis, kui hindade muutus on üle 5%.
 Üldiselt palgad suurendatakse ehk vähendatakse selle järele, kuivõrd hinnad alanenud ehk
 kõrgenenud eelmisel kuul, näit. kui jaanuaris on hinnad 10% tõusnud, 1-st veebruarist tõste-
 takse palkasid 10%.

*) Miesięcznik statystyczny 1923 Nr. 4.

Huvitav on märkida, et Poolas on liikuva palgaredele süsteem tarvitust leidnud ka põllumajanduses, olgugi teistsugusel vormil. Paljud 1922—1923 a. kollektiivlepingud nõuavad, et palgad naturas palgasaajatel peavad vastama teatud põllumajandusliikude produktide hulgaile. Erikomisjon fikseeris iga 3 kuu kohta põllumajandusliikude saaduste keskmise hinna, mis palgade määramisel aluseks oli ja mille järele töölised said palga eelmise 3 kuu eest. Samalaadilised kollektiivlepingud olid kavatsusel ka 1923—24 a. kohta.

On väljaspool kahtlust, et liikuva palgaredele süsteem aitas ettevõtetele mööduda järske hüppeid rahaväärtuse muutumisel.

Ka ei ole süsteemi tarvitamine välja kutsunud väga kiiret ja ebaõigustatud—töölislike kasuks—tõusu, nagu alguses tööandjate poolt kardeti. Olevad andmed näitavad, et palgad mitmes tööstuses, kes seda süsteemi ei tarvita, isegi järsumatele hüpetele alistunud ja kõrgemaid tõususi üle elanud, kui süsteemi tarvitavate tööstuste omad.

On muidugi võimata öelda, millisel määral liikuva palgaredele tarvitamine on vähenanud töö konfliktide arvu, sellegipärast peab tähendama, et mitmete streikide kestel neis ettevõtetes, kus see süsteem tarvitusel oli, ei ole töölised pea kunagi protesteerinud palgade suurendamise määra vastu, mis komisjonide otsuse põhjal on kindlaks määratud, vaid ainult põhipalga tõstmist palunud. Peale mõnede vähemate kaebuste töölis kirjanduses indeksnumbri tõusu aeguse kohta, pole ei töölised, ei tööandjad mingisuguseid põhimõtetelikka vastuväiteid avaldanud kuni 32 a. lõpuni. Koguni vastupidi—22 a. lõpul, avaldus suur tendents seda süsteemi laiendada suure arvu ettevõtete peale, kuhu ta veel polnud levinenud. 22 a. detsembris tuli ette Varssavi komisjoni liigete keskel mõtete lahkuminek, mille juures koguni üks tööandjate liigetest detsembris, pärast ka jaanuaris keeldus oma nime allakirjutamast indeksnumbri kindlaksmääramise aktile. Tööandjate esitajad arvasid, et komisjon liialt on kõrgendanud linnavalitsuse poolt antud hindu—sarnane õigus, nagu me eelpool nimetamise, komisjonil oli. Tööandjate esitajatele näis sarnaselt kontrollitud indeksnumber liig kõrgena ja nad tõstsid küsimuse komisjoni töö üldse tarvilikkuse üle; nende poolt esitati märgukiri valitsusele komisjoni kaotamise ja tema funktsioonide panemise üle statistika keskasutuse peale. Sel palvel polnud aga tagajärgi.

Kõik see tahab näidata, et indeksi üldiselt rahuldavaks elumaksumuse liikumise mõduks peetakse. See on seda huvitavam, et Poola indeksis suhtelised võrdkaalud puuduvad (v. II. peatükk) ja nii iga aine hinna muutumine otsekohe üldindeksi peale mõjuda võib, kuna selle eest mitmed indeksis mittedisalduvad ained hoopis tähelepanuta jäävad. Nähtavasti on see seletatav, et Poola marga langemine järjekindlalt sündis ja hinnad tõusid kõigil liinil. Kuna ka indeks järjekindlat tõusu näitas, ei pööratud selle tõusu proportsioonile suuremat tähelepanu. Vististi kutsub 1924 a. esimesel poolel alanud hindade lang elavamaid vaelusi esile. Igatahes näitavad Poola kogemused, kuidas ka teoreetiliselt nõrk indeks suuremate hindade muutumiste ajal kasulik võib olla.

Huvitav on märkida veel Poola elumaksumusindeksi praktilise kasutamise tehnikat riigiametnikkude palgade reguleerimisel, kuna muudel aladel oli see erinev lepingutingimuste järele. Iga riigiametniku ametiaseme kohta oli palgaredele kindlaks määratud tema palga „punktides“ arv. Nii näit., oli 3 astme ametniku palk 2658, 5—1020 punkti jne. Iga indeksi kindlakstegemise järele määrati kindlaks ka (% suurenemise ehk vähenemise järele) palgasuurus rahas iga punkti kohta, mis, punktide arvu peale kasvatatult, vastava ametniku palgasumma moodustas.

Andmed elumaksumusindeksi kasutamise kohta peale zloty peale üleminekut pole veel avaldatud.

4. Elumaksumusindeksid Prantsusmaal.

Prantsuse elumaksumuse uurimise keskkomisjon on asutatud erilise dekreediga 19. veebruaril 1920 a. *). Dekreedi esimeses punktis määratakse tema kohused järgmiselt: jälgida hindade muutumist, perioodiliselt konstateerida nende muutuste mõju elumaksumuse tähtsamate elementide peale, otsida nende muutuste põhjusi ja ette panna abinõusid, mis tema arvamise järele vajalikud. Komisjoni eesistujaks on tööminister ja liigeteks 33 liiget, keda tööminister nimetab parlamendi liigetest tööstuse, kaubanduse, põllumajanduse, kooperatiivide ja organisatsioonide esitajatest. Tegelikus koosseisus olid esitatud nii töösturid, kui ka töölised.

*) Bulletin du Ministère du Travail, novembre, décembre 1920.

Keskkomisjon määras erikomisjoni, et kokku seada ettekannet elumaksumuse indeksite arvutamise tehnika kohta. Selle komisjoni kõrval asutati 8 tehnilist alamkomisjoni. Need komisjonid olid järgmised: toitlus, korterikulud, riietus, tööstus, transport, kaubandus, rahandus, — ja sissetulekud ning tarvitamine, keskkomisjonile tarviliku materjali ja andmete muretsemiseks. Tarviduse järele pidi keskkomisjon asutama kohalisi komisjone eesmärgiga koguda ja edasi anda kõiki andmeid oma raiooni kohta.

Kohalikud komisjonid on samas vaimus asutatud, kui keskkomisjon, — komisjonis on kõik huvid esitatud. Nii näit. on selles mõttes soovitavaks peetud kohaliste linna-õukogude, tarvitatajateühisuste, kaubanduskodade, tööandjate ja tööliste organisatsioonide jne. esitajaid.

Kohalikkude komisjonide ülesandeks on koguda andmeid oma raiooni kohta.

Hindade kogumise juures peab eritama linnu, külasid ja tööstuslisi keskkohiti. Omaltpoolt võivad kohalikud komisjonid asutada veel alamkomisjone andmete kogumise paremaks teostamiseks ja kohtadega parema kontakti loomiseks. Kohalikkude komisjonide ülesandeks on peale elumaksumuse ja hindade otsekohese liikumise jälgimise, jälgida ka selle liikumise põhjuseid ja neid teha teatavaks keskkomisjonile.

Peamiseks kohaliku komisjoni tööks on püüda oma raiooni kohta elumaksumusindeksi arvutada. Keskkomisjon ei pidanud mitte võimalikuks terve Prantsusmaa jaoks ülemaalist büdshetti sooritada, kuna üksikud raioonid oma tarvitamiseks vastavalt erinevad. Kohalikkude komisjonidele on antud mai kuul üldjuhtnõõrid, mille järele ja mille raamidil iga kohalik komisjon kohalikke olusid arvesse võib võtta. Indeksi arvutamiseks tuleb komisjonil kõige-esiti sooritada alusbüdshet töölisteühiskonna kohta 4 liikmest (mees, naine ja kaks last); selles alusbüdshetis peavad olema järgmised rühmad: 1) toitlus, 2) küte ja valgustus, 3) korter, 4) riietus, 5) sissetulekud — väljaminekud. Komisjoni ülesandeks jääb kindlaks määrata iga üksiku rühma osatähtsus terves väljamineku koosseisus ja seda indeksi arvutamisel võrdkaaludena tarvitada. Seda väljaminekute jaotamist soovitati teostada 1914 a., ennesõjaaegse tarvitamise jaotumise järele. Keskkomisjon nägi ette kohalikkude komisjonide asutamisel, et nende poolt kindlaksmääratavad alusbüdshetid võrdlemisi suurelt erinevad. Antud üldiste juhtnõõride järele arvutas iga kohalik komisjon iseseisva indeksi oma parema äratundmise ja osalt ka, nagu näha, vastava literatuuri ja jõudude käepärasusest olenevalt. Indeksi võrdkaalu erinevused üksikute raioonide järele on, nagu mõnede indeksi koosseisu komisjonide võrdlus näitab, õige suured.

Mõned kohalikkude komisjonide indeksite % võrdkaalud (1914 a.).

	Toitlus	Küte ja v.	Korter	Riietus	Mitmesug.
Paris . . .	60	5	12	15	8
Lyon*) . .	50,6	5,5	16,2	15,5	8,3
Albi . . .	72,4	2,9	7,0	12,8	4,9

Ka indeksid ise erinesid algusest peale õige suurelt. Võtame mõned näited:

Üldindeks oktoobris 1920 a.

Paris (3 veerandil) .	370
Lille	415
Arras	394—400
Mézières	472
Rouen	372

Sarnaseid suuri arvulisi lahkuminekuid leiame ka 1922 ja 1923 a. andmetes.

Võrdkaalude, ainet koosseisu ja selle alusel toimitud arvutuste lahkumineku kohta seletab keskkomisjon, lahkavamiste ärahoidmiseks, et elumaksumusindeks ei olegi mingi sarnane kindel matemaatiline suurus, mis igalpool ühtlaselt esineda võib, vaid praktiliselt on tõesti üksikute kohtade vahel suured erinevused tarvitamises.

On selge, et indeksi liikumine oleneb büdsheti koosseisust, ent sellegipärast, kui büdshetis on koondatud kõik tähtsamad tarvitamise ained ja ülalnimetatud meetod on

*) peale muu võetud ka korteri puhastus ja vesi—3,9.

enamvähem ühtlaselt tarvitatud, on büdsheti koosseisu mõju võrdlemisi väike, et hindade liikumise üldkäigu peale mõjuda. Palju suurema tähtsusega sellel juhtumisel on muidugi see, et hinnad, mis üksikutes raioonides arvutamisel aluseks võetakse, täiesti üksteisele ainete omaduse suhtes vastavad oleks. Just seda viimast omadust on väga raske saavutada ja kolmeaastase töö järele ei või praegugi veel öelda, et komisjonide tööd selles suhtes oleksid väga ühtlustatud ehk nende saavutatud tulemused täiesti võrreldavad sellepärast, et hindade kogumisel ja võrdlemisel senikaua veel täielist ühtlust pole suudetud luua. Nende asjaolude pärast pole soovitatav üksikute raioonide indekseid, mis üksteise vahel võrdlemisi suurelt erinevad, üksikute kohtade elumaksumuse võrdlemiseks tarvitada, vaid panna rohkem rõhku iga koha elumaksumuse võrdlemiseks a ja s — see annab täpsemaid tulemusi.

Meil pole käepärast andmeid komisjonide poolt arvutatud elumaksumuse indeksite praktilise kasutamise kohta palkade reguleerimisel. Üksikute sõnumite järele ei tohiks praktiline kasutamine sel alal kuigi suur olla, mille poolt räägib ka asjaolu, et komisjoni poolt esialgu kavatsatud Prantsuse statistika keskjuhatuses juures asuva hindade vaatlemistoimkonna ümbermoodustamine eriasutuseks senini teostamata ja vastavalt vist ka hindade vaatlusele pole antud sarnast suurt tähtsust. Osalt muidugi, mõjus siin kaasa ka see, et komisjonide töölaad enamvähem kinnine oli ja neid otsekohe tegeliku palkade normeerimisega ei ühendatud, mispärast arvutatakse arvud ka enam akadeemilisteks muutusid, kui seda, näiteks, Poolas nägime.

Prantsuse kesk- ja kohalikkude komisjonide peatahtsus põhjeneb teisel — selle rikkalikul uurimismaterjalil, mis kesk- ja kohalikud komisjonid juba annud ja mida ühtelugu veel ikka edasi koondatakse. Aktiivsemad komisjonid ei piirdunud kaugeltki mitte elumaksumusindeksi koostamisega. Teoreetilisele elumaksumusindeksile ja tema alusbüdshetile seltsisid mitmedki kohalikkude olude kohaselt toimetatud uurimised tööliseibkonna väljaminekute kohta, ühenduses mitmesuguste väljaminekuliiikide alal ettetuleva tarvitamise selgitamisega. Kohalikud komisjonid ei kogunud mitte ainult turu- ja üksikmüügi hindu, vaid ka üksikmüügi kaupluste hindu suurmüügil ja suurkaupluste suurmüügi hindu. Vähemal määral näib teostunud olevat esialgselt kavatsatud mitmesuguste tagavarade ja ladude seisukorra uurimine.

Keskkomisjoni poolt moodustatud 8 tehnilist alamkomisjoni esitasid suured ettekanded, milledes üksikute tarvitamislükide järele Prantsuse ja ühtlasi ka rahvusvaheline pealesõjaaegne seisukord arutusele võeti ja otsiti Prantsusmaal avaldunud elumaksumustõusu põhjusi, kõrvuti teedega nende kõrvaldamiseks. Vastav keskkomisjoni tööde suur väljanne on selles suhtes huvitava sisuga. Kogutud materjali alusel võis komisjon orienteeruda paljudest nähtustest ja mitmed tema poolt antud näpunäited sisaldasid kasulikke juhatusi.

Komisjonide töö aktuaalsus vähenes veidi, kui elukallidus vähem ähvardavaks muutus ja vahetevahel koguni langes. Siis ka 1923 a. töötasid 57 kohalikku komisjoni, kelle indeksid statistika keskjuhatuses bülleteenis avaldati. Tähtsamateks indeksiteks nende keskel jääb Pariisi indeks ja statistika keskjuhatuses 13 toiduaine indeks, mida ka Pariisi indeksis kasutatakse. (Selle üle v. peat. II.)

6. Elumaksumusindeksid Itaalias.

Kaksiladina maad, Itaalia ja Prantsuse, on palju töötanud elumaksumuse alal. Mõlemate riikide keskasutused — Statistique Générale de France ja Ufficio governativo del lavoro arvasid indekseid ainult piiratud arvu toiduainete kohta, — Prantsusmaal 13, Itaalias 7 ja 8 toiduaine kohta — välja minnes mõttest, et toiduainetest ainult kõigerohkem tarvitusel olevaid aineid indeksina tarvitada võib, kuna sesoonilisi ja aineid, mille tarvitamine raioonides erineb, ülemaalse indeksi loomiseks tarvitada ei või. 1919 a. alustas Ufficio 21 aine hinna indeksi arvutamist, samuti samal ajal, kui Prantsusmaal ka suurema hulga ainete hindu hakati koguma.

Ent kuna Prantsusmaal edaspidine maksumuse uurimine keskkohast algatati ja eriline kesk-komisjon moodustati, kes kohalikke komisjone asutas ja olusid uuris, oli Itaalias vastu-pidine nähtus. Ufficio Centrale oli kõik aeg seisukohal, mida kohalikkude hinnaomavalitsuste juures asuvad töösakonnad vastuvõetavaks ei pidanud. Indeksite laialisem arvutamine alus-tati tööametite poolt. Nende osakondade peaesmärgiks oli tööolude reguleerimine. Suurem ja elujõulisem neist — Milano tööamet alustas Itaalias parima ja täielikuma indeksi arvutamist, temale seltsisid varsti mitmed teised — Rooma, Torino, Veneetsia, Genua ja t. (v. II. peat.). Indeksia arvutamine sündis esialgu iga linna omal algatusel ja oma meetodi järele, olgugi, et neis enamvähem ühised jooned avalduvad. Mõnes linnas pandi aluseks alus-büdshet, teistes puhtteoreetiline alus. 1920 a. juulis astusid kokku kõigi tähtsamate linnade tööametite esitajad ja statistikud üldiseks konverentsiks, kus ka mitmed tähtsad otsused tehti. Konverentsil viibis ka tööministeeriumi esitaja. Peale seda konverentsi edenes töö muidugi juba suurema ühtlusega, kuid pahatihti ja isegi kuni viimase ajani on linnade töö ikkagi veel lahus sündinud ja üldindeksit pole loodud. Tähtsamatena esinevad Milano, Torino ja Rooma indeksid, mida ka mõned rahvusvahelised väljaanded Itaalia elumaksumuse iseloo-mustamiseks tarvitavad. Konverentsi sooviavalduse järele on indeksi arvutamine kohuslik kõigile linnadele.

Itaalia indeksiarvutamise tehnikas on võrdlemisi välja arenenud ainete sesooniliste hinna-muutuste mõju kõrvaldamine. Kuna Itaalia alusbüdshetis tähtsa osa omavad keeduvili ja puu-vili, mis iseäranis sesoonilistele muutustele alistuvad, on 1920 a. konverents sesooniliste muutuste mõju kõrvaldamiseks erijuhtnõõrid annud (v. selle kohta p. I.).

Itaalia statistikud ja tööametite juhatajad on palju töötanud indeksi praktilise kasu-tamise küsimuse alal, mille kohta mitmed tööd avaldatud (v. tarvitatud kirjandus). Põhimõtted, mis 1920 a. konverentsil aluseks võetud, näevad ette, et indeksi % tõusul ehk langul ka palka vastavalt peab normeerima. Suurendamise ehk vähendamise alla käib ainult põhipalk, milleks ei arvata mitmesuguseid preemiaid ega abirahasid ja tasu ületunnitöö eest.

Palga muutused teostatakse ainult 5% võrduva indeksi muutumise juures, iga kolme kuu tagant, nende kuude aritmeetilise keskmise järele.

Sündinud muutused alla ehk üle 5% võetakse arvesse järgmisel ajajärgul ja arves-tatakse ühes temaga.

Protsendiline muutumine käib minimaaltariifi kohta, millele juurde arvatud eelmine elu-kalliduse lisa. Sarnast arvutamist teostatakse iga töölisliigi ehk hulga ühte tööd tegevate tööliste kohta. Hindade langemisel tarvitatakse muutuste % vähemal määdul ja vähenda-takse palkasid aeglasemalt, kui neid tõusul tõsteti.

Huvitav on märkida, et 1920 a. konverents kõigeenergilisemalt rõhutas elumaksumus-indeksi ja elatismiinimumi erinevust—esimest ei või tarvitada teisena.

Prantsuse elumaksumuskomisjonide eesmärgiks on koguda usaldavaid andmeid ja anda positiivset informatsiooni elumaksumuse liikumise kohta. Kuid komisjonidel pole õigust avaldada mingisugust arvamist ega instruksioone anda, kuidas tema arve võiks praktili-selt kasutada. Selles on komisjonide suur praktiline lahkuminek Itaalia linnade töö-ja statistikaametitega, kes otse praktilises suunas töötavadki ja teatavatel juhtumistel ise peavad palkade reguleerimisel abiks tulema, ja igakord ilmingimata sellekohase palve puhul ühe ehk mõlema konfliktis oleva poole poolt.

III. AMETLIKKUDE ELUMAKSUMUSINDEKSITE KOOSSEIS VÄLISRIIKIDES.

Composition des nombres-indices du coût de la vie officiels à l'étranger.

Senini puudub ilmakirjanduses täiesti üldine enamvähem täielik ülevaade elumaksumusindeksite koostamisviiside kohta mitmesugustes riikides. Parimaks püüdeks sinnapoole osutub Hoffmann'i vastav väljaanne ¹⁾ ja Rahvusvahelise Tööstööbüroo kuukirja vastavad ülevaated ²⁾. Ent esimeses neist on, veidi võõrastaval kombel koguni, mitmet laadi indeksid (suurimüügi, turuhinna, elumaksumuse) segamini ja kaugeltki mitte täielikult vaatluse alla võetud; viimastes on toodud teated liig katkendilised. Jgatahes pole aga kumbagi vaatluspiirkonda kaugeltki kõikide riikide tähelepanuväärsemad katsed sattunud.

Kuna meil töö kestel mitmesugustest väljaannetest, suurelt osalt aga isikliku kirjavahetuse kaudu, korda läks vähemalt kõigiti tähtsamate riikide kohta, kes vastavaid andmeid avaldavad, materjali koostada indeksite koosseisu ja arvutamismetoodi kohta, peame kasulikuks tähtsamaid üldjooni sellest materjalist järgneva ülevaate näol laiemalt kättesaadavaks teha.

Kuna võimalik polnud saavutada täielist ühtlust iga riigi materjalis, pole me ka selle poole püüdnud, peatudes iga indeksi iseloomulikumatel joontel sedavõrd laialt, kui see I. peatüki käsitusi näitlikumaks aitab teha, ja teiste kohta lühidalt mõned andmed tuues.

Austria.

1. Pariteetlise komisjoni indeks. ³⁾

Hindu kogutakse kooperatiivide ja kaubamajade poolt. Indeksid käivad kuu keskpaiga kohta.

KOOSSEIS:

Toitlus (13 ainet) küte ja valgust. (4)
riietus (3) korter

VÕRDKAAL:

Teoreetiline alusbüdsjet keskmise leibkonna tarvitamise alusel nädala jooksul.
Toitlusained ja nende hulgas oh kaloorilise ja munavalge sisalduse järele võetud.

BAAS:

1921 a. 15 det. hinnad. Arvutatakse ka 1914 a. juuli = 100. Indeksid arvutatakse „ketisüsteemil“.

2. „Bundesamt für Statistik“ indeks.

Hindu kogutakse Viini turul. Normeeritud ainete kindlad hinnad on arvesse võetud; puudujäeva osa hind on vaba müügi oma.

KOOSSEIS:

Toitlus (26) küte ja valgust. (3)
riietus (11) korter, mitmesug. (7)

1922 a. ei avaldata üldindeksi, vaid toitlushind. ühes 2 kütteeni hinnaga. (Selle viimase baas 1921 a. jaan.)

VÕRDKAAL:

Elatisminimum 4 liikmel. leibkonnale Viinis. Büdsjeti üksikasjaline koosseis määratakse iga kuu oskuvõimaluste järele — minimaalse hinna eest kalooriate täisarv.

Muud rühmad — teoreetiline muutumatu büdsjet.

BAAS:

1914 a. juuli = 100.

Belgia. ⁴⁾

Septembrist 1923 a. arvutatakse 5 indeksit, millisest ajast endiste 1910 ja 1921 a. uurimistel põhjenevate toiduainete indeksite arvutamine jäetud.

Indeksid arvutatakse eriti töölisteibkondade ja vähese sissetulekuga keskkihil leibkonna kohta. Töölisteibkondade kohta on ka neli rühmitust: päevase sissetuleku järele tarvitamisüksuse (quet) peale 15 p. jooksul,

1) leibkonnad alla 20 frs. 3) leibkonnad 30—40 frs.
2) „ „ 20—30 „ 4) „ „ 40 ja rohkem.

KOOSSEIS:

Ainete arv

	töölisteibk. keskkihil.		töölisteibk. keskkihil	
toitlus	33	33	riietus	25
kort. ja sisses.	14	14	muud	9
küte ja valgust.	7	6	kokku:	88
				85

¹⁾ I. Hoffmann-Indexziffern im Inland u. Ausland.

²⁾ Revue du travail, B. Intern. du travail.

³⁾ Ilmub Mitteilungen des Bundesamtes für Statistik.

⁴⁾ Ilmub „Revue du travail.“

VÖRDKAAL:

Võrdkaaluks on tööstus- ja tööminist. poolt kogutud andmetel 1921 a. kokku seatud (673 töölis- ja 175 keskkihileibkonna kohta) ja pärastiste uurimiste alusel täiendatud 5 alusbüshetti.

Töölisleibkond sissetulekuga (1—üksk. p. 15 p. j.).

	% võrdkaalud:	alla				keskkihileibkond
		20 frs.	20—30	30—40	üle 40	
Toitlus	68,13	66,80	63,94	60,68	64,00	
Korter ja sisseseade	7,68	7,76	6,20	4,77	9,65	
Küte ja valgustus	6,70	6,08	5,03	4,09	4,82	
Riietus	11,84	13,41	14,57	18,83	13,81	
Tervish. ühisk. ja moraals. tarv.	5,65	5,95	10,26	11,63	7,72	

Iga üksiku aine võrdkaal (1921 a.) alusbüshetis tarvitatakse selle aine hinna osatähtsuse kindlaksmääramiseks (hinnaks on üleriikline keskmine 59 linnas ja maakohas).

BAAS:

1921 a. keskmine.

Belgias on enamjagu palgalepingutest sõlmitud enne praeguse indeksi avaldamist ja baseerub turuhindade indeksil.

Bulgaria. 1)

Hindade kogumist teostati 1914 a. — 58 linnas, 1915 — 66, 1916—19 — 12 ja peale selle — 4.

1915—19 a. andmed käivad aasta keskmiste kohta.

1918—19 a. hinnad ainult valitsuse poolt normeeritud hindade järele.

KOOSSEIS:

Toitlus (41) (selles ka tubak)

küte ja valgust. (5)

seep

VÖRDKAAL:

Ühe leibkonna aastane tarvitamine 1908—12.

D a a n i. 2)

Indeks avaldatakse kord poolaastas.

Hindu koguti 1920 a. ainult Kopenhagenis; 1921 a. alustati hindade kogumist ka proviintsi linnades ja ligi 100 vallas.

Toitluse, kütte, valgustuse ja riietuse üle kogutakse andmeid iga veerandaasta kohta, muu kohta kord poolaastas. Indeks arvutatakse kaks korda aastas: veebruaris ja augustis.

KOOSSEIS:

Toitlus korter

riietus (ühes pesupes.) maksud ja kinnitused

küte ja valgustus mitmesug. kulud.

VÖRDKAALUD:

Aluseks on 1922 a. toimitud büshetiline uurimine: büshet käib leibkonna kohta, kelle väljaminekud 1922 a. juulis olid 3 980 krooni. Üksikutel rühmadel pole võrdkaalu; indeks on väljaminekute üldsumma muutumise võrdlus.

BAAS:

1914 a. juuli = 100.

Algarvud (juuli 1922 a.).

Toitlus	1531 krooni	maksud, kinnitused	508 krooni
riietus ja pesu	489 "	muud	828 "
korter	386 "	kokku:	3987 "
küte ja valg.	245 "		

Holland. 3)

Käib Haagi (La Haye) linna kohta.

Andmeid kogutakse väikemüügi kauplustest, ametlik. hinnakirjadest ja maksuraamatutest.

KOOSSEIS:

Toitlus } üksikasjaline koosseis v. võrdkaalud.
muud väljaminekud }

VÖRDKAAL:

Aluseks on 1920 detsembris Haagi Stat. Büroo poolt 28 tööliste ja 4 ametniku leibkonnas toimitud uurimised. Arvutatakse kaks indeksit — toitluse kohta ja üldindeks, mõlemad vastavate väljaminekute kogusumma alusel. Sellena on võetud leibkonna üksuse nädalane väljaminek. Alusbüshetis on toitluse võrdkaal 46,2%, ent kuna indeksina ilma mingi muu võrdkaaluta väljaminekute kogusumma võetud, on see vahetult muutlik.

Nii kujuneb indeks kindlaksmääratud elatistmüümi arvutamiseks.

Teatavat huvi pakub algarvude vahetult. mis näitab, millist vahetult uurimistele leiti:

Tähtsamad väljaminekud olid (%)

Toitlus:	töölisleibk.	ametu.		
leib ja leivaained	25,9	15,7	kala	0,7
plim	11,8	9,7	rasv ja õlid	9,3
junst.	2,8	4,1	või	0,9
munad	3,5	0,4	margariin	6,2
liha ja lihaained	12,9	24,8	suhkur	6,0
				3,1

1) Bulletin statistique mensuel de la direction générale de la statistique.

2) Ilmub „Statistiske Efterretninger.“

3) Ilmub „Maandochrift van het Central Bureau voor de Statistiek.“

tööliseleibk.	ametn.			
kõhvi, tee ja kakao	4,5	1,9	petroleum ja piirfritus	0,7 1,1
muud vürstid . . .	1,0	3,9	kütteained	7,1 5,2
shokolaad	2,5	5,6	pesu	2,0 1,6
kartulid	8,4	4,2	mööbel	3,2 6,7
keeduviili	5,6	4,7	kinditus ja arstiabi .	2,5 2,3
alavilli	0,7	2,7	kingitused, koolira-	
joogid	0,3	3,2	had, raamatud jne.	0,2 2,1
Kokku	46,2	34,0	juukselõikus	0,2 0,1
muud			sõidud	0,7 1,0
riietus	8,4	19,5	tubak	1,4 1,3
jalanõud	4,0	1,4	mitmesugused kulud	5,2 4,1
korter	7,3	8,8	perekonna abi	— 3,4
maksud	2,1	4,9	Kokku	53,8 66,0
gaas ja elekter . . .	4,2	2,5		

BAAS:

Detsember 1920.

Algarvud: tsentides 1 leibk. peale näd.

	toitlus	üldse
tööliseleibkond . . .	629	1302,5
ametniku leibk . . .	1002,5	2950

Hispania. ¹⁾

Hinnad kogutakse Madridi turgudelt. 1915—1920 a. on indeks kolmekuuline; 1921 a. igakuuline.

KOOSSEIS:

Indeks ei taha elumaksumusindeksiks olla.

Toitlus . . . . . (19) ained taimeriietuse . . . . . (9)

ained loomariietuse . . . . . (10) kütteained mitmesug. ained (8)

VÕRDKAALU pole mingisugust.

Inglise. ²⁾

Hindade kogumine. Toiduainete hinnad saadakse börsilise ametnikkudelt igast linnast üle 50 000 el. ja 530 alevist ja vallast ligi 5 000 kauplusest. Riietuse hindu kogutakse 500 väikemüügi kauplusest, 97 linnast. Kütte ja valgustuse hindu kogutakse korrespondentidelt ja mõnelt kauplusest otseteed. Korteriüür ja andmeid kogutakse korteriomanikkude organisatsioonidelt ja kaubandusnõukogudelt. Selle juures võetakse korterimaksud arvesse.

KOOSSEIS:

Toitlus (20) küte ja valgust. . (5)

riietus (8) korter mitmesug. k. (8)

Kindlasti eritatult antakse peale üldindeksi veel toitlusindeks; muud määratakse vaid ligikaudselt.

VÕRDKAALUD:

Aluseks on 1904 a. Board of trade poolt toimitud uurimised 1944 5—6 liikmelise tööliseleibkonna kohta, samuti kui 1912 a. elumaksumuse kohta tehtud uurimine.

Võrdkaalud antakse iga aine hinna %₁₀₀ tema osatähtsuse järele alusbüdsheftis.

BAAS:

1914 a. juuli = 100.

ÜKSIKASJALINE KOOSSEIS:

Toitluses on arvatud looma-, lamba- ja sealha (bacon), kala, jahu, leib, kartulid, tee, suhkur, piim, või, margariin, juust ja munad.

Riietuses: meester, üllikond ja ülliriided, villased ja puuvillased alusriietused, saapad jne.

Küte ja valgustus sisaldab süsi, gaas, õli, küünlad, tükud.

Muude kulude all on arvatud: seep, sooda, harjad, sööginõud, tubak, sigarid, sõidud ja ajalehed.

Itaalia. ³⁾

Peale 1920 a. on mitmed Itaalia linnad uued indeksid arvanud ühelaadilise ja Itaalia linnad statistikute konverentsi (1920—Milanos) soovide kohaselt. Riikiline üldindeks puudub senini. Rooma stat. keskasutus arvutab 8 toiduaine üleriiklist indeksit. Hindade kogumine ja arvutamine sünnib linnades üle 100 000 elaniku. Tähtsamad indeksid omavad üksikud linnad Milano, Torino, Rooma, Veneetsia, Triest, Genua, Firenze, Perugia. Esimesed kolm esinevad tähtsamates rahvusvahelistes väljaannetes.

KOOSSEIS:

1. Toitlus. 4. küte ja valgust.

2. riietus. 5. mitmesug. k.

3. korter.

TOITLUSE ÜKSIKASJALINE KOOSSEIS:

Näitena võtame Milano alusbüdshefti koosseisu (1913 a.). Tarvitamine nädalas (kgr.)

leib	9,800	pasta	1,617
riis	2,415	jahu, valge	0,231

¹⁾ Istituto geografico y estadistico.²⁾ Ilmub Labour Gazette.³⁾ Bollettino municip. mens., Citta di Milano Nr. 6, 1921.

jahu, kollane	0,266	juust	0,531
kartulid	2,499	liha	2,695
keeduvili	7,0	munad	10,5
vürske puuvili	0,896	vorst	0,280
tomidoriid	0,077	kala	0,084
kohvi	0,154	või	0,364
suhkur	0,770	rasv	0,483
shokolaad, kakao	0,028	õli	0,238
piim (liitr.)	5,894	peale selle võtsid vein (liitr.)	3

VÖRDKAALUD:

Teoreetilisest pealesõajaegses alusbüshetis võetakse arvesse kohalikke olusid. Enamjaos hinnades 5 liikmel. töölisele perekonnale (näit. Milano — mees, naine, poeg 10—15 a., 2 last alla 10 a.). Indeksid arvutatakse iga rühma väljamineku ja üldindeksi üldväljamineku summa alusel. % võrdkaal on sellepärast kõlkuv mitte ainult üksikute linnade järele, vaid ka ühe linna indeksi % võrdkaalud on muutlikud kuude järele. 1920 a. arvutamise algul oli % vahakord järgmine¹⁾:

	toitlus	riietus	korter	kütte ja valg.	mitmes.	üldväljaminek liirides (algarvud)
Milano	60,69	16,80	2,94	6,57	12,91	173,08
Torino	62,38	16,50	3,26	5,86	12,00	184,21
Veneetsia	60,17	16,70	5,32	5,12	12,69	197,38
Triest	62,97	13,40	7,81	5,87	9,95	221,81
Genua	61,61	12,31	9,85	5,03	11,38	228,38
Firenze	62,22	15,34	3,83	6,73	11,88	150,53
Rooma	65,24	14,71	4,03	3,94	12,03	173,90
Perugia	62,17	13,69	4,76	4,50	14,88	160,25
Messina	55,84	12,78	13,38	4,51	10,49	174,27

BAAS:

Enamjaol hinnadel 1920 a. juuli = 100.

L ä t i ²⁾

Elumaksumusindeksi arvutab ministeeriumi töö- ja tariifiosakond üksikasjaliselt toiduainete keskmiste hindade järele.

Riias kogub andmeid nende hindade kohta osakonna ametnik 4 korda kuus otsekohe turult ja need võrreldakse turukomisari hinnateadetega. Elumaksumust teistes Läti linnades arvutab osakond Riigi statistika peavalitsuse ametlikkude hindade järele.

Elumaksumuse väljaarvamiseks võetakse ühe isiku ühe päeva toidumooni hulk (ratsioon), mis sisaldab kõigetarvilisemat hulka olluseid 3024 kalooria tootlusväärtusega.

Päevase ratsiooni koosseis on järgmine:

Loomaliha	— 180 gr.	Rukkileib	— 550 gr.
Rõõskpiim	— 300 "	Kartulid	— 500 "
Või	— 35 "	Juurevili (porg., kaalik.)	— 300 "
Juust (Jaani)	— 40 "	Kuivatatud herned	— 120 "

Kuna kalooriline sisaldus võib täiskasvanute jaoks 2450 kuni 6000 suure kalooria vahel kõlkuda, märgib töö- ja tariifiosakond ka ühe kalooria absoluutse väärtuse, et konkreetsel juhtumisel (kui teada on, kui palju kalooriaid tarvitaja vajab) võimalik oleks tema päevast ülalpidamist välja arvata. Selle arvu saab ta, jagades päeva ratsiooni väärtust 3024-ga.

	Absoluutarvudes	1 kalooria	Indeksid.
	päevase ratsiooni hind	hind	(1914 a. juul.=100)
	Rbl. k.	Kop.	
1914 a. juulis	—27,51	0,009	100
1919 „ detsembris	7,06	0,233	2 566
1920 „ juulis	16,56	0,548	6 020
1921 „ „	52,69	1,742	19 153
1922 „ „	33,74	1,116	12 265
1923 „ „	39,26	1,298	14 271
1924 „ juunis	44,75	1,480	16 267

Peale ülalnimetatud elumaksumuse määramise meetodi, käsitas töö- ja tariifiosakond indekside arvutamiseks ka vastavat Saksa meetodi. Selle meetodi aluseks on võetud 5 isikust koosnev leibkond: mees, naine ja kolm last (12, 7 ja 1. ½ a.) Sarnase perekonna üldised väljaminekud kuu jooksul ülalpidamise, korteri, valgustuse ja kütte peale võeti absoluutarvudena indeksi arvutamisel.

Leibkonna ülalpidamine on järgmise tarbeainete kombinatsiooniga fikseeritud.

Jäme leib	50,020 gr.	juurvili (porg., kaalik.)	25 215 "
teravili: püü, nisujahu	4 100	loomaliha	8 200 "
tangud	4 100	kalad (rõimed)	1 845 "
kuiv. herned	6 150	pekk	1 640 gr.
kartulid	69 700 "	sulatud searasv	2 460 "

¹⁾ Bollatino munictp. mens. città di Milano Nr. 8, 1921.

²⁾ Läti kohta käivad andmed on lahkelt murteenud meie konsul Riias. h-ra Kukk.

Elumaksumus (elukallidus).

või	2 460 gr.	munad	11 tk.
heeringad (soolatud)	4 100 "	rõõskpiim	36 liitrit.
suhkur (peen)	3 690 "		

Nimetatud ainete toidusväärtus on 339 000 kalooriat.

Ühe päeva kohta tuleks siis nimetatud perekonnale:

mehele (õige raske töö)	4 550 kal.
naisele (kesk. raskusega töö)	2 700 "
12 a. lapsele (kasvamisel)	1 700 "
7 a. " "	1 232 "
1½ a. " "	900 "

Peale selle sisaldab indeks: korteriüür—2 tuba ja köök tööliste raioonis.

Küte—1/3 jooksv. süil põletispuid kuu peale kogu aasta jooksul.

Valgustus—6 toopi petrooleumi kuu peale aasta jooksul.

Selle meetodi järele on töö- ja tariifiosakond Riia jaoks järgnevad indeksarvud välja arvanud. (1914 a. juuli kuul = 100).

1914 a. juul. — 100	1922 a. juul. — 10 054
1920 " " — —	1923 " " — 11 963
1921 " " 16 021	1924 " juuni — 14 389

*

Lätis on võrdlemisel üksikasjaliselt kokku seatud elatismiinimum, mille toitusosaks on võetud tööministeeriumi päevane ratsioon. Kuna ennesõjaaegsed olud meil pea ühtivad olid, peame huvitavaks sellekohaseid andmeid täielikult kuta.

Läti lihttöölise teoreetiline elatismiinimum 1914—1924 a.

	1 kuu peale	1914 a. juulil			1924 a. jaanuar		
		Hind	Summa	Kokku	Hind	Summa	Kokku
A. Toitus¹⁾							
Tõmini päeva ratsioon 1 isikule (3024 kal.)	30 rats.	—27,51	8,25		40,95	1228,50	
Sõõgi valmistamine, puud juurde arvatud			2,06	10,31		307,12	1535,62
B. Elukorter (tuba tööliste raioonis)	1/2 tuba	4,—	2,—	2,—	500,—	250,—	250,—
C. Kütte²⁾ (Segatud puud)	1/4 koor.	1,20	—,30	—,30	781,—	195,25	195,25
D. Valgustus³⁾ (Petrooleum)	2 toopi	—12	—24	—24	17,—	34,—	34,—
E. Riided, jalanõud ja pesu.							
Müts	1/24	1,20	0,5		250,—	10,42	
Mees. vateerit. palit., kesk. head., 5 a. p. tellitud	1/60	60,—	1,—		8000,—	133,33	
Meestr. talve villane ülik. 2 a. p. tellitud	1/24	35,—	1,45		4500,—	187,50	
Manebestri tööülikond	1/12	10,—	—,85		1500,—	125,—	
Meestr. nõbrsaapad kesk. headuses	1/24	6,—	—,35		800,—	33,33	
Töökingad	1/12	4,—	—,33		500,—	41,66	
Pooledtallad, allalõõmis, *)	1/12	—,60	—,05		130,—	10,83	
Aluspesu, puuvillane 2 kompl. 1 aastaks	1/6	2,50	—,42		400,—	66,67	
Tõõserk. linane	1/12	1,20	—,10		500,—	41,66	
Kätterät. (kanep.)	1/12	—,50	0,04		100,—	8,33	
Padjapöör.	1/12	—,60	0,05		120,—	10,—	
Voodilina, puuvill.	1/12	1,20	—,10		250,—	20,83	
Taskurät. 2 tükki	1/6	—,20	—,03		35,—	6,—	
Villased sokid 2 paari	1/6	—,40	—,07		80,—	13,33	
Puuvillased " " "	1/6	—,25	—,04		40,—	6,67	
Villased kindad " " "	1/12	—,60	—,05	4,96	100,—	8,33	728,89
F. Hügieen							
Üldne saun	2 korda	—,08	—,16		25,—	50,—	
Kõllane seep	1 nael	—,11	—,11		20,—	20,—	
Juukselõikamine	1 kord	—,10	—,10		25,—	25,—	
Habemeajamine	4 " "	—,05	—,20		10,—	40,—	
Pesupesemine:							
a. padjapöör.	1 tükk.	—,03	—,03		5,—	5,—	
b. särgid	4 " "	—,05	—,20		7,—	28,—	
c. aluspüksid	4 " "	—,05	—,20		7,—	28,—	
d. kätterätt	2 " "	—,03	—,06		4,—	8,—	
e. taskurätikud	4 " "	—,02	—,08		2,—	8,—	
f. voodilina	1 " "	—,10	—,10	1,24	8,—	8,—	220,—
G. Kultuurilised nõuded							
Käsitöölise selts. liikmemaks 1 % palgast		—,25	—,25		34,—	34,—	
Teater (3 koht)	2 korda	—,30	—,60		25,—	50,—	
Kirjutus paber, kesk. head.	2 rasm.	—,10	—,20		12,50	25,—	
Pliiats „J. Faber“	1 tükk	—,05	—,05		6,—	6,—	
Suled	3 " "	—,01	0,03		1,—	3,—	
Ajalehed	30 " "	—,03	—,90	2,03	3,—	90,—	208,—

¹⁾ 25% rats. väärtusest.

²⁾ 1 turu koor. ehk jook. süld.

³⁾ toobi hind.

⁴⁾ Hind kompl. eest.

Läti lihttöölise teoreetiline elatismilnimum 1914—1924 a. (järg).

	1 kuu peale	1914 a. juuli			1924 a. jaanuar		
		Hind	Summa	Kokku	Hind	Summa	Kokku
H. Mitmesugused							
Tramm	25 korda edasi-tagasi 2 karpi	—03	—75		10.50	262.—	
Tikud		—01	—02	0.77	1.50	3.—	265.—
I. Eelarve fondi ülejääk (14% kõigist sissetulekutes eettenägemata kuludeks)			3.15	3.15		421.85	480.45
	Kokku			25.—			3912.21
Keskmine päeva palk	25 päeva	1.—		25.—	135.—		3400.—
Et oma ennesõjaaegsesse seisukorda tagasiõuda puudub töölisel							Rbl. 512.—
Lihttöölise reaalne tasu 1914 a. oli $\frac{25}{25} = 100$		Lihttöölise reaal Tasu 1924 a. $\frac{3400}{3912} = 0,87$					
(Määrates elumaksumust töömini ratsiooniga — 0,91).							

Leedu *)

Arvutatakse elatismilnimumi (toitlus) ühe isiku, kahe ja viielikmelise leibkonna jaoks. Viielikmelise leibkonna väljaminekute üldsumma % on indeksiiks.

KOSSSEIS JA VÖRDKAALUD:

Indeksis on võetud ainult toitlus järgmise 13 aine alusel (1 inim. 1 kuu moon.

Nisujahu	16 kgr.	arvatud 45 650 kal.	loomaliha	6 "	"	11 520 "
rukkijahu	8 "	" 27 040 "	või	1 "	"	7 660 "
odratangud	4 "	" 13 120 "	õli	0,5 "	"	4 500 "
kartulid	15 "	" 13 650 "	munad	6 p.	"	495 "
hapukapsad	3 "	" 2 880 "	heeringad	0,5 kgr.	"	2 390 "
peedid	3 "	" 1 170 "	suhkur	0,75 "	"	2 930 "
sibulad	0,5 "	" 475 "				

BAAS:

1923 a. tali ja sügis, aasta eelviimane ja viimane veerand, kuid võrdluste teostamine sünnib ebajärjekindlalt—kord talvel kord sügisel, kord üksikul kuul 1913 a. jne.

Aigarvud (liittides) ühele isikule 89,98.

2 liikm. leibkond 147,60

5 " " 226,68

P o o l a .

Andmeid kogutakse riigi- ja omaval- asutustelt.

KOSSSEIS:

Toitlus (16) korter ja vesi (2)

riietus (9) mitmesug. k. (7)

küte ja valg. (3)

ÜKSIKASJALINE KOSSSEIS:

Toitlus (leibkonna tarvidus päevas)
1921 a. jaan.
15 nov. 1923. Peale selle

Küte ja valg. kuni
15 nov. 1923 a. Peale selle

rukkileib kgr.	1,23	1,23
rukkijahu "	0,25	—
tatrajahu "	—	0,25
odratangud "	0,05	0,05
türgioad "	0,05	0,05
riis "	—	0,15
kartulid "	2,46	1,5
piim liiter	0,75	0,75
munad tk.	0,8	1,5
või kgr.	0,04	0,65
soolaliha "	0,1	0,1
vorst "	—	0,7
loomaliha "	0,25	0,25
suhkur "	0,4	0,11
sool "	0,1	0,1
tee "	—	0,01
oakohvi "	0,04	0,04
hapukaps. "	0,41	—
juust "	0,04	—
õli "	0,04	—

kivistisi	kgr.	4,65
puu	"	3,00
nalta	"	0,16
korter	1 tuba	
vesi	0,5 kub. m.	
mehe palitu	1 6 a. peale	
ülirikond	1 5 " "	
töölirikond	1 1 " "	
naise palitu	1 6 " "	
naise par. ülik.	* 1 5 " "	
naise igap. ülikond	1 1 " "	
mehe särk	1 1 kuuks.	
mehe kamassid	3 1 a. peale	
mehe shelovki	1 1 kuu peale	
seep	0,4 kgr.	
tramvai	2 sõitu päevas	
ajaleht	1 leht "	
koolimaks	1	
vihud	0,22 tükkil	
juukseõlikamine	1	
teater	2 piletit.	

*) Statistika Biuletenis (Centr. Stat. Biuletens) (ennam Lietuvos Ūkis).

VÕRDKAALUD:

4 liikmelise töölisleibkonna teoreetiline büdshet Varssavis. Leibkonnas mees, naine, 1 laps 7—14 a. ja 1 laps 2—7 a. Arvutamiseluseks on väljaminekute üldsumma, mille võrdluseks järgmist vormeli tarvitatakse:

$$x = \frac{b-a}{a} \times 100 \quad (a = \text{väljaminek. üldsumma eelmisel ajal, } b = \text{käesoleval ajal}).$$

Arvutamine sünnib 1 päeva väljaminekute alusel (riietuse väljaminekud on ka ühe päeva peale arvutatud).

BAAS:

1914 a. jaanuar = 100.

ALGARVUD:

(markades 4 liikm. töölisleibkonna kohta päevas).

Toitlus	1,48	korter	0,58
riietus	0,37	muu	0,66
küte	0,34	—	Kokku . 3,43

Kuna korterikulude arvutamine, korteriseaduse järelduel, raskendatud, võtab Varssavi komisjoni korterikulude all nende üksikud osad:

1) korter,	4) vahil palk,
2) vesi,	5) valgustus (gaasi).
3) mustuse väljavedu	

Prantsuse 1)

Hindu Pariisi kohta kogutakse kooperatiividelt, kes tööliskvartaalides kauplevad. Üle 10 000 elan. linnadest kogutakse andmeid linnapeade käest.

I. Commission régionale d'études relatives au coût de la vie à Paris. (analoogilised komisjonid olid 1923 a. okt. 57 departem.).

KOOSSEIS: Pariisi indeks.

toitlus (Stat. Génér. toitlusindeksi järele)

küte ja valgustus

korter

riietus

muud kulud.

Iga kohalik komisjon arvutab indekseid kohalikkude olude kohaselt aineid valides.

VÕRDKAAL:

Teoreetiline alusbüdshet. Iga kohalik komisjon tarvitab võrdkaale kohalikkude olude kohaselt. Pariisi komisjoni võrdkaalud olid: toitlus 60, korter 12, küte ja valgustus 5, riietus 15, muud kulud 8.

Toitluse indeksiks on

II. Statistique Générale de France poolt

arvutatud toiduainete indeks 13 tähtsama aine kohta (selle hulgas 11 toiduainet, petrooleum ja põletispiiritus).

Aastane tarvitamine 4 liikmelise perekonna poolt on võrdkaaluna võetud. Selle aastase moona hinna üldsumma võetakse indeksil arvutamiseks.

Ainete vahekorid on järgmine (4 liikmelise leibkonna alusbüdsheti järele).

Leib	700 kgr.	kartulid	250 kgr.
liha	200 "	türgioad	30 "
rasv	20 "	suhkur	20 "
või	20 "	toiduõli	10 "
munad	20 tosinat	petrooleum	30 liitrit
piim	300 liitrit	põletispiiritus	10 "
juust	20 kgr.		

Hindu kogutakse suurema hulga ainete kohta, kuid ained, mida raske kindlaks määrata ja mis raioonide järele muutuvad (nagu joogid), on välja jäetud.

Indeks arvutatakse kõigi linnade kohta, kus üle 10 000 elaniku.

N o r r a. 2)

Hinnad kogutakse stat. keskjuhatuses korrespondentide poolt. Indeks määratakse iga kuu toitluse ja kütte kohta; muudveerandaastaliselt.

KOOSSEIS:

Toitlus	(55)	korter
riietus		maksud
küte ja valgustus		muud

Ainete hulka on suurendatud 1920 a. algul, nii et andmete võrreldavus eelmisega kahtlane.

VÕRDKAALUD:

- 1) 1912—1913 arvutatud viieliikmelise (1500 mk. sissetulekuga 1914 a.) töölisleibkonna (mees, naine, 3 last) — büdshet aastaväljaminekud.
- 2) 3000 krooni sissetulekuga (1914) leibkonna alusbüdshet (6 liiget: m., n., ja 4 last).

1) Bulletin de la Statistique Générale de la France.

2) Ilmub Statistiske Meddelelser (Statistiske Centralbyra).

ALGARVUD:
(juuli 1914)

	Leibkond.	
	1500 mk. sissetul.	3000 mk. sissetul.
Toitlus . . .	732,9	1195,0
Küte	79,3	137,34
Riietus . . .	193,4	457,48
Korter . . .	239,2	472,43
Maksud . . .	20,2	63,01
Muud	263,3	705,06
Kokku . . .	1528,3	3030,32

Nagu näeme, on ka Norras teatud kokkuhoidmine arvesse võetud — väljamineku mõlemad üldsummad on sissetulekust suuremad.

R o o t s i .¹⁾

Hinnad kogutakse ametlikkude kogujate ja kohalikkude komiteede poolt. Neid kontrollib sotsiaalministeerium (Socialstyrelsen).

Indeks arvutatakse 4 korda aastas; toitlusindeksid (võrdkaalustatud ja võrdkaalustamata) — igal kuul.

KOOSSEIS:

Toitlus (50) küte ja valgustus (5)
riietus (20) korter, maksud, mitmesug. k.
Toiduainete ja küte ning valgustuse indeksid on kuulised; muud veerandaastalised.

VÕRDKAALUD:

Aluseks on 1913—1914 a. 1350 neljalikmelise, (2000 kr. aasta sissetulekuga) töölisleibkonnad kohta toimitud uurimised.

BAAS:

1914 juuli = 100.

ALGARVUD:

Toitlus	856 krooni	42,8%	riietus	237 krooni	11,85%
korter	300 "	15,0 "	maksud	159 "	7,95 "
küte ja valg. . . .	82 "	4,1 "	muud kulud . . .	366 "	18,36 "
			Kokku	2000	

S a k s a .²⁾

Hindu kogutakse ligi 500 linnas ja alevis, neist 497 üle 10 000 elanikuga, linnade stat. büroode kaasabil. Indeks arutamiseks tarvitatakse andmeid 71 linna (1922 a. märtsist enne seda — 1919 ja 1920 a.—39 l., 1921 a. algul—47 l. kelle poolt andmed kiire korras (Eildienst) saadetakse.

Jaanuaris 1922 a. oli linnade stat. nõupidamine, millel indekseid revideeriti, ühtlustati andmete kogumist (eriti korterikulude kohta) ja võrdkaale muudeti.

Ennemalt võeti arvesse ka kindlaid hindu. Nüüd kogutakse indeksiks andmeid 2 korda kuus, ainult vabamüügi hindade kohta — 1 päeva kohta kuu algul ja 1 päeva kohta kuu lõpul:

KOOSSEIS:

Toitlus (13—15)
küte (2)
valgustus (2)
korter 2 tuba ja köök.
Riietus (aprillist 1922 a. alates)

Allrühmade indekseid arvutatakse ka eraldi.

VÕRDKAAL:

5 liikmelise leibkonna teoreetiline blidshet (2 täiskasvanud ja 3 last — 12,7 ja 1½ a.) pealesõjaaegse tarvitamise järele. Väljaminekud on võetud kuu jooksul (v. üksikasjaline koosseis).

Riigiindeks (71 linna) arvutatakse järgmiselt: iga linna kohaselt arvatud väljamineku üldsumma (ilma riietuseta) annab selle linna kallidusarvu (Teuerungszahl) alus 1913/14 = 1. Kõik linnad on 6 rühma jaotatud, elanikkude arvu järele. Iga rühma linnade kallidusarvude keskmised kasvatatakse nende linnade elanikkude arvu peale. Samuti arvutatakse riietusindeks, mille andmeid aga üksikute linnade kohta ei avaldata. Neist rühmade keskmistest arvutatakse üleriikiline indeks.

Elanikkude arv linnade suurusrühmades on ligikaudu (tuhand.)

üle 500	7 807	50—100	2 974
250—500	3 738	20— 50	4 580
100—250	3 665	10— 20	3 571

BAAS:

1913/14 = 1, oktoober 1913, jaanuar, aprill ja juuni 1914.

Nagu sellest näha, avaldavad indeksi koosseisu peale suuremat mõju siiski suuremad linnad. Stat. amet peab indeksi siiski küllalt esitavaks kõigi linnade kohta, kus üle 10 000 elaniku.

Ühtlasi peetakse indeksit küllaldaseks mõõduks raha ostujõu mõõtmiseks; kui märtsikuul 1923 a. indeks oli 2854, siis võib öelda, et marga väärtus, võrreldes 1913/14 a., oli ainult 1/2854. Muidugi on viimane oletus ebatäpne: raha ostujõu mõõtmiseks üldse pole elumaksumusindeks küllalt soodne, liiatigi siis, kui ainult väljamineku üldsumma arutamiseks tarvitusel.

¹⁾ Nimub „Sociala Meddelanden.“
²⁾ Wirtschaft und Statistik.

Üksikasjaline koosseis (5 l. leibkonna tarvitamine kuus).

Toitlus:	kgr.
rukkileib	47
jahu	4
tangud jne.	11
kartulid	70
keeduviili	15
liba	3
kala	1,5
seapekk	1,5
rasv	4,5
heeringad	1,0
suhkur	3,5
munad, tükki	10
piim, liiter	28
juust	1,75

Küte:	
kivisüsi ztr.	3
ehk pruun süsi	5
" " " brik ztr.	4
" gaaskoks ztr.	3
" turvas ztr.	6
" puud	6
" köögigaas kbm.	40
Valgustus:	
valgustusgaas kbm.	15
ehk elekter kw.	5
Korter (2 tuba ja köök).	

Riietuskuludena terve aasta peale arvatakse:

riideid:	
meesterahva üllkond	6 pr. sokke
poisi üllkond	6 " sukka
tüdrukule kleit	jalanõusid:
2 naister. aluskuube ja pluusi.	1 pr. meester. saapaid
pesu:	1 " naister. "
6 meester. särki	2 " lapsesaapaid
6 naister. särki	8 " poollallad.

Jagades seda ainete hinda 13 peale, saame ühe kuu keskmise, mis tarvitatakse indeksi arvutamiseks.

S o o m e.

Indeksit arvutatakse iga kuu; käib kuu keskaiga kohta; Hmub Sostalinen aikauskirja.

Koosseis:	
Toitlus (14)	tubak
riietus (2)	ajaleht
korter	maksud (1922 a. juurde lisatud).
küte ja valgustus	

Võrdkaalud. Aluseks on 1908/09 a. toimitud ametlik uurimine. Arvutamiseluseks on 1600—2000 Smk. sissetulekuga 5 liikmelise leibkonna büdshet.

Toitlus	55%	tubak	1%
riietus	11,6 "	ajaleht	0,9 "
korter	11,8 "	maksud	4,5 "
küte ja valgust.	4,1 "	muud kulud.	11,1 "

Maksud on võetud 1914 a. maksude jaotumise järele (riigi-, omavalitsuse-, kiriku- m.).

Baas: 1914 a. esimene veerand = 100 ehk 1914 a. juuli = 100.

Üksikasjaline koosseis:

Pehme rukkileiba	28,9 kg.	Toorest sealihha	1,5 "
Rukki jahu	10,0 "	Soolatud "	1,5 "
Kaeratangu	1,5 "	Heeringaid ja silku	2,5 "
Rõõskpiima	87,6 ltr.	Kartulaid	45,0 ltr.
Võid	3,6 kg.	Herneid	0,9 kg.
Mune	10,0 tk.	Suhkrut	4,9 "
Toorest loomaliha	3 kg.	Kohvi	1,5 "

Sesoonilise aine—munade hinna—suhte kohta oletatakse, et kuude jooksul ta on sama kui 1913 a. vastavate kuude hinna suhe 1913 aasta keskhinnaga. Vastavalt ümber arvatud aasta keskhinda tarvitatakse indeksi arvamisel.

Riietus—üks valmis meestüllkond ja üks paar kroonnahast saapaid.

Korteriüür—toa- ja köögilüür.

Kütte- ja valgustuskulude alal—jälgitakse põletispuude hinda.

Tööliliste ringkondades suitsetatakse enamalt jaolt paberosse. Nende hindade kerkimine näitab külsid tubaka peale.

Ajakirjandus- ja kirjanduskulude alal on silmas peetud töölisperedes üldiselt tarvitusel olevate ajalehtede tellimismaksu suhet.

Maksuindeksi väljaarvamisel on silmas peetud vallamaks, kirikumaks, riigi tulumaks ning hingeraha.

Sissetulekute suuruse suhtes on 1914 a. arvestamise lähtekohaks määratud 2000—margaline aastasissetulek. Kuna 1914 aasta sissetulekud veidi suuremad olid kui 1908—1909, millal hinnad madalamad, võib kindlasti arvata, et 1924 a. 2000—margaline sissetulek vastab 1908—1909 a. 1600—2000—margalisele sissetulekule.

Ühesuguse kulutuse juures arvatakse sissetulekud niisama palju kasvavat kui väljaminekud tarbeainete peale. Kui, näiteks, 1920 aastal tarbeainete indeks on 957,7, võrreldes 1914 a. esimese poolega, tuleb sissetulekuid 1920 a. arvata 9,577 korda suuremateks kui 1914 aastal.

Peale selle võrdkaaludega indeksit arvutatakse teine, võrdkaalutu, tootluse kohta, kus võetud: piimaained ja munad . . . . . (5) kalad . . . . . (9)
leib ja jahuained . . . . . (9) muud toiduained . . . . . (4)
liha . . . . . (9)

S h v e i t s . *)

Hinnad, peale riietust., kogutakse 33 linnas iga kuu viimasel nädalal. Riietuse hindu kogutakse 1 k. veerand-aastas, kunas ka vastav indeks arvutatakse.

KOOSSEIS:

Tootlus
küte ja valgustus
riietus.

ÜKSIKASJALISELT:

Tootluse alal tuuakse tähtsamad allrühmad:

1. Piimaained
2. Munad
3. Toiduõlid ja -rasvad
4. Leib ja viljaained
5. Suhkur ja mesi
6. Kartulid ja aiavili
7. Kohvi, tee, kakao, šokolaad

VÕRDKAALUD:

Uurimiste alusel 1920 a. tarvitamise järele kindlaks määratud alusbüdsjetid kolme tüübi järele.

V ö r d k a a l u d

	Leibk. liigete arv	Tarvitusüksuste arv	Tootlus	Küte ja valg.	Korter	Pulastus ja pesu	Riietus	Maksud	Mitmesugused kulud
Ametnikud	3,7	2,4	38,9	5,7	15,9	2,2	13,9	3,7	19,7
Oppia. töölised	4,4	2,7	48,1	6,0	14,6	1,8	12,4	2,5	14,6
Lihttöölised	5,1	3,1	51,6	5,6	13,1	2,2	11,6	1,9	14,0

BAAS:

1914 a. juuni (ka 1920 ja 1921 a. jaanuar) riietuse kohta ainult juuni 1914.

ALGARVUD:

Kesk. kuus frankides leibkonna peale.

	Ametn.	Oppia. töölis.	Lihttööl.
Tootlus	1088,9	1144,9	1157,4
küte ja valg.	170,8	142,8	129,4
riietus	385,8	278,2	236,0
Kokku	1665,5	1565,9	1522,8

T s h e h h o - S l o v a k k i a . **)

Hindade andmeid koguti omavalitsus- ja töölisorganisatsioonide poolt 466 kohas. Vaatlusaluseks on kuu keskmine nädal. Linnade hindadele antakse võrdkaalud rahvaarvu järele, et riigi keskmist saada.

KOOSSEIS:

Üldindeks pundub veel, arvutatakse 2 indeksit.

Toiduainetega ühes on arvestatud ka küte, petrooleum ja seep (27 ainet). 2 seerias on riided, jalanõud ja mehekübar (14 ainet).

I. Toiduained, küte, petrooleum ja seep (23)

- Leivajahu
- kõõgijahu
- kartulid
- loomaliha
- sealiha
- lambaliha
- vorst
- searasv (sulatamata)
- või
- margarin
- piim
- munad
- suhkur
- hernerid ja läätsed
- kapsad (värsked ja hapud)
- viljakohvi
- õlu
- kivisüsi
- sõed
- põletispuud (2 hinda)

petrooleum seep.

II. Riie, jalanõud, kübarad (14)

- a) riie
  - linane riie ülikonnaks
  - " " Rumburk
  - Oksford
  - Flanell
  - Kretong
  - Parhje
  - Kaliko
  - Kanva
- b) jalanõud
  - mehekamassid Nr. 40—46
  - naine " " 36—42
  - poisi " " 36—40
  - lapse "
- c) mehekübarad
  - villane kübar pehme
  - vilkkübar pehme.

*) Ilmub—, "Le marché suisse du travail".

***) Ilmub—, "Bulletin mensuel des prix de l'office de statistique".

Pealinna Praaga kohta arvutatakse laendatud erindekseid, — I rühm — 62 ja II — 18.

VÖRDKAAL:

Rühmade indeksiteks on kõigi hindade suhtarvude võrdkaaluta keskmised.

BAAS:

1914 a. juulil.

Ameerika Ühisriigid. 1)

Hindu kogutakse väikemüügi kauplustest, kes regulaarselt teateid saavad. Andmeid kontrollivad agendid. Toiduainete, gaasi ja riietuse hindade kohta kogutakse andmeid 51 linnas, muu kohta 32 linnas (kuni 1917 a. koguti andmeid ainult 18 linna kohta).

Igas linnas kogutakse toiduainete hindu 15—25 kauplusest ja kütte ja valgust hin. 10—15 firmalt. Kõik muud hinnad kogutakse büroo agentide poolt isiklikult kauplustest — igas linnas 4 kohast (New-Yorgis—5). Korterikulude kohta kogutakse andmeid 375—2000 majalt ja korterit igas linnas (rahvaarvu järele).

Toitluse ja söe kohta ilmuvad andmed iga kuu; muu kohta iga veerandaasta.

KOSSSEIS:

Toitlus (43) (kuni 1. I. 1921 a. 22 ain.)

Küte ja valg. (6)

Korter (mitmesug. korterid)

Mööbel ja majariistad (25)

Riietus 24 sorti talriiet.

38 „ suviriidet.

53 „ terve aasta peale.

Kokku 77 märkimist aasta läbi ehk 91 sesoonide järele, mitmesugused (19) — (maksud ja kinnitused, arstiabi, sõidukulud, lõbustused jne.)

VÖRDKAAL:

Alusbüdshtet 1917—18 a. (Bureau of Labor Stat.) 12 000 töölisperekonnas toimitud uurimiste alusel.

VÖRDKAALUD:

Toitluse alal on võrdkaaluks leibkonna tarvitamine ja erinevalt teiste riikidega terve aasta tarvitamine. Iga aine hind kasvatatakse aastas tarvitatava hulga peale. Lõpushihiks on kindlakstegemine, — mis maksaks kõik need ained, kui leibkond sooviks korraga käesoleval kuul valmis osta kõik moona terveks aastaks.

Toitlusindeks on % suhe mingil kuul ostetud ja aluseks võetud (1913 a. keskmise) aastamoona hinna vahel.

Toitlusaineid oli indeksis 1920 a. lõpuni ainult 22. 1. I. 1921 a. 43 aine peale üle minnes, võeti eelduseks, et 22 aine hinna % liikumine 1913—1921 a. 43 aine hinna liikumisele vastas ja järgnevalt 22 a. indeks võeti, kui 43 ain. indeks. Üleminek sündis järgmiselt: 22-ainelise moona koguhind oli det. 1920 a. dol. 177,85, 43 ain. — 461,51; suhe—0,3854. 43 ain. hind iga kuu kasvatati 0,3854 peale ja nii saavutati eelmisega võrreldav indeks, olgugi et ainete arv ja nende võrdkaal suurelt muudetud oli. Kütte ja valgustus

Kivisüsi (tonni (2000 naela) hind)

põletispuud

gaas (esimese 1000 tarvitatud kubikjala hind)

elekter (kilowatt-tunni pealt)

petrooleum.

Alshiir. 2)**VÖRDKAAL:**

Kolmeliikmelise leibkonna (mees, naine, kolm last — 12, 10 ja 8 a.) büdsheti alusel.

Väljaminekute vahakord:

Toitlus	60	riietus	16
küte ja valg.	4	mitmesug. kulud	10
korter	10		

ÜKSIKASJALINE KOOSSEIS:

1. Toitlus (leibkonna aastamoona)

Leib	kgr.	912,5
liha	„	156,5
kala	„	52,0
kart. ja aiav.	„	547,5
jahuained	„	78,5
kutv. aiavili	„	70,0
riis	„	15,6
talmeõli	„	36,5

3. Korter

3 tuba ja köök töölislinna jaos.

muu toiduõli	36,5
munad tk.	260
juust kgr.	6,5
plim. liit.	182,5
kohvi kgr.	18,5
suhkur „	36,5
sool „	18,25

BAAS:

Juuli 1914.

ALGARVUD:

Toitlus 1080

korter 360.

1) Monthly Labor Review = (Bureau of Labor Statistics).

2) Alshiiri prefektuuri andmed. Commission départementale d'Alger. La vie. chère à l'Alger (M. L. Barthelet).

Austraalia. 1)

Hindu kogutakse tähtsamate linnade väikemüügi kauplustelt, kes küsimuslehti täidavad. Kaupl. velikul peatatakse tööliskähi poolt eriti tarvitatavall. Indeksid arvutatakse iga veerandaasta. Üldindeks puutub 6 linna. Toitlusindeks käib 30 linna kohta (6 igast osarligist) — ja arvestatakse iga kuu.

KOOSSEIS:

Toitlus (46) — 41 toiduaineid, 2 valgustust, 3 pesupes. ühes arvatud korter. Võrdkaaludeks on ennesõjaaegse üldtarvitamise arvud.

Kanaada. 2)

Toiduainete hind. Andmeid kogub Statistika Keskbüroo väikemüügi kauplustelt. Andmeid küttehinna kohta saavutavad tööminist. am. ja Stat. Büroo. Korterikulude andmeid koguvad töömin. ametu.; neid kontrollitakse periood. ankeet

KOOSSEIS:

Toitlus (29)
küte, vaig. (5)
korter.

Üksvahe avaldati täielikumald andmeid, kus ka riietus ja mitmesug. kulud sisaldusid; see töö on katkestatud. On olemas erindeksid riietuse kohta.

VÖRDKAAL:

Teoreetiline alusbüdsheet 5 liikmel. kvalifits. töölisleibkonna tarvit. alusel 1913 a., kelle sissetulek nädalas oli 21 dollarit.

Lõuna Afrika. 3)

Indeksid 1914—19 a. käivad aasta keskmise kohta, 1920 a. juulist kuu keskmise kohta. Korterit indeks 1914—17 a. on aasta keskmine 1918—1920 a.—augustikuu, 1921 a.—vebruarikuu keskm.

KOOSSEIS:

Toitlus (17)
küte ja valgust.
korter ja mitmesug. k. (riietus).

Enne 1922 a. jaan. polenud indeksis mitm. esug. kulusid, peale selle lisati. Andmed ei peaks selle tõttu võrreldavad olema, ometi kinnitab võrreldavust Office of Census and Statistics.

VÖRDKAALUD:

1919 a. detš. võrdkaaludena esines 1910 a. uurimise baseeruv alusbüdsheet. 1920 a. alates on võrdkaaluks üldtarvitamise andmed 1917—19 a. kohta.

Ka selle muutuse mõju loeb Of. of. C. tähtsusetaks.

Meksiko. 4)

Hindu saadakse 1577 üle 2000 elanikuga linna linnapealt igakuuliselt.

KOOSSEIS:

(5 liikmel. leibkonna päevane tarvitus juulis 1922)

1. Toitlus ja küte (13)

mais	grammi	1000
leib	„	200
oad	„	200
riis	„	100
liha	„	500
piim	„	500
suhkur	„	200
kohvi	„	50
või	„	100
„	„	50

keeduvili	grammi	300
sool	„	50
süsi	„	2000

3. Korterikulud (3)

kulu korteri peale		
petrooleum	gr.	100
küünlad	„	50

4. Mitmesugused kul. (2)		
seep	gr.	100
saun		

2. Riietus (26) (võetakse iga artikli päevane väljaminek, arvutades artiklite vastupidavust järgmise tabeli alusel).

Mehe ja ülalpeetava inval. riietusartiklite kestvus (päevades)

särk	60
maniskid	60
püksid	90
pluus	90
üllikond	180
saapad	60
sandalid	60
kübar	180
õlgkübar	60

Naise riietus

särk	60
alusriid.	60
undruk	60
pluus	60
sall	180
saapad	90

Poisi riietus

särk	60
manisk	60
püksid	90
pluus	90
saapad	90
kübar	90
õlgkübar	90

Lapse riietus:

särk	90
müts	60
mähkmed (6)	90

1) Hmub—Quarterly Summary of Australian Statistics.
2) The Labour Gazette (Department of Labour).
3) Hmub—Quarterly summary of Union Statistics.
4) Boletín del Departamento del Trabajo.

VÖRDKAAL:

Alusbüdsjet 1922 a. suvel 1100 töölisliskonna väljam. arim. alusel. Keskm. leibk. koosseis 4,85 is.—mees, naine, 19—10 a. poiss, vähem laps ja üks vanem inimene ehk invaliid. Toitlus katooriates 11,200, sellest 3500 mees, 2800 naine ja laps koos, 2800 vanem inimene, 2100 poiss.

T s h i i i i . ')

Toitluse hindu muretsevad vanadekodud ja t. seltskondlikud organisatsioonid, kes vast. aineid ostavad, millelele 30% üksikmüügi kasu juurde arvatakse. Korterikulude kohta saadakse andmeid ühelt vastavalt agentuurilt. Riietus hindu muretseb üks sisseveo büroo.

KOOSSEIS:

1. Toitlus (kodumaa)	üksusühkur
liha	Brasillia kohvi
rasv	tee
leib	India riis
jahu	lõhe ja muu kala
piim	pipar
või	2. Joogid
kartulid	viin
oad	õlu
püürijahu	3. Korter
herned (2)	4. Küte ja valgustus
sool	5. Riietus ja majariistad
munad	6. Sõidud raudteel
sisseveet. ained.	7. Sõidud tänavraudteel
toiduõli	

VÖRDKAAL:

Teoreetiline alusbüdsjet keskmise leibkonna tarvituse järele. Raha järele, mis vastavate ainete ostmiseks 1913 ja 1922 a. vajati, on iga ainele vastav võrdkaal antud.

BAAS: 1913.

ALGARVUD:

Leibkonna koosseis: mees, naine, täiskasv. poeg ja tütar, 2 last ja teenija.

	Algarvud (pesodes)—üldse 9 111.	
Korter	3372	Joogid 552
küte ja valgustus	815	riietus ja majariistad 1494
toitlus, kodumaa	2247	raudteesõidud 15 sõit. a 100 km. 53
„ sisseveet.	378	tänavraudtee 200

K a l i f o r n i a .

Omapäraselt elatismiiniimumi määramiskatsest näeme Kalifornias.

Seal puudub erinõudeks. Riigiteenistuse komisjoni poolt asutatud komitee uuris elatismiiniimumi, mis aluseks võtta, et riigiteenistuses olevatele töölisliskudele rahuldavat elatistasapinda luua.

Komitee poolt koguti 1920 a. okt., kuna hinnad tõusutipul olid ja 1921 a. okt., kui hinnad 10% langesid, kolmes suuremas linnas laialikke andmeid hindade kohta. Nende hindade alusel määras erikomitee nii kogemuste kui ka oma arutuste põhjal, ainele hulga tarvitamiseks. Suhteliselt kujunes büdsjeti vahetõde järgmiselt:

	Toitlus	Riietus	Korter ja vast. väljam.	Mitmesug. k. Kokku väljam.	dollarites
Tööline (naine ja 3 laps.)	32,3	17,3	32,9	17,4	2 157,4
„ „ „ 2 „	30,7	16,3	34,2	18,5	1 957,0
Kontorian. (naine ja 3 laps.)	25,3	22,7	35,8	16,0	3 149,0
„ üksik	38,1	16,9	13,3	31,7	2 720,1

Väljaminekute üldsummat vähendati 5% võrra, võimalikku odavamalt ostmist silmas pidades.

Büdsjeti eesmärgiks oli kindlaks teha elatismiiniimumi, mis rahuldavat elamistasapinda võimaldaks.

Komitee poolt kindlaks määratud elatismiiniimum oli palju kõrgem (töölisel 2050 dol., ametn. 2992 dol.), kui faktiliseit makseti. „Kuid“, lisab komitee omas ettekandes, „büdsjeti üksikasjaline hoolas vaatlemine võib igalilte veenda, et leibkonna elu heas tervises määratud miiniimumi juures siiski parajust ja head majapidamist nõuab ka selle üldsumma juures“**).

Komisjon otsustas hindade kogumist teostada soovitavalt iga aasta, et hindade tasapinna liikumist jälgida.

Meil pole andmeid selle kohta, kas see elatismiiniimum praktilist maksmapanekut leidis, sest komitee isegi konstateeris, et sarnaseid palkasid ei riigi, ega ka eraettevõtetes ei makseta.

*) La informacion (Santiago).

**) Cost of living survey, State Civil service commission, Sacramento 1923.

IV. EESTI ELUMAKSUMUSINDEKSI ARVUTAMISKATSE.

Composition des nombres-indices du coût de la vie pour l'Estonie.

1. Eesti elumaksumusindeksi arvutamisvõimalused.

Parima arvutamiskiivi - alusbüdsjeti alusel—indeksite koosseisu kindlaksmääramiseks oleks vajatavad sellekohased andmed büdsjetilisest uurimisest. Ent need andmed puuduvad mitte üksi meil, vaid ka neis naaberriikides, kelle olud meie omadele enamvähem sarnased, nii et ka nende arve ei võrdluseks ega aluseks tarvitada ei saa. Lätis, Leedus ja Poolas on vähestest ainetest koosnevad teoreetilised toiduainete indeksid tarvitusel, Soomes 1908-9 a. uurimistel põhjenev enam täielik, kuigi lihtne, indeks (v. selle k. p. III). Kui neid ka küllalt vastavateks oma oludele pidada, siis näitab juba pealiskaudnegi võrdlus nende mittevastavust meie oludele. Nii on, näiteks, Leedu indeksis võetud rukkijahu toitluskäsituse peale kuus 8 kgr., nisujahu aga 16 kgr., s. t. nisuleivale rukkileiva kõrval kahekordne võrdkaal antud, hinnalt veel suurem. Meil on nisuleiva ja saia tarvitamine viimasel ajal küll laienenud, kuid vaevalt on see rukkileiva aukohta meie toitluses kõigutada suutnud.

Soome 5 liikmelise leibkonna toitlusbüdsjetis on võrdlemisi suur tähtsus piimal, kuna leivale ja lihaainetele vähem tähtsust antud, kui see arvatavasti meie juures on jne. Pealegi pole teiste tähtsamate kulurühmade hinnaliikumise jälgimine Soome indeksis kuigi üksikasjaline. Nii, näiteks, kütte- ja valgustuskulude iseloomustamiseks piirduakse ainult põletispuude hinnaga. Sarnased asjaolud vähendavad selle indeksi kui eeskju tähtsust. Läti 8 ainetest koostatud toiduainete indeksis on kahtlemata üksikud kõigetähtsamad toiduained sisetatud, ent nendegi hulgas puuduvad sarnased Lätis kahtlemata tähtsad ained, kui sealih, räimed, kalad ja munad jne., mis juba suureks puuduseks peab lugema. Kuna meie teiste naaberriikide indeksites sisetatud ainete valik ka ainult oletuslist laadi kannab ja Soome sellekohane uurimine juba väga vananenud (1908/9 a toimitud *), on ainsaks materjaliks, millel oma tähtsus võiks olla, Eestis tehtud eelmised sellekohased katsed elatismiinimumi alal, mis, olles teostatud mitmesuguste organisatsioonide poolt, väljendavad nende sellekohaseid vaateid.

Need katsed annavad teatud materjali peajasjalikult toitluse alal, kuna muil aladel neis katsetes nimetatud arvutused vaevalt huvi võivad pakkuda.

Möödapääsemata vajadusena kujuneb meil sellepärast büdsjetiline uurimine, mis konkreetset materjali tüübiliste alusbüdsjettide näol võiks anda, kust otseseid selguks iga väljamineku võrdkaalud.

Seni aga, kui see uurimine teostatud pole, jäävad järgmised võimalused:

1) Võtta vähene arv toiduaineid, mille suurem tähtsus üldises riigi tarvitamises vastuvaidlematu, konkreetsetes määrades, mis ainete kaloorilise koosseisu järele kõige otstarbekohasematena osutuvad ja võrdluseks võtta nende toiduainete hinna üldsummat.

Nii toimivad, näit. Itaalia ja Läti tööministeeriumid. Läti indeksit, näit., arvutatakse (1920 a. alates) järgmiste toiduainete hulga hinna alusel (töölise teoreet. ühe päeva moon):

loomaliha	180 gr.	rukkileib	550 gr.
rõõskpiim	300 „	kartulid	500 „
või	35 „	juurvili (porgand., kaalid) .	300 „
juust	40 „	kuiv. hernerid	120 „

2) Arvutamise aluseks võtta mõnes teises riigis tarvitusel olevad normid, oletades, et nad küllalt ligidased on meie tarvitamisele, ehk neid veidi muutes.

Nii toimib juba nimetatud Läti tööministeerium, arvutades oma teist indeksit Saksa meetodi (v. sellek, peat. III). See asjaolu on seda huvitavam, et Saksa oma indeksi koosseis teoreetilisel alusbüdsjetil põhjeneb.

3) Kokkuseada oma teoreetiline alusbüdsjet, mille normide järele arvutamisi toimida.

4) Teha katset väljaminekute suhtelisi võrdkaale ligikaudselt kindlaks määrata ja arvutamisi nende järele toimida.

* Viimastel aastatel toimitud uurimise tulemusi veel ei kasutata.

Esimese võimaluse teostamisega pole mingisuguseid raskusi. Riigi Statistika Keskbüroo väljaannetes võib igaüks andmeid hindade kohta leida ja üksikõik missuguse ainete kombinatsiooni arvutamist teostada.

Sarnasid katseid on meie ajakirjanduses ja mujal mitmeidki tehtud, kuid järjekindlalt pole keegi sellesisulist indeksit arvutama asunud, olgugi, et ka sarnane katse elumaksumuse jälgimist hõlbustaks. Äärmise teostamislihtsuse juures polegi selle, kui ka teise punkti all tähendatud viisil indeksi arvutamine mingiks eriliseks teeneks. Tähelepanu väärivad eestkätt just viimased arvutamisviisid, milliseid kombineerides elumaksumust Eestis vaadelda püüame.

Täieliku indeksi arvutamisel peame otstarbekohaseks eritada järgmisi rühme:

- 1) toitlus, 4) riietus,
- 2) korter, 5) muud kulud.¹⁾
- 3) küte ja valgustus,

Asume nüüd nii normide ja võrdkaalude ülesseadmisele, kui ka arvutamisele nende rühmade järele.

2. Toitluskulud.

Toitluskulude iseloomustamisel seame oma ülesandeks kokku seada teoreetilist toitiuse normi, mille aluseks teatav kalooriline sisaldus, ja kus üksikute ainete hulk kindlaks määratud järgmistest vaatekohtadest:

- 1) iga aine praeguste üldtarvitamismäärade järele (mis küll ainult osalt ja ligikaudselt võimalik kindlaks teha),
- 2) kaloorilise ja olulise sisalduse tervishoidliku otstarbekohasuse seisukohast,
- 3) meie toitiuse iseloomu silmas pidades.

Loomulik, et sarnane teoreetiline toiduainete norm ei või ja ei püüagi iseloomustada just tööliste tarvitamist — pole ju selleks andmeid. See oleks meie üldise elatistasapinna toitlusosa iseloomustamise katse.

Selle teostamiseks määrame kindlaks esiteks toidunormi soovitava kaloorilise üldsisalduse, ja siis, selle üldsisalduse ulatusel, üksikute toiduainete hulga.

Toidunormi soovitav kalooriline sisaldus ^{*}). Inimene tarvitab toitu mitmesuguste kehanõuete rahulduseks. Sisemiste organide tegevus, nagu hingamine, verejooks ja seedimine, nõuavad alalist energia kulu, organismi tegevuse ajal vananevad üksikud rakud ja koed, mis vahetust nõuavad; üldine organismi elutsemine on võimalik soojuses, mille alalhoid teatud kõrgusel energia kulul sünnib.

Gautier toob järgmised arvud energia kulust täiskasvanud inimese juures (70 kgm. — 4 p. 10,7 n.) 1 päeva kohta puhkuse ajal:

Hõõrumine, hingamise ja sisemiste liikumiste juures	49 kal.
Soojus, mis lahkeb kehast läbi naha ja kopsu	1694 "
Soojus, mille kulu on tingitud vee äraauramisest	573 "
Soojus, mis lahkeb kehast ühes väljaheidetega	32 "
Kokku	2348 kal.

ehk ühe kg. kehakaalu peale 33,5 kal.

Atwatori järele on kalooriline kulu täieliku puhkuse ajal 1800—1900.

Ühes tunnis ühe kilogrammi keharaskuse peale tuleb täielikul puhkusel 1 kal., mille järele keskmise kaaluga (70 kgm.) inimene 24 tunni jooksul tarvitab 1680 kal. Täielikul puhkusel ja nälgimisel tuleb 1 tunnis 1 kgm. kehakaalu peale 1,263 kal. ja 24 tunnis 2000 kal., puhkusel ja hariliku söögi juures tuleb 1 tunnis 1 kgm. peale 1,429 kal. ja 24 tunnis 2400 kal.

Tuntavat lahkuminekut mitmete uurijate vahel tuleb seletada puhkuse kõikuva mõistega.

Saksa autorid oletavad täielikumat puhkust ja saavad selle järele ka väiksema numbri. Puhkeaja inimese keskmine jõukulu nende andmete järele kõigub siiski 2000 kal. ümber.

Töö juures nõuab inimese keha palju suuremat kalooriate hulka. Toome Gautier arvud kalooriate kulust puhkuse ja töö ajal kõrvuti:

	Puhkus.	Töö.
Hõõrumine	49 kal.	75 kal.
Soojuse mehaaniline kaotus	1694 "	2262 "
Higistamine	573 "	1155 "
Ühes väljaheidetega	32 "	18 "
Väline töö	— "	240 "
Kokku	2348 kal.	3750 kal.

¹⁾ Esialgu pidime tähelepanu alla võtma ka mööbli, majariistade ja nõude rühma. Sellekohaste kogutud andmete vastukäiva iseloomu pärast peab see rühm aga välja jääma. Peab ütleva, et praegusel ajal sellekohastel väljaminekutel võrdlemisi väga väike suhteline tähtsus on. Nii Soome 1920-21 a. uurimisel—2,2%¹⁰⁰, Holland (üks riikidest, kus see rühm eraldi vaadeldud)—3,2%¹⁰⁰ jne. Loodame selle rühma kohta paremaid teateid edaspidi saavutada.

²⁾ Järgneva osa on lahket läbi vaadanud prof. A. Rammul, mille eest talle tänu võlgnen.

³⁾ Kal. tähendame suuri ehk kilogramm-kalooriaid, s. o. soojuse hulk, mida 1 kilogrammi vee 1° C. võrra soojendamiseks tarvilik.

Nagu tabelist näha, nõuab väline töö otsekohe õige vähe energiat; tööliste suur jõukulu on tingitud üldisest kehategevuse intensiivsusest töö ajal. Kuna töö arvel energia tarvitus 1402 kal. võrra tõusnud (3750—2348=1402.), kulud otsekohe mehaanilise töö peale (lihaste pingutused) kõigest 240 kal.; muu—1162 kal. (1402—240=1162) — kulub tööliste sisemise kehategevuse kiirustamiseks (hingamine, verejooks).

Nende arvude vahedorda silmas pidades, paneme peagi tähele, et üldine vabajõud—1402 kal. ja tema töö-kasulik osa—240 kal. suhtuvad oma vahel, kui 5,8 ja 1 (1402:240=5,84).

Abderhalden ja Slovstev leiavad selle vahedorda veel vähema—5:1 ehk 20%.

Kui puhkuse normi 2000 kal. peale kindlaks määrata, siis annavad iga 500 kal. rohkem söödud (tarvitatud) toitu tööjõudu 100 kal. võrra, mille mehaaniline ekvivalent on 42.500 kgm.-meetrit. Neist eeldustest välja minnes, on leeb kasulik töö protsent toidu kogurohkusest järgmiselt:

Toit kalooriates.	Töö kilogramm- meetrites.	Kasulik töö %-%-des.
2 000	—	—
2 500	42 500	4,0
3 000	85 000	6,7
3 500	127 500	8,6
4 000	170 000	10,0
5 000	255 000	12,0

Madalad toidunormid lähevad peaaegu täielikult üldise kehategevuse rahuldamiseks, võimaldades ainult väikese ülejäägi kasuliku töö tarvis; kõrgemate normide juures kasvab töökasulik koeffitsient kaunis nähtavalt: juba 3 500 kal. juures on ta enam kui 2 korda suurem, kui 2 500 kal. juures.

Inimese toidunormi suurus on leeb kõigepealt töörasekusest. Kokku võttes Gautier, Rubneri, Atwateri ja teiste eksperimentaalseid andmeid, saame järgmised arvud:

	Keskmine kehakaal (70 kgm.).	1 kgm. peale.
Täielik puhkus	1 800—2 000 kal.	25—28 kal.
Vabaolek	2 200—2 400 "	32—34 "
Kerge töö	2 450—2 850 "	35—41 "
Raske töö	3 300—3 800 "	45—54 "
Väga raske töö	4 000—5 000 " ja rohkem.	57—70 " ja rohkem.

Nagu näeme, nõuab keskmise raskusega töö 3 300—3 800 kalooriat. Neid arve kiinnitavad ka mitmel pool kogutud andmed tegelikust elust.

Suurt huvi pakub 1905—1907 a. Belgias toimitud toitluse uurimine. Hoosalt kogutud ja hästi läbi töö-tatud materjal 1065 tööliste kodusest majapidamisest rühmitab tööliste toidunormi suhtes järgmiselt:

Tööliste arv.	% üldarvust.	Toidunorm kal.
18	1,75	1 200—2 000
69	6,72	2 000—2 500
65	6,33	2 500—2 750
103	10,03	2 750—3 000
180	17,53	3 000—3 250
354	34,45	3 250—4 000
198	19,28	4 000—5 250
34	3,32	5 250—8 000
6	0,59	9 500—13 800

Kui tabelist ainult kõige suurema rühma võtame, siis näeme, et üle kolmandiku (34,45%) kõigist töölistest saavad 3 250—4 000 kal., mis teeb keskmiselt 3 625 kal.

Mõnede Moskva puuvillavabrikute tööliste (artellid) said toitu ühisköökidest, kuhu jäid arvepidamise andmed toiduainete sisseostu ja tarvitamise kohta aastate jooksul. See materjal, läbi töötatud Vene statistikute poolt, näitab, et mitmesugused artellid tarvitasid tööliste peale päevas 3 500—4 200 kal. toiduaineid. Üldse Vene statistilises kirjanduses näib kalduvus olevat 3 750 kal. keskmiseks normiks päevas pidada.

Kui arvesse võtame, et karedam Moskva kliima rohkem nõuab ja pealegi, et Vene tööliste suurema osa kalooriaid seedimisaparaati koormavaist aineist saavad (rukkileiba kuni 3 naela), siis peab oletama, et Eesti tööliste soovitatav norm ennem Belgia töölistele ligineb ja on ligi 3 500 kal.

Sellel füüsilise töö kohaselt moodustatud normil peamegi otstarbekohaseks peatuda. Ligikaudu samane (3 800) kal. norm on võetud aluseks ka Eesti kaitseväge praeguseks toidunormiks. Seda sellest hoolimata, et enamjagu Eestis ennem tehtud elatamisminimumi katseid vähema kalooriate arvuga lepidav, näit.:

	Üldine	Toitluska. osa
Töö- ja hoolekandeministeeriumi ettekanne V. V. 6. X. 19.	3 087	2 778
Ametiühis. kesknõukogu ja erikom.	2 060	1 854
Kaitseväge ratsioon 1919 a.	3 254	2 929

Toidunormi soovitatav sisaldus olluste järele. Normaalne toit sisaldab munavalget,*) rasvaollust ja süsivesikut. Viimased kaks ollust katavad peaaesjalikult jooksvat kehakulu ja võivad tarvilikul korral üksikste aset täita. Munavalge võib osaliselt nende mõlemate asemel astuda ja on, peale otsekoheste jõuallika, suure konstruktiivse tähtsusega, mispärast teatud osa munavalge sisaldust toidus füsioloogiliselt tingitud.

*) Munavalge on suurema kaloorilise väärtusega, kuid kehas ei sünni tema kasutamine täielikult.

Mitmete autorite järele sisaldab normaalne toit ollusi järgmiselt (grammides):

	Munavalge.	Rasvaollus.	Süsivesik.	Väärtus kal.
Voit	118	56	500	3 055
Munk	100	56	400	2 570
Atwater . . .	100	66	406	2 700
Gautier . . .	107	65	407	2 721
Laudergreen .	134	79	485	3 277
Raupe	124	51	510	3 076
Keskmiselt .	112	62	451	2 900

Keskmistest arvudest on siin näha, et munavalget läheb tarvis pea kaks korda rohkem, kui rasvaollusi, ja süsivesikut umbkaudselt 7 korda rohkem. Nende kalooriline koguväärtus—2 900—on aga küllaldane ainult kergele tööle. Meie poolt ülesseatud suuremas normis on see vahekord: munavalge 1,8, rasvaollused 1,0 ja süsivesikud 8,4.

Tooresainetest peab maha arvama jäätised, mis üksikute ainete juures õige suure osa annavad: loomaliha—20%, sealihast—15%, kalast—4%, kartulist—25%.

Osa sissevõetud toidust jääb kehas kasutamata. See kasutamata osa on mitmesugune. Ained loomariigist kasutatakse organismis täielikult, kui taimeriiigi saadused. Viimaste suurem kaotsiminekuks on peaaegajalikult selluloosist, mis taimrakke ümbritseb ja sellega kõhuhahlaide juurde pääsu takistab. Üksikute olluste järele on kaotsiminekuks kõigesuurem munavalgel, mõõdukam rasvaollusist ja veel väiksem süsivesikust. Siiski peab tähendama, et ainete kasutamine tõuseb toidu mehaanilise peenendamise järele. Nii, kartul tükis (Zuntzi järele) seedib: albumiin—70%, süsivesik—93%; seesama aine pudruna: 80 (munavalge) ja 99 (süsivesik). Tähelepanuväärt on vahest veel see, et mõned ained, ka väikesel määral teiste seas olles, seedimist palju täielikumaks muudavad (juust).

Kuna üksikute ainete toitluskasuliku sisalduse üle paljud autorid, kes asja uurinud (Abderhalden, Voit, Munk, Atwater, Gautier, Raupe, König, Zuntz, Tavildarov, Fleischman jne.) väga suurelt lahku lähevad, samuti ka jäätiste ja toitluskasuliku määra suhtes, ei pea me tarvilikuks viimaseid määrasi kõigis peensustes arvutada, vaid arvame jäätiste ja kasutamata jääva osa arvel keskmiselt 10% kaloorilisest üldsisaldusest maha. Sarnasel korral soovitava 3 500 kal. toiduväärtuse juures peaks toidu kalooriline sisaldus olema 3 850 kal., millise arvu kohaselt toiduainete nimestiku peaks kindlaks määrama.

Eelpool toodud eeldusi silmas pidades, olleme omaltpoolt järgneva toidunormi koostanud, mis üldtarvitamise seisukohalt meie toitlust püüab iseloomustada. Toome meie poolt ettepanitava toidunormi ja tema kaloorilise sisalduse suhtelise jaotuse tabeli näol. (v. tab. lhk. 57).

*

Muidugi, kui juba toiduratsiooni kaloorilise sisalduse määr teadusilmas vaieldav, on seda enam vaieldav toidunormi üksikasjaline koosseis, kus kahtlemata osa ainult autori isiklikust maitsest ja äratundmisest võib oleneda. Siiski oleme püüdnud eeltoodud normi koostamisel kõiki olevaid andmeid meie toitlusolude üle käsitada võimalikult objektiivselt. Seda iseloomu säilitades, toome järgnevalt ka tähtsamad arutused, mis me ühe ehk teise normi ülesseadmisel arvesse võtnud.

Toitluseks vajataivate konkreetsete ainete valikut kujutleva üksikasjalise jaotuse kohta senistes Eestis tehtud sellekohastes katsetes on meil käsitada järgmised 5 normi:

1) Töö- ja hoolekandeministri ettekande juurde V. V. 6/X. 1919 lisatud normaaltoidutabel, mille järele üleriiklised palgamiinimumi seaduseel nõu normid olid kujundatud.

2) Ametiühisuste kesknõukogu poolt välja töötatud ja V. V. 9/V. 1919 a. otsuse põhjal moodustatud komisjoni poolt vastu võetud ratsioon.

3) Endine E. V. kaitsevaelaste ratsioon.

4) Raudteelaste kokku seatud toidutabel.

5) E. V. kaitsevæe praegused normid.

Kuna nende normide kokkuseadmisel sellekohased tegelased palju arutanud ja oma oskust väljendanud, võtame need sellekohaste vaadete väljendused vaatluse alla, rõõbiti muid vaatekohti ja enam-vähem kindlaid tarvitamismääre kaalumise alla võttes.

Oma kaloorilise koosseisu poolest erinevad ülalnimetatud normid võrdlemisi suurelt. Ka on nad võrdlemisi väikesed, mida juba mainisime, meie poolt ette pandud kaloorilise koosseisu—3 850 kal. (toitluskasulik sisaldus—3 500 kal.) kõrval, mida ainult kaitsevæe praegune ratsioon ületab.

Ent selleks, et vaadelda, kuidas üksikute rühmade kaloorilist osatähtsust kujutleti, pole sel asjaolul mingit tähtsust, samuti ka sellel, et üksikute toiduainete kalooriline sisaldus kalkulasioonides ühtlaselt arvatud pole.

Tab. 1. Eesti olude kohane toidunorm 3500 kal. kasuliku toitlussisaldusêga.¹⁾
 Quantité des aliments servant comme base pour calculation des nombres-indices de l'alimentation.

	Päevas toitluskuse peale gramminides En grammes pour 1 unité de consommation par jour.	Üldine sisaldus kaloor. — Total en calories	%	Üldine kuus (nael) Total pour 1 mois (en livres)
LEIB JA JAHUAINED — BOULANGERIE ET FARINES	775	1891,35	49,2	56,77
1. Rukkileib — Pain de seigle	625	1416,07	36,7	45,70
2. Nisujahu — Farine de froment	25	83,75	2,2	1,83
3. Sai — Pain blanc	50	129,17	3,4	3,66
4. Odratangud — Gruaux d'orge	65	229,32	6,0	4,76
5. Riis — Riz	10	33,04	0,9	0,73
KEEDUVILI — LÉGUMES	920	816,53	21,1	10,09
6. Kartulid — Pommes de terre	800	712,64	18,4	1,30 tsv.
7. Kapsad — Choux	50	30,71	0,8	3,66
8. Porgandid — Carottes	50	20,57	0,5	3,66
9. Herved (kuivad) — Pois (secs)	20	52,61	1,4	1,47
10. Suhkur — Sucre	45	180,60	4,7	3,30
11. Kohvi (viljakohvi) — Café (de blé)	10	—	—	0,73
PIIM JA MUNAD — LAIT ET OEUFs	206,7	141,07	3,7	8,73
12. Piim — Lait	200	130,71	3,4	4,73 tp.
13. Kanamunad (4 muna kuus) — Oeufs de poule (4 o. par mois)	6,7	10,36	0,3	4 tk.
VÕI JA RASV — BEURRE ET GRAISSE	35	282,50	7,4	2,56
14. Või — Beurre	25	190,06	4,9	1,58
15. Rasv (sulat.) — Grasse (fondue)	10	92,74	2,5	0,73
LIHA — VIANDE	205	407,72	10,5	15,01
16. Loomaliha — Viande de boeuf	102	213,28	5,5	7,47
17. Sealih — " de porc	65	139,96	3,6	4,76
18. Vasikaliha — " de veau	25	25,59	0,7	1,33
19. Lambaliha — " de mouton	13	28,39	0,7	0,95
KALAD — POISSONS	135	129,26	3,3	9,89
20. Heering. (sool.) — Harengs (salés)	50	62,94	1,6	3,66
21. Räimed (sool.) — Ablettes (salées)	40	31,22	0,8	2,93
22. Haug. (värsked) — Brochets (frais)	20	15,82	0,4	1,47
23. Räimed (värsk.) — Ablett. (frais)	25	19,58	0,5	1,83
MAITSEAINED JA VÜRTSID — ÉPICES ET AUTRES DENRÉES				3,15
24. Sool — Sel	35	—	—	2,56
25. Sibulad — Oignons	8	3,38	0,1	0,59
Kokku — Total	2374,7	3852,66	100,0	

Toiduainete osatähtsus kaloorilise sisalduse järele mitmesugustes arvutustes.

	Töö- ja hooek. min. etekanne V. V. 6.IX.1919.	Ametilise, keskm. ja V. V. poolt mood. kon. 9.V.1919.	Kaitseväre ratsioon 1919 a.	Raudteel. ratsioon (3 m. ja öks).	Praeguse kaitseväre norm (harilik).	Saksa tööilise keskm. norm		Loodu indeksi sisaldus	Laiti indeksi sisaldus
						enne sõda	1919 a.		
Leib ja jahuained	47,9	37,3	56,1	39,7	54,0	42,4	51,4	64,5	40
sellest rukkileib	42,7	32,7	41,5	35,2	42,0	—	—	—	—
Keaduviljad	20,7	36,3	16,6	35,2	16,9	15,9	19,2	13,6	30
sellest kartul	19,9	35,0	16,6	33,8	16,9	12,2	15,7	—	15
Suhkur	3,3	3,1	3,1	—	2,3	7,9	7,5 ²⁾	2,1	—
Piim ja munad	6,5	3,3	—	6,3	—	10,1	2,6	0,3	6,3
Või ja rasv	8,6	2,9	10,0	3,3	7,2	10,7	11,3	9,1	13,7
Liha ja lihaained	10,9	—	14,1	8,3	16,8	13,0	2,3	8,6	9,6
Kalad	2,2	3,6	—	5,8	2,8	—	1,3	1,7	—

¹⁾ Käesoleva tabeli, samuti kui kõik toitluse kohta käiva osa on lähtelt läbi vaadanud prof. A. Rammul ja omaitseolt ostarbekohaseks tunnistanud.

²⁾ Völgnen prof. Rammul'ile tänu mõnede täpsustamiste eest, A. T.

³⁾ Ühes ka mesi ja marmelaad (2,9).

Tähtsamaks toiduaineks on meil vastuvaieldmata rukkileib. Ainult tema osatähtsuse suuruse kohta lähevad arvamised lahku. Kuna eelpool toodust 2 ja 4 norm seda ligi kolmandikuni kõigest kaloorilisest sisaldusest hindavad (32,7 ja 35,2%), loevad 1 ja 5 seda tähtsust palju suuremaks (42,7 ja 42%). Et küsimusele asjalikumalt alust saada, vaatleme rukki tarvitamist.

1921/22 ja 1922/23 toituksaastal on meil keskmiselt rukist vajatud (saagist saadud + sissevedu — väljavedu) ligi 10 500 tuhat puuda, millest seemneks vajati umbes 1 600 tuhat puuda. Otsekohekses tarvitamiseks jäi niiviisi 8 900 t. p., mis tootlusüksuse peale (875 110) ligi 10,2 puuda aastas annab, päevas 1,11 naela (452,9 grammi), s. t. ligi 1 420 kal. tootlusväärtuses *). Selle normi ulatusel peamegi soovitavaks rukkileiva võrdlevat tähtsust määrata. Muidugi tuleb sellekohasteks arvutamisteks rukki asemel rukkileiba võtta, mis jahust vähema kaloorilise sisalduse juures kaalult suurema arvu annab (625 grammi).

Kui toidu üldsisaldust ligi 3 850-kalooria peale arvata, oleks see norm üldsisaldusest 36,7%, mis 2 ja 4 normile kaunis ligidane. Kaitsevääs praegu kõrgema normi tarvitamine rõhutab seda veel enam — tarvitatakse ju kaitseväädes üldse rohkem leiba, kui keskmiselt üldtarvitamiseks.

Kuna rukkileib tähtsam aine, moodustavad leib ja muud jahuained ühes temaga ligi pool kal. üldsisaldusest. Enne sõda oli nende ainete tähtsus Saksa töölise tootluses 42,4%, 1919 a. aga 51,4%. Meie kaitsevää praeguses normis annavad, nad 54%, 1919 kogumi 56,1%. Läti 8-aine indeksis on leiva kalooriline osatähtsus 40%. Leedu indeksi palju kõrgem vastav arv (64,5%) on tingitud nähtavasti kartuli ja piima ning munade tähtsuse alahindamisega (piima ja munade tähtsus, näiteks, ainult 0,8%). Oleme arvamisel, et meie kaitsevää normid selles suhtes üldisi keskmisi toidunorme ületavad, kus kartul ja eriti piim ning munad, mis kaitsevää normis ei sisaldugi, suurema tähtsuse omavad. Sellepärast ei võiks leiva ja jahuainete üldine %-määr ületada töö- ja hoolek.-min. norme.

Kuna 36,7% sellest rukkileivale kuulub, peab ülejäänud 12,5% jaotuma teiste ainete vahel, milledest erilise tähtsuse omavad nisu ja oder. Sisseveo aineana peame vajalikuks arvesse võtta koloniaalkaupade hinalükkumise märkimiseks ka riisi, mis eriti tähtis laste toitmisel.

Nisu tarvitus kahel toituksaastal oli 2442,2 tuh. puuda (seeme 212,5 t. p.). Nisu arvatava söögiks tarvitamise keskmisena saaks selle järele 0,28 naela (114,2 grammi) päevas, mis tootlusväärtusena umbes 300 kalooriat annab. Kuna nisu tarvitamine erakordselt suurenenud (näiteks, sissevedu ligi miljon puuda pealt poolteise miljoni p. peale kahe aasta kestel), milleks ka mitmed erakorralised põhjused mõõduandvad, ei pea me otstarbekohaseks nisu võrdkaalu nii kõrgena fikseerida, vaid anname talle — nisujahu ja saia näol — vähema suhtelise tähtsuse, isegi veidi madalama, kui odratangudele — sellele väga tarvitatavale toiduainele.

Ei pea siiski silmi sulguma nähtuse juures, et viimastel aastatel vaesemate kihtide keskel linnas nisu, saia ja peenleiva tarvitamine ikka rohkem on levinud, olgugi, et see leivasort tavallikust mustast leivast kallim — võib ju tema söömisel vähem rõhku kõrvase peale panna, kuna liha- ja võiained kallimad tulevad. Kui arenemine selles suunas kestaks, siis võiks oletada, et katsetatav büdshetiline uurimine nisujahu ainete suuremat osatähtsust näitab.

Nii kujunes leiva ja jahuainete suhteline võrdkaal ja kokkukõlastatud ainete hulk vastava kaloorilise sisalduse järele järgmiselt (arvud grammide hulga ümmargustamise otstarbel viimistletud).

	Suhteline osatähtsus kal. koosseisus.	Kalooriline sisaldus.	Toiduhulk grammides.
Rukkileib	36,7	1 416,07	625
Nisujahu	2,2	83,75	25
Sai	3,4	129,17	50
Odratangud	6,0	229,92	65
Riis	0,9	33,04	10
Kokku	49,2	1 891,95	775

Leiva ja jahuainetele järgnevaiks oma tähtsuse poolest tohiks küll pidada keeduvilja rühma ja sellest eriti kartulit, mis meil oma odavuse pärast võistlemata tähtsusega aineks on saanud. Ta on peastjaks igalpool, kus puudust tnutakse; teda võetakse tarvitusele rohkemal määral igakord, kui majapidamine kokkuvõid nõuab. Toitluse puudujäägid viib kartul tasakaalu. Meie juures on kartul nii lugupeetud aine, et vaevalt keegi ühegi päeva kartulita elab, kuna kartul võrdlemisi odav ja palju süsivesikut sisaldav aine on, ja pealegi üks neist vähestest ainetest, mis alalisel tarvitamisel mitte vastikuks ei muutu, lubades mitmel viisil valmistamist.

Eestis enim tehtud katsed ja normid määrasid keeduvilja ja kartuli osatähtsust toidu kaloorilisest üldsisaldusest järgmiselt:

	Keeduvili.	Kartul.
I	20,7	19,9
II	36,8	35,0
III	16,6	16,6
IV	35,2	33,8
V	16,9	16,9

I ja III normi suur erinevus on tingitud otsustest sellest, et seal leiva ja jahuainete osatähtsus madalalt hinnatud, nagu seda juba leidsime, — viimaseid alahinnates, on kartuli osatähtsust ülehinnatud. Mõlemate osatähtsus kokku annab väga ligidased arvud:

I	68,5
II	73,6
III	72,7
IV	74,9
V	70,9

*) Arvates jahu väljasaandmise %, jahvatamisel 90%.

Kahjuks ei luba andmed kartuli toodangu ja väljaveo kohta mingisuguseid kindlaid oletusi teha tema tarvitamise ulatusest toiduna, sest võrratu suur osa kartulisaagist läheb loomatoiduks ja muudeks tarveteks. Kuid kõrvalekaldumine keskmisest tarvitamisest ei peaks vististi mitte suur olema, kui me peatume normil, mis võrdub kartuli osatähtsusele meie endises ja praeguses kaitseväe toidunormis ja Saksa tööliste tarvitamisele peale sõda—on ju ka Saksamaal kartul laialiselt tarvitusel. Ülal juba tsiteeritud andmetel oli kartuli kal. osatähtsus Saksa tööliste tarvitamises.

Enne sõda . . .	12,2
1917 . . .	21,0
1918 . . .	20,0
1919 . . .	15,7

Nii kerkis kartul ainult viimastel sõjaastatel kuni $\frac{1}{5}$ tootluses, peale seda aega jälle langes. Mõõname, et kartuli tähtsus meie tarvitamises Saksa sõjaeegse tarvitamist küll ületama ei peaks.

Muu keeduvilja osatähtsus on meil võrdlemisi palju vähem. Arvates meie tähtsamate keeduviljade — kapsaste, herneste ja porgandite osatähtsust kokku ligi 3% üldarvust, peaks see nende iseloomustamiseks küllaldaseks olema. Ka Saksamaal, mis keeduviljamaa par excellence, ei tõusnud muu keeduvilja osatähtsus üle selle, isegi mitte sõjaajal.

Enne sõda . . .	3,7
1917 . . .	4,5
1918 . . .	4,0
1919 . . .	3,5

Kuna leib ja jahuaained ning keeduvili ühes kartuliga on 70,8% tootlustähtsusest, annavad kõik muud rühmad kokku võrdlemisi väikesed arvud.

Kahtlemata on tähtselt suuremaks neist rühmadest liha ja liha ained. Selle rühma osatähtsuse iseloomustamiseks pidasid eelmised arvutused kohaseks järgmist suhet:

I	10,9
II	8,1
III	14,1
IV	8,3
V	16,8

Saksa vastavad andmed näitavad suurt lihatarvitamise vähenemist sõjaajal ja peale seda.

Enne sõda . . .	13,0
1917 . . .	4,3
1918 . . .	3,3
1919 . . .	2,3

Meie tootluses pole lihatarvitamine vist küll kunagi niikaugele kahanenud. Kuid, teiselt poolt, peame küll tunnistama, et vaevalt meie tootlust kunagi Saksa omale enne sõda selles suhtes kõrvuti võis seada, eriti vorstitarvitamise alal. Loomulik, et ka meie kaitseväge norm keskmisest tarvitamisest kõrgem peaks olema.

See oletus leiab teataval määral ka kinnitust andmetes lihatarvitamise üle Tallinnas. Meil on arvud Tallinna tapamajades 1923 a. jooksul tapetud loomade ja tapetult järelevaatusele toodud liha kohta (esimesed ligikaudselt võetud keskmise kaalu järele). Sellest maha arvates väljaveetud hulki, saame ligikaudse Tallinnas tarvitatud liha hulga. See arv pole muidugi täpne selles mõttes, et ka teistes tapamajades järele vaadatud liha Tallinna tarvitamise ja väljaveo hulka võis sattuda. Kuid Tallinna vorstivabrikute poolt läks osa kahtlemata jälle Tallinnast ümbrusesse ja teistesse linnadesse. Arvatavasti tasandavad need nähtused üksksteist kaunis ligidaselt, nii et suurt eksitust ei peaks olema, kui me ülaltoodud teel saadud arve Tallinna lihatarvitamise iseloomustamiseks kohasteks peame.

Need arvud kujunesid *) järgmiselt:

Loomaliha	237 491	pd.
vasika "	61 937,5	"
lamba " ja sinke	25 117	"
sea "	156 043	"
Kokku	480 588	pd.

Arvates keskmiseks elanikkude arvuks Tallinnas 1923 a. 130 000, ja 1922 a. rahvalugemisel avaldunud vanuslist vahekorra oletades, teeme tootlusüksuste arvutuse, arvates lapsi alla 2 a. 0,30, 2—5 a. —0,40 jne. (v. tab. I peat).

Selle järele oleks Tallinnas tootlusüksusi 105 379. Keskmise tarvitamine tootlusüksuse peale kujuneks siis järgmiselt:

	Aastas. puuda	Kuus. naela	Päevas.		Kaloor. sisaldus (keskm. liha)
			naela	grammi	
Loomaliha	2,25	7,5	0,25	102,4	228,4
Vasika "	0,38	1,9	0,06	24,6	29,0
Lamba "	0,23	0,8	0,03	12,3	29,3
Sea "	1,48	4,9	0,16	65,5	149,3
Kokku	4,54	15,1	0,50	204,8	436,0

Olgugi, et ühe aasta keskmise tarvitamine kaugelki lõpuliikke arve ei või pakkuda, näib meile ometi, et üldjoontes need arvud küllalt iseloomustavad peaksid olema nii lihatarvitamise kaloorilise üldsisalduse, kui ka lihasortide vahekorra suhtes.

Maal on looma- ja sealihva vahekorra kahtlemata teisem; kuid linnas ei tohiks selle üle kahtlust olla, et loomaliha esiplaanile asub, üle poole lihaainete tähtsusest omades, kuna vasika- ja lambaliha vaid $\frac{1}{7}$ võrdub.

Sellepärast tarvitame liha kohta otseteed leitud keskmisi tarvitamisnorme, mis kaloorilisest üldsisaldusest 10,5% moodustavad.

*) Loomatarvikehoiu Peayallituse arvutus järele.

Suhkru tarvitamine on viimastel aastatel märksa suurenenud.

Suhkru sissevedu oli (pd.).	
1921 . . .	638 759
1922 . . .	893 634
1923 . . .	887 460

Arvates maha tähtsusetu suhkru jälleväljavedu, saame ligikaudu iga toitlusüksuse (875 110) peale riigis ühe puuda suhkru aastast, s. o 3,38 naela (1360 grammi) kuus—päevas 45 grammi. Sõduri harilik norm on 25 gr., suurendatud 40 gr. Umbes suurendatud sõduri normile võrduv hulk on võetud ka Soome indeksis. Loeme sellepärast selle normi—45 gr. täiesti kohaseks toitlusüksuse peale; suhteliselt on see kal. sisald. 4,7^o/₁₀.

Läbiarutatud toiduained moodustavad juba 85,3^o/₁₀ toiduainete valitud koosseisust. Jäävad üle veel piim ja munad, või ja rasv, ning kalad. Nende tarvitamise kohta pole mingisuguseid konkreetseid arve saadaval, ja neid oleme ligikaudselt püüdnud määrata.

Toodud toidumoona norm võikski täpsemate andmete puudumiseni asetada meie indeksi toitluskulude rühma nimestikku.

Oleme ju tema koostamisel arvesse võtnud andmeid ainete üldtarvitamise kohta seda-võrd, kui see võimalik oli; oleme meie toitluse iseloomustavaid jooni nii subjektiivse hindamisega, kui ka enamalt avaldatud arvamide järele püüdnud säilitada ja eriti täpselt silmas pidanud tervishoidliku otstarbekohasuse nõudeid toitlusväärtuse ja üksikute oluste vahekordade alal. Võiks sellepärast tohtida vaadata sarnase toiduainete hulga, kui meie üldtarvitamisel ligikaudu avalduva ühe isiku keskmise toidumoonaga peale.

Seda asjaolu, et siin tegemist just üldtarvitamise kohta käivate andmetega, ei pea silmapilguski unustama—asjatu oleks sellest normist välja minnes, püüda püstitada mingid konkreetseid nõudeid. Võib ju vajatava toidu toitlusväärtuse saavutada väga mitmekesiselt: 3500 kaloorilise toidunormi võib välja anda ka, ainult suur hulk rukkileiba ja silke, ehk heeringaid ja kartulid, samuti kui ka teiselt poolt, võib seda normi koostada palju mitmekesisemalt, palju kallimatel, isegi luksusainetel.

Meie eesmärgiks sel alal pole üles seada mingit alam- ehk ülemmäära, vaid leida teoreetilist keskmäära, mis üldise tarvitamise võimalikku kesknormi iseloomustaks.

Tõelikult on töөлiskihhi ja nooremate ametnikkude toitlus praegu kahtlemata meie moonaga normist vaesem mitmekesisuse mõttes—odavamad ained esinevad seal rikkemal, kallimad vähemal määral ja harvemini. Muude kihtide juures on see olukord enam-vähem erinev ülekaaluga suurema mitmekesisuse poole.

Just selleks, et eriti rõhutada, et meil tegemist pole mingi elatismiinumiga, ei hakka me arvutama indeksi terve tüübilise liigete arvuga leibkonna kohta, vaid teeme arvutusi ainult ühe isiku kohta.

Kuunormi (30 päeva ratsiooni) eelistame ainult sellepärast, et selle suuremad arvud arvutamiseks soodsamad.

Hinnamaterjalina võtame hinnad Tallinna turul, mida küllalt kaua ja küllalt ühtlaselt jälgitud ¹⁾. Sellekohased arvud 1914 a. juulist ²⁾ alates kuni käesoleva ajani on toodud tab. 2, lhk. 60 (tabeli ülemine osa ³⁾).

Kindlaks tehes meie teoreetilise moonamäära hinda üksikute kuude järele, saamegi, neid arve võrreldes, toiduainete rühma hinnaliikumise indeksi, kus üksikute ainete tähtsus on võrdkaalustatud üksikute ainete määra kaalult kindlaksmääramise teel.

See indeks on järgnevalt kirjutuse alguses vaadeldud A tüübile vastav. Arvutamise vormel on järgmine:

$$I = \frac{h_1^b m_1 + h_2^b m_2 + \dots + h_n^b m_n}{h_1^a m_1 + h_2^a m_2 + \dots + h_n^a m_n} \cdot 100.$$

kus J=rühma indeks, h-hind, m-määr millel aine võetud, a ja b kahte erinevat aega tähendavad. Harilikult rahvusvahelisel tarvituseloleva märkimise järele märgitakse h-p ja m=q.

¹⁾ 1914 ja 1913 a. hinnad osalt Tallinna Stat. Büroo väljaande järele „Стат. Бюллетень Рев. гор. упр.“, osalt büroo vanadest materjalidest ja sellele „Päevalehe“ turuhindade teadete järele. Kontrolliks on tarvitatud mitme kaupluse andmeid. 1921 a. peale Riigi Stat. Keskb. Tallinna turuhindade andmeid.

²⁾ Selle juures on seasõnliste ainete (keeduviljad) hinnad 1913 a. keskmise järele võetud, et puhtseosiliste võnkumiste mõju kõrvaldada. Olgugi et muud hinnad 1914 a. juuliku kohta käivad, ei erine nad tegelikult pea sugugi terve 1913 a. hindade keskmistest, mida me milme allika järele ka välja kalkuleerinud, nõnda et baasiks võib samuti lugeda 1913 a.

³⁾ Hindade väljaarvamise juures on mõne aine hinnaks võetud keskmine mitmest sordist, nii et indeksi aluseks võetavate hindade järele mitte 25, vaid 29 hinda arvutamise aluseks on võetud:

Loomaliha hinnaks on keskmine supi- ja praeliha hinnast (I. ja II. sort) võetud.

Rasva hinnaks keskmine sulatatud ja sulatamata searasva hinna vahel võetud.

Suhkru hind on peen suhkru pealt, mis meil peaaegselt tarvitusel.

Kapsaste keskm. värake- ja hapukapsaste hinnast.

Või — keskmine kõõgi- ja rõõskaorevõi vahel.

Seel — kõõgiseol.

Meie indeksite baasid. Arvutamise juures väärrib erilist tähelpanu baas—aeg, mis aluseks võtta. Kõik tähtsamad praegusaja indeksid põhjenevad 1913 või 1914 a. arvudel. Seda seletatakse harilikult püüdega, võrdlust teostada nn. normaalajaga, milleks loetakse sõjajärgne aeg. Normaalsuse vaatekohast vaadeldes, on see muidugi teataval määral küsimus, sest normaalaja mõiste on väga relatiivne.

1913 ja 1914 a., mis harilikult baasina esinevad, on ju oma hindade poolest kallimad aastad, kui, näiteks, 1910 a. ja viimasest omakorda on odavamad 1890-1900 aastad. Tähendab see, et me siis neid aastaid peaks aluseks võtma püüdes „normaalse“ aja poole! Ja kui mitme praegusaja-aine hinnad suurelt erinevad 1914 a. omadest, siis on nende seas, võib olla, mõned, mis vahest ilialgi enam 1914 a. tasapinda ei saavuta, sest nende produtseerimise tegurid on suurelt muutunud. Kui rääkida normaalajast, kas ei esine 1914 a., käesoleva aja olukorras välja minnes, ebanormaalsetena. Kui tihti ühte või teist võrdlust just eelsõjajajaga tehakse, siis seda pigemini sellepärast, et sõda oma brutaalset murranguga pöördepunkti majanduses ja hindades tugevamalt iga kaasaeglase mälestusse vajutas, olles ühtlasi suureks üldiseks sündmuseks inimkonna ajaloos. Sellest silmapilgust alates sai hindade tõus, mis enne seda juba mitmed aastad kestnud, eriti tugevaks, millele kaasa aitas rahaväärtuse langemine.

Muidugi on soovitav, meie kalkulatsioonid ka teiste riikide sõjajärgsel ajal baseerivate indeksitega võrreldavaks teha, mida meie ka teeme, niivõrd kui seda meie rahaüksuse väärtuse väljaarvamine tehniliselt võimaldab, kuid meie täielikuind eksarvu baasiks on meie arvamise järele küll otstarbekohasem valida üks stabiilsemate hindadega aasta Vabariigi iseseisvustajast, millisenä osutub 1922 aasta. Praktilisteks otstarveteks, mis meil silmapilgul tähtsamad, peaks selle baasiga indeksarv küllaldane olema. Pealegi on praegusaja baasi leidmine ainukene võimalus hindu otseteed antud rahaüksikuste järele kasutada, mis praegusel ajal juba näilikumad ja arusaadavamad, kui eelsõjajärgsed hinnad, millal Eesti praegust rahaüksust polnudki.

Kuid seame endale üles ka teise sihi—võrrelda hindade muutusi kõiki hindu kulla peale ümber kalkuleerides, et nende liikumist väljaspool rahaväärtuse muutumist vaadelda. Selle juures on meil võimalik ka teataval määral otsekohest võrdlust 1914 a. ja praegusaja vahel teostada, kui ka kullaväärtuse alusel teha arvutusi, võttes aluseks 1922 a.

Arvutustel kujunenud indekseid, mis peajasjalikult baaside järele erinevad, tähendame rooma numbritena, et neid üksteisest eritella.

Ind. II. — Toitluskulude indeks baasiga 1922 = 100. Tab. 3 sisaldab 1922 a. keskmise alusel arvutatud indeksi arvude ridu, kus peale üldise toitluskulude indeksi ka toiduainete rühmade muutused on arvutatud. Nende arvude-ridade käik on kujutatud ka kõverjoontena (v. diagr. lhk 63.).

Ind. I a. Toitluskulude indeks kullaväärtuse alusel baasiga 1914 = 4100. Toiduhulga hinnad, mida me 1922 a. alusel indeksi arvutamiseks kasutada võime, on 1914 a. seisukohalt võrdlemiseks ebakõlblikud, sest 1914 a. hinnad on Vene rublades ja kopkates, pärastised aga Emk.

Sõjajärgse ajaga võrdluste teostamisel oleme meie teiste riikidega võrreldes äärmiselt raskes seisukorras, kuna meie praegust rahaüksust sõjajärgsel ajal polnud ja tal pariteet üldse puudub. Sellepärast võib sõjajärgse ajaga võrdlust teostada ainult kõigi kalkulatsioonide kulla alusele üleviimise teel, sest kullaväärtusega suhtub, ühelt poolt sõjajärgne kuldrubla ja, teiselt poolt, meie marga väärtuse praegune ametlik moodupuu—kuldkroon.

Käesoleval juhusel pole meile sugugi tähtis, kas kuldkroon tegeliku rahaüksusena kunagi liikvele pääseb või mitte—me võtame teda täiesti teoreetilise kullaväärtusena, mis meile ainult tehnilise ühtlustamisvahendina vajalik (nagu me selleks ka igat teist reaalselt või teoreetilist rahaüksust oleks võinud kasutada).

Muidugi tuleb meil 1914 a. pariteedina võtta kuldrubla ja kuldkrooni pariteet ning 1921—1924 a. augustini kuldkrooni väärtust teoreetiliselt kalkuleerida. *) Ainult 1924 a. augustist on võimalik juba kuldkrooni hinna kuu keskmist Tallinna börsi noteerimiste järele kasutada.

*) Selleks kasutame eelmise aja kohta kullahinda Londoni turul inglismaeltes, seda meela noteerimiste järele Tallinnas Emk. arvates. Kullahind Londonis on kilogrammi keskmise kuu hinna järele võetud peajasjalikult, institut International du Commerce andmetel, mis Belgia pankade ühingu poolt arvutatud. Saraselt arvutatud kuldkrooni hind kogu aja kohta on toodud tab. 3.

Toidumoona koguhinna summasid kuldkroonideks arvates, saame juba 1914 a. võrreldava arvuderea (v. tab. lhk. 66). Võttes 1914 a. summat 100-na ja teisi selle järele ümber arvates, saamegi meie teoreetilise toidumoonu hulga üldväärtuse muutumisindeksi. See ongi meie toiduainete rühma indeks kullaväärtuse alusel, mis toitluskulude sisulist kaliinemist ehk odavnemist näitab, kust rahaväärtuse muutumise mõju kõrvaldatud.

Ind. I b. Kuna elumaksumusindeksi peahuvi just selles seisab, et sissetuleku ostujõu liikumist mõõta, praegune sissetulek aga tegeliku rahaüksuse — marga näol sünnib, oleks vajalik sõjaeelse aja alusel arvutatud indeksi otsekohealt praeguse olukorraga võrrelda, just tegelikku rahaüksust aluseks võttes.

Muidugi ei või seda teha, kulla alusel koostatud indeksi lihtsalt Emk. kullaväärtuse peale kasvatades, sest siis pole meil mingit kasvatajat 1914 a. jaoks, kuna Emk. olemas polnud. Siis oleks meie teinud selle lubamata oletuse, et 1914 a. Emk. E. kroonile (ehk Vene rublale) võrdus,*) kuna ta siis tegelikult, praeguse olukorra järele arvates, palju odavam oleks pidanud olema.

Ainukene meie arvates asjalik võrdlus, milleks meie kuldkrooni ja Emk. alusel arvutatud indekseid ühendada saame, võiks olla see, mis tabeli viimastes lahtrites teostatud. Eritame kulla alusel kalkuleeritud indeksi selle osa, mis 1914 a. tasapinda ületab, ja arvutame iga kuu kohta eraldi, millele võrdub Emk. tegeliku kursi järele 1914 a. tasapind ja kui suur on seda ületav osa. Sarnaselt toimides, saame kaks rida arve, mis ära näitavad nii võrreldava tasapinna, kui ka tema tõusnud ehk alanenud osa.

Neid arve võib kasutada suhete kalkuleerimiseks ja võrdlustes õige proportsiooni saamiseks. Ent sama eesmärki võime taotella ka otseteed kulla alusel arvutatud indeksi arvude järele.

Asjalikumaid võrdlusi lubavad muidugi juba need kuud, kus Emk. kuldkrooni vastu kindlal tasapinnal püsima jääb, ehk kuldkroon tegeliku rahaüksusena liikvele lastakse. Kuid see kujuneb tegelikult samuti kullaväärtuse järele arvutamiseks.

Muidugi võib oletusel Emk.—1914 a. rublaga (nagu meie üüriseaduses) kasutada tabeli lõpus toodud ümberarvamise tulemusi kogu ulatusel — see oleks meie kullaväärtuse indeks Emk. peale ümberarvatult. Toome need arvutused Ind. I b all.

Peale kahe põhiindeksi oleme täienduseks neile teinud veel järgmised arvutused, millede kohased arvud samuti tabelis ja diagrammis sisalduvad:

Ind. I c. all oleme toitluskulude indeksi kullaväärtuse alusel arvutanud baasiga 1922 a. keskmine=100, et indekseid I a ja II otsekohest võrdlust võimaldada. Kõik tehted on selle juures täielikult korratud, sest ainult üldarvude ümberarvamine oleks veidi teisemad arvud andnud, olenevalt baasaja arvude suurusest.

Ind. III. Et näidata, kui võrd üldised avaldunud tendentsid toitluskuludel on, ja äranäha, kui hästi tähtsamate toiduainete tähtsus meie indeksites väljendub, oleme täienduseks neile arvutustele teinud veel ühe katse. Jättes oma indeksi võrdlevat mitmekesisidust ja kaloorilist sisaldust, oleme arvutanud indeksi, ainult 7 tähtsama toiduaine hindade liikumisel põhjenedes. Ka oleme meelega selle toidunormi kaloorilise sisalduse vähemana arvanud, soovides veenda ka neid, kellele toidumoonu mitmekesisidus ja kalooriline koosseis vastu võtmatuna võiks paista. Need toiduained on (päevane toidumoon 1 isiku kohta):

rukkileib	550 grammi.
kartulid	500 "
porgandid	150 "
herned	120 "
piim	300 "
või	35 "
loomaliha	180 "

Selle toidunormi sisaldus on ainult ligi 3 000 kalooriat (2 935). Selle toidunormi kohase moona koguhinna ja selle hinna järele arvutatud indeksi, oleme tabelis Ind. III (7 aine indeks) toonud.

Ind. IV. oleme toonud senise meiepoolt arvutatud Tallinna turuhindade indeksi ümberarvatud (baasiga 1922 a.=100,—senini oli 1921=100) arvud. See indeks on 24 toiduaine suhteiliste hindade võrdkaalustamata keskmine (v. Eesti Statistika nr. 6-8).

*) Nähtavasti on sarnase veaga tegemist Läti tööministeeriumi poolt arvutatud indeksis, kus oletatakse 1914 ja 1920 ja järgnevat aastate—Vene ja Läti rubla—pariteeti, mida tegelikult olla ei saanud.

Toidunormi hind Emk. ja Ekkr. 1914—1924.

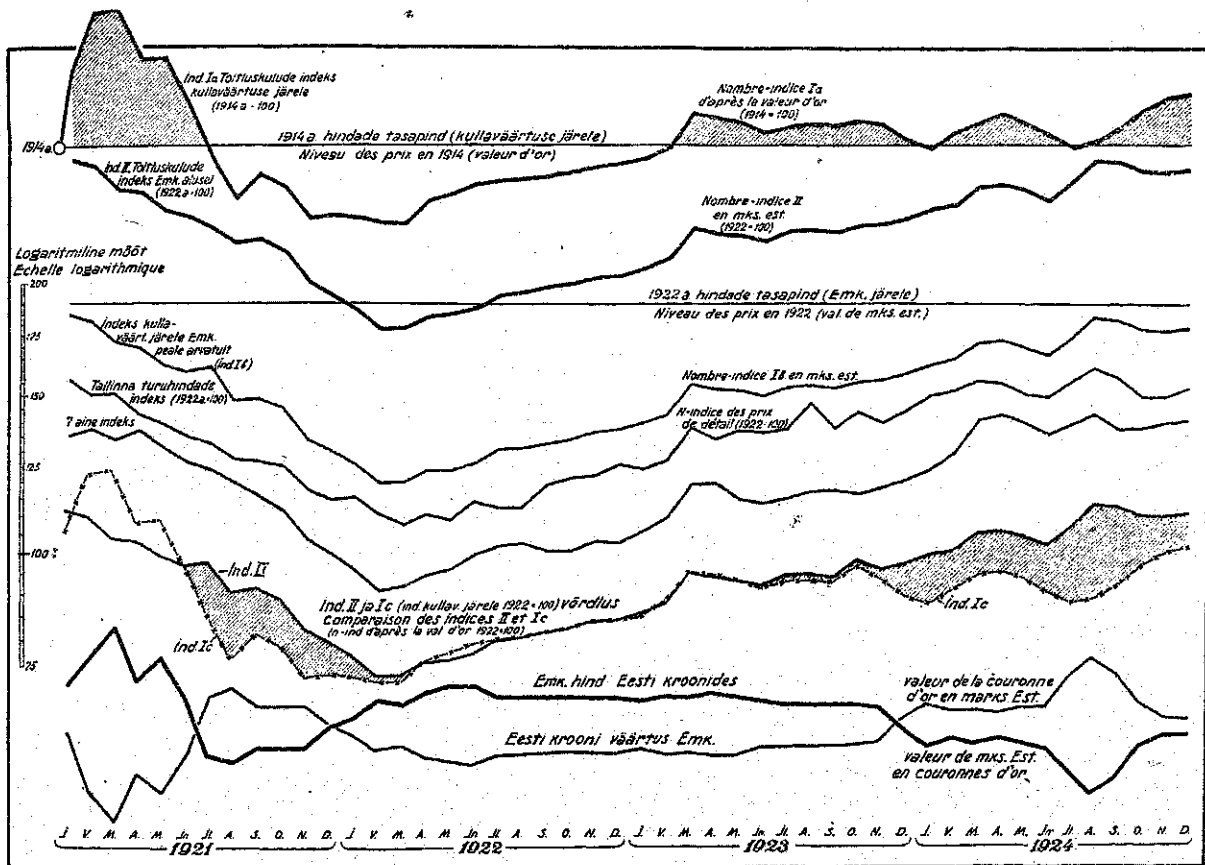
	Toidunormi hind Emk.						Eesti krooni väärtus Emk.	Toidunormi hind kuldkroonides						Ühe kalooria hind Emk.		
	Leib ja jahunaid	Keeduvili	Püim ja munad	Või ja rasv	Liha	Kala		K o k k u *)	Leib ja jahunaid	Keeduvili	Püim ja munad	Või ja rasv	Liha		Kala	K o k k u *)
1914 a.	204,0	119,9	62,0	106,1	321,9	95,3	969,5	—	3,9	2,3	1,2	2,0	6,2	1,8	18,6	0,358
1921 a.																
Jaauanar	971,9	179,5	151,9	169,6	380,3	132,5	2185,9	96,7	10,1	1,9	1,6	1,8	3,9	1,4	22,6	0,567
Veebruar	959,0	172,3	147,9	163,7	396,1	149,4	2148,8	82,1	11,7	2,1	1,8	2,0	4,8	1,8	26,2	0,557
Märts	802,1	186,4	121,3	169,9	460,6	147,7	2028,0	76,9	10,5	2,4	1,6	2,2	6,0	1,9	26,5	0,525
Aprill	765,5	193,4	104,7	182,0	474,5	134,4	2004,0	86,7	8,3	2,2	1,2	2,1	5,5	1,6	23,1	0,530
Mai	729,8	186,4	103,8	177,0	459,8	120,8	1913,3	82,1	8,9	2,3	1,3	2,2	5,6	1,5	23,3	0,486
Juuni	699,0	221,3	91,1	160,8	456,4	116,0	1880,1	90,8	7,7	2,4	1,0	1,8	5,0	1,3	20,7	0,480
Juuli	699,0	273,8	87,2	152,9	443,6	116,7	1902,1	105,4	6,6	2,6	0,8	1,5	4,2	1,1	18,1	0,480
August	640,4	204,4	86,8	170,1	415,7	110,3	1752,0	107,4	6,0	1,9	0,8	1,6	3,9	1,0	16,3	0,454
September	635,0	166,8	99,4	178,6	430,8	154,1	1775,4	102,6	6,2	1,6	1,0	1,7	4,2	1,5	17,3	0,480
Oktoober	580,0	167,1	124,8	181,3	410,9	157,2	1718,7	102,6	5,7	1,6	1,2	1,8	4,0	1,5	16,8	0,449
November	537,1	149,4	117,2	191,9	350,3	146,2	1591,0	102,7	5,2	1,5	1,1	1,9	3,4	1,4	15,5	0,419
Detsember	510,0	128,0	129,3	194,1	335,2	137,8	1535,7	98,3	5,2	1,3	1,3	2,0	3,4	1,4	15,6	0,386
1922 a.																
Jaauanar	496,8	118,9	126,1	190,5	292,9	162,9	1484,6	95,8	5,2	1,2	1,3	2,0	3,1	1,7	15,5	0,355
Veebruar	454,8	131,8	120,6	183,7	274,5	149,6	1410,3	92,1	4,9	1,4	1,3	2,0	3,0	1,6	15,3	0,360
Märts	469,9	142,9	96,5	182,0	280,8	143,0	1412,8	92,4	5,1	1,5	1,0	2,0	3,0	1,6	15,3	0,367
Aprill	482,7	146,9	89,8	175,8	320,7	141,2	1459,7	90,3	5,3	1,6	1,0	2,0	3,6	1,6	16,2	0,370
Mai	477,7	153,4	96,6	151,7	339,6	139,8	1461,3	88,8	5,4	1,7	1,1	1,7	3,8	1,6	16,5	0,378
Juuni	479,7	150,8	77,9	148,1	337,3	135,7	1485,5	88,4	5,4	1,7	0,9	1,7	4,4	1,5	16,8	0,356
Juuli	496,6	147,7	82,0	148,2	406,6	144,7	1538,6	90,6	5,5	1,6	0,9	1,6	4,5	1,6	17,0	0,365
August	473,8	172,8	85,4	164,3	393,7	144,4	1544,0	90,5	5,2	1,9	0,9	1,8	4,4	1,6	17,1	0,407
September	467,8	156,4	93,6	184,1	405,0	155,5	1562,6	90,9	5,1	1,7	1,0	2,0	4,5	1,7	17,2	0,406
Oktoober	465,5	176,9	111,8	189,9	387,0	148,2	1577,4	91,2	5,1	1,9	1,2	2,1	4,2	1,6	17,3	0,404
November	467,6	191,7	124,4	194,2	379,0	148,9	1606,9	90,9	5,1	2,2	1,4	2,1	4,2	1,6	17,3	0,411
Detsember	468,8	191,8	125,5	189,2	390,9	151,3	1618,2	90,9	5,2	2,1	1,4	2,1	4,3	1,7	17,9	0,420
1923 a.																
Jaauanar	462,0	191,2	121,8	193,4	435,3	139,0	1645,6	91,7	5,1	2,1	1,3	2,1	4,8	1,5	18,0	0,421
Veebruar	451,8	210,7	126,6	189,3	443,7	155,5	1633,3	90,6	5,0	2,3	1,4	2,1	4,0	1,7	18,6	0,390
Märts	436,4	257,0	128,6	238,8	480,8	153,2	1825,7	90,7	4,8	2,8	1,4	2,6	5,4	1,7	20,1	0,423
Aprill	436,9	241,5	90,7	225,9	517,9	157,6	1803,3	90,4	4,8	2,7	1,0	2,5	5,7	1,8	19,9	0,404
Mai	434,2	254,1	93,4	186,6	519,0	161,9	1792,8	90,7	4,8	2,8	1,0	2,1	5,7	1,8	19,8	0,403
Juuni	433,9	252,9	88,5	182,5	523,0	141,2	1764,8	91,9	4,7	2,8	1,0	2,0	5,7	1,5	19,2	0,450
Juuli	434,3	314,0	92,5	175,2	508,3	158,3	1806,5	92,3	4,7	3,4	1,0	1,9	5,5	1,7	19,5	0,400
August	430,0	300,0	97,2	191,1	510,8	148,2	1817,1	92,5	4,8	3,2	1,1	2,1	5,5	1,6	19,6	0,411
September	443,5	268,2	113,6	206,2	505,3	151,5	1802,9	92,5	4,8	2,9	1,2	2,2	5,5	1,6	19,6	0,416
Oktoober	448,4	262,4	130,5	232,9	493,6	159,8	1832,0	92,8	4,6	2,8	1,4	2,4	5,3	1,7	19,3	0,415
November	448,4	236,6	143,1	233,8	478,9	181,2	1836,2	93,5	4,8	2,5	1,5	2,5	5,2	1,9	19,6	0,416
Detsember	480,7	230,4	139,3	231,1	478,8	181,6	1865,7	99,1	4,9	2,3	1,4	2,3	4,8	1,8	18,8	0,432
1924 a.																
Jaauanar	477,5	255,8	135,3	223,2	497,5	187,8	1910,6	103,3	4,6	2,5	1,3	2,2	4,8	1,8	18,5	0,400
Veebruar	478,0	262,3	142,8	238,9	486,9	183,5	1930,2	101,5	4,7	2,6	1,4	2,4	4,8	1,8	19,0	0,393
Märts	501,0	306,3	135,3	242,8	527,4	170,7	2022,0	101,7	4,9	3,0	1,3	2,4	5,2	1,7	19,9	0,383
Aprill	502,6	329,3	114,3	218,4	550,6	180,5	2087,0	101,1	5,0	3,3	1,1	2,2	5,5	1,8	20,2	0,387
Mai	501,2	330,3	107,2	201,9	574,5	159,2	2005,3	101,9	4,9	3,2	1,1	2,0	5,6	1,6	19,7	0,383
Juuni	501,2	320,1	93,0	185,7	575,0	159,9	1959,5	102,6	4,9	3,1	0,9	1,8	5,6	1,6	19,1	0,383
Juuli	522,4	330,6	95,2	201,9	583,2	176,6	2051,4	110,5	4,7	3,0	0,9	1,8	5,3	1,6	18,6	0,383
August	580,1	357,0	115,4	233,8	579,8	162,7	2166,2	116,0	5,0	3,1	1,0	2,0	5,0	1,4	18,7	0,383
September	582,1	249,8	120,7	245,5	636,7	182,0	2154,7	111,6	5,2	2,2	1,1	2,3	5,7	1,6	19,3	0,383
Oktoober	593,4	202,5	130,2	252,6	600,7	187,1	2104,6	103,5	5,8	2,0	1,3	2,4	5,8	1,8	20,3	0,383
November	619,5	205,7	145,4	271,3	547,9	190,7	2102,6	100,2	6,2	2,1	1,5	2,7	5,5	1,9	21,9	0,383
Detsember	599,3	215,8	153,9	272,5	558,5	199,3	2119,1	100,0	6,0	2,2	1,6	2,7	5,8	2,0	21,2	0,383

*) Peale rühmade hindade kuuluvad üldsummasse ka mõned väljaspool rühmi seisvad ained, millede hinnad täp. 2 toodud.

Toitluskulude indeksi Selgeima ettekujutuse toiduainete hindade käigust peaks andma kõverjooned, mis diagrammil N. 2 toodud, kus toitluskulude indeks 1922 a. keskmise alusel (Ind. II) samase indeksiga kullaväärtuse alusel (1914 a. = 100) (Ind. I a.) ja 1922 a. = 100 (Ind. I c.) ja tema eesti marga peale ümberarvatud teisendiga kõrvu pandud (Ind. I b.). Lisaks neile kõverjoontele oleme mahutanud ka senise toiduainete hindade liikumise mõõdupuu — turuhindade indeksi kõverjoone, mille juures tema 1922 a. keskmise järele ümber oleme arvanud (Ind. IV), ja 7 aine indeksi (Ind. III).

Kõverjooned on kujundatud logaritmilise mõõdu järele, mis eestkätt suhtelist liikumist väljendab.

Diagr. 2. Toitluskulude indeksid ja rahaväärtus 1921—1925.
Nombres-indices de l'alimentation et valeur de mk. et de cour. d'or eston.

Esimesest pilgust kõverjoonte peale on küllalt äranägemiseks, kuivõrd suured ühtivused kõigi nende kõverjoonte liikumises avalduvad. Liikumise üldine skeem nelja vaatlusaluse aasta jooksul on kõigi kõverjoonte järele ühine ja selge. Äärmisest kõrguspunkti 1921 a. algul läheb järjekindel ja kaunis ühtlane toiduainete hindade alanemine kuni 1922 a. märtsini. Sellest peale algab sama järjekindel hindade tõus, mis kestab väikeste hüpetega 1924 ja 23 a. algul kuni käesoleva aasta augustini. Septembris ja oktoobris märkub väike alanemine, mis aga süiski oma suuruse poolest senini olnud hüpetest 1923 ja 24 a. alguskuudel suurell ei erine. Kuna neli erinevate võtetega arvatud indeksi, millest kahel arvutamisel ka erinev baas olnud (1922 a. peale on ümberarvatud ka ainult turuhindade indeksi

Tab. 3. Toitluskulude indeksid 1914—1924 a. —

	Rühmade suhtarvud (Emk. järele 1922=100) % des groupes d'après le mk. est. (1922=100)					Rühmade suhtarvud (kullaväärtuse järele) 1914=100) % des groupes d'après la valeur d'or (1914=100)						
	Leib ja jahuhained Bites et farines	Keehvili Légumes	Pihm ja munaad Lait et oeufs	Või ja rasv Beurre et graisses	Lihha Viandes	Kala Poissons	Leib ja jahuhained Bites et farines	Keehvili Légumes	Pihm ja munaad Lait et oeufs	Või ja rasv Beurre et graisses	Lihha Viandes	Kala Poissons
1914 a.	—	—	—	—	—	100	100	100	100	100	100	
1921 a.												
Jaauanar	204,6	114,8	148,1	96,8	107,3	92,6	253,7	80,9	181,9	85,8	68,6	74,9
Veebruar	202,0	109,7	144,2	93,4	111,6	104,4	297,2	91,3	151,2	97,6	78,0	98,9
Märts	168,8	118,6	118,8	97,0	129,8	103,2	266,4	105,7	132,8	108,6	97,9	105,5
Aprill	161,1	123,1	102,1	103,9	133,7	93,9	224,7	97,0	101,7	102,9	88,5	84,7
Mai	153,5	118,6	101,8	101,0	129,8	84,4	226,0	98,7	105,9	105,9	90,6	80,8
Juuni	147,1	140,9	88,8	91,7	123,6	81,0	196,9	106,1	84,0	86,5	81,4	70,0
Juuli	147,2	174,3	85,0	87,3	125,0	81,5	168,7	113,0	69,8	71,1	68,1	60,7
August	134,8	130,1	84,7	97,1	117,1	77,1	151,7	82,6	63,1	77,5	62,6	56,3
September	133,9	106,1	96,9	99,1	121,4	107,7	157,8	70,9	81,5	82,8	68,0	82,0
Oktoober	122,1	106,4	121,7	103,4	115,8	109,8	143,8	70,9	102,5	86,8	64,7	83,6
November	113,1	95,1	114,2	109,5	98,7	102,2	133,1	63,0	95,8	91,7	55,2	77,6
Detsember	107,3	82,0	126,1	110,8	94,5	96,3	132,1	57,0	110,1	96,6	55,2	76,5
1922 a.												
Jaauanar	104,6	75,7	123,0	108,7	82,5	113,8	131,8	53,9	110,9	97,6	49,5	92,9
Veebruar	95,7	83,9	117,6	104,8	77,3	104,6	123,7	62,2	110,1	97,6	48,2	88,5
Märts	98,9	90,5	94,1	103,9	79,1	99,0	129,3	67,0	87,4	96,0	49,2	84,7
Aprill	101,6	93,5	87,6	100,4	90,4	98,7	135,9	70,9	83,2	95,6	57,4	85,3
Mai	100,5	97,7	91,2	86,5	95,7	97,7	136,9	75,2	91,6	83,8	61,9	85,8
Juuni	101,9	96,0	75,9	84,5	109,3	94,8	137,9	74,4	74,9	81,9	71,0	83,6
Juuli	104,5	94,0	80,6	84,6	114,6	101,1	139,4	70,9	76,5	80,4	72,7	87,4
August	99,7	110,0	83,2	94,0	110,9	100,9	133,3	83,0	79,0	89,2	70,4	87,4
September	93,4	99,6	91,3	105,1	114,1	108,7	130,8	74,3	86,6	99,5	72,2	93,4
Oktoober	98,0	112,6	109,0	108,4	109,1	103,6	120,8	84,4	103,4	102,0	68,6	88,5
November	98,4	124,6	121,3	110,8	106,8	104,1	130,8	93,5	115,1	104,9	67,5	89,6
Detsember	98,7	122,1	122,1	108,4	110,2	105,7	131,3	91,7	116,0	102,5	69,6	91,3
1923 a.												
Jaauanar	97,4	121,7	118,8	110,4	122,7	97,1	128,5	90,9	111,8	103,4	76,9	83,1
Veebruar	95,1	134,1	123,4	108,0	124,8	108,7	126,7	101,3	117,7	102,5	79,0	94,0
Märts	91,9	163,6	125,1	136,3	137,2	107,0	122,4	123,0	119,3	128,9	86,9	92,4
Aprill	92,0	153,7	88,4	128,9	145,9	110,1	122,9	116,1	84,0	122,6	92,6	95,6
Mai	91,4	161,7	91,1	106,5	146,4	113,1	121,9	121,7	86,6	101,0	92,7	97,3
Juuni	91,9	160,9	86,9	104,2	147,4	98,7	220,4	119,6	80,7	97,6	92,2	84,2
Juuli	91,4	199,8	90,2	100,0	143,3	110,7	119,6	147,4	83,2	92,7	89,0	93,4
August	92,5	190,9	94,8	109,0	143,9	103,6	120,9	140,9	83,2	101,5	89,3	87,4
September	93,3	170,7	110,8	117,7	142,5	105,9	121,0	126,1	103,4	109,3	88,5	89,6
Oktoober	94,4	167,0	127,3	126,9	139,1	111,6	122,9	123,0	118,5	117,7	86,1	94,0
November	94,4	150,6	139,5	133,4	134,9	126,8	122,1	110,0	123,6	122,6	84,5	106,0
Detsember	101,2	146,6	135,8	131,9	134,9	126,9	123,4	101,3	118,5	114,2	78,2	100,6
1924 a.												
Jaauanar	100,5	162,8	132,0	127,4	140,2	131,2	117,6	107,8	110,1	105,9	78,0	99,5
Veebruar	100,6	166,9	139,2	136,3	137,2	128,3	119,9	112,0	118,5	115,2	77,7	98,9
Märts	105,6	195,0	132,0	138,6	143,6	119,3	124,9	130,9	111,3	117,2	84,0	91,3
Aprill	105,2	209,9	111,5	124,3	155,2	126,2	126,5	141,7	95,0	105,9	88,2	97,8
Mai	105,5	210,2	104,5	115,2	161,9	111,3	125,2	140,9	88,2	97,3	91,3	85,3
Juuni	105,5	203,9	90,7	106,0	162,0	111,8	124,4	135,7	76,5	88,7	90,8	85,3
Juuli	110,0	210,4	92,8	115,2	164,4	123,4	120,4	130,0	72,3	89,7	85,4	87,4
August	122,1	227,2	112,6	133,4	163,4	113,7	127,2	133,9	83,2	98,5	80,7	76,5
September	122,5	158,9	117,7	140,1	179,4	127,0	132,8	97,4	90,8	112,3	92,2	89,6
Oktoober	126,0	128,9	127,0	144,1	169,3	130,7	147,1	85,2	103,9	119,6	93,9	98,9
November	130,4	130,9	141,7	155,1	154,4	133,3	157,5	89,1	121,9	132,3	88,5	103,8
Detsember	126,1	137,4	151,4	155,5	157,4	139,3	152,4	98,9	130,3	133,3	90,3	108,7

Nombres-indices de l'alimentation 1914—1924.

Ind. II. Toitluskulude indeks Emk. 1922=100 N.-ind. II d'après le mk. est. 1922=100	Ind. I a. Toitluskulude indeks kullaväärtuse järele 1914=100 N.-ind. I a. d'après la valeur d'or 1914=100	Ind. I b. Toitluskulude indeks kullaväärtuse järele Emk. peale arvatud 1914=100	Sellest		Ind. I c. Toitluskulude indeks kullaväärtuse alusel 1922=100 N.-ind. I c. d'après la valeur d'or 1922=100	7 aine koguhind Emk.	Ind. III. 7 aine indeks Emk. järele 1922=100 N.-ind. III d'après la valeur de 7 princip. denrées 1922=100	Ind. IV. Tallinna turuhind (ümberarv.) 1922=100 N.-ind. des prix de détail recalculé 1922=100
			1914 a. tasapind	1914 a. tasapinda ületav osa				
—	100	...	...	...	—	—	—	—
144,4	121,5	11 744,4	9 667	2 077,4	136,9	1 476,7	137,5	136,1
142,0	140,6	11 545,0	8 213	3 332,0	157,3	1 502,4	139,3	131,0
134,0	142,3	10 898,7	7 660	3 238,7	159,2	1 464,1	136,3	131,0
132,4	124,2	10 768,3	8 668	2 100,3	139,0	1 494,7	139,2	124,7
126,4	125,2	10 278,9	8 210	2 068,9	140,1	1 437,1	133,3	121,9
124,2	111,3	10 104,2	9 080	1 024,2	124,5	1 378,3	128,3	117,7
125,7	97,0	10 223,7	10 541	— 317,3	103,5	1 353,3	126,1	115,3
115,3	87,6	9 411,7	10 739	— 1 327,3	93,1	1 310,6	122,0	110,3
117,3	93,0	9 538,6	10 261	— 722,4	104,0	1 264,4	117,7	110,5
113,6	90,0	9 235,9	10 261	— 1 025,1	100,7	1 217,5	113,4	108,9
105,1	83,2	8 547,7	10 270	— 1 722,3	93,1	1 132,0	105,4	102,4
101,5	83,3	8 252,0	9 832	— 1 580,0	93,9	1 093,4	101,3	100,0
98,1	83,2	7 975,9	9 533	— 1 607,0	93,1	1 047,2	97,5	100,2
93,2	82,3	7 579,5	9 213	— 1 633,5	92,1	995,4	92,7	96,4
93,4	82,1	7 590,3	9 244	— 1 653,3	91,9	1 004,4	93,5	93,9
96,5	86,9	7 844,2	9 034	— 1 189,9	97,2	1 035,1	96,4	96,2
96,6	88,5	7 853,5	8 879	— 1 025,5	99,0	1 047,3	97,6	94,9
98,2	90,3	7 982,3	8 343	— 860,4	101,0	1 037,1	101,2	99,4
101,7	91,3	8 269,0	9 037	— 788,0	102,2	1 110,4	103,4	98,1
102,0	91,7	8 296,1	9 050	— 753,9	102,6	1 117,3	104,1	98,0
103,2	92,4	8 394,6	9 088	— 693,4	103,4	1 096,0	102,1	103,3
104,2	92,9	8 475,2	9 122	— 646,3	104,0	1 097,1	102,2	105,1
106,2	95,0	8 635,5	9 090	— 454,5	106,3	1 127,3	105,0	106,1
106,3	95,7	8 694,4	9 085	— 390,7	107,1	1 121,0	104,4	103,3
108,7	96,5	8 842,5	9 168	— 325,5	107,9	1 154,3	107,5	103,3
111,2	99,3	9 044,0	9 063	— 19,0	111,7	1 196,7	111,4	110,1
120,5	103,2	9 809,9	9 069	740,9	121,0	1 301,7	121,2	120,2
119,2	107,2	9 689,3	9 043	646,3	119,9	1 307,3	121,3	116,2
118,5	106,2	9 635,1	9 070	565,1	118,9	1 252,3	116,7	113,3
116,6	103,3	9 485,7	9 180	305,7	115,6	1 244,1	115,9	113,3
119,4	104,9	9 706,9	9 250	457,0	117,4	1 256,6	117,0	119,3
120,1	105,5	9 763,6	9 252	511,6	118,1	1 233,5	119,5	123,1
119,1	105,2	9 735,1	9 253	482,1	117,7	1 236,6	119,3	120,2
121,1	106,1	9 849,9	9 281	568,9	118,3	1 275,7	118,3	124,7
121,3	105,5	9 866,0	9 349	517,0	118,1	1 296,2	120,7	121,7
123,3	101,2	10 027,3	9 905	122,3	113,3	1 316,3	122,6	125,3
126,2	99,4	10 266,9	10 333	— 66,7	111,2	1 350,0	125,7	130,3
127,5	103,2	10 470,3	10 151	319,3	114,3	1 410,7	131,4	132,4
133,6	106,3	10 864,7	10 171	693,7	119,5	1 537,3	143,3	135,6
134,6	103,3	10 943,9	10 107	836,9	121,2	1 561,0	145,4	134,7
132,5	105,7	10 775,1	10 194	581,1	118,3	1 526,3	142,2	130,4
129,5	102,6	10 527,3	10 258	269,3	114,3	1 480,5	137,3	130,2
135,5	99,3	11 024,3	11 043	— 23,2	111,7	1 520,3	141,3	135,1
143,1	100,3	11 641,1	11 604	37,1	112,3	1 565,4	145,3	139,7
142,4	103,3	11 580,7	11 161	419,7	116,1	1 503,0	140,0	136,3
139,1	109,4	11 310,7	10 354	956,7	122,2	1 505,4	140,3	129,4
138,9	112,3	11 293,2	10 017	1 281,2	126,2	1 547,3	144,1	129,6
140,0	113,9	11 336,0	10 000	1 386,0	127,4	1 564,9	145,7	132,3

üldarvud, mitte kõiki arvutamise tehteid korrates) on see ühtivus eriti tähelepanuväärne. See näitab ja kriipsutab alla, et nende arvutamistega tõelik olukord tõesti väga ligidalt tabatud on*).

Vaatame nüüd üksikuid indekseid. Võtame kõigepealt kullaväärtuse järele arvatud indeksi (Ind. I a.). Kui 1914 a. normaalseks rahuajaks lugeda ka praegusaja suhtes, siis on kahtlemata huvitav küsimus, missuguses vahekorras meie selle normaalajaga oleme. Kui aluseks võtta kullaväärtust ja 1914 a. tasapinda, mis õige joonena kujutatud, ja ainult hindade sisemisi kõrgenemisi või alanemisi jälgida, siis näeme, et 1921 a. alguskuud võrdlemisi kõrgelt 1914 a. üldtasapinda ületanud on (joonetatud osa). See kallidus, mis eestkäit olenes leiva ja jahuainete kõrgetest hindadest (1914 a. võrreldes 2¹/₂ kuni 3 kordsed) ja piima ning munade hindadest (pea poolteist korda kõrgemad), alanes võrdlemisi jõudsate sammudega ja juba aasta teiseks pooleks alanes tootluskulude maksumus alla 1914 a. tasapinna. Sellel tasapinnal on üldindeks püsinud 1921 a. juunist kuni 1923 a. märtsini, mille juures kõigemadalam punkt oli saavutatud 1922 a. märtsis (82,11).

Sellel ajajärgul olid pea kõik ained, kullaväärtuse järele arvates, odavamad kui 1914 a., peale leiva ja jahuainete, mis kõik aeg ilma erandita kallimad on olnud kui 1914 a. Tõus algas küll juba 1922 a. teisel poolel, eriti piima ja munade ning või ja rasva rühmes, kuid üldindeksi üle rahuaja tasapinna jõudis ta tõsta ainult järgneva aasta märtsis. Ained, mis üldiselt kõige vaatluse all oleva aja kestel odavamad on olnud, kullaväärtuse järele arvates, kui 1914 a., on liha- ja kalaained. Esimestest 1923 a. kuudest alates võngub üldindeks, rahuajaga võrreldes, 10% intervallis, 99 ja 109% vahel, enamjaolt kõrgemal olles ja ainult 1924 a. jaanuaris ja juulis veidi alla 100% laskudes.

Nii pole meie toiduained, rahuajaga võrreldes ja kullaväärtust aluseks võttes, mitte väga palju kallinenud nagu see on ka pea kõigis madalvaluuta maades. Seda meie indeksi poolt konstateeritavat tõde näitab sama selgusega tabel lk. 61 ja diagramm Nr. 1, kus kõverjoontega oleme kujutanud iga aine kullaväärtuse järele arvatud hinna liikumise (ka logaritmilise mõõdu järele, mis kõigi kohta ühtlaselt suhtelist käiku näitab).

Püsivalt on kallimad olnud, kui 1914 a., rukkileib, nisujahu, sai ja odratangud esimesest rühmast, kahe väikese väljavõttega—heeringad kalade rühmast, samuti väikese väljavõttega viljakohvi ja kõik see aeg sibulad. Järjekindlalt on allpool 1914 a. tasapinda püsinud pea kõik lihaained, haugid, riis väikeste väljavõtetega ja sool; kõik teised on vähemal ehk rohkemal määral, kord seda tasapinda ületades ja teinekord allapoole laskudes, tema ümber kõlkunud.

Kuna kullaväärtuse järele arvatud tootluskulude indeks (Ind. I a.) nende ainete absoluutset kallinemist ehk odavnemist näitab, sedavõrd kui 1914 a. tasapinda ja kullaväärtust absoluutseteks mõõdupuudeks võib lugeda, näitab tootluskulude indeks, mis Emk. alusel arvatud (Ind. II), neidsamu muutusi, mida on süvendanud veel tegeliku maksuabinõu — Emk. — väärtuse tõus ehk langemine. Kullaväärtuse järele arvatud Emk. peale ümber arvatud teisend (Ind. I b) näitab, et kui ka Emk. väärtust tegurina arvesse võtta, kaks indeksit täiesti ühtivat käiku näitavad, olgugi, et aluseks ühel 1914 a., teisel aga 1922 a.—asjaolu, mis mõningaid erinevusi võiks põhjustada.

On vajalik tähele panna, et 1922 a. esimesest veerandist alates ja 1923 a. viimase veerandiga lõpetades meie mõlemate indeksite (I ja II) võnkumised täiesti ühtivad. See näitab, et neil aegul meil tegemist on ainete absoluutse kallinemisega, mis täiesti põhjustatud, kui arvestada asjaoluga, et 1922 a. esimestel kuudel toiduainete üldine tasapind hinna poolest ligi 20% 1914 a. tasapinnast madalam oli, milline olukord muidugi, välisurgudega võrreldes, ebanormaalne oli, ja väljaveo jõudsa arengu tagajärjel kohe muutuma hakkas.

Pealegi, nagu pärastpoole näeme, avaldus enamjaos riikes, peale 1921 ja 1922 a. hindade alanemist, samane kõrgenemise tendents, mis 1923 a. üldiseks sai.

Muidugi on ka muul ajal indeksite üldkäik ühistele tõusudele ja langustele alistuv, peale paari väikese väljavõtte, kuid vahe ühe ja teise indeksi kõverjoone vahel, nagu näeme, kasvab ja väheneb. See vahe näitabki aegu, kus ainete kallinemine ehk odavnemine mitte absoluutne pole, vaid peaaesjalikult olenes margakursi tõusust ehk langust. Et seda

*) Seda näitab omalt poolt Läti sellekohaste andmete pea rööbiti käik. On ju meie oludel palju ühist.

huvitavat jälgimist veel täpsemaks teha, oleme indekse te kõverikkude juurde paigutanud ka E. krooni ja Emk. väärtuse liikumise kõverjooned ja Ind. II (Emk. järele) kõverjoone peale pannud Ind. Ic joone (kullaväärtuse ind. 1922—190). Kohad, kus mõlemad kõverjooned ühte langevad, näitavad toiduainete absoluutset kallinemist, kuna joontega täidetud suurenev vahe kahe kõveriku vahel Emk. väärtuse langusest tekitatud tõusu esile toob. Ühel ajal neid nelja kõverjoont vaadeldes, näeme, et *mitmedki hinnamuutused peaaegaltikult rahakursi muutumisest olid tingitud*. Nii on erinevus I-c ja II toitluskulude indeksi vahel 1921 a. esimestel kuudel seletatav Emk. väärtuse tõusuga esimestel 1921 a. kuudel (peale iseseisvuse tunnustamist välisriikide poolt). Hinnad, üldiselt ka alanedes, ei alanenud ometi samal määral, millel tõusis Emk., ja selle tagajärjel kerkis indeks kullaväärtuse järele oma kõrgemale tipule iseseisvuse ajal (142,0 1921 a. märtsis). 1921 a. teisel poolel sündis vastupidine nähtus; kuna Emk. võrdlemisi kiirelt langes, ei kõrgeenenud ometi hinnad samal määral, kui Emk. langes (juuni-, juuli- ja augustikuude jooksul). Ja kuna hinnad üldiselt regulaarset alanemiskäiku jätkasid, langes sel ajal kullaväärtuse järele arvutatud indeks võrdlemisi palju kiiremini, kaugenedes Emk. järele arvatud indeksist. 1922 ja 1923 a. kestel, kunas Emk. võrdlemisi väga stabiilne oli, näeme ainult absoluutset hindade tasapinna üldist tõusu, mis näitab, kuidas meie turg välisurgude järele reguleerus, tõusu teel 1914 a. ja nende tasapinnale liginedes. Sel ajajärgul käivad kõik indeksid täiesti rööbiti. Alates 1923 a. viimastest kuudest, näeme jälle I-c ja II indeksi kõverjoonte kaugenedist, ühel ajal Emk. väärtuse langemisega, mis tuntav iseäranis detsembris ja veel suurem 1924 a. juulis.

Kaunis kaugelt lähevad lahku kõverjoonte viimaste 1924 a. kuude jooned. Kiire marga langemine juulis ja augustis kutsus välja vastava, võrdlemisi järsu, hindade tõusu, mis augustis oma kõrgemale haripunktile jõudis. Sellest peale algab jälle margakursi kõvenemine ja ühes sellega ka hindade langemine. Kuna see langemine loomulikult ei sünni kaugeltki nii kiirelt, kui marga kõvenemine, näitab kullaväärtuse järele arvutatud indeks (Ind I-abc) aasta lõpukuudel loomulikult ikka veel tõusu, kuna samal ajal hinnad Emk. järele arvates langemas olid.

Turuhindade indeks, mis hoopis teistel alustel arvutatud, kui meie toitluskulude indeksid (ta on nimelt suhteliste hindade aritmeetiline keskmine), näitab täiel määral samasuguseid liikumisi, kui meie toiduainete indeks. Väiksed erinevused, mis üksikutel kuudel teravama tõusu ehk alanemisega rõhutatud, on suurel määral seletatavad sellega, et arvud, mille alusel kõverjoon joonistatud, pole mitte selle indeksi ümberarvutamine kõigi tehete kordamisega, vaid ainult üldindeksi 1922 a. keskmise ümberarvamise tulemus. Enamjaolt sellega on väiksemad konarused seletatavad, mis üksikutel kuudel enam rõhutatud üles- ehk allaliikumist näitavad, kuna üldsuun ometi meie indeksiga täiesti ühtiv on. Ka tundub turuhindade indeksis enam sesooniliste ainete mõju.

Muidugi ei ole üksikute rühmade hindade liikumine (millede kohased arvutused tab. 3 toodud) kaugeltki täiesti ühtivat rada käinud. Iga rühma indeksi käigus avalduvad sellele rühmale omapärased võnkumistendentsid. Selgesti paistab esimesel pilgul nende ainete käiku kujutavatest kõverjoontest, näiteks, piima ja munade hindade sesooniline võnkumine. Vastupidistes suunades, kuid samuti sesooniliselt võnguvad keeduvilja kohta käivad arvud. Ühed neist kallinevad sügisel ja alanevad kevadel, teised—vastupidi. Talised kalapüügi raskused ja püügikuud avalduvad kalade rühma hindades vastavatel kuudel. Lihaainetes avaldub 1922 a. alates kindel kallinemise tendents, ühenduses suurema väljaveoga; sama võiks öelda ka või ja rasva kohta, kus peale selle ka veel sesoonilised võnkumised avaldunud on. Leiva- ja jahuained paistavad silma oma rippumatu käituga. Kuni 1923 a. keskpaigani alanevad nad hinnas järjekindlalt, et siit peale jälle tõusu alustada, olgugi, kaugeltki mitte nii kõrgele jõudes, kui nad seda 1921 a. algul olid.

Üksikuid vaatlusi nii ainete rühmade kui ka üksikute ainete kohta võib meie poolt toodud andmete alusel, nii Emk, kui ka kulla alusel arvutatud andmete järele veel paljugi teha, kuid käesolevad juhtumisel oli meil tähtis leida ainult üldist suuna ja üldist olukorda küllalt täpselt iseloomustavat kõverjoont. Kuna meie indeksi konstrueerimise juures püüdsime võimalikult paremini kõiki meie toitluse iseäraldusi arvesse võtta ja igale ainele temale kuuluvat tähtaega ja võrdkaalu anda, siis peaks see suun küllalt täpselt määratud olema, mida kinnitavad omakord ka mitmesuguste teiste abinõudega ja viisidega ette võetud arvutamised.

Me ei hakka siinkohal peatuma teistel majandusliikudel algpõhjustel, mis omakord suuremat ehk vähemat mõju hindade tasapinna peale avaldasid—ligema mineviku aastate majanduslik konjunktuur on kõigil meeles, ent kuipalju, üksikult võttes, avaldasid mõju, näit, tollide kõrgendused, on võimata täpselt kindlaks määrata, peale vilja- jahuainete, kus see otsekohe näha. Ent peateguritena, nagu näeme, esinevad hindade kõvenemine välisturu tasapinna järele, milline omakord suurelt oleneb väljaveo hoogsusest, ja vaatlusaluse perioodi algusel ja lõpul—kõigemõjuvamana Emk. kurs.

Diagrammis näeme ka üsna selgelt 1922 a. võrdlemisi stabiilset iseloomu. Kuna muudel aastatel üksikute ainete rühmade hindade võnkumised nende kõverjooni võrdlemisi laial ulatusel laiali paiskavad, näidates suurt võnkumise amplituudi, on sel aastal see võnkumine otse silmnähtavalt palju väiksem olnud.

Seda kinnitab ka diagramm Nr. 1 kõverjoontega, kus hinnad kullaväärtuse järele (absoluutarvudes) toodud.

*

Meie toitluskulude indeksis ei ole mitte kõrvaldatud sesooniliste ainete võnkumiste mõju. Sellegipeale vaatamata tundub see mõju võrdlemisi õige nõrgalt, ilmsiks tulles selgelt ainult 1923 ja 24 a. märtsikuul. Oleme kalkuleerinud sama indeksi, tasandades sesooniliste ainete hindu, Milano indeksi võtte järele, täiendades seda omaltpoolt sellega, et aluseks võtame mitte normaalaasta keskmise nagu seal, vaid tasandamiseks tarvitame kõik aeg 12 eelmise kuu keskmist. Ent sellel korrigeerimisel saadud vahe oli niivõrd tähtsusetu, et tema arvesse võtmine arvudesse muutusi pea ei toonud. Ka tõelikult oli meil neil kevaditel tegemist toiduainete tõusuga ja sesooniline võnkumine mõjus siin üsna väikesel määral. Pea sugugi ei tundu sesoonilised võnkumised 1921 ja 22 a. Oleme sellepärast arvamisel, et meie ainete valik ja nende võrdkaalustamine teatud määral ka selles suhtes õnnestanud on, ja et juba selle valiku tõttu sesooniliste võnkumiste mõju, mis üksikutes ainete rühmades selgesti avaldub, siiski üldindeksis küllaldavalt tasandatud saab. Nende asjaoludega arvestades, olgugi, et ka meie arvamise järele sesooniliste järskude võnkumiste mõju kõrvaldamiseks abinõusid põhimõttelikult tarvitusele võtta tuleb, pole meie oma indeksis sesooniliste ainete hindade võnkumist mitte tasandanud, kuni indeksi täieliku ümbermoodustamiseni peale täiendavate andmete kogumist. Ühtlasi avaneb siis pikema aja kohta käiva materjali alusel parim võimalus nende võnkumiste kõrvaldamiseks leida paremat meetodi.

3. Teiste elutarvete rühmade indeksite erinevus.

Teiste elutarvete rühmade indeksite arvutamise juure üle minnes, peame kohaseks veel kord rõhutada lähtekohta, millel me peatusime juba selle kirjutuse esimeses osas. Meie toitlusnorm ei ole mitte ükski tüübiline meie tarvitamise kohta (kui seda julgeda oletada), vaid ta on ka täielik selles mõttes, et siin ratsionaalse toitluse koosseisu suhtes kõik tarbeained ära määratud on ja ka tegelikult oleks võimalik sarnast moonahulka lühemat ehk kauemat aega tarvitusele võtta. Suurendades teda ainult leibkonna koosseisu kohaselt ja, korrutades kas nädala, kuu ehk aasta peale, saaks me ka tõeliku toidumoonana määra, kus, peale väikeste erandite (vürtsid jne.), kõik vajalikud ained ette nähtud, millega läbi saada võib.

Siin puudub vaid väljaminek toiduvalmistamise peale, küttekulu jne. (mis osalt ka muudes indeksis osades arvestatud). Nii võime oma indeksi toitlusosa kui teatud määral terviku peale vaadata.

Sellepärast lubame endale ka sarnast arvutamiskiisi, et selle toidunormi üldsummat (ja ka vastavate toiduainete rühmade hinna üldsummat) arvutamise aluseks võtame. Selleks õigustab meid see, et toitlusnormi kokkuseadmise juures arvesse võtsime nii tervishoidliku otstarbekohasuse, kui ka vastava kaloorilise koosseisu ja teised momendid, mis meid õigustavad nägema selles teatud tervikut.

Teiste rühmade kohta ei ole meil nii häid kriteeriume. Kuna toitlusalal päevane tarvidus niivõrd selgelt esineb, et selle kohta kaloorilist koosseisu, tervishoidlikku otstarbekohasust jne. arvesse võttes kindla ettekujutuse võib luua, olgugi teoreetilise, ei saa neil aladel, millede elemendid mitte ühepäevaseks tarvitamiseks, vaid kauema aja peale määratud, sarnaste kriteeriumide järele käia. Meil ei ole aluseid oletusteks, kui kaua üks paar saapaid tegelikult tarvitatud saab, kui kaua on ühe ülikonna või ühe pesupaari kandaeg, et nende andmete järele päeva, nädala või kuu normi üles seada, mida me siis võrdluseks üldsummana võiks tarvitada. Muidugi võiks seda ka teha, nagu harilikult tihti mitmesuguste teoreetiliste

elatismiinimumide ülesseadmise juures näeme, kuid see viiks meid lõpmatute arutuste ja ligikaudsete oletuste valda, mis kaugeltki seda selget iseloomu ei omaks, nagu see tootluse kohta oli. Sellepärast loobume kõigi teiste elutarvete rühmade indeksite ülesseadmisel igasugust otsekohesest tarvitamise normidest ja, võttes nende rühmade tähtsamaid elemente, püüame nende ligikaudseid suhtelisi võrdkaale kindlaks määrata. Jälgides üksikult iga elemendi hinna suhtelist muutumist, püüame igale tema tähtsusele vastava koha anda. Riietuses, näiteks, seame oma sihiks mitte täpselt välja kalkuleerida, missuguse osa taskurätikust, või sukkadest üks isik päevas ehk nädalas tarvitab ja teisi sarnaseid kalkulatsioone teha, vaid võtame jälgimisele üksikult riidesortide hinna, õmblustööraha, pesuartiklite ja saabaste hinnad. Need elemendid peaks väljendama kõige iseloomulikumaid jooni, mis omased riietusele, kui elutarvete rühmale.

Me ei hakka vaatlema, kui kallis võiks olla ühe isiku ehk leibkonna nädalane tarvitamisnorm, vaid võttes aluseks mitmesuguseid praktilisi kalkulatsioone ja teiste riikide kogemusi, püüame neile elementidele määrata teatud kindla tähtsuse, mida omavad nad väljaminekute reas. Ja neid üksikute elementide indekseid nende võrdkaalude peale protsenteerides, saamegi iga rühma indeksi. Muidugi jääb ka selle juures teatud ligikaudsus ja ebatäpsus, kuid see ei või üldiselt mitte suurem, vaid ennem vähem olla, kui mitmesuguste täiuslikkudena osutada püüdvate teoreetiliste arvutuste põhjal üles seatud normide tarvitamise juures. Pealegi taotleme selle arutamisiivi juures selle ilmselgema paremuse, et meil peale iga elutarvete rühma indeksi saavad arvutatud ka veel üksikute elementide indeksid, mis omaette huvi võivad pakkuda ja ettekujutuse saamiseks ühede või teiste elutarvete hinnaliikumise kohta koguni tähtsamaks võivad osutada, kui meie vastavate rühmade indeksid.

Teine asjaolu, mille poolest meil tahes-tahtmata teiste rühmade indeksite koostamisel arvestada tuleb, on andmete—hinnamaterjali—olemasolu. Kuna toiduainete kohta juba 1921 a. alates korralik materjal kogutud, on teistel aladel see materjal senini pea täiesti puudumas.

Suuremosa vajatavast materjalist tuli meil täiesti uuesti koguda. Loomulik, et seda kergem oli teostada käesoleva aja kohta, kui mineviku üle tagantjärele. Kuna meil siiski ka eelmiste aastate kohta ülevaadet vaja saada, oleme läbilõikeks kogunud andmeid iga aasta juulikuu kohta. 1924 a. teisest poolest peale algame juba plaanikindlat indeksi arutamist.

On loomulik, et koondatud materjal kaugeltki veel täiuslik pole. ja, v. o., ühel ehk teisel alal ebatäpsusi ette tuleb. Kuid see ei takista meid arvamast, et juba sellelgi kujul ta kasulik võib olla. Üksikud puudused võib kõrvaldada pärast ja oma tarvitamiseks võib ju iga puudusi märkaja vastavad korrektiivid teha.

4. Korterikulud.

Väljaminekud korteri peale osutuvad meil kahtlemata üheks raskematest indeksi osadest, nagu nad seda on igalpool, kus olukorra tõttu üürivabadust kitsendama sunnitud oldakse. Kui vabaaüri olemasolul, kus nõudmine ja pakkumine hindu tasandab, väljavõtteliselt kogutud vähesedki andmed olukorda küllalt iseloomustavad, on üüriseaduse olemasolul see palju raskem. Siin tõusevad küsimused juba selle kohta, kuid võrd laialiselt üüriseadus tegelikult maksev ja millisel määral temast rõhkem makstakse. Kuna siin tegemist on kõigemitmesugusemate kombinatsioonide ja määradega, tuleks andmeid koguda väga laias ulatuses, et õiget ettekujutust saada.

Muidugi tuleb siin piirduda väljavõtteiliste andmetega. Riigi Statistika Keskbüroo pööras s. a. oktoobris otseteed ligi 1000 korteriüürija poole erilise küsimuslehega, paludes teatada andmeid 1914—1924 a. makstud üüri kohta. Valitud olid 1—3 toalise korteri pidajad proportsionaalselt nende arvu ja linnaosade järele. Saadud materjalides leidis võrdlemisi suur hulk ebakõlblikku ja ainult ligi 150 isikut said Keskbüroo alalisteks korrespondentideks valitud. Nende arv, kes vastava korteriüüri kohta 1914 a. kõlblikud andmed anda võisid, oli veelgi vähem. Siiski kasutame neid andmeid, kui ainukesi sellesarnaseid, täiendades neid teoreetiliste arutustega.

Vaatame, missuguseid tagajärgi võis anda üüriseaduse tegelik ja üüriseaduse järele maksjate täpne tarvitamine. Võtame skemaatilise näite. Üürihind 1914 a. oli üüri liikumine. 10 rubla kuus, üüriseaduse järele oli üürnik kohustatud maksma seda

üüri 40—60 kordselt—tähendab 400—600 mk. 1922—1924 a. püsis üüriiseadus ja üürihinna norm muutumatult ja ainukene tegur, mis üürihinna reaalkaartuse peale mõjus, oli rahakurs. Võtame sellepärast kindla aluse saamiseks üürihinna kullaväärtuse ja tema muutumise 1914—1924 a. Kalkulatsioonid teeme eriti alam-, ülem- ja keskmise määra kohta.

	40 kordne maks (10 rbl. 1914 a. 400 mk. 1922 a. alates).		50 kordne maks (10 rbl. 1914 a. 500 mk. 1922 a. alates).		60 kordne maks (10 rbl. 1914 a. 600 mk. 1922 a. alates).	
	kuldkroonides	%	kuldkroonides	%	kuldkroonides	%
1914 a. juuli . . .	19,20	100,0	19,20	100	19,20	100
1922 a. " . . .	4,42	23,0	5,52	28,8	6,68	34,5
1923 a. " . . .	4,32	22,5	5,40	28,2	6,49	33,8
1924 a. " . . .	3,62	18,9	4,53	23,6	5,43	28,3
" aug. . . .	3,45	18,0	4,31	22,4	5,17	26,9
" sept. . . .	3,58	18,7	4,48	23,3	5,38	28,0
" okt. . . .	3,86	20,1	4,83	25,2	5,79	30,2
" nov. . . .	3,99	20,8	4,99	26,0	5,99	31,2
" dets. . . .	4,00	20,8	5,00	26,0	6,00	31,2

Teated nende Keskbüroo korrespondentide poolt, kes üüriiseaduse kohaselt üüri maksavad, näitavad järgmiseid tegelikke üüri muutumisi:

Keskmine üüriiseaduse järele maksjate poolt makstud üür (tuba pliidiga*).

	Üür Emk.		Üür. kuldkr.		Suhteliselt (kuldkr.).	
	mediaan	aritm. keskm.	mediaan	aritm. keskm.	mediaan	aritm. keskm.
juuli 1914 . . .	7,5 rbl.	7,2 rbl.	14,40	13,82	100	100
" 1922**)	320	324,1	3,53	3,58	24,5	25,8
" 1923 . . .	400	419,0	4,32	4,53	30,0	32,8
" 1924 . . .	445	471,4	4,03	4,27	28,0	30,9
aug. " . . .	445	471,4	3,84	4,06	26,6	29,4
sept. " . . .	450	481,7	4,03	4,32	28,0	31,2
okt. " . . .	480	498,2	4,30	4,51	29,9	34,6
nov. " . . .	480	534,2	4,79	5,33	33,3	38,6
dets. " . . .	480	576,7	4,80	5,77	33,3	41,8

Vahekorrad, nagu näeme, on üüriiseaduse maksmapanekule järgneval ajal arenenud järgmiselt. Teoreetiline, seadusekohase keskmise järele võetud üüriorm on kõige aja kestel, kullaväärtuse järele võetult, vähenenud, nagu see rahaväärtuse langemisel loomulik. Uus üüri kullaväärtuse tõus algab septembris 1924 a. rahakursi tõusu tagajärjel. Ent keskmiselt jääb üüri kullaväärtus kõigi aja kestel alla kolmandiku 1914 a. makstud üürist.

Andmete järele makstud üüri kohta kujuneski tegelikult sarnane olukord, selle vahega, et üüri kuldväärtus mitte kõik aeg ei vähenenud, vaid vahepeal 1923 a. võrreldes eelmisega, isegi kaunis tähtsal määral tõusis (mediaan 24,5—30,0, ar. keskm. 25,9—32,8). Selle juures paistab vaatluse all oleva kontingendi hulgas ikka suurem keskmise kaldumine enammaks-mise poole (aritm. keskm. ja mediaani vahe).

See nähtus seletub kohe, kui tegelikult maksetud üürihinna koeffitsientide vaatleme. Kuna üüriiseadus 1914 a. üüri 40—60 kordset koeffitsienti lubab, näeme nende andmete järele, mis nendesamad üüriiseaduse järele üürimaksjate poolt antud, et tegelikult nende poolt maks, tud üüri koeffitsient oli üksikutel kuudel (arvates rubla—mark):

Kõigi korrespondentide	Juulikuul		1924.	
	1922	1923	1924	aug. sept.
koeffitsientide				
Alammäär	40,4	54,5	58,8	58,8 58,8
Ülemmäär	58,3	66,6	93,8	93,8 100,0
Mediaan	40,9	61,7	62,8	62,8 64,0
Aritm. keskm. . . .	43,7	61,3	66,6	66,6 69,4

*) Võrdlusteks 1914 a. kasutame peaauglikult andmeid 1 toalise korteri kohta, mis sellest vaatekohast kõige täielikumad. Ka on ühetoalisi kortereid Tallinnas 75% korterite üldarvust.

Korteripidajate, kelle andmed kasutatud, keskmine sissetulek kuus oli

	Üüriisead. järele maksj.	Üüriisead. rohkem maksj.	Vabal. kokkuleppel.
1914 a. juulis rbl.	42,5	46,2	52,5
1923 a. " mk.	6000	7053	7200
1924 a. " "	6000	7400	7750

** Üüriiseadus hakkas maksma 1921 a. lõpul.

Nagu näha, on üüriseaduse maksmapanekule järgneval aastal (1922) üüri koeffitsiendiks võetud kaunis ühtlaselt 40 kordne üür (kullaväärtuse järele 23% 1914 a. üürist). See on arusaadav, kui arvesse võtame, et eelmisel aastal üürihind eriti madal oli.

Peale võrratult oma kullaväärtuse poolest madalat üüri 1921 a., võis olla koguni juhtumisi, kus üüriseadus majaperemehelegi teatavat soodustust pakkus, kindlaid piirjoone andes seal, kus enne segadus valitses. Näib, et 1922 a. võrdlemisi laialt üüriseaduses ette nähtud kasvataja alammäära tarvitati.

Kuid juba järgneval aastal oli see üür seaduses ette nähtud ülemmääranani tõusnud ja ja edasi paljudel juhtumistel ületas teda.

Muidugi oleneb osa üürikoeffitsiendi muutumisest arvude ümmargustamisest: kui 1914 a. üürihinda koeffitsiendi peale kasvatades saadi mingi ümmargusele arvule liigidane arv, enamasti ümmargustati teda. Ent siiski näitab see, et olemas rida üürnikuid, kes tegelikult maksavad üüriseadusest rohkem, lugedes ennast siiski üüriseaduse järele maksjate hulka.

Nähtavasti on siin tegemist juhtumistega, kus nii majaperemees kui ka korteriüürija korteriseadust omamoodi tõlgitsevad, millele arvatavasti kaasa on aidanud tihti käsitatud nõue üürinormi 100 kordseks tõsta, kui tegelikult olevat vahekorda.

Muidugi ei või olemasoleva vähese materjali alusel otsustada, kui võrd laialine sarnane „üüriseaduse järele“, kuid tema normidest rohkem maksjate hulk on. Igatahes näeme aga, et meil üldiselt tegelikku üürimaksmise järele arvutatud üüri liikumine ka teoreetilisele liikumisele vastab, kui viimases oletada 1922 a. seaduslikku alammäära, 1923 a. edasi aga juba ülemmäära.

	Juulikuu				1924				
	1914	1922	1923	1924	aug.	sept.	okt.	nov.	dets.
Teoreetiline üür üürisead. järele	100	23,0	33,8	28,3	26,9	28,0	30,2	31,2	31,2
Keskm. (med.) teg. makst. üürist	100	24,5	30,0	28,0	26,8	28,0	32,2	33,3	33,3

Kui 1922 a. teoreetilise üürimäärana võtta 40 kordne, edasi aga 60 kordne määr, ühtivad mõlemad reed peaaegu täpselt, peale viimaste kuude, kus rahaväärtuse sisemine tõus mõjuriks. Olemas sellepärast arvamisel, et üüriseaduse järele maksjate üüri seloomustamiseks küllaldava täpsusega on teoreetiline 60 kordne üürinorm (1922 a. kohta 40 kordne), mida 1921 a. kohta, kui üüriseadust veel polnud, tuleb täiendada. Võib oletada, et üür sel aastal ligikaudu 10% kullaväärtuse järele võetult, oli.

Neid % vahekordi kasutades, saame järgmised üüri suhtelised muutumised:

	Juulikuu				1924					
	1914	1921	1922	1923	1924	aug.	sep.	okt.	nov.	dets.
Ind. Ia *)	100	10	23,0	33,8	28,3	26,9	28,0	30,2	31,2	31,2
Ind. II **)	—	50,8	100	150	150	150	150	150	150,0	149,8

Üüriseadusest rohkem maksjad. Peatume nüüd kahe järgmisel rühmal, mis meil tegelikus elus kujunenud ja millega kohta meil samuti mõned andmed olemas. Need on esiteks üürnikud, kes üüri vabal kokkuleppel tasuvad, ja siis need, kes üüriseadusest rohkem maksavad, mille juures rohkem maksjate seas on nii neid, kes on hakanud seadusnormist veidi rohkem maksma, seda õiglaseks pidades, kui ka neid, kes seda mahaomaniku nõudel teevad, seda nõuet ülekohtuse paratamatusena võttes, kuid püüdes konfliktist mitmesugustel põhjustel hoiduda.

Nende andmete järele on üürihindade vahel määratu suur. Ühe toa eest (pliidiga), näiteks, vabal kokkuleppel maksjate korrespondentide poolt maksti 300 margast alates kuni 2500 margani. Nende äärmuste vahel asub kirju rida mitmekesisemaid üürihindu, mille keskenduskoht 600—1000 vahel. Püüdes neid andmeid siiski kasutada liikumise üldsuuna ja kiiruse väljendamiseks, võtame erapooletu keskmise saamiseks tarvitusele mediaani.

Juhustel, mis meil vaatluse alla võetud, näitas üüri muutumine järgmist käiku (tuba pliidiga):

*) Indeksid I b ja o arvutused toome üldindeksi arvutamisel ühise tabelina, et mitte tekiti raskendada.
 **) Liikumine kuuderoosides Emk. kohaselt arvutatud.

Üüri muutumine vabal kokkuleppel ja üüriseadusest rohkem maksjatel (tuba pliidiga*)

		Juulikuu					1924					Juulikuu					1924				
		1914	1921	1922	1923	1924	aug.	sept.	okt.	nov.	dets.	1914	1921	1922	1923	1924	aug.	sept.	okt.	nov.	dets.
Ü ü r E m k. %o %o																					
Vabal kokkuleppel maksjad:																					
mediaan . . .		7,0	rbl. 200	350	500	600	650	700	700	700	700	57,1	100	142,9	171,4	185,7	200,0	200,0	200,0	200,0	
aritm. keskm. .		6,9	"	217,1	377,4	600,3	718,9	748,4	765,8	789,6	789,6	57,5	100	159,1	190,5	198,3	202,9	209,2	209,2	211,3	
Üüriseadusest rohkem maksjad:																					
mediaan . . .		7,0	rbl. 150	334	500	700	700	700	700	700	700	44,8	100	149,7	209,6	209,6	209,6	209,6	209,6	209,6	
aritm. keskm. .		7,1	"	204,1	383,5	515,6	725,5	752,9	772,6	780,4	782,3	58,2	100	134,4	189,2	196,3	201,5	203,5	204,0	204,0	
Üür kuldkroonides. %o %o																					
Vabal kokkuleppel maksjad:																					
mediaan . . .		13,4	1,90	3,86	5,41	5,43	5,60	6,27	6,76	6,99	7,00	100	14,1	28,8	40,2	40,4	41,7	46,7	50,4	52,2	52,2
aritm. keskm. .		13,25	2,06	4,17	6,49	6,51	6,45	6,86	7,63	7,88	7,93	100	15,6	31,5	49,0	49,1	48,7	51,8	57,6	59,5	60,2
Üüriseadusest rohkem maksjad:																					
mediaan . . .		13,4	1,42	3,69	5,41	6,34	6,03	6,27	6,76	6,99	7,00	100	10,6	27,4	40,2	47,1	44,9	46,7	50,4	52,2	52,2
aritm. keskm. .		13,63	1,94	4,23	5,57	6,57	6,49	6,92	7,54	7,81	7,82	100	14,2	31,1	40,9	48,2	47,6	50,8	55,3	57,3	57,3

Mõlema rühma mediaanid näitavad ühtivat käiku. Samuti liigidased on aritmeetilised keskmised. Pea kõigel ulatusel on nad aga kõrgemad, kui mediaanid, mis näitab, et keskmisest kõrgemaid üürimaksmise juhtumisi rohkem oli, kui vastupidiseid. Tegelikult ei näi mõlemad rühmad kuigi palju erinevat, ja see ühtivus tõendab omakord, et nad kaunis iseloomustavad peaks olema—sedavõrd muidugi, kui võrd iseloomustavaks ühetoa - kortereid lugeda. Sellepärast võtame nende kohta keskmise kahe rühma mediaanist, mis järgmine:

	1914=100	1922=200		1914=100	1922=200
juuli 1914	100	—	juuli 1924	43,8	190,1
" 1921	12,4	51,0	aug. "	43,3	197,7
" 1922	28,1	100,3	sept. "	46,7	204,8
" 1923	40,2	146,3	okt. nov. ja dets.	50,4	204,8

Üüriseadusele liigidatest normidest alates, ületab üüriseadusest rohkem maksjate üür 1924 a. neid juba kagelt, keskmiselt 100 kordne 1914 a. üürist olles. Kullaväärtuse järele jõuab see üür meie arvudes juba ligi $\frac{1}{2}$ 1914 a. üürist, paljudel juhtumistel kõrgemgi olles.

Sarnaseid vahakordi ja arenemiskäiku näitavad ka absoluutsed üürihinnad, kui neid omavahel võrrelda.

Üüri vahakord (med. tegelikult makstud üürist—tuba pliidiga).

	%o üüriseaduse järele 100 %o arvates				
	Üüriseaduse järele	Vabal kokkuleppel maksjad	Üürisead. rohkem maksjad	Vab. kokkuleppel	Üüriseadusest rohk. m.
juuli 1914	7,5 rbl.	7,0 rbl.	7,0 rbl.	98,88	98,88
" 1921	100	200	150	200,0	150,0
" 1922	320	350	334	109,88	104,88
" 1923	400	500	500	125,0	125,0
" 1924	445	600	700	134,88	157,80
aug. "	445	650	700	146,07	157,80
sept. "	450	700	700	155,56	155,56
okt. "	480	700	700	145,83	145,83
nov. "	480	700	700	145,83	145,83
dets. "	480	700	700	145,83	145,83

Võttes aluseks üüriseaduse järele maksjate poolt makstud üüri, näeme, et teised rühmad neid 1924 a. lõpukuudel ligi 50% ületasid. Vabal kokkuleppel maksjate üür on 1921 a. järsumalt kõrgenenud, peale seda aga aeglasemalt tõusnud, kuid lõputulemusena on mõlemad rühmad sama tasapinnani jõudnud.

* Toodud tabeli suhtarvud oleme arvutanud vastavatest absoluutarvude keskmistest. Ent kui ka kõigi korrespondentide üüri suhtelist muutumist arvutada ja neist suhtarvudest keskmise võtta, saame pea täpselt samad arvud.

Meie ei kahtle selle juures, et üldise vahekorra väljendamiseks üüriseaduse järele ja temast rohkem maksjate vahel need arvud küllaldavad pole. Meie olude tundjal on a priori teada, et kahe ja enam tubadega korterite eest tegelikult palju kõrgemaid üüre maksetakse, ja et see vahekord tihti mitte 1:1,5, vaid palju kõrgem on, mille üle ka korrespondentidelt teateid on. Ent käesoleval juhusel pole meil muidugi tähtis fikseerida neid vahekordi, kui võrd hindade muutumise suhtelist käiku ja arenemissuuna püüda ära näha.

Üldine üüritasapind. Nüüd tuleb meil peatuda küsimusel, kui võrd laialine on üüriseaduse tegeliku maksmasolu piirkond praegusel ajal üldse. Üüriseadus pole maksev majade kohta, mis peale 4 dets. 1919 a. ehitatud. Sarnaseid maju ja kortereid on Tallinnas *)

	maju	kortereid
1920 a.	9	40
1921 „	4	10
1922 „	17	83
1923 *	78	392
Kokku	108	535

Oletades 1924 a. jooksul umbes eelmise aastaga võrdset juurdekasvu, leiaksime, et nende korterite arv ligi 900 võiks olla. Sellest aga tuleb maha arvata 129 korterit, mis ümberehitamise ja lammutamise tõttu kadunud. Ka ei võinud põhjalikud ümberehitamised olukorda kuigi suurelt muuta, sest nelja aasta jooksul on põhjalikult ümber ehitatud korterite arv ainult 265. Oletades, et juurdetulnud korterite arv 800 ümber, on meil tegemist siiski väga väikse arvuga, mis korterite üldarvust (32.448) ainult ligi 2,5% moodustab. Kõigi muude majade kohta on üüriseadus ametlikult maksev.

Tahab olla väljaspool kahtlust, ja seda kinnitavad ka meie andmed, et hulk üürnikke palju kõrgema normi järele üüri maksab, ent missugune on täpne vahekord, selle üle puuduvad andmed täiesti.

Peame otstarbekohaseks seni, kui need andmed Riigi Stat. Keskbüroo ja Linnade Liidu poolt kavatsatud korterite uurimisest **) saadakse, sellesse vahekorra ligikaudsetki korrektiivi teha. Oleme arvamusel, et küllalt ettevaatlikult talitame, kui üüriseaduse järele arvatud üürihinna arvude võrdkaaluks võtame 75% ja üüriseadusest rohkem ja vabal kokkuleppel maksjate kohta 25%.

Võimaliku vää, mis me selle juures üüriseaduse järele maksjate võrdleva tähtsuse vähendamise suunas võiksime teha, kompenseerib kindlasti see, mis üüriseaduse normidest rohkem maksjate poolt makstakse, nii et viiga ainult teisel pool võime oletada.

Vahekorra järele 75:25 kujuneks üürihinna liikumine järgmiselt:

	1914	1921	1922	1923	1924	1924 a.				
	juuli					aug.	sept.	okt.	nov.	dets.
	Kullaalusel (1914 = 100)									
Üüriseaduse järele maksjad	100	100%	23,0	33,8	28,8	26,9	28	30,2	31,2	31,2
Vab. kokkulep. ja üüris.rohkem maksj.	100	12,4	28,1	40,2	43,8	43,3	46,7	50,4	52,2	52,2
Indeks I a	100	10,8	24,3	35,5	32,2	31,0	32,7	35,8	36,5	36,5
	Emk. alusel (1922 a. = 100)									
Üüriseaduse järele maksjad	—	50,8	100	150	150	150	150	150	150	149,8
Vab. kokkulep. ja üüris.rohkem maksj.	—	51,0	100	146,3	190,1	197,7	204,8	204,8	204,8	204,8
Indeks II	—	51,8	100	149,0	160,0	161,9	163,7	163,7	163,7	163,7

Nii oletame üüri alal järgmist üldist seisukorda: võrreldes 1922 a. on üür üldiselt üle 50% (56,7) kerkinud, eriti vabal kokkuleppel ja üüriseadusest rohkem maksjatel, kus see kahe aastaga kahekordseks on tõusnud. Ent sisuliselt, kullaväärtuse järele, on see üür viimasel ajal kõikunud ühe kolmandiku ligidal sõjaeelsest samade korterite üürist, mille juures tõus sellele kõrgusele sündis peaaegalt viimase kahe aasta jooksul.

Meie poolt saavutatud tulemused pole muidugi kaugelki täpsed. Ent siiski on nad tööle ligemal, kui mõne teise (näiteks Poola) indeksi omad, kus üüriseaduse alusel üür muutmatuna arvatakse.

Ka pole meie tulemused vähem täpsemad, kui enamjao riikide vastavad andmed, sest üüristatistika praeguse seisukorra juures tuleb pea alati võrdlemisi vähese hulga andmetega piirduda. Muidugi asume oma üüriindeksi ümberarvutamisele, niipea kui korda läheb suuremat hulka andmeid koondada, mis olukorda veel täpsemalt peaks kujutama.

*) Tallinna statistika büroo andmed.

**) Vahepeal on selgunud, et seda uurimist krediidipundumisel ei tule; igatahes 1925 a. mitte.

5. Valgustus- ja küttekulud.

Valgustusainete võrdkaalude ülesseadmiseks. niipalju kui see puutub Tallinna, kui tervikut, on meil piisavad rahvalugemise andmed—korterite valgustusviisi kohta. Tallinna 32 448 korterist tarvitavad valgustuseks

petrooleumi . . .	71,1%
elektrit	28,5%
gaasi	0,2%

Üldiste vahekordade iseloomustamiseks on need arvud küllaldavad. Ent praeguse korterikitsikuse ajajärgul, millal üle 3 toalisi kortereid Tallinnas alla 10% üldarvust, näib soovilikuna ka siin võtta arvesse ainult neid kortereid.

Seda tingib ka teine asjaolu—just need korterid on ühes sellega ka petrooleumi suurimad tarvitajad, kuna suuremates järjekindl elektrivalgustuse peale üleminek avaldub. Iseloomustavad on järgmised arvud:

	petrooleum	elekter
1 toal. korterid . .	81,2	18,6
2 " "	60,1	39,4
3 " " "	45,8	53,7
4 ja üle t.	19,7	79,5

Sellepärast võtame aluseks 1—3 toal. korterite valgustuse vahekorra, mis järgmine:

petrooleum	76,6
elekter	23,2
gaas	0,2*

See vahekord on iseloomustav 29 293 korterile, mis 90,3% korterite üldarvust.

Huvitav on tähendada, et umbes samasugune valgustusviiside vahekord on iseloomustav ka Tartu kohta.

Muidugi ei oma gaasi väikene % mingit tegelikku tähtsust, mispärast me gaasi hinda ei tarvitagi ja petrooleumi ja elektri vahekorraks võtame ümmargustatult 75 ja 25%.

Võttes aluseks petrooleumi hindu kauplustes, elektri kohta linna elektrijaama valgustustariifi, ja, tootlusindeksi arvutamisele analoogilisi kalkulatsioone tehes, saame järgmised andmed:

Petrooleumi ja elektri hindade muutumine.

	Petrooleum ¹⁾				Elekter ²⁾				Ind. I-a Valgustusku- lude indeks kulla alusel (1914=100)	Ind. II Valgustusku- lude indeks Emk. järel (1922=100)
	hind mk.	hind kuld- kroon.	suhteline hind		hind mk.*)	hind kuld- kroon.	suhteline hind			
			kulla- alusel	Emk. alusel			kulla- alusel	Emk. alusel		
1914 a. juuli . . .	5 k.	0,096	100	—	30 kop.	0,576	100	—	100,0	—
1921 " "	12 ³)mk.	0,110	118,7	126,3	30 mk.	0,285	49,5	100,0	101,4	119,7
1922 " "	9,50	0,105	109,4	100,0	30 " "	0,331	57,5	100	96,5	100,0
1923 " "	7	0,075	78,1	78,7	27 " "	0,292	50,7	90,0	71,3	77,3
1924 " "	9,50	0,086	89,5	100,0	25 " "	0,226	39,2	83,3	77,0	95,3
" " aug.	9,50	0,082	85,4	100,0	25 " "	0,215	37,3	83,3	73,4	95,3
" " sept.	10	0,090	93,8	105,3	25 " "	0,224	38,9	83,3	80,1	99,8
" " okt.	9	0,087	90,6	94,7	25 " "	0,241	41,8	83,3	78,5	91,8
" " nov.	8	0,074	77,1	84,2	25 " "	0,248	43,2	83,3	68,6	84,0
" " detš.	8	0,080	88,3	84,2	25 " "	0,230	40,4	83,3	77,1	84,0

Kütteiniks on meil vastuvaidlemata peaausjalikult puud, milledele vähemal määral ka turvas seltsib. Harva on tarvitusel kivisüsi—peaausjalikult keskkütte sisseseade juures, kus vähemal määral ka naftat tarvitatakse. Põlevkivi kütteinena eramajadesse veel teed leidnud pole.

Oleme arvamisel, et puude hind küllalt selgesti küttekulu muutumist peegeldab. Sellekohased andmed sisalduvad järgnevas tabelis:

¹⁾ Hind ühe naela petrooleumi pealt.

²⁾ Tallinna linna elektrijaama andmed kilowatt tund valgustuseks.

³⁾ Septembri kuu hind.

Küttepuude hindade muutumine.

	Küttematerjali hinnad*)			Hinnad kuul-kroonides			Suhtelised hinnad kullafautusel			Suhtelised hinnad Emk. alusel				
	Kasepuud	Männapuud	Kuusepuud	Kasepuud	Männapuud	Kuusepuud	Kasepuud	Männapuud	Kuusepuud	Ind. I-a	Kasepuud	Männapuud	Kuusepuud	Ind. II.
1914 a. juulis . . .	14,80 rub.	13,12 rub.	11,50 rub.	25,41	25,19	22,08	100	100	100	100,0	—	—	—	—
1921 a. " . . .	2300 mk.	1900 mk.	1900 mk.	21,82	21,82	18,02	76,8	76,8	81,6	79,2	84,4	108,6	108,6	96,5
1922 a. " . . .	2725	1750 mk.	1750	30,09	19,32	19,32	105,9	76,7	87,5	90,0	100	100	100	100
1923 a. " . . .	2700	2000	2000	29,19	21,62	21,62	102,7	85,8	97,9	95,5	99,1	114,3	114,3	109,2
1924 a. " . . .	2900	2300	2200	26,25	20,82	19,91	92,4	82,6	90,2	88,4	106,4	131,4	125,7	121,2
" augustis . . .	3000	2200	2100	25,55	18,96	18,10	91,0	75,3	82,0	82,8	110,1	125,7	120,0	118,6
" septembris . . .	3000	2100	2050	26,88	18,81	18,87	94,6	74,7	83,2	84,2	110,1	120,0	117,1	115,7
" oktoobris . . .	3000	2100	2050	28,97	20,28	19,80	102,0	80,5	89,7	90,7	110,1	120,0	117,1	115,7
" novembris . . .	3000	2100	2050	29,95	20,96	20,46	105,4	83,2	92,7	93,8	110,1	120,0	117,1	115,7
" detsembris . . .	3200	2100	2050	32,00	21,00	20,50	112,6	83,4	92,8	96,3	117,4	120,0	117,1	118,2

Kuidas suhtuvad omavahel kulud kütte ja valgustuse peale? Saksa 1905 a. andmetel olid need kulud rühma üldsisaldusest 73,9 ja 26,1%. Läti teoreetilises elatismiinimumis on nad võetud 80 ja 20%. Soome sellekohase uurimise andmed pole veel, kahjuks, saadaval. Mõnede praktiliste kaalumiste tagajärjel ja oletades, et meie Saksamaast põhjapoolsem geograafiline asend veidi suuremat küttekulu tingib, kui seal, võtame vahekorra—küte 75% ja valgustus 25%.

Nende võrdkaalude järele arvates, saame rühma indeksina järgmised arvud:

Kütte- ja valgustuskulude indeks.

	1914 1921 1922 1923				1924 a.					
	j u l i	j u l i	aug.	sept.	okt.	nov.	dets.			
Ind. II Emk. jär. . . .	—	119,7	100	77,3	95,3	95,3	99,3	91,3	84,0	84,0
(1922=100)	—	96,5	100	109,2	121,2	118,6	115,7	115,7	115,7	118,2
Ind. II	—	102,3	100	101,2	114,9	113,0	111,3	109,3	107,3	109,7
Ind. I a kullaväärtuse jär. . . .	100	101,4	96,5	71,3	77,0	73,4	80,1	78,5	68,6	77,1
(1914=100)	100	79,2	90,0	95,5	88,4	82,3	84,2	90,7	93,3	96,3
Ind. I a	100	84,3	91,6	89,4	85,0	80,5	83,2	87,6	87,6	91,5

Mõlemad kulud, nii kütte kui ka valgustuse, pole üldiselt veel sõjaeelsele tasapinnale kerkinud, kullaväärtuse järele arvates. Meie poolt võetud vahekordade järele on küttematerjal sellele tasapinnale kordkorralt jõudmas. Umbes samal kõrgusel asub valgustuse alalt petrooleum ja ainult elektri võrdlemisi madal hind kullaväärtuse järele, mis alla 50% sõjaeelse aja hinnast, avaldab valgustusindeksi peale alandavat mõju.

Emk. alusel arvates (1922=100), näeme, et 1922 a. valgustuse hinnad üldiselt alanenud, küttekulud aga kerkinud on.

6. Riietuskulud.

Riietuskulude iseloomustamiseks peame otstarbekohaseks võtta järgmisi elemente, millel enamvähem iseseisev ja omapärane arenemiskäik:

- ülilkonna- ja palituriidid,
- ülilkonna õmblustööriista,
- lihtne pesurii,
- saapad.

Oleme meelega kõrvale jätanud valmisülilkonna hinna vaatlemise, sest see mõiste on üldse mitmekesine ja raskelt mõõdetava riiealala üks ebatäpsematest mõistetest. Kui juba riidesortide vastavust 1914—1924 a. raske on kindlaks teha, siis on see seda raskem valmisülilkonna suhtes, kus riide, voodri, nõopide, tööraha jne. võnkumised igaüks omamoodi mõju avaldavad ja mis oma omaduse poolest vaevalt pikemat aega täiesti ühtlasena püsib. Riidehindade vaatlemine üheltpoolt ja õmblustööriista jälgimine teiselt peaks meile ülilkonna maksumuse käiku paremini näitama.

Ülilkonna- ja palituriidide hindade käik kujunes meie vabrikutelt**) kogutud andmete järele keskmiselt järgmiselt:

*) Tallinnas, jooksev süld, aršina pikkused.

**) Hinnad olime esialgu vabrikuhindade järele võtnud, kuna kauplustest kogutud andmed väga suurel määral erinevad. Olgugi, et väikemüük suurmüügi hindu enamasti väikese liikumisega jälgib, peaks liikumine lühikaudu samane olema. Kogutud kaupluste hinnad näitavad kõrgemaid hindu, kuid umbes sama liikumist.

Riidehinna suhteline muutumine.

	Juuli					1924				
	1914	1921	1922	1923	1924	aug.	sept.	okt.	nov.	dets.
Emk. alusel % (1922 = 100)										
Ülikonna- ja mantliriie	—	110,8	100	100,0	111,1	122,2	122,2	122,2	122,2	122,2
Ülikonnariie	—	100,0	100	100,0	131,8	143,8	143,8	143,8	143,8	143,8
Kasuka- ja palituriie	—	122,2	100	100,0	122,2	133,3	133,3	133,3	133,3	133,3
Keskmine	—	110,9	100	100,0	121,9	133,1	133,1	133,1	133,1	133,1
Kuld krooni alusel % (1914 = 100)										
Ülikonna- ja mantliriie	100	115,7	121,8	119,2	110,9	116,2	120,8	130,2	134,6	134,8
Ülikonnariie	100	80,7	93,9	91,9	101,0	105,3	109,5	118,1	122,0	122,2
Kasuka- ja palituriie	100	98,8	94,1	92,1	94,8	97,9	101,8	109,8	113,4	113,6
Keskmine	100	98,4	103,8	101,1	102,1	106,5	110,7	119,4	123,3	123,5

Kullaväärtuse järele on riidehinnad praegu üldiselt kallimad, kui 1914 a., mille juures üldiselt ülikonnariie enam kallinenud on, kui pealisriided. Emk. järele võrdlemine annab veidi muudetud pildi selles mõttes, et kallinemisel 1923 ja 1924 a. kestel seal vastupidine järjekord kujunes, sest see oleneb riidesortide rahuaegse tasapinna järele nivelleerumisest.

Keskmine nende riidesortide hindadest peaks küllalt iseloomustav olema.

**Ülikonna õmblustöö-
raha.** Andmeid õmblustööraha kohta tuli eriti selleks otstarbeks koguda Tallinna rätsepatöökodadelt. Valitud olid keskmised, mitte esimese järgu, mitte ka kehvemad töökojad mitmesugustes linnajagudes. Kuna ülesantud andmed suurelt ei erinenud, valiti täielikumalt ja paremini täidetud teated nende töökodade poolt, kes ka edaspidi on lubanud Keskbüroo korrespondendina teadete andmist jätkata. Kui ka need andmed lõpulikult kindlaks tehtud täielikku ülevaadet vahest ei paku, üldjooni peaks nad küllalt hästi iseloomustama.

Õmblustööraha suhteline muutumine Tallinnas 1914—1924 a.

	Emk. järele			Kullaväärtuse järele		
	Meester.	Naister.	Keskme.	Meester.	Naister.	Keskme.
1914 juuli	100	100	100	—	—	—
1921 "	95,0	111,2	108,1	82,7	98,5	89,0
1922 "	130,9	139,5	135,2	100,0	100,0	100,0
1923 "	139,8	146,6	143,2	107,4	106,5	107,0
1924 "	134,2	140,8	141,5	120,8	120,4	120,6
1924 august	129,1	135,3	132,2	121,8	121,5	121,7
" september	135,5	143,4	139,5	122,8	123,7	123,8
" oktoober	145,7	156,2	151,0	124,8	126,9	125,9
" november	145,8	166,9	156,4	120,8	131,2	126,0
" detsember	148,7	167,2	155,5	118,8	131,2	125,0

Tööraha nii mees- kui ka naisülikonna õmblemise eest näitab ühtlast käiku: järkjärguline tööraha tõus avaldub kindla tendentsina kõige selle aja kestel.

Sisuliselt, rahaväärtuse langedes, pole see tõus küll kõik aeg absoluutne: kullaväärtuse peale ümber arvates, näeme 1924 a. sügisel, eelmise aastaga võrreldes, koguni väikest langust. Aasta lõpuks aga kujunevad siin hinnad ligi 14% kõrgematena, kui eelmisel, sest eriti sarnasel alal ei lähe alanemine ilal nii kiirelt, kui tõus.

Mõlemad read on pea ühtivad. Naisülikonna õmblustööraha on üldiselt rohkem kerkinud, ent liikumine läheb rööbiti. Sellepärast võime keskmist küllalt iseloomustavaks mõlema elemendi kohta pidada.

Huvi pärast toome ka absoluutarvudest keskmised, mis õmblustööraha väljakujunenud keskmist ligikaudu peaks iseloomustama.

	Meesülikonna õmlustööraha		Naisülikonna õmlustööraha	
	Emk.	Kuldkr.	Emk.	Kuldkr.
1914 a. juuli	10,5	20,88	9,5	18,24
1921 a. "	2087,5	19,80	2175	20,63
1922 a. "	2525,0	27,88	2925	25,67
1923 a. "	2712,5	29,32	2475	26,76
1924 a. "	3050	27,61	2800	25,84
1924 a. august	3075	26,50	2825	24,34
" september	3100	27,77	2875	25,76
" oktoober	3150	30,42	2950	28,49
" november	3050	30,45	3050	30,45
" detsember	3000	30,00	3050	30,50

Keskmise järele, mis indeksina võtame, on õmlusraha peale 1921 a. kullaväärtuse järele kõik aeg 1914 a. kõrgem olnud enam kui kolmandiku võrra.

Pesu hulka kuuluvate valmisartiklite lõpmatust mitmekesisusest püsivamaid ja omaduse poolest aja kestel ühtivamaid elemente otsides, pirdume esialgu kahe pesuriide — bjasi ja mitkali—hindade liikumise vaatlemisega. Need on ühtlasi ka ained, mida meil kõik aeg omamaa vabrikud produtseerinud on, kuna suuremosa muid pesuartikleid ikkagi veel väljamaalt tuuakse.

Bjasi ja mitkali hindade*) muutumine.

	Juuli					1924				
	1914	1921	1922	1923	1924	aug.	sept.	okt.	nov.	det.
	% (1922 = 100)									
Bjas	—	...	100	90,0	106,9	116,2	119,0	116,2	116,2	116,2
Mitkal	—	...	100	93,3	106,2	118,3	121,4	118,3	118,3	118,3
Keskmine	—	...	100	91,7	106,3	117,2	120,2	117,2	117,2	117,2
	% (1914 = 100)									
Bjas	100	...	168,8	148,6	146,9	153,1	162,8	171,5	175,9	175,9
Mitkal	100	...	153,5	140,4	133,5	141,7	151,3	159,1	165,2	165,2
Keskmine	100	...	161,2	144,5	140,2	147,4	157,1	165,3	170,6	170,6

Jalanõude hinna liikumise üle ettekujutuse saamiseks peaks küllaldav olema saabaste hinna jälgimine. Oleme 8 silmapaistvamast Tallinna saapatöökojast ja saapakauplusest kogunud andmeid meesterahva kroomnahka nõõridega poolsaabaste nr. 38—40 ja naisterahva nr. 35—37 saabaste hindade kohta.

Nende andmete suhteliste hindade keskmise järele kujuneb saabaste hinna liikumine järgmiselt:

	J u u l i .					1924.				
	1914	1921	1922	1923	1924	aug.	sept.	okt.	nov.	det.
	Hinna järele Emk. (1922=100)									
meesterahva saapad	—	106,1	100	93,6	97,7	102,0	102,0	102,0	102,0	102,0
naisterahva "	—	108,1	100	97,0	102,2	108,9	108,9	108,9	108,9	108,9
keskmine		107,1	100	95,3	99,9	102,9	102,9	102,9	102,9	102,9
	Kullaväärtuse alusel (1914=100)									
meesterahva saapad	100	177,9	185,5	171,2	150,7	145,0	150,7	162,4	167,9	168,2
naisterahva "	100	168,4	176,4	162,6	147,5	140,4	146,0	157,3	162,6	162,9
keskmine	100	173,1	180,9	166,9	149,1	142,7	148,3	159,9	163,3	163,5

Nagu näeme, ei erine meeste- ja naisterahva saabaste hindade liikumine mitte suurelt, mispärast nende kohta võetud keskmist küllalt iseloomustavaks tohiks pidada. Nende andmete järele näeme, et saapad meil, võrreldes 1914 a., võrdlemisi kallid on—ligi 50% võrra

*) Hindadeks oleme ka silmiesialgu vabrikuhinnad võtnud.

ületades 1914 a. hindade tasapinda. Kullaväärtuse järele võetud kõverjoon näitab kalliduse kõrgustipu 1922 a. ja siis järkjärgulist odavnemist, viimasel ajal aga jälle tõusu, kuna hinnad muutumatult püsivad, rahaväärtus aga tõusis. 1922 a. hindadega võrreldes, Emk. järele arvatult, püsivad jalanõud praegusel ajal umbes samasel tasapinnal, kui nad olid 1922 a. ja on praegu odavamadki, kui 1921 a.

Küsimus on nüüd selles, et kõik need elemendid, mida riietuse iseloomustamiseks võtsime, mitte üheväärtuslikud pole: ülikonna riide hind on enamasti suurem, kui ülikonna õmblustööraha; saapad nõuavad vähem kulu, kui riided jne.

Kuni paremate andmete puudumiseni näib meile otstarbekohasena kasutada Läti tööministeeriumi poolt võrdlemisi hästi ja põhjalikult koostatud elatismiinimumi vahekorrasid. Kuna Läti olid meie omadele väga ligidased, võib see kahtlemata teatavat suuna näidata.

Meie poolt arvestatud riietuse elementide kulude osa selles elatismiinimumis oli riietuse peale arvatud kuludest

1914 a.	87,7%	(4,35 rbl. kuus)	4,96 rbl-st.
1922 „	84,0%	(608,57 Lätirbl. „)	723,89 „

Omavaheline võrdlev tähtsus oli samadel andmetel:

	1914 a.	1922 a.
ülikond ja palitu	75,8	73,2
pesu	7,4	12,6
saapad	16,8	14,2

Oleme arvamisel, et tõelikule olukorrale kaunis ligidaseks suhteks võiks praegusel riietuse alal vähelubaval ajal arvata:

ülikond ja palitu	75%
selles riie	50%
õmblustööraha	25%
pesu	10%
saapad	15%

millised ligikaudsed arvud riietuse võrdkaaludena tarvitusele võtame.

Neid ligikaudseid vahekorrid võrdkaaludena tarvitades, saame järgmised riietuskulude indeksid:

	J u u l i					1 9 2 4.				
	1914	1921	1922	1923	1924	aug.	sept.	okt.	nov.	det.
Kullaväärtuse alusel (1914=100)										
Ülikonna- ja paliturie	100	98,4	103,3	101,1	102,1	106,5	110,7	119,4	123,3	123,5
Ülikonna õmblustööraha	100	103,1	135,2	143,2	141,5	132,2	139,5	151,0	156,4	155,5
Pesu	100	....	161,2	144,5	140,2	147,4	157,1	165,3	170,6	170,6
Jalanõud	100	173,1	180,9	166,9	149,1	142,7	148,3	159,9	165,3	165,5
Riietuskulude indeks (Ind. I a).	100	112,2	128,7	125,9	122,9	122,5	123,2	138,0	142,0	142,6
Emk. alusel (1922=100)										
Ülikonna- ja paliturie	—	110,9	100	100,0	121,9	133,1	133,1	133,1	133,1	133,1
Ülikonna õmblustööraha	—	89,0	100	107,7	130,6	121,7	123,3	125,9	126,0	125,0
Pesu	—	....	100	91,7	106,3	117,2	120,2	117,2	117,2	117,2
Jalanõud	—	107,1	100	95,8	99,3	102,9	102,9	102,9	102,9	102,9
Riietuskulude indeks (Ind. II).	—	104,1	100	100,3	116,5	124,1	124,3	125,2	125,2	125,0

Nii ületavad riietuskulud üldiselt käesoleval ajal ligi kolmandiku võrra 1914 a. tasapinda, ja, olgugi, et nad kullaväärtuse järele praegu samal tasapinnal asuvad, kui 1922 a., on nende hind Emk. sellest ajast peale ometi 25% võrra tõusnud, mille juures viimasel ajal eriti tõusnud on riidesordid. Kuid kullaväärtuse järele on just see kõigevähem absoluutselt kallinenud element—temast hoopis suuremal määral on kallinenud nii õmblustööraha, kui ka pesu-riie ja jalanõud, mis ligi 50% sõjaeelset tasapinda ületavad.

7. Muud kulud.

Peale kõigi loeteldud väljaminekute jäävad üle veel mitmed iseenesest tähtsad kulud, mis täielikult küll ühtegi ülalvõetud rühma ei kuulu, kuid millele arvestamine nende erineva iseloomu poolest vajalik. Neid ühendame ühisesse rühma „muud kulud“ *).

Siia kuuluvad eeskätt kulud füüsilise puhastamise peale. Oleme arvamisel, et sedalaadi kulusid küllalt tabavalt peaks iseloomustama sauna, habemeajamise ning juukse- lõikamise hinnad. Saunahindade iseloomustamiseks võtame kahe Tallinna sauna suhteliste hindade keskmise. Habemeajamise ja juukse lõikamise kohta peaks iseloomustav olema sellekohaste töökodade ühingu taks. Täienduseks neile hindadele on seebi hind, mille kohta andmeid ühes toiduainete hindadega kogutakse.

Teise omapärase allrühma moodustavad väljaminekud sõidukulude peale.

Meie võrdlemisi väikeste Tallinna dimensioonide seisukohalt pole sõidukulud iseenesest nii suured, kui mõnes suuremas linnas. Ent siiski peab siin arvestama trammi ja autobussi piletite hinnaga, kuid viimaste kohta ei saa võrdlust täiel määral teostada, kuna nad 1914 a. puudusid. Sellepärast võtame sõidukulude võrdluseks raudtee sõidupiletite hinnad, arvestades sellega, et tallinnlastest paljud Nõmmel elavad. Jälgides Tallinn-Nõmme piletihindu, sisetame indeksi ka raudteepiletite hinnamuutuste elementi.

Väljaminekuid kirjanduse peale, praegusel kirjandusturu väiksel elavusel, peaks küllaldaselt aitama valgustada ajalehe hind. Viimase jälgimiseks võtame ajalehe „Päevalehe“ üksiknumbrite ja aastakäigu suhteliste hindade keskmise (1914 a. ei ilmunud teisi meie praeguseid tähtsamaid Tallinna lehti).

Kultuuriliste lõbude maksumuse tasapind iseloomustub teatri, kino jne piletihindadega.

Selleks võtame Estonia rahvaetenduste piletite suhtelise hinna keskmise teatri kohta ja kino Grand-Marina (kui 1914 a. olnud) piletihindade suhteliste hindade keskmise (8 erihinda).

Tubak ja õlu on lõpuks ained, mis oma laialdase tarvitamise järeldusel büdshetis arvestamist peaks leidma, kui omapärase hinnavõnkumistega ained. Võib neid kahjulikkudeks pidada, nende vastu võidelda, kuid ei saa arvestamata jätta tõsiasja, et meil näit. 1923 a. ühe isiku kohta, arvestades ka kõiki naisi ja lapsi, tuli aastas 9,94 liitrit õlut ja ligi kaks naela tubakat (ainult sisseveetud tubakat arvestades).

Nii saame „muude kulude“ rühmas veel 6 omapärast allrühma kokku 10 elemendist. Vaevalt on võimalik andmete puudusel neile täpsemaid võrdkaale määrata. Oleme püüdnud neid võimalikult iseseisvatena ja tasakaalustuina kujundada ja oleme arvamisel, et kõigi selle rühma elementide suhteliste hindade keskmine rühma kohta küllalt iseloomustav tohiks olla.

Selle juures saavadi iseenesest tähtsamad rühmad – füüsiline puhastus ja kultuurilised lõbud – suurema võrdkaalu, sest esimestel neist on neil, teisel kaks elementi, mida iseseisvalt arvesse võtame.

Muud kulud.

	Subtarvud 1922 a.—100%									Suhtarvud (1914 a.—100%) kullaalusel									
	J u u l i				1 9 2 4					J u u l i				1 9 2 4					
	1921	1922	1923	1924	aug.	sept.	okt.	nov.	deis.	1914	1921	1922	1923	1924	aug.	sept.	okt.	nov.	deis.
Füüsiline puhastus																			
Saun ¹⁾	100,0	100	100,0	100,0	103,0	100,0	100,0	100,0	100	100	49,4	37,5	56,8	47,1	44,8	46,7	50,3	53,7	52,1
Habemeajamine	100,0	100	100,0	133,3	133,3	133,3	133,3	133,3	133,3	100	74,0	86,5	84,4	94,3	89,6	93,2	100,5	104,2	104,2
Juukse lõikamine	100,0	100	100,0	116,7	116,7	116,7	116,7	116,7	116,7	100	99,0	114,9	112,5	110,1	104,9	109,0	117,4	121,2	121,5
Seep (kirju)	94,8	100	86,2	103,4	103,4	103,4	118,8	124,1	120,7	100	113,5	139,1	117,4	117,3	112,2	117,0	138,7	156,1	152,2
Keskmiselt	98,7	100	96,6	113,4	113,4	113,4	115,9	118,5	117,7	100	84,0	99,5	92,7	92,3	87,9	91,5	101,7	108,8	107,5
Sõidukulud (raudtee Tallinn-Nõmme)	112,5	100	100,0	150,0	150,0	150,0	150,0	150,0	187,5	100	52,9	53,7	52,4	66,1	63,8	65,5	70,3	72,9	88,5
Ajakirjandus ²⁾	100	100	163,4	163,4	163,4	180,6	180,6	180,6	180,6	100	58,4	68,3	109,0	91,0	86,3	93,6	106,1	108,9	109,3
Lõbustused																			
Teater ³⁾	83,3	100	100,0	116,6	116,6	116,6	116,6	116,6	116,6	100	45,2	73,1	71,6	76,9	73,1	76,1	82,0	84,7	84,8
Kino ⁴⁾	96,9	100	100,0	104,2	104,2	113,2	95,1	95,1	95,1	100	39,9	47,4	46,4	39,6	37,9	42,3	39,4	40,7	40,8
Keskmiselt	90,1	100	100,0	116,4	110,4	114,9	105,4	105,4	105,4	100	42,5	60,2	59,0	58,4	55,5	59,2	60,7	62,7	62,8
Tubak ⁵⁾	154,2	100	100,0	122,2	151,1	151,1	151,1	151,1	151,1	100	178,7	126,4	122,7	125,6	143,8	151,4	160,8	173,6	173,7
Õlu ⁶⁾	132,5	100	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	110,0	100	170,0	148,2	145,2	121,6	115,6	120,3	129,7	134,4	147,9
Muude kulude rühma indeksid } I a	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	88,1	91,5	91,8	89,1	87,3	92,0	99,5	105,0	107,6
Muude kulude rühma indeksid } II	107,4	100	105,0	121,0	123,9	126,5	125,7	126,8	131,2	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—

*) Andmeid mõõbli ja majariistade kohta kavasele päraspoole erirühmana lisada.

¹⁾ Keskmise 5 suhtelise hinnast. ²⁾ Alamäär ja ülemäär.

³⁾ Keskmised 8 plati suhtelistest hindadest.

⁴⁾ Ajaleht „Päevaleht“. Keskmise aastatellimise ja üksiknumbri suhtelistest hindadest.

⁵⁾ Keskmise tubakasordi ja kahe paberossiordi suhteliste hindade keskmine.

⁶⁾ Kahe suurema õllevabriku suhteliste hindade keskmine.

8. Rühmade võrdkaalud.

Tähtsamate elutarvete rühmade järele hindade suhtelise liikumise kindlaks teinud, seisame meie nüüd üldindeksi arvutamise eel. Kuna meie üldindeksina mitte väljaminekute üldsummat tarvitada ei soovi, tuleb üldindeksina võtta võrdkaalustatud keskmine rühmade indeksitest. Eestikohaste andmete puudusel tuleb sel alal kasutada teiste riikide kogemusi, eriti neid, mis mitmesuguste büdshetilliste uurimiste andmetel põhjenevad.

Järgnev tabel toob tähelepanuväärsemad arvud selle kohta.

Väljaminekute suhteline jaotus välisriikide indeksites.*)

	Belgia ¹⁾	Rootsi ²⁾	Holland	Itaalia ³⁾ (Milano)	Shveits ⁴⁾	Alshir	Prantsus- maa (Pariis)	Soome		Läti elatis- miinum.	
								1909-10	1920-21	1914 a. juul.	1924 a. jaan.
Toitlus	68,19	42,3	46,3	60,69	51,8	60	60	55,0	61,2	41,2	39,3
Korter	7,68	15,0	7,3	2,94	13,1	10	12	11,8	3,9	8,1	6,4
Mööbel ja valgustus	—	—	3,2	—	—	—	—	—	2,2	—	—
Küte ja valgustus	6,70	4,1	12,0	6,57	5,6	4	5	4,1	—	2,2	5,9
Riietus	11,84	11,85	12,4	16,89	11,6	16	15	11,6	15,0	19,8	18,5
Maksud	—	7,95	2,1	—	1,9	—	—	4,5	3,5	—	—
Muud kulud	5,85	18,30	—	12,91	16,2	10	8	13,0	—	28,7	30

Eriti tähtsad selles suhtes tohiks meile olla Soome andmed, seda rohkem, et siin käepärast on andmed nii sõjaeelsest ajajärgust, kui ka pealesõjaeelsest uurimisest.

Peale Läti teoreetilise elatismiini võtab enamjaos riikides toitlusosa üle poole väljaminekut omale. Kõigetihemini on leitud selle võrdkaaluna kohaseks 60% võtta. Huvitav on see, et Soome vastav uurimine, sõjaeel 55% näidates, peale sõda ka juba 60% jõuab. Oleme arvamisel, et kui toitluse osatähtsust 60% ümber määrata, siis meie olude kohaselt see pigem vähendamine, kui suurendamine on. Ent osatähtsuse määramine üle selle protsendi oleks juba liig, arvesse võttes, et sarnane % teistes riikides käib lihtsamate tööliste kohta (nagu Belgias 68% töölisleibkonnal sissetulekuga alla 20 frangi päevas), kuna meie üldist tarvitamist soovisime iseloomustada.

Korteri osatähtsuse kohta on meil kasutada andmed samade korrespondentide käest, kelle poolt teateid üüri kohta tarvitatakse.

Nende andmete alusel võiks lugeda üüri % üldsissetulekust keskmiselt 10%. Sõjaeelset ajajärgul on, nii palju kui andmete järele võib otsustada, üüri protsent palju kõrgem olnud, keskmiselt 15% ümber sissetulekust. Soomes loeti korteri peale väljaminekut 11,8% enne sõda, peale sõda on üüri protsent suuresti vähenenud, kuid see oleneb suuremalt osalt nähtavasti sellest, et üür on üüriseaduse järele võetud. Sellepärast loeme üüri võrdkaaluks 10%.

Kütte- ja valgustuskulude osatähtsuse kohta võtab sõna ka üüriseadus, kus kindlaks määratakse, et kütte ja valgustuse % keskküttega majas üürist üle 15% ei tohi tõusta. Meie üüri tähtsuse üldväljaminekust ainult 10% olles (ja üle 15% arvatakse teda ainult väga harvadel juhtumistel), annaks see määr alla 1% üldväljaminekust. Teiste riikide indeksites võetud võrdkaalud kütte ja valgustuse kohta kõiguvad 4—6% ümber. Erandiks on Holland (12%), kuid seal pole muid kulusid hoopis, mis % kõrgemaks teeb. Läti võrdkaal elatismiini olis 1914 a. 2,2 ja 1924 a. 5,9%. Selle alusel, kui ka mõningate praktiliste kaalumiste järele, võiks arvata, et meie üüriseaduses võetud norm madal on keskmise normina. Seda viimast fikseerime oma arvutustes 5%, mis igatahes mitte liialdatud ei võiks olla.

Kui riietuskulude võrdkaaluks arvata 15%, nagu Soome 1921 a. uurimisel leitud, (vähem Läti elatismiini. — 19,8 ja 18,5), siis jääb üle veel 10%, mis vaevalt küll muude kulude peale ka paljuks võiks arvata. Nii kujunevad võrdkaalud järgmiselt:

Toitlus	60	Küte ja valg.	5	Muud kulud	10
Korter	10	Riietus	15		

Oleme meiega püüdnud ümmargusemaid arve võtta. Neid täpsustada võivad meie olude kohaselt muidugi ainult pärasised uurimised. Senini aga on ümmargused arvud paremad, kuna suurtes üldjoontes ka välisriikides ligikaudu samast pilti näeme.

*) Võetud ainult need, kus võrdkaalud arvutava asutuse poolt kindlaks määratud (peale Läti, kelle arvud elatismiini kohaselt võetud).

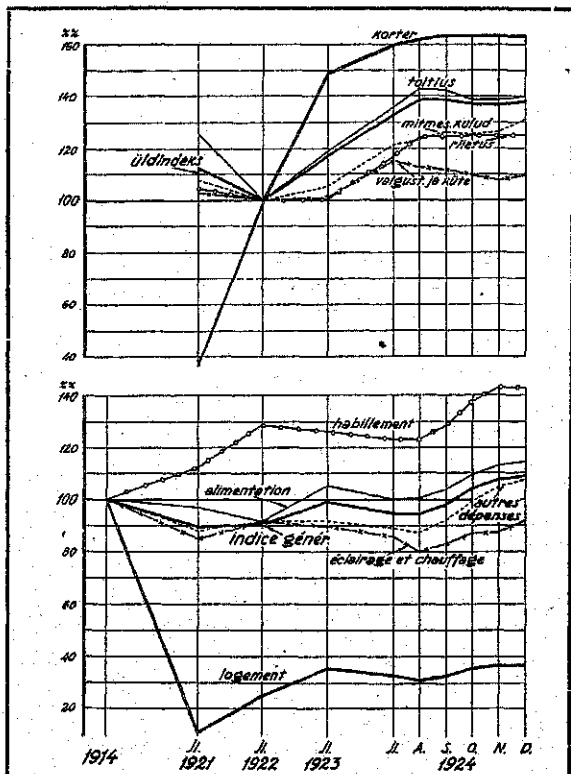
1) Töölisleibkond sissetulekuga alla 20 frk. päevas. 2) Algarvude jaotumine. 3) Algarvud (1920 juulis). 4) Lihtsõneline

9. Üldindeks ja täiendavad arvutused.

Järgmine tabel sisaldab selle vahekorra kohaselt arvutatud üksikute rühmade indeksid ja üldindeksi, kuna kõverjooned diagrammil samaseid liikumisi piltlikult näitavad.

Indeks I a ja II käik 1914—1924.

	Juulikuu					1924				
	1914	1921	1922	1923	1924	aug.	sept.	okt.	nov.	dets.
Toitlus	100	97,0	91,3	104,9	99,3	100,3	103,8	109,4	112,3	113,9
Korter	100	10,6	24,3	35,3	32,2	31,0	32,7	35,3	36,5	36,5
Valg. ja küte	100	84,8	91,6	89,4	85,6	80,5	83,2	87,6	87,0	91,5
Riietus	100	112,2	128,7	125,9	122,9	122,5	128,2	138,0	142,6	142,6
Muud kul.	100	88,1	91,5	91,3	89,1	87,3	92,0	99,5	105,0	107,6
Üldindeks I a kul- laväärt. jär.	100	89,6	90,3	99,1	94,7	94,4	98,2	104,2	107,7	108,3
Toitlus	—	125,7	100	119,1	135,5	143,1	142,4	139,1	138,9	140,0
Korter	—	51,3	100	149,0	160,0	161,9	163,7	163,7	163,7	163,8
Valg. ja küte	—	102,3	100	101,2	114,9	113,0	111,3	109,8	107,9	109,7
Riietus	—	104,1	100	100,3	116,3	124,1	124,8	125,2	125,2	125,0
Muud kul.	—	107,4	100	105,0	121,0	123,9	126,5	125,7	126,3	131,2
Üldindeks II Emk. järele.	—	112,0	100	117,2	132,7	138,7	138,8	136,8	136,6	137,3

Diagr. 3. Elumaksumuse indeksite käik 1914—1924.

(Üleval—ind. II, Emk. järele, 1922 = 100, all—ind. I a, kuldkrooni järele, 1914 = 100)
 Mouvement des nombres - indices du coût de la vie 1914—1924.
 (au - dessus—ind. II, d'après le mk. est., 1922 = 100, au - dessous—ind. I a, d'après la valeur d'or, 1914 = 100).

Üldjoontes on kõrgenemise ja alanemise tendentsid üldised kõigile kõverjoontele ja suuri erinevusi üksildatud kõrgenemise ehk alanemise sihis üksikute indeksite juures silma ei paista. Olgugi, et rühmade indeksid igauks oma elementide järele arvutatud, näitavad nad ometi ühiseid sihte ja tendentse. Sellepärast ei erine ka konstateeritav olukord suurelt sellest, mille üldjooned toitluskulude kohta arvutatud indeksi puhul juba ülalpool märkisime. Lisame sellele ainult mõned märkused.

1914 a. alusel kullaväärtuse järele arvutatud indeksit vaadeldes, näeme, et ka üldindeks 1921 ja 22 a. keskel allpool rahuaegset tasapinda oli. 1923 a. keskel tõuseb see indeks juba täiesti 1914 a. tasapinnale, lasub aga jälle 1924 a. suvekuudel sellest tasapinnast veidi allapoole, et aasta viimastel kuudel kõrgemale kerkida. Selle juures on

riietus ja muud kulud kõik aeg kõrgemad olnud kui 1914 a. Toitluskulud ületavad 1914 a. tasapinda, eriti viimastel aastatel. Sellevastu on aga küte ja valgustus kõik aeg olnud odavam kui 1914 a., ent siiski mitte suurel määral (kõigerohkem 1924 a. aug.—ligi 20%). Kõigemadalal, 1914 a. võrreldes, on korterikulude rühm, mis, olgugi üldiseid tõuse kaasa tehes, siiski alla 40% 1914 a. tasapinnast püsis.

Olgugi, et kõigis rühmades avaldus maksumuse alanemine 1924 a., eelmise aastaga võrreldes, selgub selle alanemise iseloom sisuliselt, kui 1922 a. alusel arvatud indeksit (Emk. järele) vaatleme. Sellest selgub, et 1923—24 a. vahel märgitud hindade alanemine kullaväärtuse järele tegeliku rahaüksuse järele seda mitte põlnud.

Ind. II (1922 a. alusel) järele näeme selgesti, et see aasta teistest kõige odavam oli. 1921 a. olid pea kõik kulurühmad (välja arvatud korterikulud) kõrgemad kui 1922 a. Erandina osutuv korterikulude rühm oli 1921 a. võrdlemisi palju madalam, nagu seda korterikulude vaatlemise juures nägime. Sellevastu näeme aga järgnevatel 1923—24 a. juulis, augustis ja septembris kõigi rühmade täiesti ühtivat ja võrdlemisi suurt tõusu, mis korterikulude juures üle 50% (sept. 63,7) oli, teiste juures veidi madalam, kuid siiski küllalt suur. See tõus viis üldindeksi 1923 a. juuli 117 pealt 138,3 peale 1924 a. septembris, aasta jooksul niiviisi ligi 20 punkti elumaksumustõusu näidates. Kuna sama aja jooksul kullaväärtusel põhjeneva indeksi järele alanemist märgata oli, on selge, et selle aja jooksul kõigis rühmades tegemist on mitte sedavõrd ainete absoluutse kallinemisega, vaid margakursi langemisest põhjustatud elumaksumustõusuga, mis nüpea kui margakursi stabiliseeruse, tagasi minema hakkas. Kuna aga loomulikult tagasimineku ei sünni nii ruttu kui kallinemine, jääb kallima marga juures vähem langenud hind kallimaks. Sellepärast näeme ka aasta viimastel kuudel, kui õieti enam kallinemist Emk. järele ei olnud, seda suuremat kallinemist kullaväärtuse järele võetud indeksis.

Lõputulemusena võiks konstateerida, et meie elumaksumuse tasapind peale sõjaeelse ajaga võrreldes, odavamate aastate — 1921-22 — viimastel aastatel jälle üldiselt rahuaegse tasapinnani on jõudnud ja üldindeks selle ligidal võngub nagu mitmes teises madalvaluuta riigis. Kõige kõrgemal, rahuaegaga võrreldes, asuvad riietuskulud, väga madalal, korterikulud (möödetult selle möödupuuga, mis me praegusel üüriseaduse maksvuse ajal tarvitada võime). Võrreldes 1922 a. juuli kuuga, on kõik kulud kullaväärtuse järele aastalõpuks 23,5% tõusnud, Emk. järele võttes aga 38%, mille juures viimaste kuude üleliigne vahe pole põhjustatud niivõrd absoluutsest kallinemisest kui marga langemisest.

Saavutatud tulemustele on vähe juure lisada: nende võrdlev ühtivus ja suunade ühtelangemine kõneleb selle poolt, et nad meie elumaksumuse olukorda üldiselt küllalt hästi tohiks iseloomustada. Kahtlemata võib leida üksikutel aladel mõningaid puudusi, mis aga teatud määral möödapääsematud olid. Samuti on teatud määral vaieldavad rühmade võrdkaalud, ent mõningad üksikasjad ei muuda asja suurelt, ka ei avalda suuremat mõju rühmade võrdkaalude muutmine. Isegi kuni 10% üksikuid võrdkaale ühe või teise rühma kasuks muutes, ei muutu indeksi üldine suun ja liikumine mitte suurelt. Kõigevähem täpselt, võiks öelda, on meie rühmadest vaadeldud väljaminekud korteri peale; ent ka sel alal, näib meile, tahab raske olla täielikumaid andmeid koguda senise vahekorra juures, kus üüriseaduse seadusandlikult maksma pandud, ent täiel määral siiski täitmist ei leia. Selleks, et sin täielikku ülevaadet saada, peaks kõigi korterite kohta andmeid koguma, kus üüriseadus maksev ja kus mitte, missugused andmed juba oma kogumiselgi kaheldavaks saaks nende täpsuse mõttes. Nende andmete täpsusega mitte nõusolijad võivad aga selle osa indeksist otseteed välja jätta, nagu seda oldakse sunnitud tegema neis riikides, kus ka üüriseadus maksev on, ehk kus täpsemaid andmeid üüri kohta võimata on olnud koguda. Kuna üldised rühmade liikumised senini meil pea täielikult rööbiti on käinud, tähendaks see ühtlasi indeksi üldist tõusmist mõne punkti võrra, mis põhjustatud oleks peaaesjalikult toitluskulude tähtsuse suurenemisega, ent üldindeksi üldine suun jääks üheks ja samaks, samaseks jääks ka vahekorrad üksikute aastate vahel.

Muidugi ei tähenda see sugugi, et me tarvilikuks mitte ei peaks büdshetilliste uuri-
miste korraldamist ja nende järele üksikute ühiskondlikkude kihtide järele elumaksumusindeksite
arvutamist. See töö, nagu me korranud oleme, peab omakord teostatud saama ja siis on või-
malik täpsemad arvutusi teostada. Ent senini, näib meile, võivad neid küllaldava praktilise täp-
susega asetada ülalpool toodud arvutused.

Lõpuks toome veel tabeli, kus oleme arvanud ka kõigi rühmade ja tähtsamate
elementide kohta indeksid I b (kullaväärtuse indeks Emk. E. kuldkrooni kursi kohaselt
ümber arvutatud) ja I c (kullaväärtuse indeks alusega 1922=100' (v. tab. lhk. 88).

Geomeetriline keskmine. Aritmeetilise keskmise järele suhtelistest hindadest arvutatud kesk-
mised, nagu meie seda (võrdkaalustatud kujul) oma üldindeksi ja
mõne rühma indeksi väljatoomiseks oleme tarvitanud, on see halb omadus, et selle meetodi
järele arvutatud indeksit ilma uue suhtarvude arvutamisetä ja neist keskmise toomisega uue
baasi (100% võetud aja) peale üle viia ei saa. Selleks, et indeksile uut baasi anda, peab kõik
arvutused algusest peale kordama.

Kuna see muidugi suur töö on, tarvatakse harilikult lihtsamat meetodi, mida
V. Mitchell „short method of shifting“—lühike baasi ümbertõstmise võte—nimetab ja mis selles
seisab, et millegi aja kohta käiv indeksarv jagatakse selle aja indeksarvu peale, mis aluseks
soovitakse võtta, kasvatades teda 100 peale (teiste sõnadega—lihtsa protsenteerimise teel).

Ent see võte annab enamjaol juhustel hoopis teised arvud, kui indeksi täielikul
ümberarvamisel oleksime saanud. Need hinnad, mis uuel baasajal odavamad, kui endisel, anna-
vad kõrgemad suhtarvud, kuna kallimad indeksi peale vastupidist mõju avaldavad. Ja üldi-
sest keskmisest võib ümberarvamisel sellepärast ainult väga harvadel juhustel (arvude-
täielikul proportsionaalsusel) saada arvud, mis vastaks täieliku ümberarvutuse teel saavu-
tatuile. Sellepärast pole soovitatav tarvitada baasi lühikese ümbertõstmise võtet. Kuna aga prak-
tikas väga tihti soovivat on baasi muuta, jääb sellesarnaste võimaluste loomiseks meie praeg-
use indeksi juures ainukeseks teeks—arvutada geomeetriline keskmine.

Olgugi, et me ka aluseks võetava konkreetse hinnamaterjali oleme avaldanud,*) mis
võimalusi pakub igatühele ümberarvamisi toimida, oleme soovitavaks pidanud ka seda teostada.
Allpool toome samade meetodide järele, kuid geomeetrilise keskmise (Mg) tarvitamisega kõi-
gis arvutustes (peale mediaani korterikuludes); välja toodud arvud (ind. I a ja II jaoks).

Geomeetrilise keskmise tarvitamisega (ka võrdkaaludes) arvutatud indeksid I a ja II.

	Juuli					1924				
	1914	1921	1922	1923	1924	aug.	sept.	okt.	nov.	dets.
Indeks I a g.										
Toitluskulud	100	97,0	91,3	104,0	99,3	100,3	103,3	109,2	112,3	113,0
Korterikulud	100	10,2	24,2	35,3	31,4	30,3	31,3	34,3	35,3	35,5
Valgustus- ja küttekulud	100	83,0	90,2	88,2	84,2	79,0	81,0	86,1	85,3	89,0
Riietuskulud	100	108,0	123,3	122,5	119,0	121,0	125,1	135,3	141,0	140,0
Muud kulud	100	76,3	84,3	85,3	83,4	80,3	85,3	91,3	96,2	98,3
Üldindeks	100	76,3	83,4	93,5	89,0	87,0	92,0	97,3	100,3	101,0
Indeks II g.										
Toitluskulud	—	125,7	100	119,4	135,5	143,1	142,4	139,1	138,0	140,0
Korterikulud	—	50,3	100	149,0	159,0	160,0	162,1	162,1	162,1	160,0
Valgustus- ja küttekulud	—	101,0	100	100,1	113,7	112,2	109,5	109,1	106,7	108,5
Riietuskulud	—	103,1	100	100	116,0	123,4	124,2	124,5	124,3	124,3
Muud kulud	—	105,3	100	103,4	119,3	121,3	124,1	123,1	124,2	127,0
Üldindeks	—	108,3	100	116,1	131,3	137,3	137,5	135,3	135,4	136,4

Kõigist arvuderidadest paistab selgesti, et geomeetrilise keskmise arvud arit-
meetilise keskmise omadest vähemad, kuna liikumise üldine suun samana püsib.

Muidugi ei või küsimust asetada selle üle, kumb keskmisest töölikkusele vastavam
on, sest nad mõlemad peegeldavad töölikku olukorda oma arvutamisaaladele ja iseloomule

*) Osa on küll trükkimisel välja jäetud. Red.

	Ind. I a. Indeks kullaväärtuse järele 1914=100 N.-ind. d'après la valeur d'or 1914=100 (Ia)									
	J u u l i					1 9 2 4				
	1914	1921	1922	1923	1924	aug.	sept.	okt.	nov.	dets.
TOITLUSKULUD*)—ALIMENTATION.	100	97,0	91,3	104,0	99,8	100,3	103,8	109,4	112,8	113,0
KORTERIKULUD—LOGEMENT.	100	10,6	24,3	35,3	32,2	31,0	32,7	35,3	36,5	36,5
Sellest üürisead. jär. maksj.— <i>Paiement selon la norme</i>	100	10,0	23,0	33,8	28,3	26,9	28,0	30,2	31,2	31,2
Sellest üürisead. rohk. maks. — <i>Paiement au-delà de la norme</i>	100	12,4	28,1	40,2	43,8	43,3	46,7	50,4	52,2	52,2
VALGUST- JA KÜTTEKULUD—ÉCLAIRAGE ET CHAUFFAGE.	100	84,8	91,6	89,4	85,6	80,5	83,2	87,6	87,6	91,5
Sellest valgustus — <i>Dont éclairage</i>	100	101,4	96,5	71,3	77,0	73,4	80,1	78,5	68,6	77,1
" petrooleum— " <i>pétrole</i>	100	118,7	109,4	78,1	89,0	85,4	93,8	90,6	77,1	88,3
" elekt. — " <i>électrique</i>	100	49,5	57,5	50,7	39,2	37,3	38,9	41,8	43,2	43,4
" küttepuid — " <i>bois de chauffage</i>	100	79,2	90,0	95,5	88,4	82,8	84,2	90,7	93,8	96,3
RIIETUSKULUD—VÊTEMENTS.	100	112,2	128,7	125,9	122,3	122,5	128,2	138,0	142,8	142,8
Sellest riie — <i>Dont étoffe</i>	100	98,4	103,3	101,1	102,1	106,5	110,7	119,4	123,3	123,5
" õmblustöõraha— " <i>couture</i>	100	103,1	135,2	143,2	141,5	132,2	139,5	151,0	156,4	155,5
" pesu — " <i>linge</i>	100	—	161,2	144,5	140,2	147,4	157,1	165,3	170,6	170,6
" saapad — " <i>chaussure</i>	100	173,1	180,6	166,9	149,1	142,7	148,3	159,9	165,3	165,5
MUUD KÜLUD—AUTRES FRAIS.	100	88,1	91,5	91,8	89,1	87,3	92,0	99,5	103,0	107,6
Sellest saun — <i>Dont bain</i>	100	49,4	57,5	56,3	47,1	44,8	46,7	50,3	53,7	52,1
" habemeajamine — " <i>frats de barb.</i>	100	74,0	86,5	84,4	94,3	89,6	93,2	100,5	104,2	104,2
" juukselõikamine — " " <i>coiff.</i>	100	99,0	114,9	112,5	110,1	104,9	109,0	117,4	121,2	121,5
" seep — " <i>savon</i>	100	113,5	139,1	117,4	117,8	112,2	117,0	138,7	156,1	152,2
" sõidukulud — " <i>transport</i>	100	52,8	53,7	52,4	66,1	63,8	65,5	70,9	72,9	88,5
" ajakirjandus — " <i>journaux</i>	100	58,4	68,3	109,0	91,0	86,8	98,6	106,1	108,9	109,8
" teater — " <i>théâtre</i>	100	45,2	73,1	71,6	76,9	73,1	76,1	82,0	84,7	84,8
" kino — " <i>cinématogr.</i>	100	89,9	47,4	46,4	39,3	37,9	42,3	39,4	40,7	40,8
" tubak — " <i>tabac</i>	100	178,7	126,4	122,7	125,9	143,8	151,4	160,8	173,6	173,6
" õlu — " <i>bière</i>	100	170,0	148,2	145,2	121,6	115,6	120,3	129,7	134,4	147,9
ÜLDINDEKS—INDICE-GÉNÉRAL du coût de la vie	100	89,6	90,3	99,1	94,7	94,1	98,2	104,2	107,7	108,3

	Indeks I c. Indeks kullaväärtuse järele 1922=100 ** N.-ind. d'après la valeur d'or 1922=100 (Ic)									
	J u u l i					1 9 2 4				
	1914	1921	1922	1923	1924	aug.	sept.	okt.	nov.	dets.
TOITLUSKULUD*)—ALIMENTATION.	—	106,2	100	115,0	109,9	109,9	113,7	119,7	123,5	124,7
KORTERIKULUD—LOGEMENT.	—	43,5	100	146,0	131,3	126,3	132,9	143,1	148,0	148,1
Sellest üürisead. jär. maksj.— <i>Paiement selon la norme</i>	—	43,4	100	146,8	122,9	117,0	121,7	131,0	135,6	135,6
Sellest üürisead. rohk. maks. <i>Paiement au-delà de la norme</i>	—	43,9	100	143,4	156,3	154,3	166,3	179,2	185,3	185,5
VALGUST- JA KÜTTEKULUD—ÉCLAIRAGE ET CHAUFFAGE.	—	87,2	100	99,1	94,2	88,2	90,7	96,1	96,4	99,3
Sellest valgustus — <i>Dont éclairage</i>	—	100,1	100	75,6	78,5	74,8	81,2	80,4	71,7	76,1
" petrooleum — " <i>pétrole</i>	—	104,8	100	71,4	81,0	78,0	85,7	82,9	70,5	76,2
" elekt. — " <i>électrique</i>	—	86,1	100	83,2	68,3	65,0	67,7	72,8	75,2	75,5
" küttepuid — " <i>bois de chauffage</i>	—	82,9	100	106,9	99,4	92,6	93,9	101,3	104,0	107,0
RIIETUSKULUD—VÊTEMENTS.	—	89,0	100	98,2	95,5	97,1	101,4	109,5	113,3	113,2
Sellest riie — <i>Dont étoffe</i>	—	95,3	100	97,9	99,8	103,9	108,1	116,4	120,3	120,5
" õmblustöõraha— " <i>couture</i>	—	75,7	100	104,7	98,9	95,0	100,0	110,1	113,9	113,2
" pesu — " <i>linge</i>	—	—	100	89,6	87,2	92,1	98,0	102,9	106,4	106,4
" saapad — " <i>chaussure</i>	—	92,1	100	93,5	82,0	80,4	83,5	90,1	93,1	93,3
MUUD KÜLUD—AUTRES FRAIS.	—	92,1	100	102,7	99,3	96,4	102,8	109,8	114,5	118,9
Sellest saun — <i>Dont bain</i>	—	86,1	100	98,0	82,0	78,0	81,4	87,5	90,7	90,7
" habemeajamine — " <i>frats de barb.</i>	—	85,5	100	97,6	109,0	103,8	107,8	116,3	120,5	120,5
" juukselõikamine — " " <i>coiff.</i>	—	86,1	100	97,9	95,8	91,2	94,9	102,1	105,4	105,7
" seep — " <i>savon</i>	—	81,6	100	84,4	84,7	80,8	84,1	99,7	112,2	109,4
" sõidukulud — " <i>transport</i>	—	96,9	100	97,7	123,4	117,0	122,1	131,2	136,0	170,5
" ajakirjandus — " <i>journaux</i>	—	85,4	100	160,2	133,8	127,6	147,2	158,4	162,9	163,9
" teater — " <i>théâtre</i>	—	71,8	100	98,1	96,0	91,2	95,0	102,5	105,7	105,9
" kino — " <i>cinématogr.</i>	—	84,3	100	97,9	85,4	81,1	92,0	88,1	86,0	86,1
" tubak — " <i>tabac</i>	—	129,4	100	97,9	101,1	116,1	122,3	129,8	135,9	136,0
" õlu — " <i>bière</i>	—	114,1	100	98,0	82,2	78,0	81,2	87,5	90,7	99,3
ÜLDINDEKS—INDICE-GÉNÉRAL du coût de la vie	—	95,1	100	113,6	107,6	107,1	111,3	118,3	122,2	123,3

*) Üksikasjad ja rühmad v. eelpool tab. 3.

**) Kõik tehted korratud; mitte lihisalt ümberarvatud.

Ind. I b. Indeks I a. Emk. peale arvatult ?)

J u u l i				1 9 2 4				
1921	1922	1923	1924	aug.	sept.	okt.	nov.	dets.
10 224,8	8 269,0	9 703,3	11 025,9	11 638,8	11 585,1	11 327,3	11 299,2	11 390,0
1 117,3	2 200,9	3 283,8	3 557,5	3 597,2	3 649,6	3 655,0	3 656,2	3 650,0
1 054,1	2 083,1	3 126,5	3 126,6	3 121,5	3 125,1	3 126,9	3 125,3	3 120,0
1 307,4	2 545,1	3 718,5	4 839,0	5 024,5	5 212,2	5 218,4	5 228,9	5 220,0
8 938,8	8 296,2	8 269,5	9 457,1	9 341,2	9 286,0	9 070,1	8 774,9	9 150,0
10 688,8	8 740,0	6 595,3	8 507,0	8 517,3	8 940,0	8 107,9	6 871,7	7 710,0
12 512,2	9 908,4	7 224,3	9 899,0	9 909,8	10 469,0	9 380,7	7 723,1	8 830,0
5 217,8	5 207,9	4 689,8	4 330,8	4 328,3	4 341,6	4 328,0	4 327,3	4 340,0
8 348,5	8 151,3	8 833,8	9 766,4	9 608,1	9 397,6	9 391,1	9 395,9	9 630,0
11 827,0	11 656,4	11 645,8	13 578,0	14 214,9	14 308,4	14 288,5	14 284,2	14 260,0
10 372,3	9 355,9	9 351,8	11 280,0	12 358,3	12 355,2	12 362,7	12 350,9	12 350,0
10 867,8	12 245,1	13 246,0	15 632,9	15 340,5	15 569,6	15 634,5	15 666,6	15 650,0
...	14 599,9	13 366,3	15 489,3	17 104,3	17 533,9	17 115,2	17 089,0	17 060,0
18 246,5	16 384,1	15 488,9	16 472,6	16 558,9	16 551,3	16 536,6	16 558,1	16 550,0
9 286,6	8 287,2	8 491,5	9 843,8	10 130,3	10 268,1	10 302,2	10 517,9	10 760,0
5 207,3	5 207,3	5 207,8	5 203,7	5 198,5	5 212,2	5 208,0	5 379,1	5 210,0
7 800,4	7 834,4	7 807,0	10 418,3	10 397,1	10 402,1	10 405,7	10 437,7	10 420,0
10 435,6	10 406,5	10 406,3	12 163,9	12 172,6	12 155,6	12 155,6	12 140,6	12 150,0
11 964,0	12 593,3	10 859,5	13 014,5	13 019,7	13 058,4	14 361,0	15 636,5	15 220,0
5 565,7	4 863,7	4 847,0	7 302,3	7 403,3	7 310,5	7 278,3	7 302,4	8 350,0
6 156,9	6 186,0	10 082,5	10 053,7	10 072,2	11 004,8	10 935,5	10 908,5	10 980,0
4 764,6	6 620,7	6 623,0	8 496,0	8 482,5	8 493,8	8 490,2	8 484,4	8 480,0
4 205,9	4 293,1	4 292,0	4 397,1	4 397,9	4 721,1	4 079,4	4 076,9	4 080,0
18 836,8	11 448,1	11 349,8	13 909,5	16 686,5	16 897,3	16 649,2	17 389,5	17 370,0
17 919,7	13 422,5	13 431,0	13 434,4	13 414,2	13 426,7	13 429,1	13 462,3	14 790,0
9 444,7	8 178,3	9 166,8	10 462,5	10 954,2	10 960,1	10 788,9	10 788,3	10 880,0

Indeks II. Ind. Emk. järele 1922=100—N.-ind. d'après le mk. est. 1922=100 (II)

J u u l i				1 9 2 4				
1921	1922	1923	1924	aug.	sept.	okt.	nov.	dets.
125,7	100	119,4	135,5	143,1	142,4	139,1	138,9	140,9
51,3	100	149,0	160,0	161,9	163,7	163,7	163,7	163,6
50,6	100	150	150	150	150	150	150	149,8
51,0	100	146,3	190,3	197,7	204,8	204,8	204,8	204,8
102,3	100	101,2	114,9	113,0	111,8	109,8	107,8	109,7
119,7	100	77,3	95,8	95,8	99,3	91,3	84,0	84,0
126,3	100	73,7	100	100	105,3	94,7	84,2	84,2
100	100	90,0	83,3	83,3	83,3	83,3	83,3	83,3
96,5	100	109,2	121,2	118,6	115,7	115,7	115,7	118,2
104,1	100	100,3	116,3	124,1	124,3	125,2	125,2	125,0
110,9	100	100	121,0	133,1	133,1	133,1	133,1	133,1
89,0	100	107,0	120,6	121,7	123,3	125,9	126,0	125,0
...	100	91,7	106,3	117,2	120,2	117,2	117,2	117,2
107,1	100	95,3	99,9	102,9	102,9	102,9	102,9	102,9
107,4	100	103,0	121,0	123,9	126,5	125,7	126,8	131,2
100	100	100	100	100	100	100	100	100
100	100	100	133,3	133,3	133,3	133,3	133,3	133,3
100	100	100	116,7	116,7	116,7	116,7	116,7	116,7
94,8	100	86,2	103,4	103,4	103,4	113,8	124,1	120,7
112,5	100	100	150	150	150	150	150	137,5
100	100	163,4	163,4	163,4	180,6	180,6	180,6	180,6
83,8	100	100	116,6	116,6	116,6	116,6	116,6	116,6
96,9	100	100	104,2	104,2	113,2	95,1	95,1	95,1
154,2	100	100	122,2	151,1	151,1	151,1	151,1	151,1
182,5	100	100	100	100	100	100	100	100
112,0	100	117,2	132,7	138,7	138,3	136,3	136,3	137,3

vastavalt. Samuti, kuis geom. keskmise teel arvatud arvud vähendatud, on, sellest keskmisest välja minnes, aritmeetilise keskmise arvud suurendatud, nii et ühte viisi mõlemad õigustatud on. Praktilisemana võib osutada koguni geomeetiline, mille arvud read otsekohest baasimuutmist lubavad, kuna aritmeetilise juures seda ainult lühikese ümberarvamise (short method of shifting) teel, ja võrdlemisi suurte vigade võimalusega võimalik on teostada.

Et me siiski geomeetrilise keskmise teisele plaanile oleme jätnud, on tingitud sellest, et meie teda oma teada esimesena elumaksumusindeksi koostamisel katsena oleme tarvitanud ja kõik teised indeksid korralduslikult keskmistena aritmeetilisi tarvitavad. Järgnevalt annaks meie indeks sarnasel korral võrdlustel nendega vähendatud kujutluse elumaksumuse liikumisest.

Kuid see asjaolu ei vähenda arutamise tähtsust, mida edaspidi jätkame. Need, kellel tähtsam jälgida liikumise suuna ja vajalik ümberarvamisi ühe baasi pealt teise peale toimida, ja kes arutamisel geomeetrilist keskmist ka juba oleva materjali alusel sooviks toimida, ning keda ei sega asjaolu, et geomeetiline keskmine aritmeet. vähemad arvud annab, pakuvad need arvutused soovivat hõlbustust.

10. Elumaksumus ja palgad.

Elumaksumusest täieliku pildi saamiseks peab elumaksumuse uurimisega käsi käes käima ka palgaolude uurimine. Tähtis pole mitte üksnes teada saada väljaminekute suuruse muutumist aja järele, vaid ka sissetuleku suurenemist ehk vähenemist vastavatel aegadel. Kõrvutades mõlemaid andmeid, saame ettekujutuse palga reaalselt väärtusest ja võime arvutada reaalsu indekseid. Senini puudub meil veel laialisemalt läbi töötatud materjal palgaolude kohta. Võib loota, et seda puudust juba ligemal aastal parandatakse. Ent senini oleks soovitatav, kas või puudulikkudegi andmete alusel, osalist pilti saada palkade liikumisest, eriti võrreldes sõjaeelse ajaga. Andmed, mis käesoleval juhusel suurema tähtsuse omavad, on just need, kus ametite järele ka vastavad funktsioonid sõjaeelsest ajast muutumatult on püsinud. Sarnaste funktsioonidega ameteid on loomulikult kõige kergem otsida sarnastel aladel kui raudtee- ja postilametkonnad ning linnaomavalitsused. Meil on võimalik olnud koondata andmeid just neis asutustes muutumatuna püsinud ametkohtade kohta, mida järgnevalt käsutame. Võttes rühmitamise aluseks palga suuruse 1914 a., jaotame meil käepärast olevad andmed 25 ameti kohta 3 rühma—palk 1914 a. alla 50 rubla, 50—100 rublani ja üle 100 rubla. Järgnevas tabelis sisalduvad andmed nende rühmade ametite töötasu järele kuldkroonides ja vastavalt neile on arvatud suhtelised arvud, aluseks võttes 1914 a. (v. tab. lhk. 91).

Vaatamata selle peale, et intervallid alla 50, 50—100 ja üle saja rubla, 1914 a. olukorrast välja minnes võrdlemisi suured on, samuti ka ametkohad ebaühtlaselt esitatud, paistavad neis andmetes mõned väga selgelt avaldunud üldjooned.

Üldine nähtus, mis tabeli kõigel ulatusel silma paistab, on, et palgad vaatluse all olevate ametite peale sõjaajal kunagi 1914 a. tasapinnani tõusnud pole. Neis avaldub küll 1921 ja 1922 a. järjekindel tõus, mis palkade vastava tõstmisega seletatav. 1923 a. asusid pea kõik palgad oma kullaväärtuse kõrgustipul, sest olgugi, et 1924 a. palk pea kõigil juhusel samasuurusena püsis, oli tema kullaväärtus juba vähem. Ühes Emk. tõusuga augustist oktoobrini 1924 a. tõusevad vahepeal langenud palgad oma kullaväärtuses uuesti.

Teine üldine asjaolu, mis tabeli vaatlemisel kohe silma torkab, on see, et palkade liikumine kaugeitki mitte ühtlaselt läinud pole. Kui toodud tabeli arvudest võetud keskmisi rühmade kohta iseloomustavaks pidada, saame järgmised read:

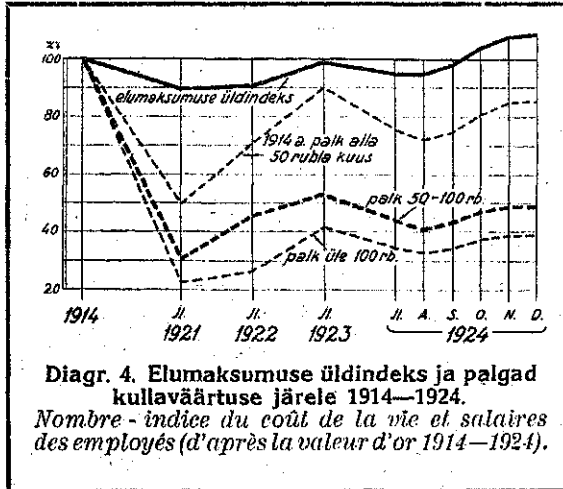
	juulis					1924				
	1914	1921	1922	1923	1924	aug.	sept.	okt.	nov.	det.
1914 a. palk alla 50 rubla . . .	100	49,6	70,9	90,9	75,6	72,2	74,8	80,7	85,0	85,1
„ „ „ 50—100 „ *) . . .	100	30,9	45,2	52,5	44,8	41,8	43,8	47,2	48,8	48,9
„ „ „ üle 100 „ . . .	100	22,7	26,8	41,7	34,0	33,2	34,8	37,8	38,5	38,8

Kõige rohkem on kerkinud need palgad, mis 1914 a. 24—30 rubla ümber olid. Nende funktsioonide täitjatest on mõned 1923 a. isegi üle oma 1914 a. palga kullaväärtuse saanud. Kui nende ametite kohta välja toodud keskmist iseloomustavaks lugeda, siis on nende ametite tasu üldiselt ligi kolmveerand 1914 a. vastavast tasust, 1923 a. isegi 90%. Rühm, mis 1914 a. 50—100 rublani sai, on omanud 1923 a. palka, mis ligi pooleni endise palga kullaväärtusest on

*) Sellis rühmas on arvatud ka Tallinna linnav. palgad. Ainult riigilametnikkude palkasid arvates, saame 1914. järjekorras vähemad arvud: 100%, 24,1; 40,8; 48,4; 41,8; 38,8; 41,4; 44,8.

tõusnud (1923 a. 52,5%). 1924 a. jällegi vähenedes, püsib see palk praegu alla 50% 1914 a. arvudest (oktoobris 47,2, novembris 48%). Võrdlevalt kõige vähem on tõusnud palgad üle 100 rubla 1914 a. Palga kullaväärtuse kõrgemal tipul, 1923 a. 41,7% keskmiselt olles, on need ametkohad enne ja pärast seda omanud palka umbes ainult kolmandik 1914 a. palgast kullaväärtuse järele (33,2, 34,6, 38,6).

selt mitte niivõrd elumaksumus tõusnud pole, võrreldes sõjaeelse ajaga, kuivõrd palgad selle tõusule järele jõudnud pole. Sel ajal, kui elumaksumus üldiselt kullaväärtuse järele arvatud sõjaeelse tasapinnaga pea võrdne oli, ei pidanud palgad kaugeltki temaga ühteviisi sammu, jäädes keskmiselt enam kui 2 korda vähemaks, kui sõjaeelse ajal **). Muidugi ei vaja me käesoleval juhtumisel täpseid tulemusi, vaid ligikaudset orientatsiooni.

Nii pole meil kaugeltki kõrgeks tõusnud elumaksumus, olgugi, et seda tihti kurdetakse: elumaksumus ületab kullaaluse järele võrdlemisi vähe 1914 a. tasapinda. Ent palgad—neil juhtudel muidugi, mida vaatlesime — on võrdlemisi kaugemale maha jäänud endisest sõjaeelsest elatistasapinnast. Nii ühe, kui ka teise teguri tagajärjed palgasaajate jaoks ei erine kahtlemata sugugi, ent sisuliselt on sellel tulemusel suur tähtsus. Ta näitab meile selgelt, et elu kalliduse iseäralise tõusu üle vaevalt kaevata saab ja vaevalt otstarbekohane oleks jõudusid rakendada selleks, et elukalliduse vastu võidelda.

Vaevalt võiks oodata, et ka kõige heroilisemad abinõud siin suuri tagajärgi annaks, sest meie elumaksumustasapind reguleerub loomulikult maailmaturu järele ja selle hinnad on praegu pea kõigi ainete suhtes ja pea kõigis riikes kõrgemad, kui sõjaeelse ajal (v. järgm. peat.). Jutt võiks olla muidugi seda tasapinda ületava osa tasandamisest, kuid see osa, nagu nägime, pole meil suur.

*) Riigiametnikkude ja teenijate jaotus palga järele oli 1924 a. järgmine:

500—3 700	14,0%	10 800—20 000	7,7
4 000—4 800	32,2	üle 20 000	1,1
5 000—9 900	44,4		

**.) Oletades meie arvudel ka 10%, kõikumist täpsest tulemusest, ei muutu pilt palju.

Muu seas, olene arvanud ka võrdkaalustatud keskmise palgade kohta 4500—6800, milliste astmete järele saavad palka 46,7%, meie riigiametnikkest. Oletades (meie andmetel) järgmist palgasaajate keskmist ametiastmist vastavust:

palg 1914 a.	1924 a. am. %	1924 a. am. %	1924 a. am. %
24—4 500	7,5	72—5 500	7,0
29—4 600	8,7	90—6 200	5,0
34—4 800	8,2	92—6 800	3,3
60—5 000	7,1		

ja igale astmele seda suhtelist võrdkaalu andes, mis ta 1924 ametnikkude üldarvust omas, saame järgmise arvuderea (kullaaluse) võrdkaalustatud keskmine) palgade kohta:

juuli 1914	100	1923	68,1	sept. 1924	56,5
" 1921	44,4	juuli 1924	57,1	okt. 1924	60,9
" 1922	52,7	aug. 1924	54,3		

Tulemused ei erine suurelt, kui me samade astmete keskmise ka võrdkaalustamata võtame, ja on täies kooskõlas ülalpool öelduga.

V. ELUMAKSUMUSINDEKSITE KÄIK VÄLISRIIKIDES 1914—1924.

Mouvement des nombres - indices à l'étranger 1914—1924.

Suurelt erinevate olude ja arvestamismetoodide erinevuse pärast on mitmesuguste riikide elumaksumusindeksite kõrvutused rahvusvahelises ulatuses senini ainult ligikaudse täpsusega, mida kõiksugustel otsekohestel võrdlustel rõhutama peab. Selle puuduse olemasolul on siiski väga huvitav vaadelda elumaksumuskäiku üksikutes riikides, eriti selle järele, kuidas nende ametlikud elumaksumusindeksid seda käiku kujutavad. Peaks ju üldine hindade liikumise suungi vähemalt neis arvudes avalduma.

Järgnevates tabelites oleme kõrvutanud tähtsamate välisriikide andmed 1921 a. alates kuni 1924 a. viimaste kuudeni. Arvud oleme toonud kaheksugused, üldindeksid ja eraldi sellest ainult toitluskulude kohta käivad arvud. Arvude saamiseks oleme kasutanud peaaesjalikult mitmesuguseid algallikaid ja vastavaid rahvusvahelisi väljaandeid, mille juures kahtlased arvud, mis mitmesugustes andmetes erinevalt toodud, välja oleme jätnud.

Kuna meil oma üldindeksit eelmiste aastate kõigi kuude kohta mitte käepärast ei ole, vaatleme peaaesjalikult toitluskulude kohta käivaid indekseid, mis harilikult ainult osa üldisest elumaksumusindeksist kujundavad. Aluseks võttes 1922 a. keskmist, oleme kõik arvud ümber arvanud selle aasta keskmise peale. Need liikumise suuna kujutavad andmed on ka kõverjoontena toodud. Huvitav on siin märkida samast asjaolu, mida me omagi toitluskulude vaatlemisel leidsime. Võttes tähtsamaid riike ja eriti neid, mis oma suuruse poolest kahtlemata hindade peale suuremat mõju pidid avaldama, nagu Ameerika Ühisriigid jne., näeme, et toitluskulude indeksi kõik üldjoontes umbes samasugust rada käib, nagu seda meie toitluskulude indeksi juures nägime: hindade võrdlemisi suur alanemine 1921—22 a. keskpaigani ja siis edasi 1923 ja 24 a. hindade tõus.

Kahju, et me kõiki neid hindu mitte kulla tasapinna peale ei saa viia, sest mitmesuguste riikide indeksite arvutamismetoodide ühtlusetus ei luba seda täiel ulatusel teostada; siis oleks meil võimalik näha, kui võrd tegemist on absoluutse odavnemise või kallinemisega ja kui suured muutused on tingitud vastava riigi rahakursi tõusust ehk langust. Kasutame siiski sellekohaseid arvutusi, mis Saksa riigi statistikaameti poolt teostatud tähtsamate riikide toitluskulude indeksite kohta.

Mõjuvad ju toitluskulud otsesteed palkade reaalse kõrguse peale ja on selle läbi riigi toodangu tähtsamaist elementest. Nende kulude sõjaeelse tasapinna ületamine näitab sellepärast, nagu S. r. st.-amet õieti märgib, kui võrd toodangu objektiivsed eeltingimused raskenenud.

Nagu näeme, on ka siin tegemist meie oludele võrdlemisi sarnase nähtusega: mõnedes riikides on tasapind, kullaväärtuse järele arvatult, veel võrdlemisi palju üle rahuaja tasapinna 1914 a., kuna ta teistes juba märgatavalt allapoole on läinud. Üldiselt aga võngub ta 1914 a. kaunis ligidalt.

Andmed, mis dollarikursi järele ümber arvatud, on järgmised (alus enamasti 1914 a.):

1924 a. Jaanuar			1924 a. Jaanuar				
	Aprill	Juuli		Aprill	Juuli		
Eesti (meie indeks) ...	...	95	Ungari	180	125	133	
Prantsuse	91	120	95	Kanaada	141	134	133
Austria	94	97	101	Holland	138	133	134
Itaalia	124	123	119	Poola	165	152	139
Daani	122	—	119	Briti India	145	134	146
Norra	121	123	124	Inglise	155	146	147
Saksa	127	123	126	Rootsi	160	157	154
Ts.-Slovakkia	130	130	131	Shveits	151	150	158
Soome	137	130	132				

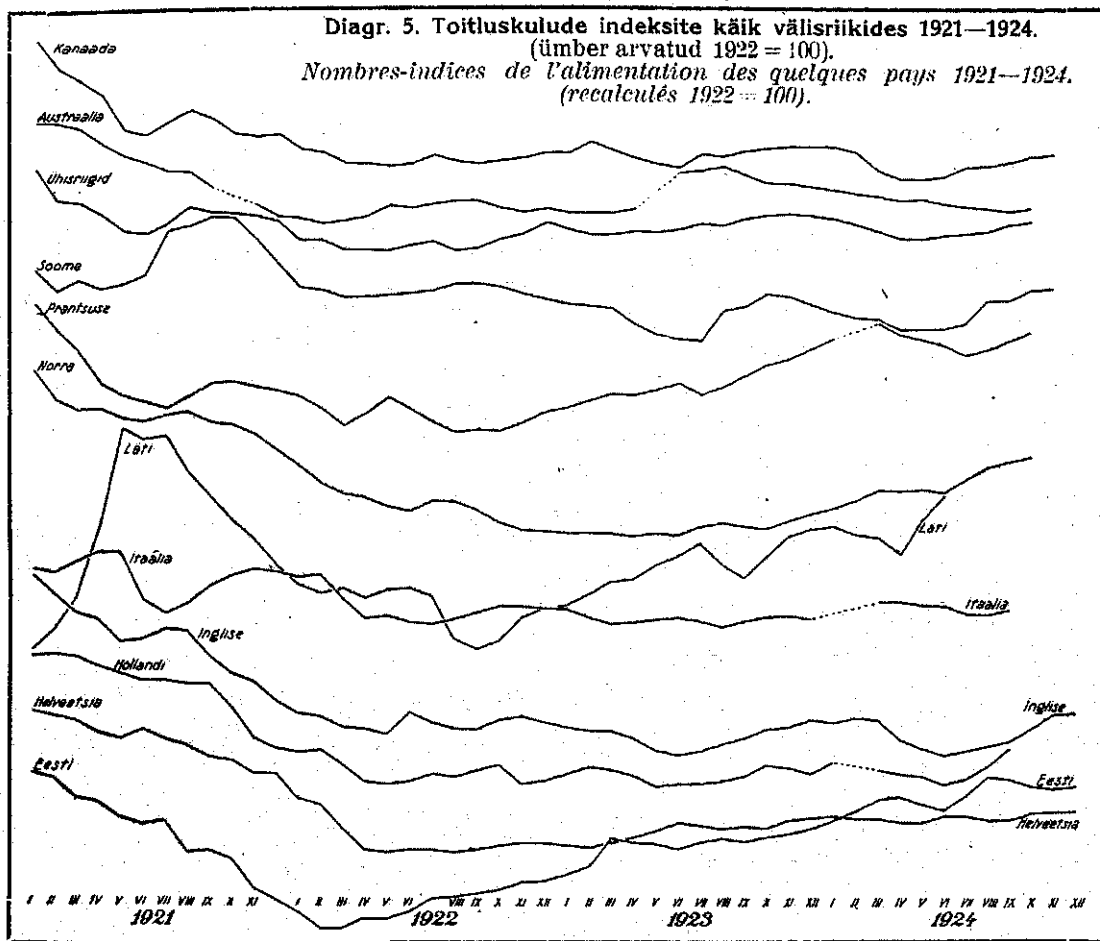
Kõigemadalamaid indekseid näeme riikides, kelle valuutaväärtus suurelt kannatanud: kaheksa riigi hulgas, kellel kõigemadalamad indeksarvud, on kõigil valuuta üle kolmandiku langenud, sõjaeelsega võrreldes. Prantsusmaal ja Ungaris näitavad indeksid 1914 a. madalamat tasapinda. Väljavõttena esinevad inflatsioonimaad Poola ja Ungari, kus eriti kõrged indeksid kulla järele kujunevad ja kus see olnes just vaatlusaja (1924 a. esimene pool) suurtest kõikumistest neis riikides.

Kõrgevaluuta maades on indeksid kõrgel: peale Poola ja Ungari, kus erimõjud tegutsemas, pole teiste kõrge indeksiga maade hulgas ühtegi, kelle valuuta üle 13% oleks langenud.

Muidugi pole üksikute riikide elumaksumusindeksite võrdlusel, olgugi, et need indeksid ühtlase põhimõtte järele kulla ehk dollari peale ümber arvatud, täpset vastavust. On ju teada et iga maksuvahendi väärtus omamaal kõrgemal seisab, kui väljamaal. Ei võinud ju riike

väga suurel määral langenud valuutaga, nagu see Saksas ja Austrias oli, sugugi odavateks riikideks nimetada, nagu seda tehti, sest sakslasele ehk austerlasele enesele polnud nende riigis kaugeltki mitte odav. Odavatena osutusid olud ainult nendele väljaspoolt tulnud väljamaalastele, kes, kõrgema valuutaga kaupsid ostes, neid odavatena leidsid. Ent see pole terve riigi kohta mõõduandev, kuna kaugelt valdavama enamuse riigis moodustavad just pärismaalased, kes valuuta langemise all suurelt võivad kannatada, vaatamata valuuta odavuse peale kullas ehk välisvaluutas. Seda arvesse võttes, võiksime öelda, et ka praegu elumaksumus üldiselt kõrgema esineb, kui sõjaeelisel ajajärgul, vaatamata selle peale, kas see kallidus on tingitud elu kallinemisest, või raha ostujõu vähenemisest, — kallinemine on aga üldine.

Kui nüüd palgaküsimust samuti tema üldsuses vaadelda, siis paistab siin kõigepealt silma suur vahe kõrgevaluuta ja madalvaluuta maade vahel. Kõrgevaluuta maades on nominaalpalk kõik aeg kerkinud, püüdes jälgida elumaksumustõusu, millest reaalpalk muidugi võrdlemisel tublisti maha jääb. Kuid allapoole sõjaeelse aja tasapinna on reaalpalk võrdlemisel vähedel juhustel, nii näit. 1923 a. olnud Inglismaal mäetööliste palgad 72—80%, masinaehitus-tööstuses — 81—88% rahuajast reaalpalgast. Kõigis teistes tööstustes olid aga palgad, võrreldes rahuajaga tasapinnaga, kõrgemal, nii näit. raamatuköitmis-tööstuses 116%, trükistöölitel 105—124%, sadamatöölistel 105—124% jne. Ühisriikides olid nominaalpalgad 1923 a. kesk-

Toitluskulude indekse te kõik välisriikides 1921—1924.

1921 a.	Euroopa										Väljasp. Euroopast												
	Austria	Belgia ¹⁾	Daania	Holland ²⁾	Liit	Inglise	Itaalia	Leedu ³⁾	Läti	Norra	Poola	Prantsuse	Saksa	Soome	Ungari	Vene	Ameer.-Ühistr.	Austraalia	Britt-India	Egiptus	Kanada	Lõuna-Aafrika	Uus-Meremaa
Januar	276	193	263	571	10 608	334	25 140	410	1 265	1205	—	—	—	—	—	—	184	163	—	—	190	172	178
Februar	291	194	249	564	11 207	308	31 827	382	1 191	1308	—	—	—	—	—	—	184	156	—	—	178	169	175
Märts	218	193	288	562	12 221	290	42 883	358	1 388	1189	—	—	—	—	—	—	181	169	—	—	172	161	169
Aprill	211	187	292	568	14 745	300	31 711	328	1 171	1145	—	—	—	—	—	—	173	154	—	—	165	156	168
Mai	208	184	216	598	10 450	292	32 604	317	1 152	1157	—	—	—	—	—	—	162	150	—	—	150	142	166
Juuni	218	180	230	523	18 035	296	35 393	312	1 175	1188	—	—	—	—	—	—	141	165	—	—	144	144	166
Juuli	207	180	226	506	19 153	295	35 393	312	1 274	1188	—	—	—	—	—	—	145	161	—	—	144	144	166
August	204	179	225	518	17 328	290	53 100	317	1 399	1369	—	—	—	—	—	—	141	177	—	—	150	134	163
Septembar	198	179	210	545	16 140	290	60 728	329	1 418	1404	—	—	—	—	—	—	150	154	—	—	155	133	161
Oktoober	196	168	205	561	15 331	288	75 174	331	1 532	1401	—	—	—	—	—	—	180	180	—	—	149	148	156
Novembar	189	154	193	570	14 890	283	75 848	326	1 911	1324	—	—	—	—	—	—	147	179	—	—	145	130	152
Detsembar	189	150	185	507	13 865	268	71 626	323	2 088	1290	—	—	—	—	—	—	147	176	—	—	149	125	150
1922 a.	74 800	93	2259	176	12 643	257	73 396	319	2 463	1151	—	—	—	—	—	—	142	169	—	—	142	121	147
Januar	87 100	89	2365	173	12 377	248	75 137	307	3 021	1145	—	—	—	—	—	—	140	182	—	—	143	119	145
Februar	90 400	87	2379	163	12 555	236	81 269	294	3 062	1121	—	—	—	—	—	—	141	161	—	—	143	119	141
Märts	104 300	86	2455	153	12 192	230	91 865	304	4 336	1127	—	—	—	—	—	—	145	157	—	—	138	121	144
Aprill	137 400	87	2632	152	12 498	230	101 458	317	4 680	1139	—	—	—	—	—	—	147	156	—	—	136	120	145
Mai	242 100	87	2379	153	12 537	238	108 069	307	5 119	1139	—	—	—	—	—	—	148	158	—	—	138	120	145
Juuni	282 200	86	2444	153	12 265	238	129 811	297	6 896	1144	—	—	—	—	—	—	148	160	—	—	137	118	144
Juuli	222 400	84	2463	152	10 912	238	149 512	289	9 746	1165	—	—	—	—	—	—	149	159	—	—	138	116	141
August	1 363 100	85	2470	153	10 614	228	157 400	291	15 417	1061	—	—	—	—	—	—	149	171	—	—	139	116	141
Septembar	1 190 700	85	2198	156	11 025	226	178 300	299	26 633	1157	—	—	—	—	—	—	146	158	—	—	139	119	139
Oktoober	1 150 700	95	2198	156	11 003	216	227 228	297	34 992	1140	—	—	—	—	—	—	142	145	—	—	135	116	139
Novembar	1 051 900	94	—	176	11 857	215	323 800	305	80 702	1122	—	—	—	—	—	—	146	157	—	—	142	118	138
Detsembar	1 071 700	94	2819	155	12 007	214	493 132	309	136 000	1108	—	—	—	—	—	—	144	145	—	—	142	117	139
1923 a.	1 078 700	98	2931	151	12 339	214	857 004	316	318 300	1105	—	—	—	—	—	—	142	145	—	—	146	117	139
Januar	1 163 700	90	3041	156	12 795	214	1 132 960	321	381 500	1096	—	—	—	—	—	—	142	145	—	—	146	117	141
Februar	1 293 500	96	—	138	12 698	212	1 247 897	320	350 000	1047	—	—	—	—	—	—	146	150	—	—	146	117	142
Märts	1 891 000	96	—	161	108,6	213	1 378 891	325	492 000	1016	—	—	—	—	—	—	143	146	—	—	146	117	142
Aprill	1 413 200	96	—	162	118,5	213	1 696 850	331	994 700	1004	—	—	—	—	—	—	144	162	—	—	146	118	142
Mai	1 281 100	98	2546	165	110,8	216	2 419 723	323	4 631 000	1002	—	—	—	—	—	—	144	162	—	—	146	118	142
Juuni	1 253 500	109	2257	162	110,8	216	2 419 723	323	4 631 000	1002	—	—	—	—	—	—	147	162	—	—	146	118	142
Juuli	1 250 900	115	—	163	111,0	216	4 931 400	328	67 048 500	1067	—	—	—	—	—	—	146	165	—	—	144	119	142
August	1 263 600	109	—	162	112,0	216	6 850 700	328	67 048 500	1067	—	—	—	—	—	—	146	165	—	—	144	119	142
Septembar	1 263 600	115	—	162	112,0	216	21 589 500	349	178 000 000	1093	—	—	—	—	—	—	146	157	—	—	147	119	146
Oktoober	1 263 600	119	—	173	129,3	221	53 148 510	355	178 000 000	1103	—	—	—	—	—	—	151	157	—	—	147	119	147
Novembar	1 286 000	121	—	167	131,4	226	152 627 400	365	—	1112	—	—	—	—	—	—	150	156	—	—	145	118	147
Detsembar	1 352 700	124	—	168	114,5	234	415 091 900	376	1 327	1089	—	—	—	—	—	—	156	156	—	—	145	118	147
1924 a.	1 382 100	129	—	167	146,5	240	410 555 300	384	1 177	1070	—	—	—	—	—	—	149	155	—	—	145	120	149
Januar	1 398 000	130	2573	167	114,8	234	4155	392	1 230	1065	—	—	—	—	—	—	147	153	—	—	148	120	149
Februar	1 388 800	122	2574	165	119,6	241	151 326	410	1 201	1087	—	—	—	—	—	—	144	152	—	—	144	122	150
Märts	1 416 900	114	2561	167	133,0	240	151 326	410	1 201	1087	—	—	—	—	—	—	144	152	—	—	144	122	150
Aprill	1 445 900	114	2704	165	141,4	241	151 326	410	1 201	1087	—	—	—	—	—	—	144	152	—	—	144	122	150
Mai	1 445 900	114	2561	165	141,4	241	151 326	410	1 201	1087	—	—	—	—	—	—	144	152	—	—	144	122	150
Juuni	1 436 200	124	2680	168	138,3	248	139 399	366	1 261	1052	—	—	—	—	—	—	144	148	—	—	145	120	150
Juuli	1 436 200	124	2680	168	138,3	248	139 399	366	1 261	1052	—	—	—	—	—	—	144	148	—	—	145	120	150
August	1 562 200	127	—	164	148,0	261	155 555	366	1 222	1124	—	—	—	—	—	—	147	156	—	—	137	117	146
Septembar	1 562 200	127	—	164	148,0	261	155 555	366	1 222	1124	—	—	—	—	—	—	147	156	—	—	137	117	146
Oktoober	1 562 200	127	—	164	148,0	261	155 555	366	1 222	1124	—	—	—	—	—	—	147	156	—	—	137	117	146
Novembar	1 619 900	140	—	169	175,2	269	154 181	374	1 251	1125	—	—	—	—	—	—	148	146	—	—	139	117	145
Detsembar	1 624 800	140	—	170	175,2	269	154 181	374	1 251	1125	—	—	—	—	—	—	148	146	—	—	139	117	145

1) Belg. mens. de l'Institut Inter. du Commerce; Leedu³⁾ Stat. biuletenis⁴⁾ sisaldab nii mitme abuse järele arvutatud arved, et meie sealt ka mitte paremaid arvu-
 2) Austraalia ja Uugari arvud on aastane. Austraalia 1921 ja 1922 aasta arvud on aastane. Austraalia 1923 ja 1924 aasta arvud on aastane.
 3) Austraalia ja Uugari arvud on aastane. Austraalia 1921 ja 1922 aasta arvud on aastane. Austraalia 1923 ja 1924 aasta arvud on aastane.
 4) Austraalia ja Uugari arvud on aastane. Austraalia 1921 ja 1922 aasta arvud on aastane. Austraalia 1923 ja 1924 aasta arvud on aastane.

miselt 114% kõrgemal, kui rahuajal. Kuna aga dollari ostujõud siiski vähem oli, kui enne sõda, oli tegelik reaalpalka tasapind keskmiselt 26—29% kõrgemal, kui sõjaeelisel ajal.

Madalvaluuta maadest on kõige täielikumad andmed sel alal Saksamaa kohta. abielus tööliste palgad olid 1923 a. aprillis 71—106% sõjaeelsest ajast, rahakursi langemise tõttu aga augustis samal aastal juba 59—103% ja septembris 38—96% vahel. Peale raha vahendi stabiliseerimist 1924 a. tõusis reaalpalk muidugi. Ta oli 1924 a. 77—110%, juulis 84—110%, kuid keskmiselt ei saavutanud rahuagest tasapinda ikkagi mitte.

Austrias kõikus reaalpalk 1923 a. õppinud töölistel keskmiselt 87—107%, õppimata töölistel 81—145%. Suurel määral allpool seda olid palgaolud Venemaal: 1923 a. juunis oli keskmine reaalpalk ainult 66% sõjaeelsest väärtusest; kõige kõrgem (87%) oli toiduainete tööstuses, kõige vähem (55%) metallitööstuses.

Väga selgesti peegeldub see asjaolu konkreetses võrdlustes erapooletute ja sõjast osa võtnud madalvaluuta maade vahel. Prof. Tyszka toob oma väljaandes järgmised näited 1922 a. kohta. Kuldmargade peale ümberarvatult sai ühe ja sama funktsioonide täitja posti alamametnik Saksamaal (ühes palgalisaga abikaasa ja kahe lapse peale) 112 mk., kuna sama ametnik Shveitsis sai samal ajal 234 mk. ja Norras 179 mk., Ülemsekretär sai Saksamaal 165 mk., Shveitsis 315 mk. ja Norras 282 mk.; riiginõunik (Regierungsrat) sai Saksamaal 220 mk., Shveitsis 413 mk. ja Norras 475 mk. Nii sai Saksa ametnik ainult ligi poole sellest, mis tema väljamaa ametivennad palgana said.

Teine üldine ja samuti väga tähtis oma tagajärgede poolest ilmuvus pealesõjaeegse palga maksmise on tendents palkade üldise nivelleerimise poole, mis avaldub peaaesjalikult mitte üldises palga vähendamises, vaid just selles, et õppinud tööjõu palkasid lähendada vähemkvalifitseeritud ja õppimata tööjõu palkadele. Ühes sellega on käinud ka erilisel suur palkade allasurumine vaimlise töö alal. Kõige rõhutatumalt avaldub see ilmuvus Saksamaal, Austrias ja Venemaal, kuid on selgelt märgatav ka teistes riikides. 1913 a., näiteks, teenis õppinud metallitöölise Saksamaal nädalas 12,7 mk. rohkem kui õppimata, 1922 a. aga ainult 1,93 kuld mk., — nii vähenes vahe 53,9% 9,4% peale; raudteetöölise keskel oli vahe õppinud ja õppimata töö vahel keskmiselt 1913 a. 45,8%, 1922 a. aga ainult 5,3%; raamatuköitmistööstuses 1913 a. 40,8, 1922 a. 17,6%. Sel ajal, kuna õppinud tööliste palk ikka madalamale rahuaja tasapinnast langes, said õppimata töölised selle tasapinna ligidat tasu ja mõnikord koguni üle selle, nii näit., 1923 a. aprillis said perekonnaga töölised mäetööstuses õppinud ainult 82,6% sõjaeelsest palgast, kuna päevatöölised said 101,1 ja ülepäevatöölised 106,3%. Samu nähtusi näeme ka 1924 a. juba peale rahakursi stabiliseerimist, — siis olid need arvud 91,9, 103,2 ja 109,9. Metallitööstuse alal oli septembris 1923 õppinud töölise palk reaalpalk 54,2%, õppimata aga—75,6%. Raamatuköitmistööstuses oli reaalpalk 1923 a. juulil 36,4% ja õppimata abiteelisel 44,9%.

Veel suuremal määral avaldus see nivelleeriv ja tagasikiskuv mõju vaimlise töö alal ja töö alal, mis erilist hariduslikku ettevalmistamist nõudis. 1913 a. teenis kõrgem ametnik 443 kuldmk. rohkem, kui noorem ametnik, 1922 a. vaevalt 99 mk., kuna vahe oli 1913 a. 269%, oli see 1922 a. ainult 96%. Keskmine kõrgema ametniku reaalpalk oli 1922 a. ainult 35—40% sõjaeelsest tasapinnast. Keskmistel ametnikudel oli see protsent 60—65, noorematel aga umbes 75—80% sõjaeelsest tasapinnast. Umbes samad vahekorrad konstateerisime Eesti palgaolude vaatlemisel eelmises peatükis.

„See üldine palgavähendamise ja nivelleerimise tendents ja tema tagajärjed on äärmiselt kahjulikud ja tema majanduspoliitilised ja eriti eramajanduslikud halvad tagajärjed on arvamata suured,“ märgib Riigi statistika keskamet oma vastavas väljaandes. „Selle juures ei võeta ei haridusliku ettevalmistuse, ei ametkoha vastutavuse elemente arvesse, milline asjaolu alandab suurelt igasugust edasipüüdmise elementi ja teeb ikka suuremaks ja suuremaks üldise tagasimineku hädahoju majanduslikul ja administratiivsel valitsemisalal.“

Peale valuuta stabiliseerimist muutus see olukord veidi enam vastavaks sõjaeelsele ajale. Nii oli 1924 a. juunis kõrgemate ametnikkude reaalpalk ligikaudu 70—80%, keskmistel 80—85% ja noorematel 90—95% eelsõjaeegsest tasapinnast, kuid sõjaeelne tasapind ei olnud kuskil rühmas saavutatud.

Tähtsamad tarvitatud väljaanded (peale õpekursuste).

Rahvusvahelistest väljaannetest.

- L. March, Rapport sur les indices de la situation économique.
- D. de Bernonville—Nota sur les méthodes d'établ. des indices etc.
- C. Gini, Quelques considérations au sujet de la construction des nombres-indices des prix et des questions analogues.
- L. March, Les indices économiques.
Les modes de mesure du mouvement général des prix.
- M. Pribram, N. sur les nombres-indices du coût de la vie.
- Recueil Mensuel de l'Institut International du Commerce, 1921—1924.
- Bulletin de l'Institut Intern. d'agriculture 1922—1924.
- Bulletin Mensuel de l'Office permanent (de l'Inst. Int. de stat.)—mars, mai—1923; mars, septembre—1924.

Amerika:

- Select list of references on the cost of living and prices (Library of Congr.)
- Retail prices (1913—1924).
- Building permits in the principal cities of the United States in 1922.
- Abstract of the fourteenth census of the United States, 1920.
- Monthly labor review, 1922—1924.
- J. Fisher, The making of index-numbers.
- W. Mitchell, The index-numbers etc.

Belgia:

- Revue du Travail (1923—1924).

Helveetsia:

- Der Schweizerische Arbeitsmarkt 1924.
- Die Lebenshaltung schweizerischer Arbeiter und Angestellter vor dem Kriege.

Hispaania:

- Boletín de Estadística, anno 1921.

Hollandi:

- Maandschrift van het Centraal Bureau voor de statistiek 1922—1924.

Itaalia:

- Al. Schlavi, Le variazioni dei salari in rapporto al rincaro della vita.
- Gli indici dei prezzi „Necco“ per il 1915 ed il 1916 il rincaro durante la guerra Europea.
- I prezzi delle merci in Italia nel 1914, 1911, 1912, Achille Necco e A. Garlino-Cantua.
- Gli indici di variazione del costo della vita.
- Bol mens. d. città di Milano 1921.
- Bol. mens. dell'Uff. del lavoro e della statistica 1921—1923.
- G. Mortara, Lezioni di statistica metodologica.

Inglise:

- A. Flux, The measurement of price changes.
- A. L. Bowley, The nature and purpose of the measurement of social phenomena.
- „ Elements of statistics.
- „ An. elem. man. of stat.
- The registrar-general's statistical review of England and Wales.
- Journal of the Royal Statistical Society, 1921—1924.
- Mulhall, Dictionary of statistics.
- Webb, New dict. of stat.

Leedu:

- Statistikos Biuletenis 1924.

Norra:

- Statistiske Meddelelser Nr. 5—12—1922; 1923 ja 1924.

Poola:

- Revue mensuelle de statistique.
- Revue trimestrielle de statistique.

Prantsuse:

- Compte-rendu des travaux des commissions de l'étude du coût de la vie au cours de l'année 1920.
- Bulletin de la statistique générale de la France et du service d'observation des prix. Tome XI, XII ja edasi.

Saksa:

- Max May Wie der Arbeiter lebt.
- Emil Hoffmann, Indexziffern im Inland und im Ausland.
- Wirtschaft und Statistik.
- Erhebung von Wirtschaftsrechnungen minderbemittelter Familien im Deutschen Reich. R. Stat. Amt.
- F. Sztizer, L'adaptation des salaires à la dépréciation de la monnaie en Allemagne (R. I. du tr.).
- E. Abderhalden, Grundlagen unserer Ernährung.
- Handwörterb. d. Staatswissenschaften.
- N. Zuntz, Ernährung und Nahrungsmittel. Dritte Auflage Leipzig-Berlin 1918.
- F. Toggenburg, Nahrungsmittelchemisches Praktikum. Bern 1916.
- Buchka und Kreuz, Die menschliche Nahrung und die Bekämpfung der Lebensmittel-Verfälschung. Leipzig 1920.
- K. Tyszka, Statistik.

Soome:

- Sostallnen Aikakauskirja Nr. Nr. 6, 10—1921; 1923 ja 1924

Ungari:

- Magyar Statisztikai szemle Nr. 1—12—1923; Nr. 1—2—1924.

Vene:

- Д. М. Стопаня, Нефтепромышленный рабочий и его бюджет.
- Бюллетень Центрального Статистического Управления.
- Вестник Статистики.
- Статистический свѣдѣния по гор. Ревелю за июль и августъ мѣсяць 1914 года.
- Г. Герценштейнъ, Пищевое довольство. Энци. слов. Брока и Ефр.
- С. Клепиков, Питание русского крестьянства, ч. I со вступительной статьей Чайнова.
- А. Лосицкий, Пищевое значение современных продуктов питания.
- Лубны-Герцык, Химический состав и пищевое значение некоторых основных продуктов животного происхождения.
- Украина: Статистический Бюллетень 1923—1924.

Dans le domaine des dépenses concernant l'éclairage, basé sur le prix de l'électricité et du pétrole, les poids de pondération sont établis selon l'utilisation réelle de ces deux genres d'éclairage dans les logements de Tallinn. Le coût du chauffage a été fixé d'après trois espèces de combustibles (bois).

Ce qui concerne la question des articles d'habillement, l'auteur ne trouve pas juste de prendre pour calculation les habits de confection, les derniers variant infiniment dans leur qualité comme dans leur prix. Il semble donc nécessaire d'étudier séparément le mouvement des prix des différentes étoffes, le payement pour tailleur, le prix du linge et de la chaussure en les pondérant.

Parmi les autres dépenses on a annoté le prix des bains, les frais du coiffeur (raser et couper les cheveux), le prix du savon, des journaux, des billets de théâtre et de cinéma, billets de chemin de fer, du tabac et de la bière.

Les poids théoriques pris par l'auteur pour la pondération des indices des groupes sont: alimentation—60, vêtements—15, logement—10, chauffage et éclairage—5, autres dépenses—10.

Comme prix sont appliqués: les prix de produits d'alimentation au marché de Tallinn, de même que dépenses pour l'électricité et chauffage, des vêtements et chaussures dans les magasins de confection, les salaires dans les ateliers des tailleurs etc. On recueille beaucoup de l'information sur les prix chaque mois spécialement pour les calculs de l'indice.

Comme base l'auteur prend l'année 1922, époque la plus stable par rapport aux prix, ainsi que l'année 1914, époque d'avant la guerre. Un double calcul a été fait: 1) concernant l'appréciation de la hausse ou de la baisse absolues, basées sur le cours de l'or, calculant les prix en couronnes d'or estoniennes (théoriques); 2) concernant la caractéristique des mouvements du coût de la vie réelle par rapport au mark estonien.

Dans le calcul on s'est servi de moyennes arithmétiques, mais on a fait parallèlement des essais à l'aide de moyennes géométriques.

Dans le domaine des denrées alimentaires le calcul a été fait pour tous les mois, commençant de l'année 1914 et 1921, dans les autres domaines le calcul systématique n'a été fait que depuis le juillet 1924, où les renseignements réguliers pouvaient être recueillis. Quant aux années précédentes, les informations dans la sphère mentionnée n'ont été réunies qu'en juillet de chaque année.

Depuis l'année 1921 jusqu'au mois de mars 1922 on remarque en général en Estonie une baisse des prix qui à l'époque de la guerre eurent une hausse considérable. Après cette période une hausse générale commençait qui continuait jusqu'à la fin de 1924. (Voir tabl. à la page 68 et diagr. à la page 67). Ce mouvement se représente d'après le mark estonien. Prenant en considération le niveau d'or des prix il est clair que ce niveau après la baisse en 1921 et 1922 et du commencement de 1923 a été le plus profond en 1923. Un tel état des choses ne pouvait naturellement pas durer longtemps, le niveau des prix dans les autres pays surpassant le temps de paix. Le marché d'Estonie se régularisait dès que le commerce extérieur se fut ranimé.

Au courant des dernières années les prix d'or correspondent approximativement à ceux de 1914. La plus grande hausse a été constatée dans les prix des vêtements.

Les données sur la variation des indices sont exposées dans son ensemble dans le tableau à la page 88, et par le diagramme (page 85).

Le coût de la vie à la fin de l'année 1924 a été amené surtout par la baisse absolue du mark estonien en automne. Après une nouvelle stabilisation du mark en novembre, les prix ne baissaient pas tout de suite, conformément à la hausse de la valeur du mark; c'est par cela qu'à la fin de 1924 nous remarquons une baisse du coût de la vie, conforme à la valeur du mark, et une hausse du coût de la vie conforme à la valeur de l'or.

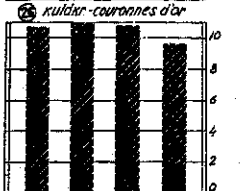
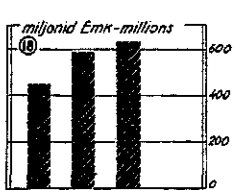
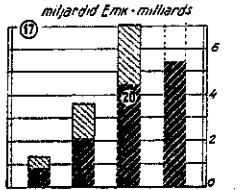
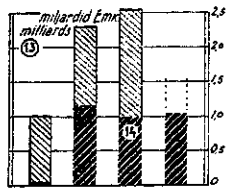
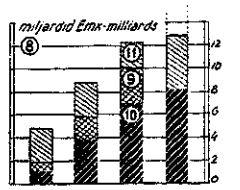
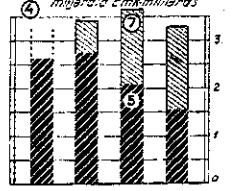
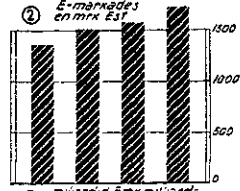
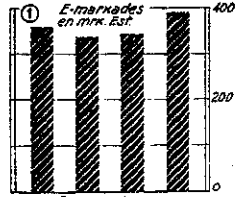
Les indices élaborés à l'aide de différentes méthodes et à différentes époques, de même que les indices des prix de détail publiés antérieurement pour Tallinn, coïncident complètement et montrent le même développement (voir diagr. à la page 67), ce qui nous confirme l'exactitude des renseignements obtenus.

Il est intéressant d'observer que l'indice lettonien sur l'alimentation montre presque le même mouvement (diagr. à la page 95)—il est connu que les conditions de vie en Estonie et celles de la Lettonie ont beaucoup de ressemblance.

La comparaison des indices des salaires des employés d'État, des chemins de fer et de municipalités (calculées d'après la valeur d'or) et des nombres-indices du coût de la vie (aussi val. d'or) démontre que, si le coût de la vie ne surpasse que peu le niveau de 1914 (comme dans les autres pays avec un faible change), ce sont les salaires qui sont beaucoup inférieures à niveau. Les plus élevées sont les salaires de 25—50 roubles en 1914, atteignant 90% du niveau d'avant-guerre en 1923, et 85% à la fin de l'année 1924, alors que les salaires surpassant en 1914 100 roubles étaient en 1924 seulement 38,6% de leur valeur d'avant-guerre (v. diagr. à la p. 92 et tab. à la p. 90). D'ailleurs, cette tendance de nivellement des salaires plus élevées est commune aux beaucoup des pays.

Keskmiselt

1921 1922 1923 1924

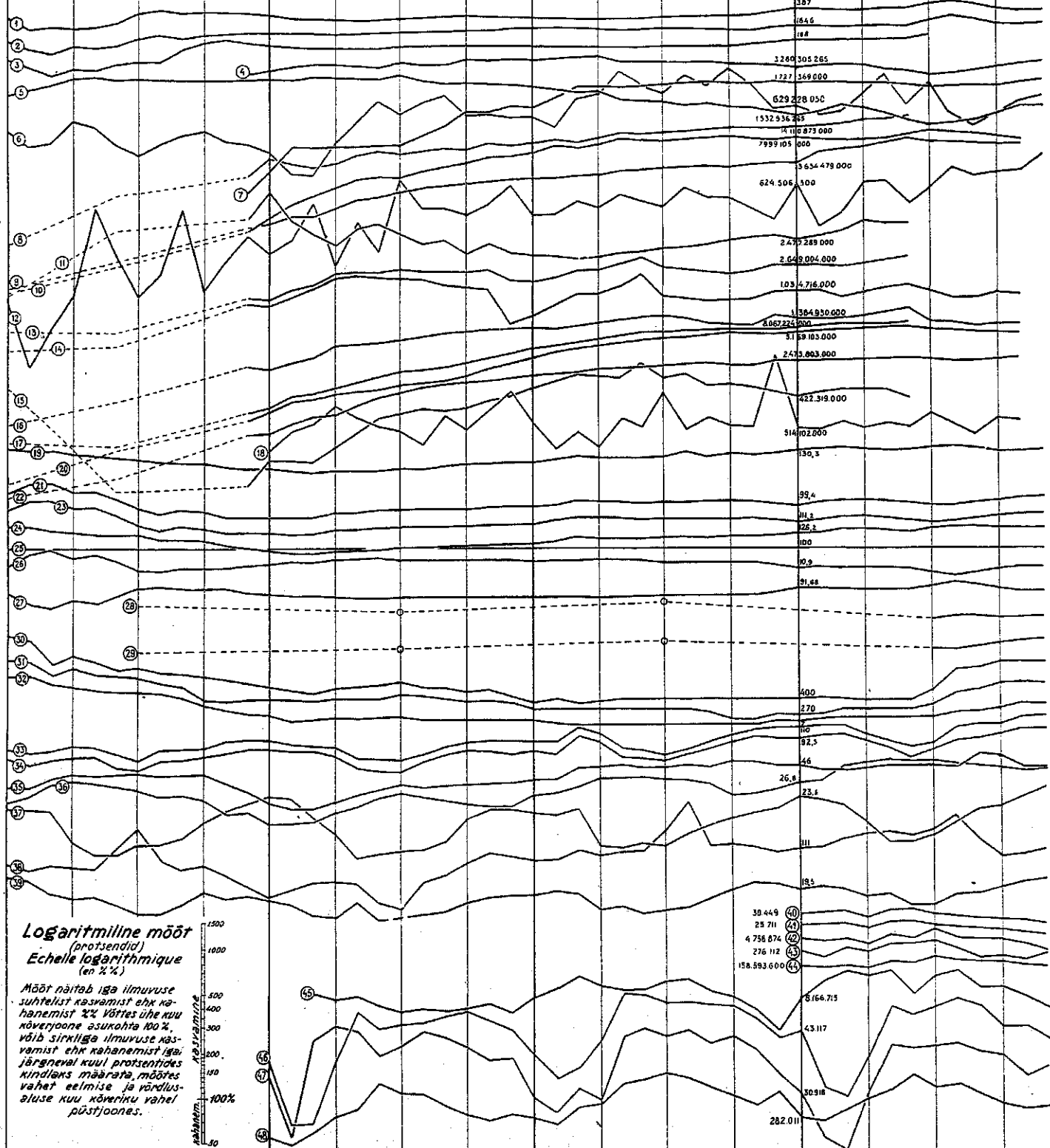
1921 1922 1923 1924

1921

1922

1923

1924

Logaritmiline mõõt (protsentid)
Echelle logarithmique (en %)

Mõõt näitab iga ilmuvuse suhtelist kasvumist ehk rahenemist % võttes ühe kuu kõverjoone asukohta 100% või sarnaselt ilmuvuse kasvumist ehk rahenemist iga järgneval kuul protsentides kindlaks määrata mõõtes vahet eelmise ja võrdlusajaluse kuu kõveriku vahel püstjoones.

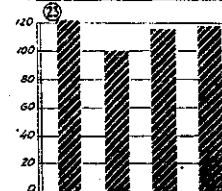
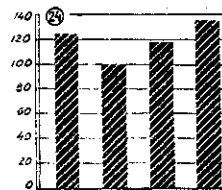
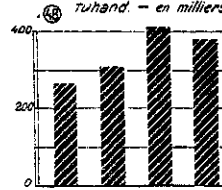
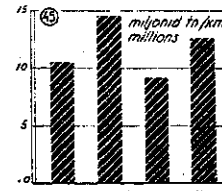
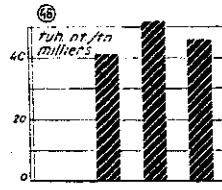
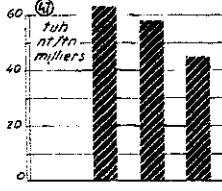
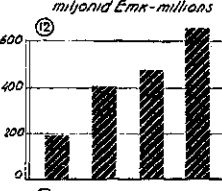
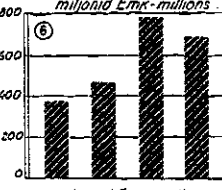
38 449 (40)
25 711 (41)
4 758 874 (42)
276 112 (43)
158 893 600 (44)

8 166 715
43 117
30 918
282 011

1925

Moyennes

1921 1922 1923 1924

1921 1922 1923 1924

Jaar V M Apr M J Juuli A S Okt N D Jaar V M Apr M J Juuli A S Okt N D Jaar V M Apr M J Juuli A S Okt N D Jaar V M Apr M J Juuli A S Okt N D Jaar V M Apr M J Juuli A S Okt N D Jaar V M Apr M J Juuli A S Okt N D

Liste des éditions du Bureau Central de Statistique de l'Estonie.

TYPE A. DÉMOGRAPHIE Pages
 Volume I. Annuaire de la statistique d'instruction publique XII+276+186, 1924 Mk. 600.—
 Annuaire de la statistique d'instruction publique (Edition abrégée) VIII+292, 1924 Mk. 350.—

Volume II. Naissances, mariages et mouvement de la population 1921—1923. (Sous presse).

Volume III. Statistique de l'hygiène publique (Sous presse).

STATISTIQUE ECONOMIQUE

Volume I. Commerce extérieur en 1923 20+72, 1924 Mk. 200.—

Volume II. Ports, marine marchande et navigation (Sous presse).

Volume III. Chemins de fer, poste, télégraphe et téléphone en Estonie (En préparation).

Volume IV. Commerce extérieur en 1924 (En préparation).

Volume V. Industrie en Estonie (En préparation).

STATISTIQUE AGRICOLE

Volume I. Annuaire de la statistique agricole I. XVI+274, 1923. Mk. 500.—

Annuaire de la statistique agricole (Edition abrégée) (Edition épuisée).

Volume II. Annuaire de la statist. agric. II (1923) VIII+124, 1924. Mk. 225.—

Volume III. Annuaire de la statistique agricole 1924 (En préparation).

TYPE B. 1. Résultats préliminaires du recensement de 1922. „ 78, 1923. Mk. 200.—

2. Les enfants infirmes en Estonie. „ XI+152, 1923. „ 375.—

3. Elections au Parlement en mai 1923. „ 78, 1923. „ 300.—

4. Commerce extérieur de l'Estonie I. 1921—1922. 60+40, 1923. „ 250.—

5. RESULTATS DU RECENSEMENT DE 1922:

Volume I. Répartition démographique de la population et conditions de logement 88, 1925 „ 200.—

„ II — „ „ „ „ (tableaux) „ VIII+188, 1924

„ III — „ „ „ „ (par les branches) (Mk. 400.—

de travail et situation dans l'industrie) (Sous presse).

„ IV. — Arrond. Viru 24+52, 1924. Mk. 200.—

„ V. — „ Järva 52+60, 1923. „ 300.—

„ VI. — „ Harju et la ville d. Tallinn 40+56, 1924. „ 300.—

„ VII. — „ a) Lääne 20+56, 1924. „ 200.—

„ „ b) Saare 20+56, 1924. „ 200.—

„ VIII. — „ Pärnu 40+84, 1924. „ 350.—

„ IX. — „ Viljandi 36+84, 1924. „ 350.—

„ X. — „ Tartu et Valga 40+92, 1924. „ 300.—

6. Déploiement des données du recensement de 1922

et le contenu des tableaux des résultats définitifs. Pages 48, 1923. Mk. 100.—

7. Les exploitations agricoles nouvellement fondées en 1919—1922. 42+60, 1924. Mk. 350.—

8. Album statistique, partie I. (40 feuilles color. form. 27x37 cm) (Sous presse).

Prix de souscription 500 mk., trois tomes 1200 mk.

TYPE D. Indicateur officiel des établissements et des adresses I. 1924. XII+204+128, 1924.

(Edition épuisée).

Indicateur officiel des établissements et des adresses II. 1925. (En préparation).

TYPE E. 1920—1924 (Annuaire statistique)

(En préparation).

TYPE F. RECUEIL MENSUEL

1922	Nr.	1—2	Pages	Mk.	1924	Nr.	22 (1)	Pages	Mk.
	3—4		182	200.—		23 (2)		48	100.—
	5		108	125.—		24 (3)		54+11	120.—
	6—8	17+100+58		300.—		25 (4)		54+11	130.—
	9—11		96	200.—		26 (5)		56+9	100.—
1923	12 (1)		72	200.—		27 (6)		60+24	120.—
	13 (2)		68	200.—		28 (7)		64	100.—
	14 (3)		104	350.—		29 (8)		64+16	120.—
	15 (4)		60	150.—		30 (9)		56	150.—
	16 (5)		64	150.—		31 (10)		56	100.—
	17 (6)		96	225.—		32 (11)		60+24	175.—
	18 (7)		84	200.—		33 (12)		56+30	175.—
	19 (8)		60	200.—	1925	34 (1)	1er	48	100.—
	20 (9)		76	175.—		35 (2)	1er	68+18	150.—
	21 (10)		70	175.—		36 (3)	mars	40+100	200.—

AUTRES ÉDITIONS:

Engraisement des terres en fâchère et les semailles d'automne. Pages 60, 1922. (Edition épuisée)

Superficie emblavée et récoltes en 1922. 32, 1923. Mk. 50.—

Données générales de l'agriculture d'Estonie en 1922. (Edition épuisée)

Bulletins de la statist. agric. en 1922. Nr. 1, 2, 3. (Edition épuisée)

Factes notables en Estonie (avec 80 illustrations). E. Zolk. 70, 1923. Mk. 130.—

Prix de détail des articles de ménage en Estonie pendant les mois

octobre et novembre. (Edition épuisée)

Commerce extérieur de l'Estonie (bulletins de 1921). (Edition épuisée)

Transit de l'Estonie (bulletins de 1921). (Edition épuisée)

Principes de la statistique du commerce extérieur — A. Pällerits. 24, 1924. Mk. 40.—

RÜGI STATISTIKA KESKBÜROO VÄLJAANDED.

Liik A. EESTI DEMOGRAAFIA

Vihk I. Haridus Eestis I.	Lhk. XII+276+136, 1924.	Mk. 600.—
Haridus Eestis (lüh. väljaanne)	VIII+292, 1924.	" 350.—
Vihk II. Sündivus, surevus, abielluvus ja rahvalikumine 1921—1923 a.		(Ilmumisel)
Vihk III. Tervishoid Eestis		(Ilmumisel)

EESTI MAJANDUS

Vihk I. Väliskaubandus 1923 a.	Lhk. 20+72, 1924.	Mk. 200.—
Vihk II. Eesti sadamad, veeteed, kaubalaevastik ja laevasõit		(Ilmumisel)
Vihk III. Raandtee, post, telegraaf ja telefon Eestis		(Valmistusel)
" IV. Väliskaubandus 1924 a.		(Valmistusel)
" V. Tööstus Eestis		(Valmistusel)

EESTI PÖLLUMAJANDUS

Vihk I. Eesti põllumajandus I.	Lhk. XVI+274, 1923.	Mk. 500.—
Eesti põllumajandus (lüh. väljaanne)		(Ladu otsas.)
Vihk II. Eesti põllumajandus II (1923 a.)	VIII+124, 1924.	" 225.—
Vihk III. Eesti põllumajandus 1924 a.		

Liik B. I. Üldrahvalugemise eelkõrvõtted	" 78, 1923.	Mk. 200.—
2. Sugemed vigaste laste kohta Eestis	XII+152, 1923.	" 375.—
3. II. Rügikogu valmised	78, 1923.	" 300.—
4. Eesti väliskaubandus 1921—1922	60+40, 1923.	" 250.—

5. 1922 a. Üldrahvalugemise andmed

Vihk I.—Rahva demograafiline koosseis ja korteritolud Eestis	Lhk. 88, 1925.	" 200.—
II.—Üleriikline kokkuvõte (tab.)	VIII+188, 1924.	" 400.—
III.—Üleriikline kokkuvõte tööhäruude ning ühiskondliste kihtide järele		(Ilmumisel)
IV.—Viru maakond	Lhk. 24+62, 1924.	Mk. 200.—
V.—Järva maakond	52+60, 1923.	" 300.—
" VI.—Harju maakond ja Tallinn	40+56, 1924.	" 300.—
" VII.—a) Lääne maakond	20+56, 1924.	" 200.—
" b) Saare maakond	20+56, 1924.	" 200.—
" VIII.—Pärnu maakond	40+84, 1924.	" 350.—
" IX.—Viljandi maakond	36+84, 1924.	" 350.—
" X.—Tartu ja Valga maakonnad	40+92, 1924.	" 300.—
6. 1922 a. Üldrahvalugemise andmete läbitöötamise plaan ja tabelite sisu	48, 1923.	" 100.—
7. Asumaa majapidamised Eestis 1919—23 a.	46+60, 1924.	" 350.—
8. Statistiline album, vihk I. (40 suurt lehte värvides, v. 27×37 sm.)		(Ilmumisel)

Hind eestlühimisel 500 mk., kolm ossa 1200 mk.

Liik D. Riikline aadressraamat I (1924)

XII+204+128, 1924. (Ladu otsas.)

Riikline aadressraamat II (1925)

(Ilmumisel)

Liik E. 1920—1924. (Statistiline aastaraamat)

(Valmistusel)

Liik F. Eesti Statistika küükiri:

1922 Nr.	1—2	Lhk.	Mk.	1924 Nr.	Lhk.	Mk.
1	1	244	230.—	1	22 (1)	50.—
2	2	132	200.—	2	23 (2)	45.—
3	3	106	125.—	3	24 (3)	54+14
4	4	206	200.—	4	25 (4)	54+14
5	5	106	125.—	5	26 (5)	58+8
6	6	IV+100+68	200.—	6	27 (6)	60+24
7	7	96	230.—	7	28 (7)	64
8	8	72	200.—	8	29 (8)	64+16
9	9	68	250.—	9	30 (9)	66
10	10	104	250.—	10	31 (10)	66
11	11	80	150.—	11	32 (11)	60+24
12	12	64	150.—	12	33 (12)	60+24
13	13	86	225.—	13	34 (13)	60+24
14	14	84	200.—	14	35 (14)	60+24
15	15	80	230.—	15	36 (15)	60+24
16	16	80	230.—	16	37 (16)	60+24
17	17	76	175.—	17	38 (17)	60+24
18	18	76	175.—	18	39 (18)	60+24
19	19	76	175.—	19	40 (19)	60+24
20	20	76	175.—	20	41 (20)	60+24
21	21	76	175.—	21	42 (21)	60+24

Muud:

Kesaväetamine ja taliviljade kultivamine 1921 a.	Lhk. 60, 1922.	(Ladu otsas.)
Põllukultuuride kultivamine, kasvamine ja saak 1923 a.	52, 1923.	Mk. 90.—
Üldandmed Eesti põllumajanduse kohta 1922 a.		(Ladu otsas.)
Põllumajanduslike ühisteoste 1922 aastal nr. 1, 2, 3, 4.		(Ladu otsas.)
Kõdumaa kahjulikumad putukad (Lühike ühatus nende määramiseks) "E. Zolk" poolt kokku seotud 30 pildiga	70, 1923.	Mk. 130.—
Turumüügi oktoobriku ja novembriku 1921 a.		(Ladu otsas.)
Eesti väliskaubandus (ühikutele 1921 a.)		(Ladu otsas.)
Eesti trammit (ühikutele 1921 a.)		(Ladu otsas.)
Väliskaubanduse arvestamise põhimõtted—A. Puhertis	24, 1924.	Mk. 40.—